

Львівський державний університет
внутрішніх справ

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції

Навчальний посібник

Львів
2024

УДК [340.13:342.9]:351.74(477)(075.8)
А 28

Рекомендовано до друку та розміщення в електронних сервісах ЛьвДУВС
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 24 квітня 2024 року № 11)

Рецензенти:

Турчак Р. М. – заступник начальника ГУНП у Львівській області,
полковник поліції;

Остапенко О. І. – доктор юридичних наук, професор
(Національний університет «Львівська політехніка»)

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навчальний
А 28 посібник / кол. авторів ; за заг. ред. Ю. С. Назара. Львів : Львівський
державний університет внутрішніх справ, 2024. 396 с.

ISBN 978-617-511-399-8

Висвітлено основні положення законодавства України, що регулює адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції. Зосереджено увагу на адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції України щодо розгляду та вирішення звернень громадян, застосування дисциплінарних стягнень і заохочень. Розкрито адміністративно-юрисдикційну діяльність Національної поліції щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення та заходи забезпечення провадження. Визначено особливості провадження щодо окремих категорій адміністративних правопорушень, розгляд і вирішення яких належить до юрисдикції Національної поліції України.

Для здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, в яких здійснюється підготовка кадрів для Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції, практичних працівників поліцейських підрозділів, а також усіх, хто цікавиться адміністративно-юрисдикційною діяльністю поліції.

The main provisions of Ukrainian legislation regulating the administrative and jurisdictional activities of the police are outlined; the author focuses on the administrative and jurisdictional activities of the National Police of Ukraine regarding consideration and resolution of citizens' appeals, application of disciplinary sanctions and incentives; the administrative and jurisdictional activities of the National Police regarding proceedings on administrative offences and measures to ensure the proceedings are revealed; the peculiarities of proceedings on certain categories of administrative offences, the consideration and resolution of which fall within the jurisdiction of the National Police of Ukraine are determined.

The manual is intended for higher education students and research and teaching personnel of higher education institutions with specific learning conditions, which provide training for the staff of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the National Police, practical police officers, as well as anyone interested in the issues of administrative and jurisdictional activities of the police.

УДК [340.13:342.9]:351.74(477)(075.8)

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2024

ISBN 978-617-511-399-8

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
Розділ 1. ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	9
1.1. Сутність і принципи адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції та їх особливості.....	9
1.2. Функції, методи та форми адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції.....	24
1.3. Місце Національної поліції як суб'єкта адміністративно-юрисдикційної діяльності в системі правоохоронних органів України.....	36
Розділ 2. РОЗГЛЯД ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ ОСОБИСТОГО ПРИЙОМУ В ОРГАНАХ І ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	42
2.1. Теоретико-правові аспекти порядку розгляду звернень громадян та організації їх особистого прийому в органах і підрозділах Національної поліції України.....	42
2.2. Стадія попереднього розгляду звернень громадян органами і підрозділами Національної поліції України.....	51
2.3. Стадія розгляду звернень громадян органами і підрозділами Національної поліції України по суті.....	62
2.4. Аналітична стадія у роботі органів і підрозділів Національної поліції України із зверненнями громадян.....	70
2.5. Стадії використання результатів аналізу в практичній діяльності органами і підрозділами Національної поліції України та контролю за станом роботи зі зверненнями громадян.....	73
2.6. Стадія адміністративного оскарження у сфері діяльності органів і підрозділів Національної поліції України.....	75
Розділ 3. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ СЛУЖБОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ), ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ І ЗАОХОЧЕНЬ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	79
3.1. Нормативно-правове забезпечення застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заохочень в органах Національної поліції.....	79

3.2. Поняття та особливості здійснення службового розслідування (дисциплінарного провадження) в органах Національної поліції.....	89
3.3. Поняття, види та особливості застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції.....	101
3.4. Поняття, види та особливості застосування заохочень до працівників Національної поліції.....	109
Розділ 4. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	115
4.1. Поняття, завдання, принципи та нормативно-правова основа провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	115
4.2. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	123
4.3. Учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	138
Розділ 5. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	148
5.1. Загальна характеристика заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	148
5.2. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що обмежують право на свободу та особисту недоторканність.....	154
5.3. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що обмежують майнові права.....	164
5.4. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні порушення у сфері безпеки дорожнього руху.....	168
Розділ 6. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	183
6.1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, провадження щодо яких віднесене до компетенції Національної поліції.....	183
6.2. Розгляд уповноваженими посадовими особами підрозділів поліції та судами справ про адміністративне правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху.....	194

6.3.	Кваліфікація працівниками поліції окремих адміністративних правопорушень, що посягають на безпеку дорожнього руху.....	201
6.3.1.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 130 КУпАП.....	201
6.3.2.	Окремі аспекти реалізації норм Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану сп'яніння.....	210
6.3.3.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 124 КУпАП.....	217
6.3.4.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 124-4 КУпАП.....	220
6.3.5.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 122-2 КУпАП.....	223
Розділ 7.	ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ	226
7.1.	Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, провадження щодо яких віднесене до компетенції Національної поліції.....	226
7.2.	Кваліфікація працівниками поліції окремих адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку.....	234
7.2.1.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173 КУпАП.....	234
7.2.2.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173-2 КУпАП.....	242
7.2.3.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173-4 КУпАП.....	249
7.2.4.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 174 КУпАП.....	255
7.2.5.	Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 184 КУпАП.....	260
Розділ 8.	ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ	268
8.1.	Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління.....	268

8.2. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління.....	274
8.3. Характеристика окремих адміністративних правопорушень у сфері дозвільної системи.....	290
Розділ 9. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	301
9.1. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 44 КУпАП.....	301
9.2. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 106-1 КУпАП.....	314
9.3. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 106-2 КУпАП.....	325
9.4. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 51 КУпАП.....	317
9.5. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 156 КУпАП.....	326
9.6. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 160 КУпАП.....	334
Розділ 10. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ.....	341
10.1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо неповнолітніх.....	341
10.2. Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо військовослужбовців і військовозобов'язаних.....	348
10.3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо іноземців та осіб без громадянства.....	364
10.4. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо суб'єктів господарювання.....	377
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	387

ПЕРЕДМОВА

Незмінність прагнень Української держави інтегруватись до Європейського Союзу та НАТО, що визначено на державному рівні й закріплено у відповідних законодавчих та нормативно-правових документах, актуалізує завдання щодо підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері правоохоронної діяльності. Тому виникають складні проблеми, вирішення яких потребує використання наявного арсеналу теоретичних та практичних знань, умінь і навичок. Ці проблеми пов'язані з формуванням і реалізацією зовнішньої та внутрішньої політики держави, розвитком громадянського суспільства в умовах інтеграційних прагнень країни, врахуванням особливостей соціально-політичного і економічного розвитку сучасного українського суспільства, розробленням і впровадженням реальних і дієвих механізмів реалізації курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Під час такого реформування особлива увага має приділятися уточненню завдань та функцій правоохоронних органів, коригуванню форм і методів їх роботи, оптимізації кола їх повноважень, формуванню нових критеріїв оцінювання ефективності їх діяльності, оновленню підходів до охорони та захисту прав громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань. Одним із нагальних питань є вдосконалення процедури розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів, що відбувається у рамках здійснення уповноваженими на те суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Органи Національної поліції є одним із основних суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити постанови та накладати санкції без звернення до суду. У зв'язку з цим важливого значення набуває розроблення уніфікованих підходів до розкриття змісту адміністративно-юрисдикційної діяльності, здійснення повноцінного науково-методичного забезпечення діяльності цього правоохоронного органу, а також підвищення рівня правової підготовки його працівників.

У навчальному посібнику розглянуто сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції; проаналізовано практику застосування чинного адміністративного законодавства щодо здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, а саме: визначено види адміністративних правопорушень, що підвідомчі органам Національної поліції, та особливості здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції щодо окремих категорій осіб; визначено основні напрями удосконалення законодавства, що регулює порядок здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції та практики його застосування; розглянуто заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також особливості здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції щодо розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок та безпеку, у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, а також на встановлений порядок управління.

Навчальний посібник розроблено в межах програми навчальної дисципліни «Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції» та спрямовано на підготовку висококваліфікованих кадрів для Національної поліції та МВС України. Також видання має стати допоміжним наочним навчальним засобом для поліцейських в цілому та працівників підрозділів превентивної діяльності Національної поліції зокрема.

Навчальний посібник підготовлений за ініціативи авторського колективу кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Львівського державного університету внутрішніх справ з метою викладення основних положень поняття, сутності, видів і ключових напрямів адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції.

Буде корисним здобувачам вищої освіти, слухачам магістратури, ад'юнктам, аспірантам, докторантам, науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, в яких здійснюється підготовка кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, працівникам органів і підрозділів Національної поліції, а також усім, хто займається правоохоронною та правозастосовною діяльністю.

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Сутність і принципи адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції та їх особливості

Від зародження нової поліції України минуло майже дев'ять років. За цей реформаторський період, коли наша країна проходила шлях становлення правової держави і формування громадянського суспільства, розвиток поліції ознаменувався глибинними організаційно-правовими змінами, гарантованими Конституцією України, спрямованими на охорону публічного порядку та безпеки, захисту прав і свободи громадян, держави та суспільства від протиправних посягань.

Дотримуючись міжнародних зобов'язань держави щодо інтеграції вітчизняного законодавства до європейських норм та стандартів, поліція разом з іншими правоохоронними органами, використовуючи новітні принципи, моделі та критерії оцінки діяльності, впевнено виконує свої завдання із запобігання зростанню рівня злочинності у суспільстві.

Особлива увага поліції сьогодні зосереджена на адміністративно-юрисдикційній діяльності як основі правоохоронної та правозастосовної функцій у захисті вітчизняного адміністративного законодавства, що потребує відповідних наукових розробок і необхідної правової регламентації.

Розуміння поняття та сутності адміністративно-юрисдикційної діяльності вимагає глибокого та комплексного усвідомлення. Тому при його визначенні слід звернути увагу на основні складові елементи цієї діяльності, похідною якої виступають адміністративна юрисдикція, яка, своєю чергою, бере початок від юрисдикції як такої.

Сьогодні серед учених-правників немає однастайності у трактуванні терміна «юрисдикція». Насамперед це пов'язано

з розширенням кола уповноважених органів, які наділені правом на здійснення юридичних функцій. Якщо посилатися до енциклопедичних витоків його походження, то Велика українська енциклопедія за редакцією професора Киридон А. М. дає доволі стисле поняття терміна «юрисдикція», під яким розуміється **«коло питань, що належать до відання установи або держави»**¹. Вивчаючи Багатомовний юридичний словник-довідник, знаходимо ширше трактування юрисдикції. Це:

– встановлена законодавством сукупність повноважень відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування розглядати та вирішувати правові суперечки і справи про правопорушення, давати правову оцінку діям осіб або інших суб'єктів права щодо їх правомірності або неправомірності, застосовувати санкції до правопорушників;

– територіальні межі компетенційної сфери діяльності певних органів державної влади або органів місцевого самоврядування;

– здійснення правосуддя або підсудність².

У Юридичному словнику 2019 року це поняття визначається як установлені законом (чи якимось іншим нормативним актом) повноваження відповідних державних органів розв'язувати правові спори і вирішувати справи про правопорушення, тобто давати оцінку діям особи чи іншого суб'єкта права з погляду їх правомірності, вдаватися до юридичних санкцій стосовно правопорушників³.

Отож, із вказаних трактувань юрисдикції **до її ознак можна віднести такі:**

– підставою для здійснення юрисдикційної діяльності є наявність правового конфлікту, який у подальшому

---

¹ Велика українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки» / укладачі : Бабка В. Л., Шумилов М. М.; за ред. д. і. н., проф. А. М. Киридон. К. : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2017. С. 14.

² Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. С. 240.

³ Юридичний словник. Збірник юридичних термінів, 2019. URL: <http://mego.info/%D1%8E%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9>

конкретному юридичному провадженні отримує своє юридичне оформлення;

- розгляд правового конфлікту здійснюється спеціально уповноваженим органом;

- специфіка розгляду правового конфлікту супроводжується з дотриманням встановлених норм процесуального законодавства;

- розв'язанню конфліктного розгляду справи завжди властиве прийняття рішення у вигляді особливого юрисдикційного акта, який, на відміну від інших правозастосовних рішень, характеризується своїм змістом та формою реалізації;

- юридичний акт на підставі розгляду правового конфлікту у необхідних випадках включає застосування відповідної правової санкції або поновлення порушеного права.

З огляду на характер юрисдикції як виду державної діяльності, юрисдикція виконує такі **функції**:

- **охоронну**, яка полягає у захисті суспільних відносин від правопорушень; усуненні причин і умов, що сприяли виникненню конфлікту. Вона реалізується при вирішенні проваджень про правопорушення, надання юридичного захисту оспорюваним правам і законним інтересам. У процесі її виконання застосовуються правові санкції, відновлюються порушені права суб'єктів правовідносин;

- **виховну**, що спрямована на закріплення в чинному законодавстві організаційних форм вирішення справ, котрі сприяють впливу на правопорушників та інших осіб у спорі;

- **регулятивну**, яка здійснюється за допомогою реалізації нормативних приписів. Рішення у справі не обмежується впливом на правопорушників, але слугують підставою для діяльності інших органів⁴.

За подальшого вивчення сутності та поняття юрисдикції слід вказати на видову **класифікацію**, яка характеризується певною специфікою і поділяє її **на такі види**:

- кримінально-правову;

- цивільно-правову;

---

⁴ Комісаров С. Сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. С. 100–107. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/7-2015/komisarov.pdf>

- адміністративну;
- дисциплінарну;
- судову;
- господарську.

Вказане розмежування юстиції є актуальним у науці адміністративного права. Як стверджує Р. Мельник, «головна проблема щодо розмежування господарської, цивільної та адміністративної юрисдикції полягає у слабкій розробленості теоретичних категорій, таких як «адміністративно-правові відносини» та «публічно-правові відносини»⁵. Попри те, В. Коверзнев зазначає, що, здійснюючи розмежування адміністративних і господарських правовідносин, треба визначати, яку саме компетенцію здійснює в спірних правовідносинах орган державної влади або орган місцевого самоврядування. Якщо названі органи влади виконують господарську компетенцію, спрямовану на організацію господарської діяльності, то вирішення спору належить виключно до юрисдикції господарського суду⁶.

Щодо сутності наукового обґрунтування поняття «адміністративна юрисдикція» в науці адміністративного права, як із проблемного визначення юрисдикції, тривають дискусії, які вимагають подальшого глибинного аналізу та дослідження.

Загалом у Великій українській енциклопедії **поняття адміністративної юрисдикції** окреслене як установа правовими нормами діяльність органів державного управління та їхніх службових осіб із розв'язання адміністративних справ щодо окремих осіб і застосування юридичних санкцій⁷.

На думку Ю. С. Педька, адміністративна юрисдикція є одним із видів юрисдикційної діяльності органів публічної адмі-

---

⁵ Мельник Р. С. Ще раз про сутність та ознаки публічно-правових відносин. *Вісник Вишого адміністративного суду України*. 2008. № 4. С. 55-64.

⁶ Коверзнев В. О. Розмежування юрисдикції адміністративних та господарських судів: проблеми теорії і практики. *Форум права*. 2013. № 2. С. 223-229.

⁷ Велика українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки» / укладачі : Бабка В. Л., Шумило М. М. ; за ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. К. : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2017. С. 11.

ністрації, складовою реалізації публічної влади, будучи «специфічним різновидом правоохоронної діяльності її органів»⁸.

Сутність адміністративної юрисдикції розкриває її зміст через розгляд адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення, у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі спеціально уповноваженими на те суб'єктами, які наділені правом розглядати спори та накладати адміністративні стягнення.

Зазначимо, що адміністративну юстицію можна трактувати у вузькому та широкому значеннях. У вузькому сенсі адміністративна юрисдикція характеризується суто з позицій правоохоронної діяльності, чийм предметом є правопорушення та прийняття відповідних до адміністративного законодавства постанов із дотримання процедури їх реалізації. У широкому розумінні адміністративну юрисдикцію науковці визначають як таку, що охоплює всю владно-розпорядчу діяльність компетентних органів щодо вирішення правових спорів (питань) індивідуального характеру, котрі виникають у сфері права із застосування відповідних юридичних санкцій в адміністративному порядку без звернення до суду.

Щодо визначення **сутності саме адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції**, то нам більше імпує трактування цього поняття, запропоноване О. І. Безпаловою, яке слід розуміти як урегульовану нормами адміністративного права сукупність однорідних за правовою природою та характером груп дій працівників органів та підрозділів поліції, що спрямовані на розгляд визначеної Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) категорії справ про адміністративні правопорушення, за результатами чого у відповідній процесуальній формі приймаються рішення про застосування до правопорушників заходів адміністративного примусу, накладення адміністративних стягнень, застосування заходів впливу до неповнолітніх або про закриття справи⁹.

---

⁸ Педько Ю. С. Адміністративна юстиція і адміністративна юрисдикція: деякі теоретичні та практичні питання співвідношення. *Право України*. 2001. № 10. С. 74.

⁹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 468 с.

Питання про види адміністративно-юрисдикційної діяльності залишаються дискусійними, адже єдиної концепції з цього приводу не сформовано. Крім того, в юридичній літературі трапляються суперечливі погляди щодо віднесення до адміністративної юрисдикції заходів адміністративного примусу¹⁰.

Поділяючи думку більшості науковців-адміністративістів про те, що адміністративна юрисдикція є частиною виконавчо-розпорядчої діяльності, а також зважаючи на ознаки цієї діяльності підзаконного, правозастосовного, правоохоронного змісту, слід зазначити, що адміністративна юрисдикція доповнює сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності.

У сучасних реаліях розвитку науки адміністративного права можна говорити про теоретичне формування двох концепцій адміністративно-юрисдикційної діяльності, відповідно до яких в одному випадку **предметом адміністративної юрисдикції може виступати адміністративне правопорушення, а в іншому – адміністративний спір**. Водночас у юридичній літературі також наявний комплексний підхід до визначення адміністративної юрисдикції, який об'єднує дві попередні концепції¹¹.

Отже, **адміністративно-юрисдикційна діяльність органів Національної поліції** – це врегульований нормами адміністративного права (адміністративного законодавства) спеціальний різновид діяльності поліції, який полягає у виявленні протиправних діянь, зборі та оцінці матеріалів і доказів, кваліфікації адміністративних правопорушень, а також здійсненні провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Вивчаючи зміст та особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, зауважимо, що аналіз чинного законодавства свідчить про те, що працівники Національної поліції належать до основних суб'єктів адміністративної юрисдикції, діяльність якої спрямована на забезпечення захисту

---

¹⁰ Мартиновський В. В. Проблема класифікації адміністративно-юрисдикційних проваджень. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Випуск 24. 2012. С. 85.

¹¹ Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 6 : Т-Я. 2004. 768 с.

прав, свобод і законних інтересів громадян, публічної безпеки та порядку, попередження й припинення правопорушень.

Відповідно до статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», ***в сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності поліція наділена такими основними повноваженнями:***

- здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

- виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

- вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень, припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

- вживає заходів, спрямованих на усунення загрози життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

- здійснює екстрені комунікації за телефонним номером 102, оброблення та використання інформації, переданої поліції постачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг у випадках і порядку, передбачених Законом України «Про електронні комунікації»;

- здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

- у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень і забезпечує їх виконання;

- доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

- вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

- видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

– здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, зокрема за наявності договорів страхування відповідальності осіб, які мають у власності чи іншому законному володінні/користуванні зброю, за шкоду, яку може бути заподіяно третій особі, внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї, укладених за класом страхування (страхування іншої відповідальності), визначеним статтею 4 Закону України «Про страхування»;

– бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремі місцевості;

– здійснює адміністративний нагляд відповідно до закону...¹².

На підставі статті 25 Закону України «Про Національну поліцію»:

– користується реєстрами та базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

– здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

– надає до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів в електронній формі та в обсягах даних, зазначених у статтях 7, 14 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», відомості, необхідні для забезпечення ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів¹³.

Відповідно до частини 1 статті 26 Закону України «Про Національну поліцію», поліція засобами інформаційно-комуні-

---

¹² Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

¹³ Там же.

каційної системи наповнює та підтримує в актуальному стані реєстри та бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно:

1) осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу;

2) виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду;

3) зареєстрованих в органах внутрішніх справ і поліції кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайних ситуацій;

4) осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією;

5) зареєстрованих корупційних кримінальних правопорушень, адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах;

6) знайдених, вилучених предметів і речей, зокрема заборонених або обмежених в обігу, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;

7) дорожньо-транспортних пригод, оформлення яких здійснювалося поліцією, та їх наслідків¹⁴.

Крім основних положень Закону України «Про Національну поліцію», працівниками поліції в процесі реалізації адміністративно-юрисдикційної діяльності використовуються накази, інструкції та інші нормативно-правові акти, в яких деталізовано механізм цього процесу.

Так, відповідно до наказу № 1376 МВС від 06.11.2015 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції», встановлено порядок оформлення в органах Національної поліції України, зокрема в їх структурних (відокремлених) підрозділах поліції, матеріалів про адміністративні правопорушення, порядок

---

¹⁴ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також визначає порядок контролю за дотриманням законодавства під час оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення (крім правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху)¹⁵. Аналогічним до наказу МВС № 1376 від 06.11.2015 є наказ МВС № 217 від 03.03.2020 «Про затвердження Інструкції з оформлення в Міністерстві внутрішніх справ України матеріалів про адміністративні правопорушення», зміст якого спрямований на виконання основних його положень всіма підрозділами МВС¹⁶.

У п. 11 розділу 2 наказу МВС від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» застережно вказується, що поліцейський органу (підрозділу) поліції, якому доручено розгляд заяви або повідомлення про іншу подію та прийняття відповідного рішення в межах Закону України «Про звернення громадян» або Кодексу України про адміністративні правопорушення, у разі встановлення в матеріалах відомостей, що вказують на вчинення кримінального правопорушення, невідкладно рапортом доповідає про це керівникові органу (підрозділу) поліції або особі, яка виконує його обов'язки¹⁷.

З метою подальшого удосконалення адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, було ухвалено наказ МВС від 27 квітня 2020 року № 357 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного

---

¹⁵ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

¹⁶ Про затвердження Інструкції з оформлення в Міністерстві внутрішніх справ України матеріалів про адміністративні правопорушення : наказ МВС України від 03.03.2020 № 217. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0545-20#Text>

¹⁷ Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 08.02.2019 № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text>

інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» (далі – Інструкція). Відповідно до пункту 1 розділу 2 Інструкції, посадові особи органів (підрозділів) поліції під час реагування на правопорушення або події повинні:

1) незалежно від способу отримання інформації здійснювати направлення на місця подій сил і засобів поліції, необхідних для захисту прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяння їх реалізації;

2) підтримувати в постійній готовності сили і засоби поліції до реагування на правопорушення або події;

3) орієнтувати наряди всіх видів про вчинення кримінальних та інших правопорушень, прикмети осіб, які їх учинили, об'єкти посягань;

4) забезпечувати особисту безпеку громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів, запобігання правопорушенням чи їх припинення, виявлення та затримання осіб, які їх учинили, усунення негативних наслідків правопорушень або подій;

5) здійснювати обмін інформацією та взаємодію з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності;

6) забезпечувати особисту безпеку працівників поліції, організацію їх навчання щодо дій у типових та екстремальних ситуаціях;

7) здійснювати оперативне інформування чергових служб вищого рівня, інших органів державної влади, підприємств, установ, організацій, до компетенції яких належить надання допомоги громадянам, які звернулися з відповідною заявою або повідомленням до органу (підрозділу) поліції;

8) забезпечувати ефективне використання засобів зв'язку, технічних засобів та службового автотранспорту, їх належне зберігання¹⁸.

---

¹⁸ Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 27 квітня 2020 року № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції ґрунтується на основоположних принципах, в яких зосереджено сутність адміністративно-процесуального порядку, спрямованого на виконання завдань, функцій, методів та форм реалізації зазначеної діяльності поліції.

Їх умовно можна поділити на **загальноправові, міжгалузеві та галузеві.**

До **загальноправових** принципів можна віднести:

– **принцип верховенства права**, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави;

– **принципу дотримання прав і свобод людини**, гарантованих міжнародними договорами, Конституцією України та законами України;

– **принцип законності** – як фундаментальний адміністративно-юрисдикційний принцип, відповідно до якого процесуальна діяльність поліції здійснюється на підставі і у спосіб, передбачений законодавством;

– **принцип єдності прав і обов'язків** виражається в органічній єдності та взаємообумовленості прав і обов'язків учасників адміністративно-процесуальних правовідносин;

– **принцип поєднання переконання та примусу** як – універсальних методів соціального управління, які репрезентують два типи впливу державної влади на свідомість і поведінку суб'єктів правових відношень;

– **принцип відкритості та прозорості**, відповідно до якого адміністративно-юрисдикційна діяльність забезпечується доступом до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом;

– **принцип політичної нейтральності** забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності;

– **принцип взаємодії з населенням** здійснюється у тісній співпраці з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб;

– **принцип безперервності** забезпечує безперервне та цілодобове виконання завдань щодо здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності.

До *міжгалузевих принципів* належать:

– **принцип використання національної мови** громадянами, який випливає із конституційної гарантії вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин в Україні;

– **принцип оперативності адміністративно-процесуальної діяльності поліції**, який полягає у якнайшвидшому вирішенні процесуальних справ за максимального забезпечення реалізації суб'єктивних прав і законних інтересів учасників процесу;

– **оперативність розгляду справи**, який забезпечується законодавчим установленням обов'язкових часових рамок прийняття процесуальних рішень та здійснення процесуальних дій – процесуальних строків;

– **принцип забезпечення правової допомоги учасникам адміністративно-процесу**, який гарантує можливість кожної фізичної особи одержати правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно;

– **принцип об'єктивної істини**, згідно з яким посадова особа поліції при розгляді адміністративної справи зобов'язана з'ясувати усі фактичні обставини, які можуть мати значення для її безпомилкового й неупередженого вирішення.

Галузевими принципами в адміністративно-процесуальній діяльності поліції є:

– **принцип можливого ведення адміністративного процесу мовою, прийнятною для всього населення певної території**;

– **принцип змагальності**, який полягає у наданні особам, що притягаються до адміністративної відповідальності, потерпілим, їх представникам, адвокату рівних процесуальних прав, що дає змогу активно захищати свої інтереси, подавати докази, заявляти клопотання, заперечувати пред'явлені докази у вчиненні адміністративного правопорушення;

– **принцип переважної спрямованості на реалізацію неконфліктних матеріальних правовідносин**, спрямованих на регламентацію поліцейської діяльності із вирішення адміністративних справ неконфліктного «управлінського» характеру;

– **принцип презумпції невинуватості обвинуваченого у вчиненні адміністративного правопорушення**;

– **принцип презумпції справедливості** вимог або претензій, висунутих громадянином до підрозділів (посадових осіб) поліції;

– **презумпції обґрунтованості** правової позиції особи у будь-яких інших її стосунках із підрозділами (посадовими особами) поліції.

Характеризуючи поліцію як багатофункціональний орган публічної влади, слід зазначити, що, на відміну від органів правосуддя, не всі підрозділи та посадові особи поліції наділені повноваженнями щодо здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності. Так, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», поліцію можна поділити на такі групи:

1) працівники поліції, які здійснюють адміністративно-юрисдикційну діяльність, спрямовану на:

– відкриття провадження про адміністративне правопорушення;

– адміністративне розслідування;

– розгляд справи та прийняття постанови про накладення адміністративного стягнення;

2) працівники поліції з реалізацією компетенції неюрисдикційного характеру, скерованої на:

– перевірку документів особи;

– поверхневі перевірки і огляд;

– пред'явлення вимоги залишити місце;

– обмеження доступу до визначеної території;

– обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;

– перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів поліції;

– перевірку дотримання обмежень, установлених законом особам, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

– поліцейське піклування;

– оформлення протоколу про адміністративні правопорушення, які розглядаються судом (суддями) та іншими правоохоронними органами.

Здійснивши аналіз організаційно-правової аргументації, наукової та прикладної літературної проблематики, окрес-

лено, що **особливостями адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції** є те, що вона:

1) виникає у разі виявлення порушень, закріплених у нормах права або під час спору про право;

2) характеризується принципами, компетенцією і специфікою служби особливого адміністративно-процесуального характеру;

3) наділена правом здійснення підзаконної діяльності, регламентованої нормами адміністративно-процесуального права;

4) є складовою механізму реалізації адміністративного процесу;

5) має виключно державно-владний характер, з офіційним наданням посадовим особам поліції адміністративно-процесуальних повноважень щодо розгляду вчиненого адміністративного правопорушення, застосування, відповідно до законодавства адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання;

6) характеризується одноособовою формою її реалізації;

7) однією зі сторін адміністративно-процесуальних відносин виступає відповідний підрозділ чи посадова особа Національної поліції, які уповноважені здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення та вирішувати питання конфліктного характеру;

8) реалізується, на відміну від кримінального процесу, за простими формою і змістом, без залучення великої кількості учасників процесу;

9) наділена, з окремих справ, повноваженнями щодо проведення спрощеного адміністративно-юрисдикційного провадження;

10) характеризується правом накладати адміністративні стягнення на місці вчинення правопорушення (виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв);

11) спрямована на прийняття правозастосовного акта на підставі юридичних фактів і норм права, що визначають відповідальність конкретних осіб.

З огляду на викладені підходи розуміння, а також аналіз вітчизняного наукового здобутку, слід зазначити, що адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції є однією

з важливих частин адміністративної діяльності поліції, змістом якої є визначений законом порядок здійснення процесуальної діяльності, пов'язаної з виявленням протиправних діянь, їх припиненням, порушенням, адміністративним розслідуванням (збором та оцінкою матеріалів, а також доказів), розглядом і вирішенням справ про адміністративні правопорушення, винесенням у них законних і об'єктивних постанов про адміністративну відповідальність та їх виконанням.

1.2. Функції, методи та форми адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції

Адміністративну юрисдикцію, з її багатовимірною процесуальною діяльністю в сфері публічної влади, характеризують не тільки притаманні їй принципи, ознаки, характерні риси та особливості, а й функції, за допомогою яких визначаються напрями адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Слово «функція» походить від латинського «functio» («виконання, здійснення»), що загалом визначає «сталу сукупність однорідних спеціалізованих робіт (дій, операцій), здатність реалізації яких підтримується в організації, обов'язок... людини виконувати яку-небудь діяльність»¹⁹. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови під терміном «функція» визначається: 1) явище, що залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; 2) робота кого, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось...²⁰.

У функціях права відображаються потреби суспільного розвитку, вони є наслідком законодавчої політики й концентрують відповідні потреби, трансформуючи їх у позитивне право, публічні обов'язки, суспільні інтереси. Наукові розробки вкотре доводять необхідність та актуальність вивчення

---

¹⁹ Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

²⁰ Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.

базових теоретичних понять, які не лише забезпечують обґрунтований фундамент безпосередньо правової теорії, а й впливають на розроблення категоріально-понятійного апарату певної галузі права, що створює можливість сформулювати напрями її ефективного правового впливу на суспільні відносини²¹.

На жаль, щодо дослідження сутності функцій адміністративно-юрисдикційної діяльності постійно тривають нескінченні дискусії, і результати їх наукових розробок не отримали належного висвітлення ні в теоретичних положеннях адміністративного права, ні в нормах адміністративно-юрисдикційного права. Основна причина цього непорозуміння полягає у неправильному використанні її термінології. Як доводить практика адміністративно-юрисдикційної діяльності, функції адміністративного процесу часто плутають із функціями адміністративного судочинства, адміністративно-процесуального права та адміністративного права.

Спираючись на теорію права, можна стверджувати, що **адміністративно-юрисдикційній діяльності поліції притаманні такі функції: превентивна, правоохоронна, виховна та регулятивна.**

Превентивна функція полягає у запобіганні адміністративним правопорушенням у майбутньому як з боку правопорушника, так й інших громадян. За сутністю превентивна функція відображає основні повноваження поліції щодо превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень.

Загальне запобігання реалізується при забезпеченні попередження вчинення правопорушень з боку інших осіб, в утриманні загрозою покарання осіб, які здатні стати на злочинний шлях, від вчинення протиправного діяння, забезпечити законслухняну поведінку всіх осіб шляхом покарання конкретної особи. Спрямування цієї функції і є одним з головних завдань провадження в справах про адміністративні правопорушення, що підвідомчі органам Національної поліції.

---

²¹ Пирожкова Ю. В. Теорія функцій адміністративного права як складник фундаменту фахових компетентностей здобувачів вищої юридичної освіти: ціннісні орієнтири. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/68.pdf.

Загальнопревентивний вплив, на думку більшості вчених, можна поділити на два види: конкретизований та неконкретизований.

Перший вид спрямовується на осіб, які внаслідок протиправної поведінки мали відносини з діяльністю поліції інших правоохоронних органів влади, які протидіють вчиненню правопорушення. Другий – на осіб, які мають лише теоретичне уявлення (не пов'язане з конкретним протиправним вчинком) про характер та інтенсивність державного примусу²².

Попереджувальний вплив адміністративної юрисдикції повинен виявлятися не лише через вибір виду та розміру адміністративного стягнення відповідно до принципів законності та індивідуалізації, але й усім перебігом розгляду справи.

Адміністративна відповідальність є різновидом соціальної відповідальності як явища, суть якого полягає не лише в охороні суспільних відносин та реакції з боку суспільства на порушення правових норм, які встановлені державою, та стимулюванні правомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин, а також у сприянні формуванню в населення поваги до закону і права²³. Зазначене свідчить про те, що адміністративна юрисдикція нерозривно пов'язана з функціонуванням інституту адміністративної відповідальності, засоби стягнення якої практично можуть бути застосовані лише у процесі здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Правоохоронна функція адміністративно-юрисдикційного діяльності є важливою у функціонуванні Національної поліції. Вона спрямована на утвердження принципу верховенства права, зміцнення дисципліни, законності та правопорядку в країні, забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів громадян, суспільства та державності. Досягнення цих завдань забезпечується оперативним виявленням фактів адміністративних правопорушень, швидким розглядом адміністративних справ і вжиттям до винних законних і справедливих заходів адміністративних стягнень.

---

²² Адміністративна діяльність : навч. посібник / за заг. ред. О. І. Остапенка. Львів : ЛІВС, 2002. 252 с.

²³ Адміністративне право : навч. посібник / О. І. Остапенко, З. Р. Кісіль, М. В. Ковалів, Р. В. Кісіль. Київ : Правова єдність, 2008. 536 с.

Так, В. М. Дубінчак визначає правоохоронну діяльність як активну форму поведінки правомочних суб'єктів із можливістю застосування встановлених законом примусових засобів, направлених на охорону й захист (відновлення, профілактику порушень) прав, свобод і законних інтересів осіб²⁴. П. В. Онопенко вважає, що правоохоронними функціями держави є однорідні стійкі напрями діяльності, які об'єктивно зумовлені її охоронними правовими потребами і сутністю державної влади із задоволення цих потреб²⁵.

Отож правоохоронна функція адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції є основою та змістом правоохоронної діяльності держави.

Виховна функція адміністративної юрисдикції полягає у вихованні громадян у дусі точного і неухильного дотримання Конституції України та інших законодавчих актів, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

Значимість функції адміністративної юрисдикції переважно розглядають через призму визначення адміністративно-юрисдикційного процесу.

Під поняттям адміністративно-юрисдикційного процесу розуміють врегульовану адміністративно-процесуальними нормами діяльність відповідних юрисдикційних органів (посадових осіб), спрямовану на вирішення на принципах змагальності правового спору (конфлікту) та реалізацію норм відповідних матеріальних галузей права під час розгляду і вирішення індивідуально визначених справ, за результатами яких приймається відповідний акт (рішення, постанова тощо), які є обов'язковими до виконання²⁶.

---

²⁴ Дубінчак В. М. Правоохоронна діяльність: сутність, суб'єкти, засоби забезпечення (теоретико-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 424 с.

²⁵ Онопенко П. В. Правоохоронні функції української держави: зміст і реалізація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2005. С. 5.

²⁶ Коломоєць Т. О., Нікітенко Н. П. Відвід (самовідвід) в адміністративно-юрисдикційному процесі: питання теорії та практики : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. С. 20.

Отже, адміністративно-юрисдикційний процес на підставі принципів процесу виконує виховну функцію та сприяє активному позитивному впливу на учасників провадження при розгляді справи та незалежність у прийнятті рішення.

Регулятивна функція адміністративно-юрисдикційної діяльності є похідною від відповідної функції права, виконання якої здійснюється за допомогою переведення нормативних приписів у реальні дії суб'єктів права, у правовідносини. Регулятивна функція адміністративної юрисдикції відображає її управлінський аспект. Управління за допомогою норм права є системою управління з коригувальною часткою.

На думку більшості науковців, зазначену функцію в адміністративно-юрисдикційній діяльності поліції, можна поділити на три складові:

1) суб'єкт, яким продукується відповідна норма (компетенція, права і обов'язки, дозволи, приписи або заборони);

2) об'єкт, на якого спрямована дія норми (органи публічної влади, місцевого самоврядування, окремі громадяни, правопорушники тощо);

3) регулятивна складова, яка полягає в адміністративній юрисдикції, щодо впорядкування (коригування, регуляції) поведінки об'єкта та відповідної реакції на вчинення ним (об'єктом) протиправного діяння.

Функції адміністративно-юрисдикційної діяльності реалізуються за допомогою відповідних методів регулювання.

Зважаючи на очевидну важливість питання методів діяльності органів публічної влади, поняття методу у правовій науці розглядається як на інституціональному, галузевому, так і на загальнотеоретичному рівні, що відповідно впливає на його визначення.

Термін «метод», який походить від грецького «μεθοδος» – шлях, дослідження, спосіб пізнання, означає систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результатів, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі й законів функціонування її об'єктів²⁷. Український науковець

---

²⁷ Енциклопедія сучасної України / ред. кол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL: <https://esu.com.ua/article-66718>

М. В. Костицький вважає, що під поняттям «метод» слід розуміти «сукупність прийомів і операцій, з допомогою яких здійснюється пізнання», тому, метод – це «інструмент»²⁸.

Ю. Битяк пропонує під методом адміністративного права розглядати сукупність прийомів (засобів) впливу на суспільні відносини, закріплених у нормах цієї галузі, що становлять її предмет, реалізація яких дозволяє створити належні умови для дотримання і захисту прав громадян, злагодженого функціонування громадського суспільства й держави²⁹. Для більш чіткого визначення цього терміна звертається увага на три такі питання:

– у якому правовому становищі перебуває кожен з учасників відносин, урегульованих адміністративно-правовими нормами;

– які юридичні факти є підставою виникнення і подальшого перебігу адміністративно-правових відносин;

– як визначаються та захищаються права та обов'язки суб'єктів зазначених відносин»³⁰.

Зважаючи на специфіку діяльності правоохоронних органів та схиляючись до наукових напрацювань більшості вчених-адміністративістів, адміністративні методи можна класифікувати за такими напрямками:

за способом (напрямом) впливу: методи прямого (адміністративного) і непрямого впливу (соціально-психологічні, ідеологічно-пропагандистські, економічні та інші);

за цілями і засобами впливу: методи переконання, заохочення, примусу;

залежно від суб'єктів здійснення державної влади: методи здійснення державної влади реалізуються органами публічної влади у вузькому і широкому значеннях;

залежно від суб'єктів реалізації методів здійснення державної влади: методи, реалізовані органами законодавчої,

---

²⁸ Костицький М. В. Деякі питання методології юридичної науки. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 5.

²⁹ Адміністративне право України : посібник / за ред. проф. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2003. С. 123.

³⁰ Гриценко І. С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права : монографія. Київ : Київський університет, 2007. С. 97.

виконавчої, судової влади, суб'єктами з особливим правовим статусом (наприклад, Президентом України, органами прокуратури);

за юридичними фактами, що слугують підставою для застосування методи, реалізовані в результаті настання подій, вчинення дій, зміни станів об'єктів державно-владного впливу;

за сферою дії: методи, які застосовуються в економічній, соціальній, політичній, культурній, екологічній та інших сферах;

за умовами і характером методів здійснення державної влади: загальні та спеціальні методи здійснення державної влади;

залежно від кола суб'єктів правового впливу: методи, які застосовуються до загальних суб'єктів права, та методи, які застосовуються до спеціальних суб'єктів права;

за характером застосування: звичайні та екстраординарні методи;

за часовим критерієм дії: постійні та тимчасові;

за територіальною сферою дії: внутрішньодержавні та зовнішньодержавні;

за правовими наслідками реалізації методів здійснення державної влади: правовстановлювальні, правозмінювальні, правоскасовувальні;

за способом оформлення реалізованих методів: методи здійснення державної влади, які вимагають винесення спеціального індивідуального правового акта, та методи, які не потребують винесення такого акта;

за ознакою обов'язковості методів державної влади: директивні (імперативні) та дискреційні (диспозитивні) методи³¹.

На підставі вказаної класифікації методи адміністративно-юрисдикційної діяльності підрозділів (посадови осіб) Національної поліції у загальному контексті можна поділити на:

1. **Метод адміністративного переконання**, який за універсальністю, просоціальною належністю набув застосування

---

³¹ Шатіло В. А. Принципи діяльності державної влади і методи їх здійснення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Юридичні науки»*. 2014. № 1 (99). С. 68–69.

не лише в юрисдикційній діяльності Національної поліції, але у всіх сферах правоохоронних органів. Як свідчить практика з адміністративно-юрисдикційної діяльності посадових осіб поліції, за допомогою методу переконання здійснюються превентивні заходи, спрямовані насамперед на недопущення вчинення правопорушень, виховання осіб у дусі поваги до норм права, проведення профілактичних бесід, інформування про зміни у вітчизняному законодавстві та його роз'ясненні.

2. Метод адміністративного заохочення, який будучи моральним, матеріальним, психологічним стимулом, сприяє ефективному здійсненню функцій юрисдикційної діяльності поліції та забезпечення службової дисципліни та законності.

Адміністративні заохочення доцільно класифікувати насамперед за такими критеріями:

- рівнем нормативного акта (коли йдеться про формальні заохочення);
- адресатом заохочення;
- процедурою прийняття рішення про заохочення;
- змістом;
- правовою основою;
- фактичною підставою заохочення;
- правовими наслідками;
- обов'язковістю;
- формою здійснення.

Відповідно до наказу МВС від 25 квітня 2019 р. № 317 «Про заохочення в Національній поліції України», заохочення трактується як «...засіб підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні особи за успішне виконання нею обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством»³².

3. Методи адміністративного примусу в юрисдикційній діяльності поліції використовуються з метою виконання приписів адміністративно-процесуальних правових норм у законодавстві України.

Адміністративний примус – це система засобів впливу (психологічного або фізичного) на поведінку та свідомість учасників суспільних відносин, який здійснюється

---

³² Про заохочення в Національній поліції України : наказ МВС України від 25 квітня 2019 р. № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#Text>

уповноваженими особами органів державної влади на підставі правових норм з метою превенції вчинення адміністративних правопорушень, а також прискікання їх вчинення та спонукання таких учасників суспільних відносин до правомірної поведінки³³. Поняття адміністративного примусу треба визначити як застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають в їх підпорядкуванні, незалежно від волі і бажання останніх, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, майнового, особистісного (фізичного) та іншого характеру з метою охорони відповідних суспільних відносин шляхом попередження і припинення правопорушень, а також покарання за їх вчинення³⁴.

Безперечно, з часу незалежності України минуло чимало років, впродовж яких еволюція поглядів щодо трактування адміністративного примусу поступово змінювалася та наповнювалася новим правовим змістом.

Підкреслюючи, слід вказати, що у вітчизняному законодавстві про поліцейську діяльність термін «адміністративний примус» майже не застосовується. Його використання зазначається за допомогою таких словосполучень: «засоби індивідуального захисту», «фізичний вплив», «заходи примусу», «заходи впливу», «підручні засоби», «заходи реагування на правопорушення» тощо.

На нашу думку, зокрема з метою систематизації заходів адміністративного примусу, який використовується у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, цілком прийнятним є оперування класифікацією заходів адміністративного примусу, яка *передбачає їх поділ на три групи*:

адміністративно-запобіжні заходи³⁵;

---

³³ Пелех М. І. Адміністративно-правові засади здійснення адміністративного примусу органами Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук 12.00.07. *НДІ публічного права*. Київ, 2021. С. 75.

³⁴ Дручек О. М. Адміністративно-правовий статус Національної поліції країни як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. ОДУВС : Одеса, 2018. 254 с.

³⁵ Щодо цих заходів О. І. Остапенко та Л. О. Остапенко слушно зазначають, що «...профілактичні заходи навіть примусово-профілактичного характеру будуть значно гуманнішими, ніж адміністративне покарання. Профілактичний примус в умовах формування демократії є більш привабливим, ніж адміністративне покарання».

заходи адміністративного припинення;

заходи адміністративного стягнення.

Відповідно до ч. 1 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» законодавець поділяє поліцейські заходи примусу на: *фізичний вплив (сила); застосування спеціальних засобів та застосування вогнепальної зброї*³⁶.

Загалом метод адміністративного примусу за спрямуванням та реалізацією є другорядним методом. Потреба у необхідності його застосування настає лише після використання всіх необхідних засобів переконання. Адміністративний примус виконує роль своєрідного адміністративного батого, який змушує правопорушника нести відповідальність за протиправний вчинок.

Не менш важливими в адміністративно-юрисдикційній діяльності поліції є форми її реалізації. Проте, незважаючи на різноманітні засоби та способи, за допомогою яких здійснюється розгляд справ та прийняття рішень, адміністративно-юрисдикційна діяльність потребує удосконалення та пошуку нових форм їх здійснення, створення належних умов для реалізації органами та підрозділами поліції наданих їм повноважень під час вирішення адміністративних спорів.

Основні форми адміністративної діяльності поліції закладені в Законі України «Про Національну поліцію» та інших нормативно-правових актах, зміст яких зводиться до забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтриманні публічної безпеки і порядку.

Під формою адміністративної діяльності розуміють одиниці за характером та правовою природою групи адміністративних дій, що мають зовнішнє вираження, з допомогою яких забезпечується охорона прав громадян, громадський порядок, безпека та здійснюється боротьба з правопорушеннями. Л. Ю. Іванова стверджує, що під формою адміністративної діяльності слід розуміти адміністративно-юрисдикційну, контрольну та превенційну діяльність, результатом якої є прийняття індивідуальних актів, а також здійснення інших юридично значущих дій, що має на меті забезпечення охорони прав

---

³⁶ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

і свобод людини, громадського порядку, безпеки та здійснення боротьби зі злочинами й іншими правопорушеннями³⁷.

Адміністративно-правові форми найчастіше поділяють на дві групи: *правові* та *неправові*. До правових форм можна віднести:

- правотворчу діяльність, яка виражається в підготовці, прийнятті і оприлюдненні нормативно-правових актів;
- правозастосовну діяльність, яка полягає у розгляді і вирішенні індивідуальних справ, що мають юридичне значення;
- правоохоронну діяльність, яка спрямована на захист закріплених у нормах права суспільних відносин від усяких посягань;
- контрольно-наглядову діяльність, яка полягає у виконанні дій з нагляду за відповідністю закону, змісту правових актів, їх приписів тощо.

За загальним змістом усі вказані форми притаманні адміністративній діяльності поліції.

Що ж стосується неправових форм діяльності, то вони не пов'язані з правовими наслідками, у результаті їх застосування не виникають адміністративно-правові відносини. Переважно вони пов'язані з проведенням заходів організаційного характеру, нарад, перевірок, ревізій тощо.

В юридичній літературі є декілька підходів до класифікації адміністративно-юрисдикційних проваджень. Вказані провадження доцільно поділяти на: а) провадження щодо застосування заходів примусу в державному управлінні; б) дисциплінарне провадження; в) провадження у справах про адміністративні правопорушення; г) провадження щодо застосування заходів матеріального впливу³⁸.

Форми адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України можна визначити у такій послідовності: а) загальної (повної) форми провадження; б) скороченої (прискореної) форми провадження; в) ускладненої (розширеної) форми провадження; г) провадження в органах другої інстанції (наприклад, посадовою особою вищого рангу (посади)

---

³⁷ Іванова Л. Ю. Класифікація форм адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ. *Право і безпека*. 2012. Вип. 4(46). С. 57–61.

³⁸ Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. С. 328–329.

порівняно з працівником, який первинно розглядав матеріали адміністративної справи)³⁹.

Є також класифікація адміністративно-юрисдикційних проваджень на **юрисдикційні та неюрисдикційні**.

Що стосується власне юрисдикційних проваджень, то вони поділяються на:

1) провадження у справах про адміністративні правопорушення;

2) дисциплінарні провадження;

3) провадження за скаргами осіб⁴⁰.

Для **неюрисдикційних проваджень** не притаманна наявність ознак юрисдикційного характеру. До них слід віднести: провадження за заявами та пропозиціями громадян; реєстраційне провадження; дозвільне провадження; провадження з обробки та прийняття нормативних актів; провадження з прийняття індивідуальних актів управління; провадження із застосування адміністративно-попереджувальних заходів; провадження із застосування заходів адміністративного припинення; установче провадження тощо.

Отже, аналіз вказаних дефініцій адміністративно-юрисдикційних проваджень дозволяє нам класифікувати їх за такою послідовністю:

– за особливістю юрисдикційної процедури на: загальні (повні) та прискорені (спрощені);

– за характером та складністю вчиненого адміністративного правопорушення на: провадження за скаргами громадян; дисциплінарні провадження; провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Основним етапом вчинення процесуальних юрисдикційних дій у провадженні в справах про адміністративні правопорушення є стадія з ухвалення правового акта адміністративної юрисдикції, яка приймається у вигляді постанови у справі

---

³⁹ Горбунова О. Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність національної поліції України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Юридичні науки»*. 2017. № 1 (1). Харків : ХНУВС, 2021. 468 с. URL: <https://dSPACE.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eebf005d-5946-43e2-8305-0f50e3577247/content>

⁴⁰ Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ : Істина, 2008. С. 216–217.

про адміністративне правопорушення і є завершеним підзаконним управлінським актом правоохоронного характеру.

У статті 284 КУпАП визначено види постанов у справі про адміністративне правопорушення, які виносить орган (посадова особа):

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про застосування заходів впливу, передбачених ст. 24-1 КУпАП;
- 3) про закриття справи⁴¹.

1.3. Місце Національної поліції як суб'єкта адміністративно-юрисдикційної діяльності в системі правоохоронних органів України

Прагнення Верховної Ради України, Президента України розвивати правову державу, яке ґрунтується на вимогах міжнародного та вітчизняного законодавства, спрямованого на забезпечення принципу верховенства права в діяльності правоохоронних органів, посадових осіб, вимагає від держави втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність основних ідей панування права в суспільстві, захисту законних прав і свобод особистості, суспільства та держави. І в цьому багатовимірному процесі виникає нагальна потреба у перегляді додаткового визначення не лише поняття правоохоронних органів із ієрархічно вибудованою системою, але і з'ясування їх повноважень, особливо у межах адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Під **суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності** слід розуміти учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень, під час яких відбувається вирішення конкретної справи про адміністративне правопорушення з наступним винесенням правозастосовного акта.

Учасниками адміністративно-юрисдикційних проваджень є:

- органи державної влади та їх посадові особи;

---

⁴¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984, додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

– органи місцевого самоврядування, їх посадові особи та окремі внутрішньоорганізаційні структури (наприклад, адміністративні комісії), що реалізують делеговані їм органами виконавчої влади повноваження.

Питання про коло суб'єктів правоохоронної діяльності й досі є недостатньо дослідженим. Вихідним пунктом пошуку відповіді на нього має стати звернення до наявних поглядів на класифікацію суб'єктів адміністративного права.

Також виокремлюються такі основні види суб'єктів адміністративного права:

– залежно від наявності державно-владних повноважень: державні організації та їх представники і недержавні організації та їх представники або ж суб'єкти, наділені владними повноваженнями, та суб'єкти, які такими повноваженнями не наділені;

– залежно від персоналізації: колективні та індивідуальні суб'єкти або ж фізичні особи, юридичні особи та колективні суб'єкти (утворення)⁴².

Особливе місце серед суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності належить правоохоронним органам.

У чинному вітчизняному законодавстві немає однаковості щодо вживання терміна «правоохоронні органи». До прийняття Конституції України правоохоронні органи називалися адміністративними, позаяк їхня діяльність регулювалася лише нормами адміністративного права. Вже у частині 3 статті 17 Основного Закону зазначається, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави...⁴³.

Коли ж ми звернемося до Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»⁴⁴, то побачимо, що стаття 2 цього закону до правоохоронних

---

⁴² Коломоець Т. О. Адміністративне право України: акад. курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. С. 65.

⁴³ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

⁴⁴ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>

органів відносить органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Правоохоронні органи – це спеціальні компетентні органи, уповноважені державою виконувати в установленому законом порядку функції і завдання щодо розслідування та попередження порушень закону, відновлення прав, захисту національної (державної) безпеки, підтримці законності і правопорядку, забезпечення права⁴⁵.

А. М. Кучук визначає правоохоронні органи як «... спеціально уповноважені державні органи, що наділяються державновладними повноваженнями з метою професійного здійснення на підставі та відповідно до законодавства, а у випадках, встановлених законом, – у відповідній процесуальній формі, із застосуванням правових засобів, діяльність, спрямовану на охорону прав та свобод людини і громадянина, законності та правопорядку, усіх врегульованих правом суспільних відносин»⁴⁶.

Серед правоохоронних органів, які наділені повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень, значне місце посідають органи Національної поліції України.

Аналіз цих вітчизняних нормативно-правових актів та визначення науковців дають змогу з'ясувати **місце та роль Національної поліції серед суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів, що характеризуює її насамперед за такими особливостями:**

– визначальним в її діяльності є виконання однієї чи кількох покладених на неї законом основних правоохоронних функцій, що має відбуватися з неухильним дотриманням

---

⁴⁵ Тацій В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України. *Загальні проблеми правової науки*. 2012. № 4 (71). С. 3.

⁴⁶ Кучук А. М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. С. 17–18.

установлених законодавством правил і процедур, порушення яких тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, матеріальну або кримінальну відповідальність їх працівників;

– прийняття нею законних рішень, що є обов'язковими для виконання посадовими особами та іншими громадянами, а їх невиконання є самостійним правопорушенням, що тягне за собою відповідальність;

– вона підтримує правопорядок за допомогою правових заходів попередження та державного примусу, використовуючи не тільки безпосередні, але й опосередковані його форми, у тому числі надання адміністративних послуг, різних обстежень та перевірок, заборони, обмеження, стягнення тощо;

– її працівники, з одного боку, мають відповідати встановленим законодавством спеціальним вимогам, а з іншого – з метою створення умов для ефективного виконання покладених на них обов'язків наділяються специфічними правами, певними пільгами, зовнішніми ознаками належності до правоохоронних органів та підлягають підвищеному правовому захисту;

– у повсякденній діяльності вона наділена адміністративно-юрисдикційними повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та прийняттям рішення про застосування відповідно до законодавства необхідних адміністративних стягнень.

Національна поліція є невіддільною складовою системи правової охорони держави, відповідає за забезпечення публічного порядку та публічної безпеки на території країни. Її роль важлива через специфіку завдань, що їй доручені, а саме: запобігання правопорушенням, розслідування злочинів та забезпечення публічної безпеки та порядку. Завдяки цим функціям Національна поліція володіє значними повноваженнями та здійснює вагомий вплив на життя суспільства. Сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції уособлює: неупереджене збирання, вагоме дослідження та оцінка усіх обставин вчиненого адміністративного правопорушення та прийняття рішення по суті справи.

Характерними рисами Національної поліції стосовно здійснення нею адміністративно-юрисдикційної діяльності є: по-перше, державно-владний характер її діяльності;

по-друге, юрисдикція Національної поліції завжди є адміністративною, тобто здійснюється тільки уповноваженими підрозділами та їх посадовими особами; по-третє, головним у здійсненні юрисдикційних повноважень Національної поліції є забезпечення ними в особі повноважних органів та посадових осіб правоохоронної діяльності; по-четверте, здійснення правової кваліфікації посадовими особами Національної поліції тих чи інших протиправних діянь, тобто юридична оцінка інформації, аналіз конкретних юридичних фактів; по-п'яте, відповідно до чинного адміністративного законодавства Національна поліція є суб'єктом юрисдикційних повноважень у справах, які перебувають у їх підвідомчості. Вказані ознаки характеризують сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності, є взаємообумовленими та взаємозалежними⁴⁷.

Однією з основних особливостей завдань Національної поліції є її адміністративно-юрисдикційна діяльність. Поліція відповідає за реагування на адміністративні правопорушення та здійснює контроль за їх вчиненням. Це охоплює складання протоколів, застосування адміністративних стягнень та виконання інших адміністративних процедур. Така діяльність вимагає від поліції не лише знань законодавства, а й вміння швидко та ефективно реагувати на випадки порушень правопорядку.

Крім того, Національна поліція взаємодіє з іншими суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності. Співпраця з цими установами дозволяє забезпечити ефективний контроль за дотриманням закону та надати громадянам відчуття безпеки та захищеності.

Взаємодія державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань формується на основі збереження їх якісного визначення органів державного, місцевого та громадського управління, суворого дотримання їх можливостей і компетенцій, на основі чіткого «поділу повноважень» між ними. Цим забезпечується ліквідація дублювання

---

⁴⁷ Братель С. Реалізація форм адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 2. С. 96.

в діяльності державних і громадських організацій, поєднання можливостей державного та громадського управління, що сприяє ефективності функціонування всієї системи управління. Водночас «розподіл повноважень» не означає невтручання держави в діяльність низки структур, створених за участю населення, з охорони громадського порядку, з погляду контролю й координації їх діяльності⁴⁸.

До **основних напрямів взаємодії органів Національної поліції з іншими правоохоронними органами** у сфері забезпечення правопорядку можна віднести такі: а) спільний аналіз динаміки злочинної діяльності, прогнозування подальших тенденцій; б) розгляд та вдосконалення практичної діяльності з виявлення, розслідування, попередження злочинних дій; в) спільна робота з виконання державних і регіональних програм щодо забезпечення публічної безпеки та правопорядку; г) використання позитивного досвіду взаємодії й координаційної діяльності правоохоронних органів; ґ) вивчення міжнародної практики протидії злочинності, розробка нових пропозицій у цій сфері; д) розгляд практики застосування законів, спрямованих на боротьбу зі злочинністю, внесення нових пропозицій; е) пошук нових рішень в області правового регулювання; підготовка та направлення за необхідності матеріалів із питань протидії злочинній діяльності Президенту, Верховній Раді, уряду, органам державної влади, а також органам місцевого самоврядування⁴⁹.

---

⁴⁸ Костюшко О. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права громадян на участь в охороні публічної безпеки та порядку. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 299.

⁴⁹ Крижановська О. В. Форми реалізації взаємодії Національної поліції з органами публічної влади у сфері забезпечення правопорядку. *Право та державне управління*. 2020. № 1. С. 84.

Розділ 2

РОЗГЛЯД ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЇХ ОСОБИСТОГО ПРИЙОМУ В ОРГАНАХ І ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

2.1. Теоретико-правові аспекти порядку розгляду звернень громадян та організації їх особистого прийому в органах і підрозділах Національної поліції України

Конституція України як правової й демократичної держави закріплює забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян. В особливий спосіб засобом захисту прав та свобод громадян є реалізація права на звернення громадян до органів публічного адміністрування. Основним Законом не тільки проголошено право на звернення як одне із політичних прав громадян, а й гарантовано його реальну реалізацію шляхом: законодавчо закріпленого порядку приймання, розгляду звернень громадян й прийняття у них рішень; створення системи органів публічного адміністрування й посадових осіб, котрі здійснюють приймання та розгляд звернень громадян, закріплення їхніх обов'язків з приводу здійснення такої діяльності; можливого оскарження громадянами будь-якої дії органу публічного адміністрування або посадової особи; відсутності будь-яких репресій за подання звернення¹.

Громадяни України та особи, що не є такими, однак у законний спосіб перебувають на території України, наділені правом звернення до органів та підрозділів Національної поліції України та їх посадових осіб із зверненнями щодо реалізації своїх політичних, соціальних, економічних, особистих прав.

---

¹ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 41.

Разом із Конституцією України правову основу реалізації громадянами права на звернення становлять закони та підзаконні нормативні правові акти. Провідним є Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. Ним закріплені основні терміни у цій сфері.

Так, **під зверненнями громадян** необхідно розуміти викладені у письмовій чи усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) та скарги.

Пропозицією (зауваженням) є звернення громадян, де висловлюється порада, рекомендація стосовно діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів всіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо урегулювання суспільних відносин й умов життя громадян, удосконалення правової основи державного та громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави й суспільства.

Заявою (клопотанням) є звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки у діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їхньої діяльності. **Клопотання** є письмовим зверненням із проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав або свобод тощо.

Скарга є зверненням із вимогою про поновлення прав та захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб².

Водночас цим Законом визначено: вимоги до звернень громадян та порядок їхнього розгляду; характеристику прав особи, котра звертається із скаргою або заявою; юридичні гарантії для такої особи, що проявляються у чітко описаному алгоритмі дій тих суб'єктів, котрі зобов'язані розглядати такі

---

² Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

скарги чи заяви; заходи юридичної відповідальності за порушення законодавства про звернення громадян.

Важливими елементами, які характеризують звернення громадян, є:

1) особисте волевиявлення особи;

2) склад правових відносин, які виникають між громадянином та органами державної влади (з однієї сторони суб'єктом виступає безпосередньо громадянин України, який подає звернення до відповідного державного органу, а з іншої – певний державний орган чи орган місцевого самоврядування);

3) інформація, що є основою звернення громадянина, містить відомості про певний стан справ, які відбуваються у різних сферах життя суспільства, а також стан ухвалення рішень, прийнятих за такими зверненнями, та стан діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування з виконання ухвалених ними рішень;

4) інформація, формою вираження якої є звернення громадянина, обов'язково породжує правові наслідки. Це пояснюється тим, що на основі звернення виникають відповідні правові відносини вже не між громадянином та державою в особі її органів та посадових осіб, а між суб'єктами, які розглядають звернення та в результаті ухвалюють відповідні рішення³.

Правову основу порядку розгляду звернень громадян органами Національної поліції України утворюють: Закон України «Про доступ до публічної інформації», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс адміністративного судочинства України та Закон України «Про Національну поліцію» (розділ 8 закріплює те, що порядок розгляду й вирішення звернень громадян в органах (підрозділах) Національної поліції, а також залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських, є найбільш ефективною формою реалізації громадського контролю за діяльністю поліції⁴.

---

³ Аносенков А. А. Звернення громадян як елемент механізму забезпечення законності в діяльності державних органів. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. 2023. С. 175-179. С. 178.

⁴ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

У загальному розумінні громадський контроль є видом публічного контролю, що передбачає перевірку представниками громадськості відповідності діяльності суб'єктів, наділених владними повноваженнями, встановленим законодавством завданням, цілям їх діяльності й забезпечення додержання ними прав та законних інтересів громадян й поваги до них. Водночас звернення громадян до органів поліції є способом ініціювання останніми у встановленій законодавством усній чи письмовій формі правових відносин із поліцейськими підрозділами, їх службовими особами, задля реалізації соціальних, економічних, політичних й особистих прав та законних інтересів.

Правова регламентація процедури звернення громадян до органів Національної поліції здійснюється й підзаконними нормативними правовими актами, зокрема: Указом Президента України від 7 лютого 2008 р. № 109/2008 «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування»⁵, Постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 858 «Про затвердження Класифікатора звернень громадян»⁶, Постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 348 «Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, у медіа»⁷, а також Наказом МВС України від 15 листопада 2017 р. № 930 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення

---

⁵ Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування : Указ Президента України від 7 лютого 2008 року № 109/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2008#Text>

⁶ Про затвердження Класифікатора звернень громадян : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 858. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2008-%D0%BF#Text>

⁷ Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, у медіа : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-97-%D0%BF#Text>

особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України»⁸.

Для здійснення звернення громадян до органів та підрозділів Національної поліції України зазвичай спонукає необхідність: вказати на факти порушення закону, спонукати до відновлення справедливості та порушених прав, прагнути повідомити про скоєний злочин або правопорушення, потреби у забезпеченні прав та законних інтересів фізичними або юридичними особами.

Для звернень громадян до органів поліції є характерними такі ознаки:

1) вони регламентуються нормами публічного права (конституційного, адміністративного);

2) участь обов'язкового уповноваженого суб'єкта щодо розгляду та вирішення звернень громадян – органу поліції, його посадової особи;

3) спрямування процедури розгляду та вирішення звернень громадян на забезпечення покращення результативності та ефективності діяльності органів поліції;

4) їх метою є: реалізація громадянами своїх прав, свобод та інтересів та їх захисту у разі порушення; здійснення взаємодії органів поліції із громадянами на засадах партнерства; визначення рівня задоволення потреб населення у поліцейських послугах та виокремлення недоліків у службовій діяльності поліцейських. Саме завдяки реалізації процедури розгляду звернень у підрозділах поліції громадськість має здатність забезпечувати: дотримання поліцейськими під час професійної діяльності конституційних прав і свобод громадян; реалізацію прав громадян на внесення пропозицій органам державної влади щодо поліпшення їх діяльності, виявлення недоліків у роботі посадових осіб та органів державної влади; зміцнення законності здійснення поліцейської діяльності⁹.

---

⁸ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

⁹ Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України : монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. ; ХНУВС. Харків : Факт, 2022. С. 122–124.

Розгляд звернень та особистий прийом громадян в органах та підрозділах поліції є складовою механізмом реалізації прав громадян на внесення до органів державної влади пропозицій щодо поліпшення їх діяльності, виявлення недоліків у роботі, оскарження дій посадових осіб та органів державної влади.

Громадяни України мають право звернутися до органів (підрозділів) поліції, їх керівників із зауваженнями, скаргами та пропозиціями з питань, пов'язаних з діяльністю Національної поліції України, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, із заявами або клопотаннями про реалізацію своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, а також зі скаргами про їх порушення.

Особи, які не є громадянами України і законно перебувають на її території, можуть також подавати звернення, як і громадяни України, якщо інше не передбачено законодавством України та міжнародними договорами.

Забороняється відмова в прийнятті та розгляді звернення з посиланням на політичні погляди, партійну належність, стать, вік, віросповідання, національність громадянина, незнання мови звернення¹⁰.

Відповідно до огляду судової практики Верховного Суду з питань застосування положень Закону України «Про звернення громадян», суб'єкт владних повноважень у будь-якому випадку зобов'язаний відреагувати на звернення позивача та надати йому відповідь незалежно від того, чи погоджується він із змістом такого звернення¹¹.

---

¹⁰ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

¹¹ Огляд судової практики Верховного Суду з питань застосування положень Закону України «Про звернення громадян». Рішення, внесені до ЄДРСР, із січня 2018 року по вересень 2023 року / упоряд. : відділ аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2023. С. 21.

Громадяни мають право звертатися до органів (підрозділів) поліції українською чи іншою мовою, прийнятною для сторін.

Робота зі зверненнями громадян та їх особистий прийом в органах та підрозділах Національної поліції містить такі складові елементи:

1) приймання, реєстрація і первинний розгляд звернень громадян;

2) вирішення питань, порушених у зверненнях, і надання відповідей авторам;

3) контроль за станом роботи зі зверненнями;

4) узагальнення та аналіз звернень громадян;

5) використання результатів аналізу для прийняття управлінських рішень.

Керівники органів (підрозділів) поліції всіх рівнів згідно зі своїми посадовими інструкціями відповідають за організацію роботи зі зверненнями громадян та з питань їх особистого прийому.

Важливим є уважне ставлення до звернень громадян, які надходять до органу поліції. Під час роботи зі зверненнями поліцейські повинні уважно й ретельно ставитись до запитів та проблем громадян, бути толерантними, ввічливими, проявляти високу культуру спілкування та дотримуватись правил професійної етики.

Діловодство за зверненнями громадян ведеться структурним підрозділом органів (підрозділів) поліції, на який покладено ці обов'язки, або посадовими особами, відповідальними за організацію роботи зі зверненнями громадян (далі – служба діловодства), окремо від інших видів діловодства.

Порядок ведення діловодства за зверненнями громадян, які містять відомості, що становлять державну або іншу таємницю, яку охороняє закон, визначається спеціальними нормативно-правовими актами.

Звернення від громадян надходять до органів (підрозділів) поліції у вигляді листів, під час їх особистого прийому посадовими особами, з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку або за допомогою засобів телефонного зв'язку через контактні центри, телефонні «гарячі лінії».

Усі звернення громадян, що надходять до органів (підрозділів) поліції, підлягають обов'язковій класифікації

за встановленими статтею 3 Закону України «Про звернення громадян» видами, а саме: пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) та скарги¹².

Звернення може бути усним (викладеним громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри, телефонні «гарячі лінії» та записаним (зареєстрованим) посадовою особою) **чи письмовим**, надісланим поштою або переданим громадянином особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до законодавства України (у тому числі під час особистого прийому).

Письмове звернення також може бути надісланим із використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення). Верховний Суд зазначає, що електронна петиція є спеціальною формою звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування. Порядок подання електронних петицій, їх відповідність законодавству України, подання та відхилення, регулюються нормами Закону «Про звернення громадян». Зважаючи, що електронна петиція є зверненням громадянина до органу місцевого самоврядування, варто вказати, що органи державної влади і місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, посадові особи зобов'язані розглянути пропозиції (зауваження) та повідомити громадянина про результати розгляду. Заборонено відмовляти у прийнятті звернення¹³.

Звернення може бути подане як окремою особою (індивідуальне), так і групою осіб (колективне). Звернення

---

¹² Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

¹³ Огляд судової практики Верховного Суду з питань застосування положень Закону України «Про звернення громадян». Рішення, внесені до ЄДРСР, із січня 2018 року по вересень 2023 року / упоряд. : відділ аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2023. С. 15.

в інтересах неповнолітніх осіб подаються їх законними представниками.

За ознакою надходження звернення громадян визнаються первинними, повторними, дублетними, неодноразовими, масовими.

Первинними є звернення, які:

1) надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції;

2) надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) не вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції, але питання, що порушене у зверненні, жодним чином не стосується попередніх звернень, або є достатньо підстав для визнання звернення первинним;

3) надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) не вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції, але попередні звернення з питання, що порушене у зверненні, визнавались анонімними.

Повторними є такі звернення:

1) звернення від того самого громадянина з того ж питання, якщо перше не вирішено по суті або вирішено не в повному обсязі;

2) звернення, у якому оскаржується рішення, прийняте у зв'язку з попереднім зверненням громадянина;

3) звернення, у якому повідомляється про несвоєчасний розгляд попереднього звернення, якщо з часу його надходження минув визначений законодавством строк розгляду, проте відповідь громадянину не надавалася;

4) звернення, у якому йдеться про недоліки, допущені під час розгляду попереднього звернення громадянина.

Якщо в повторному зверненні громадянин разом із питаннями, які вже розглядалися і на які була надана вичерпна відповідь або за якими прийняте відповідне рішення, звертається з іншими питаннями, новими фактами, звернення не є повторним і розглядається органами (підрозділами) поліції в установленому законодавством України порядку.

Дублетними є звернення тієї самої особи (групи осіб) з того ж питання, що відправлені особою (групою осіб) різним адресатам та надіслані адресатами на розгляд за належністю до органу (підрозділу) поліції.

Неодноразовими є звернення особи (групи осіб), які надійшли до органу (підрозділу) поліції з того самого питання, що і попереднє звернення, проте на попереднє звернення відповідь ще не надана, а визначений законодавством України строк його розгляду ще не закінчився¹⁴.

Масовими є звернення, що надходять у великій кількості від різних громадян з однаковою змістом або суттю питання.

Звернення громадян оформлюються відповідно до статті 5 Закону України «Про звернення громадян». У зверненні зазначають прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина та викладають суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення має бути надруковане або написане від руки розбірливо і чітко, підписане заявником (групою заявників) із зазначенням дати.

В електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису під час надсилання електронного звернення не вимагається.

Електронне звернення, надіслане без використання електронного підпису, повинно мати вигляд скан-копії або фотокопії звернення з підписом заявника із зазначенням дати.

Інформація про електронні поштові адреси розміщується на відповідних веб-сторінках офіційного сайту Національної поліції України в мережі Інтернет¹⁵.

2.2. Стадія попереднього розгляду звернень громадян органами і підрозділами Національної поліції України

Розгляд звернень громадян органами та підрозділами Національної поліції – це адміністративна процедура, що становить динамічне явище й не обмежується

---

¹⁴ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

¹⁵ Там же.

учиненням окремої дії, а є сукупністю реалізації у певній встановленій логічній послідовності дії.

Відтак необхідно визначити внутрішню побудову процедури розгляду звернень громадян в органах та підрозділах Національної поліції, виокремивши її стадії й процедурні дії.

Спираючись на норми Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України, затвердженого Наказом МВС України від 15 листопада 2017 р. № 930¹⁶, можна виділити шість стадій цього провадження.

Першою стадією передбачається *процес підготовки звернення громадян до розгляду*. До неї входять дії із приводу подання особою звернення (заяви, клопотання, пропозиції чи скарги), його прийняття, реєстрація й первинний розгляд органом чи підрозділом поліції, що здійснює адміністративне провадження. Зауважимо, що всі звернення підлягають обов'язковій реєстрації підрозділами документального забезпечення Національної поліції в день їхнього надходження. Також у поліції функціонує окремий сервер даних автоматизованої інформаційно-пошукової системи «Звернення», із допомогою якого відбувається реєстрація звернень, надісланих поштою або отриманих на особистому прийомі тощо.

Звернення громадян, що надійшли до органів (підрозділів) поліції з використанням засобів поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» та телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України, приймаються, попередньо розглядаються та централізовано реєструються службою діловодства органу (підрозділу) поліції в день їх надходження, а ті, що надійшли в неробочий день і час, – наступного після нього робочого дня в журналі реєстрації звернень громадян або на реєстраційно-контрольних картках (далі – РКК), придатних для обробки персональними комп'ютерами. Звернення громадян, які надійшли під час особистого прийому, обліковуються в журналі обліку особистого прийому громадян або на РКК¹⁷.

¹⁶ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

¹⁷ Там же.

Попередній розгляд звернень громадян відбувається із врахуванням Положення про Національну поліцію, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877¹⁸, а також положень про структурні підрозділи апарату Національної поліції України, міжрегіональні територіальні органи поліції та територіальні органи поліції, у тому числі організаційно-розпорядчих актів Національної поліції України, що закріплюють розподіл обов'язків керівництва органів та підрозділів поліції.

Обов'язок із ведення обліку звернень громадян та контроль за термінами їх розгляду покладається на працівників підрозділів документального забезпечення поліції. Ними проводиться перевірка правильності оформлення звернення, розподілення звернень громадян для доповіді керівникам органу чи підрозділу поліції відповідно до їхніх функціональних обов'язків, надсилання звернень за належністю до відповідного структурного підрозділу поліції або до іншого органу державної влади у випадку, коли питання, зазначені у зверненні, не входять до компетенції поліції. Відсутність у зверненні зазначеного прізвища, імені, по батькові, місця проживання, підпису заявника, невисвітлена суть порушеного питання є підставою для повернення звернення заявнику із відповідним роз'ясненням протягом 10 днів¹⁹.

Конверти зі зверненнями громадян, які надходять до органів (підрозділів) поліції з використанням засобів поштового зв'язку, розкривають працівники служби діловодства.

Конверти, що надійшли на адресу керівництва органів (підрозділів) поліції з позначкою «Особисто», надаються на розгляд керівництву без порушення їх цілісності. Такі конверти відкриває особисто адресат або особа, яка надала адресату зазначений конверт, у його присутності, після чого з резолюцією конверти повертають до служби діловодства для подальшої їх реєстрації та передачі виконавцям.

---

¹⁸ Положення Про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>

¹⁹ Будь О. Особливості порядку розгляду звернень громадян в органах Національної поліції України: адміністративно-правові аспекти. *Věda a perspektivy*. № 12 (19) 2022. С. 159–173.

Після розкриття конвертів працівник служби діловодства перевіряє правильність оформлення звернення. Якщо у зверненні не вказано прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, не викладено суті порушеного питання та відсутній підпис, таке звернення протягом десяти днів від дня його реєстрації працівниками служби діловодства повертається заявнику з відповідними роз'ясненнями. Копія такого звернення та конверта залишається в провадженні того органу (підрозділу) поліції, до якого громадянин звернувся.

Обов'язковій доповіді Голові Національної поліції, керівництву органів (підрозділів) поліції підлягають:

1) звернення Героїв України, Героїв Радянського Союзу, Героїв Соціалістичної Праці, інвалідів Великої Вітчизняної війни;

2) звернення, адресовані Голові Національної поліції України, керівництву органів (підрозділів) поліції з позначкою «Особисто».

Про інші звернення, що потребують розгляду керівництвом Національної поліції України, працівники служби діловодства доповідають першому заступнику Голови Національної поліції України, заступникам Голови Національної поліції України відповідно до розподілу обов'язків.

Звернення громадян, які надійшли до апарату центрального органу управління поліції вперше та які не розглядалися міжрегіональними територіальними органами Національної поліції України, територіальними органами поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях, місті Києві, установами та організаціями, що належать до сфери управління Національної поліції України, службою діловодства надсилаються до таких органів для вирішення по суті порушених у них питань.

Якщо до органів (підрозділів) поліції надійшло звернення, адресоване їх керівникам, але розгляд окремих зазначених у зверненні питань належить до компетенції інших органів чи підрозділів поліції, керівник цього органу (підрозділу) після реєстрації звернення рапортом (довідною запискою) протягом трьох діб доповідає про це керівництву апарату центрального органу поліції, міжрегіонального територіального органу поліції або територіального органу поліції

для визначення головного виконавця. Такий рапорт (доповідна записка) разом із зверненням передається до служби діловодства відповідних органів поліції для його реєстрації та передачі виконавцям. Термін розгляду вказаних звернень обчислюється з дня першої реєстрації.

Звернення, оформлені належним чином, підлягають реєстрації, під час якої зверненню надається відповідний індекс (реєстраційний номер), який починається кожного року з першого номера. Реєстраційний індекс звернення складається з початкової літери прізвища автора звернення, порядкового номера звернення, що надійшло (наприклад, М-70). Реєстраційний індекс може бути доповнений іншими позначеннями, що забезпечують систематизацію, пошук, аналіз і зберігання. При реєстрації колективного звернення реєстраційний номер складається з літер «Кол» та порядкового номера (наприклад, М-70/Кол).

Про зареєстроване звернення служба діловодства доповідає керівництву органу (підрозділу) поліції в день реєстрації звернення або в перший наступний робочий день²⁰.

Після розгляду звернень громадян керівництвом органу (підрозділу) поліції працівники служби діловодства:

- вносять до журналу реєстрації звернень громадян, які надійшли з використанням засобів поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» та телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України, до РКК резолюцію керівництва та встановлені терміни виконання доручень за зверненнями громадян;

- здійснюють відправлення звернень за належністю відповідному державному органу чи посадовій особі з питань, що не належать до повноважень поліції, про що інформують їх авторів;

- забезпечують доведення звернень громадян до зазначених у резолюції виконавців;

---

²⁰ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

– беруть на контроль звернення громадян у разі визначення такого контролю керівництвом органу (підрозділу) поліції.

Якщо за резолюцією керівництва Національної поліції України звернення громадянина взято на контроль, у журналі реєстрації звернень громадян або в РКК зазначається «Контроль».

Зміна головного виконавця або зміни у складі співвиконавців на рівні структурних підрозділів органів поліції, визначених у резолюції, здійснюються за погодженням автора резолюції, посадової особи, яка виконує його обов'язки, або керівника органу поліції за умови доведення інформації про запропоновані зміни відповідним керівникам зазначених структурних підрозділів. Зміна головного виконавця за наявності відповідного погодження може бути здійснена в триденний строк з дати реєстрації звернення.

У разі зміни функцій структурних підрозділів органів (підрозділів) поліції (у результаті зміни структури, утворення нових структурних підрозділів, у тому числі на базі існуючих структурних підрозділів) або передачі функцій від одного структурного підрозділу до іншого, в якому відбулися зміни, служба діловодства в тижневий строк проводить інвентаризацію звернень громадян, щодо яких розгляд не завершено, визначає з них ті, що після зміни (передачі) функцій не належать до його компетенції, та передає їх відповідно до акта приймання-передавання на виконання структурному підрозділу органу (підрозділу) поліції, до компетенції якого вони належать. До завершення строку виконання конкретного звернення повинно залишатися не менше десяти робочих днів.

Один примірник акта приймання-передавання документів щодо звернень громадян надається службі діловодства відповідного органу (підрозділу) поліції для внесення відповідних змін до журналу реєстрації звернень громадян, журналу обліку особистого прийому громадян або РКК²¹.

---

²¹ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

Звернення громадян, одержані структурним підрозділом органу (підрозділу) поліції для виконання, обов'язково обліковуються в журналі реєстрації звернень громадян, які надійшли з використанням засобів поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» та телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України цього ж структурного підрозділу або на РКК.

Облік звернень громадян у структурному підрозділі та доведення їх до безпосереднього виконавця здійснюється в день їх надходження (під особистий підпис у журналі обліку).

Звернення, які надійшли з використанням мережі Інтернет, засобами електронного зв'язку на електронну адресу органу (підрозділу) поліції, приймаються та реєструються службою діловодства. Під час реєстрації таких звернень до реєстраційного номера додається позначка «ЕЗ» (наприклад, М-70/ЕЗ).

Датою подання електронного звернення є дата надходження звернення на визначену електронну адресу або дата заповнення електронної форми та її відправлення. Якщо електронне звернення надійшло на визначену електронну адресу в неробочий день та час, датою подання електронного звернення вважається наступний після нього робочий день²².

Форма для подання електронних звернень громадян до Національної поліції України розміщується на офіційному веб-сайті Національної поліції України і повинна мати графи для зазначення громадянином свого прізвища, імені, по батькові, місця проживання, електронної поштової адреси (відомостей про інші засоби зв'язку з ним), викладення суті порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги, дати подання звернення.

Усні звернення, що надійшли на телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України (далі – «гаряча лінія»), приймаються підрозділом забезпечення діяльності «гарячої лінії» (далі – контакт-центр) та заносяться до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

---

²² Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 176–177.

В електронному реєстрі вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію», на звернення заводиться електронна реєстраційна картка звернення, у якій зазначають прізвище, ім'я, по батькові заявника, номер контактного телефону, місце проживання заявника-фізичної особи, електронну адресу, на яку заявнику може бути надіслана відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним, викладається суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, прохання чи вимоги. Кожному зверненню надається індивідуальний номер.

Якщо заявник не називає свого прізвища, імені, по батькові, звернення реєструється як анонімне і розгляду не підлягає.

Звернення, в якому не викладено суті порушеного питання (зауваження, пропозиції, прохання або вимоги до органів поліції), не розглядається, про що працівник контакт-центру повідомляє заявника.

Інформацію про звернення, внесені до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію», контакт-центр у той самий день надсилає в електронному вигляді органу (підрозділу) поліції, до компетенції якого належить розгляд порушених у зверненні питань.

В органах (підрозділах) поліції, яким надано доступ до електронного реєстру вхідних дзвінків, що надходять на «гарячу лінію», визначається посадова особа, яка відповідає за прийняття, реєстрацію звернень громадян, що надійшли з контакт-центру. Відомості про відповідальних посадових осіб, їхні контактні телефони подаються до служби діловодства центрального органу управління поліції.

Під час прийняття звернень до розгляду відповідальною особою протягом доби до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію», вноситься інформація про реєстрацію звернень у журналі реєстрації звернень громадян або РКК. Якщо питання, порушені у зверненні, не належать до компетенції поліції, такі звернення протягом п'яти днів пересилаються працівниками контакт-центру за належністю відповідному органу державної влади або посадовій особі з одночасним повідомленням про це заявника. Відповідна інформація вноситься до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

Під час реєстрації звернень, які надійшли з контакт-центру, до реєстраційного номера додається позначка «ГЛ» (наприклад, М-70/ГЛ).

Інформацію про результати розгляду звернень відповідальна особа вносить до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію». Прийняття звернень громадян, що надійшли на телефонну «гарячу лінію», здійснюється відповідно до затвердженого графіка роботи.

У разі надходження на «гарячу лінію» звернень громадян про вчинення кримінального (адміністративного) правопорушення чи іншу подію, яка потребує невідкладного реагування (аварія, стихійне лихо, епідемія, пожежа тощо), інформація негайно передається до чергової служби центрального органу управління поліції, міжрегіонального територіального органу поліції або відповідного територіального органу поліції та (за необхідності) до відповідного органу державної влади.

На звернення громадян довідкового характеру працівники контакт-центру в межах компетенції усно надають необхідні роз'яснення або довідкову інформацію, про що вносяться відповідні відомості до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

Усні звернення громадян, отримані під час проведення прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів України, записуються відповідальною посадовою особою в картці реєстрації усних звернень громадян, отриманих під час прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів України.

Звернення громадян, які надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр», приймаються, роздруковуються та реєструються службою діловодства. Під час реєстрації таких звернень до реєстраційного номера додається позначка «КЦ» (наприклад, М-70/КЦ). За результатами розгляду вказаних звернень головний виконавець подає до служби діловодства скановану копію відповіді заявнику для внесення відповідної інформації до електронної бази даних звернень державної установи «Урядовий контактний центр».

Якщо у зверненні разом з питаннями, що належать до компетенції органу поліції, порушені питання, які підлягають вирішенню в інших органах державної влади, копія такого звернення протягом п'яти днів надсилається відповідному

органу державної влади з одночасним повідомленням автора звернення.

Аналізуючи приписи Закону «Про звернення громадян», Верховний Суд зауважує, що законодавець, передбачаючи право/обов'язок органів державної влади та органів місцевого самоврядування пересилати за належністю звернення громадян іншому (відповідному) органу чи посадовій особі, мав на меті забезпечити заявнику об'єктивний та всебічний розгляд його заяви. Водночас вказаний обов'язок органів державної влади та місцевого самоврядування щодо пересилання звернення може бути реалізований виключно за сукупністю таких умов: питання, порушені в одержаному органом державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, об'єднаннями громадян або посадовими особами зверненні, не входять до їх повноважень; звернення пересилається лише відповідному, а не будь-якому органу чи посадовій особі за належністю, тобто тому органу, до повноваження якого входить вирішення питань, що порушені у зверненні; пересилання повинно відбутися в термін не більше п'яти днів; про факт пересилання обов'язково повідомляється громадянин, який подав звернення²³.

Не допускається розголошення одержаних із звернень громадян відомостей про особисте життя громадян без їхньої згоди чи відомостей, що становлять державну або іншу таємницю, яка охороняється законом, конфіденційної та іншої інформації, якщо це обмежує права й законні інтереси громадян. Також не допускається з'ясування даних про особу громадянина, які не стосуються звернення. На прохання громадянина, висловлене в усній формі або зазначене в тексті звернення, не підлягає розголошенню його прізвище, місце проживання та роботи. Ця заборона не поширюється на випадки

---

²³ Огляд судової практики Верховного Суду з питань застосування положень Закону України «Про звернення громадян». Рішення, внесені до ЄДРСР, із січня 2018 року по вересень 2023 року / упоряд. : відділ аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2023. С. 17.

повідомлення інформації, що міститься у зверненні, особам, яких стосується справа.

Повторні звернення громадян реєструються в тому самому порядку, що й первинні. У правому верхньому куті звернення проставляється штамп для позначення повторного звернення, а в журналі реєстрації звернень громадян, журналі обліку особистого прийому громадян або в РКК робиться відповідна відмітка. Таке звернення з урахуванням матеріалів розгляду попереднього звернення доповідається керівникові органу (підрозділу) поліції або його заступникам відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

Пропозиції, заяви і скарги одного й того самого громадянина з одного й того самого питання, що надіслані різним адресатам і надійшли на розгляд до однієї й тієї ж організації (дублетні), обліковуються за реєстраційним індексом першої пропозиції, заяви і скарги з доданням порядкового номера, що проставляється через дріб (наприклад, М-401/1, М-401/2, М-401/3).

Відповідно до статті 8 Закону України «Про звернення громадян» анонімні звернення розгляду не підлягають (окрім анонімних повідомлень про порушення норм Закону України «Про запобігання корупції»). Анонімні звернення після реєстрації доводяться до відома керівників органів (підрозділів) поліції для врахування під час здійснення покладених на них завдань і функцій.

Якщо у зверненні, що надійшло до органу (підрозділу) поліції, міститься інформація про кримінальні правопорушення, що вчинені або готуються, після реєстрації в службі діловодства воно підлягає обов'язковій реєстрації в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та розгляду відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України. Інформація (номер та дата) про реєстрацію в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події працівниками чергової служби передається до служби діловодства відповідного органу (підрозділу) поліції²⁴.

²⁴ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

2.3. Стадія розгляду звернень громадян органами і підрозділами Національної поліції України по суті

Друга стадія передбачає здійснення *безпосереднього розгляду й вирішення питань, порушених зверненнями громадян із подальшою відповіддю їх авторам*. Ця стадія становить сукупність процедурних дій, здійснюваних керівником органу (підрозділу) поліції й інших осіб, уповноважених під час розгляду звернень громадян. Ця стадія передбачає розгляд звернення по суті, за необхідності – перевірку поліцейськими викладених у зверненні обставин, з'ясування причин звернення особи зі скаргою щодо дій поліцейських.

Керівники органів (підрозділів) поліції та їх заступники під час розгляду звернень громадян вивчають суть порушених у них питань, за потреби вимагають у виконавців матеріали попередніх перевірок за цими зверненнями, направляють працівників органів (підрозділів) поліції на місця для перевірки викладених у зверненнях фактів та вживають інших заходів для об'єктивного вирішення порушених авторами звернень питань.

Безпосередні виконавці під час здійснення перевірок за зверненнями громадян у разі необхідності та за наявності можливості спілкуються з їхніми авторами, з'ясовують усі порушені питання, уживають заходів щодо захисту конституційних прав громадян у межах компетенції відповідно до законодавства України.

До розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських і до перевірки інформації про неналежне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законодавства України можуть залучати представників громадськості.

Рішення, які приймаються за зверненнями, повинні бути мотивованими та ґрунтуватися на законодавстві України. Посадова особа, визнавши заяву такою, що підлягає задоволенню, зобов'язана забезпечити своєчасне виконання прийнятого рішення відповідно до законодавства України, у разі визнання скарги обґрунтованою – негайно вжити заходів щодо поновлення порушених прав громадян.

Громадянин, який звернувся із заявою чи скаргою до органів (підрозділів) поліції, має права, визначені статтею 18

Закону України «Про звернення громадян». Звернення вважаються вирішеними, якщо розглянуто всі порушені в них питання, ужито необхідних заходів і заявникам надано ґрунтовні та вичерпні відповіді.

Звернення розглядаються і вирішуються в термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, що не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник органу або підрозділу поліції або його заступники встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляють особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, ***не може перевищувати сорока п'яти днів***. Якщо останній день терміну розгляду звернення припадає на вихідний, святковий день, останнім днем терміну вважається перший після нього робочий день.

Щодо кожного звернення не пізніше ніж у п'ятиденний термін повинно бути прийняте одне з таких рішень:

- 1) прийняти до розгляду;
- 2) передати на вирішення до підпорядкованого органу (підрозділу) поліції;
- 3) надіслати за належністю до іншого державного органу або посадовій особі, якщо питання, порушені у зверненні, належать до компетенції поліції, про що одночасно необхідно повідомити автора звернення;
- 4) залишити без розгляду за наявності підстав, визначених статтю 8 Закону України «Про звернення громадян»²⁵.

У разі доручення розгляду звернення, яке надійшло до центрального органу управління поліції, органам поліції, через які вона реалізовує свої повноваження на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць, термін розгляду такого звернення обчислюється з дня надходження його до органу поліції вищого рівня й закінчується днем надання відповіді тим органом поліції, який його розглядав по суті.

---

²⁵ Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

У разі надходження до органів (підрозділів) поліції звернень громадян із резолюцією керівництва Міністерства внутрішніх справ України термін їх розгляду обчислюється з дати реєстрації в Міністерстві внутрішніх справ України.

За зверненнями громадян, за якими неможливо своєчасно закінчити перевірку та прийняти в установлений термін рішення, виконавець не пізніше ніж за три робочі дні до закінчення цього терміну письмово доповідає керівнику органу поліції або його заступнику та порушує питання щодо продовження терміну розгляду в межах, установлених законодавством про звернення громадян. Загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати 45 днів.

Про продовження терміну розгляду автора звернення повідомляють письмово.

Звернення громадян, що надійшли з редакцій газет, журналів, радіо і телебачення, розглядаються органами та підрозділами поліції в терміни, передбачені статтею 20 Закону України «Про звернення громадян».

За результатами розгляду звернення громадянина виконавцем готується довідка про результати проведення перевірки інформації, викладеної у зверненні, яка доповідається керівнику органу (підрозділу) поліції разом з проектом відповіді заявнику. Керівник органу (підрозділу) проставляє свій підпис на довідці про ознайомлення із вжитими заходами під час здійснення перевірки інформації, викладеної у зверненні, або вчиняє резолюцію (доручення) про необхідність ужиття додаткових заходів з метою об'єктивного, усебічного та повного розгляду звернення. До звернень, за якими проведення перевірки не потребується, довідки не складаються.

Відповідь за результатами розгляду звернення обов'язково надає орган (підрозділ) поліції, який його отримав або до компетенції якого належить вирішення порушених у зверненні питань, та підписує керівництво цього органу. Рішення про відмову в задоволенні вимог, викладених у зверненні, доводиться до відома громадянина в письмовій формі з посиланням на Закон України «Про звернення громадян» і викладенням мотивів відмови, а також із роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення. При цьому зазначають заходи,

вжиті органом чи підрозділом поліції в межах його компетенції для захисту конституційних прав громадян.

Відповідь за результатами розгляду колективного звернення громадян (якщо звернення підписали двоє та більше громадян) надсилається тому громадянину, який у зверненні першим поставив підпис або місце проживання якого вказане. У тексті відповіді необхідно зазначити загальну кількість громадян, які звернулися до органу (підрозділу) поліції.

Передача звернення громадянина від одного структурного підрозділу до другого, що входять до складу одного органу поліції, здійснюється через службу діловодства за наявності відповідного доручення керівництва органу.

Якщо викладена у зверненні інформація належить до компетенції поліції не повністю, розглядається лише та частина, що стосується компетенції Національної поліції України. У цьому випадку копія звернення у строк не пізніше п'яти днів з наступного дня після реєстрації спрямовується виконавцем за належністю, про що повідомляють заявника.

Не розглядаються повторні звернення до одного й того самого органу, від одного й того самого громадянина, з одного й того самого питання, якщо перше звернення вирішено по суті. За такими зверненнями виконавець складає висновок, який затверджує керівник органу. Рішення про припинення розгляду такого звернення приймається керівництвом органу поліції, про що повідомляють особу, яка подала звернення.

Не підлягають розгляду та вирішенню скарги, подані з порушенням строків, передбачених статтею 17 Закону України «Про звернення громадян», крім випадків порушення строків з поважних причин.

Не вирішення порушених у зверненні громадянина обґрунтованих питань, які належать до компетенції органу (підрозділу) поліції, що призвело до повторного звернення чи звернення до органу поліції вищого рівня, повинно ретельно аналізуватися та у разі його неналежного розгляду мають вживатися відповідні заходи реагування²⁶.

---

²⁶ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

Якщо про результати розгляду звернення потрібно повідомити Адміністрацію Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ України, інші центральні органи виконавчої влади, орган поліції вищого рівня або якщо у зверненні порушуються важливі питання діяльності органів чи підрозділів поліції, такі звернення беруться на контроль і розглядаються в першу чергу. Звернення, на які даються проміжні відповіді, з контролю не знімаються. Контроль завершується тільки після прийняття остаточного рішення і вжиття заходів щодо вирішення питань, порушених у таких зверненнях. Рішення про зняття з контролю таких звернень приймають посадові особи, які прийняли рішення про взяття на контроль.

Результати розгляду звернення заносяться до журналу реєстрації звернень громадян, журналу обліку особистого прийому громадян або до РКК, а також до контрольної картки на звернення громадян, яка після підписання керівником структурного підрозділу подається до служби діловодства разом із копією відповіді заявнику для зняття з контролю.

Реєстрація відповідей на звернення громадян здійснюється за індексами, присвоєними під час реєстрації. Відповіді на звернення громадян надсилаються на бланках відповідних органів (підрозділів) поліції.

Після закінчення перевірки і фактичного виконання прийнятого рішення звернення разом із матеріалами перевірки повертають до служби діловодства органу (підрозділу) поліції. Розглянуті звернення з усіма документами щодо їх розгляду і вирішення розміщуються у справах за хронологічним, територіальним або алфавітним принципом. Документи становлять у справі самостійну групу і вміщуються в м'яку обкладинку. У разі одержання повторного звернення або появи додаткових документів їх підшивають до цієї групи документів. Під час формування справ перевіряється правильність оформлення документів, їх повнота (комплектність). Звернення, за яким рішення не прийнято, підшивати до справи забороняється. Неправильно оформлені документи повертають для доопрацювання виконавцям.

Документи з питань листування щодо звернень громадян у всіх органах (підрозділах) поліції централізовано зберігаються у службі діловодства підрозділів – виконавців

таких звернень. Забороняються формування і зберігання справ у виконавців.

Схоронність документів з питань листування за зверненнями в органах (підрозділах) поліції забезпечують їхні керівники і посадові особи, відповідальні за організацію роботи зі зверненнями громадян.

Строки зберігання документів за зверненнями визначаються Переліком типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів, затвердженим Наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2012 р. № 578/5²⁷.

Скарга на дії чи рішення органу (підрозділу) поліції або їх посадових осіб подається в порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до суду відповідно до законодавства України, у разі відсутності такого органу або незгоди громадянина з прийнятим за скаргою рішенням – безпосередньо до суду.

Розгляд скарг громадян на дії (бездіяльність) працівників органів (підрозділів) поліції здійснюється в порядку, передбаченому Порядком розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України, затвердженим Наказом МВС України від 15.11.2017 № 930²⁸.

За кожною скаргою громадян на наявність порушень чи недоліків у роботі органів (підрозділів) поліції або на дії (бездіяльність) поліцейських проводиться ретельна перевірка органом чи підрозділом поліції, до якого звернувся зі скаргою громадянин, або тим органом (підрозділом) поліції, якому доручено проведення відповідної перевірки керівництвом Національної поліції України.

---

²⁷ Перелік типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб, із зазначенням строків зберігання документів, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2012 р. № 578/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12#n14>

²⁸ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

За результатами перевірки виконавець складає і подає на розгляд керівнику органу (підрозділу) поліції або його заступникам рапорт (довідну записку), в якому (якій) зазначає, чи підтвердилися наведені відомості (факти) та яких заходів ужито для усунення виявлених порушень або недоліків.

Громадянину за наслідками розгляду скарги надається письмова відповідь.

Рішення за розглядом скарги громадянина приймає керівник органу (підрозділу) поліції (або його заступник), у провадженні якого знаходиться скарга.

У разі визнання скарги громадянина обґрунтованою або такою, що підлягає задоволенню, забезпечується повнота і своєчасність її розгляду, приймаються рішення відповідно до законодавства України і негайно вживають заходів щодо поновлення порушених прав громадянина. Рішення вищого органу поліції за результатами розгляду скарги у разі незгоди з ним громадянина може бути оскаржено до суду в установленний законодавством України строк.

Забороняється надсилати скарги громадян для розгляду тим органам (підрозділам) поліції або їх посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються, а також тим, які не мають повноважень для їх розгляду.

У разі необхідності підпорядкованому органу (підрозділу) поліції може бути доручено проведення додаткової перевірки конкретних обставин чи відомостей (фактів), викладених у зверненні громадянина, відповідно до законодавства України. Розгляд і вирішення скарги, поданої з порушенням зазначеного строку, можуть бути здійснені у разі поновлення органом (підрозділом) поліції чи посадовою особою, що розглядає скаргу, строку, якщо буде визнано, що він порушений з поважних причин²⁹.

Відповідно до Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України, затвердженого Наказом МВС України від 15 листопада 2017 року № 930 у період

---

²⁹ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

збирання інформації, необхідної для здійснення перевірки за зверненнями, громадяни мають право:

- 1) знати, які відомості про них, з якою метою збираються, як, ким і з якою метою вони можуть використовуватися;
- 2) доступу до інформації про них, заперечувати її правильність, повноту, об'єктивність тощо;
- 3) вимагати виправлення неточної, неповної, застарілої інформації про себе³⁰.

Забороняється доступ сторонніх осіб до відомостей про іншу особу, зібраних під час перевірки звернень громадян. Зберігання інформації про громадян здійснюється з дотриманням строків, установлених нормативно-правовими актами, які розроблено відповідно до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»³¹, Порядку утворення та діяльності комісій з проведення експертизи цінності документів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 року № 1004³², з урахуванням положень інших нормативних актів та методичних посібників з експертизи цінності документів. Необхідна кількість даних про громадян, отриманих під час перевірки за зверненням, повинна бути максимально обмеженою і може використовуватися лише з метою перевірки викладених у зверненні відомостей.

Громадянин, який звернувся із заявою чи скаргою до органів (підрозділів) поліції, має право ознайомитися з матеріалами перевірки. Ознайомлення з матеріалами перевірки здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про захист персональних даних». У разі прийняття рішення про обмеження доступу громадянина до відповідної інформації

---

³⁰ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

³¹ Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 № 3814-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>

³² Порядок утворення та діяльності комісій з проведення експертизи цінності документів : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 року № 1004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1004-2007-%D0%BF#Text>

під час розгляду заяви чи скарги виконавець повинен скласти про це мотивовану постанову³³.

Якщо до органу (підрозділу) поліції надійшло звернення громадянина з вимогою ознайомлення (надання копії) зі скаргою (заявою), яка надійшла до органу (підрозділу) поліції стосовно нього від третіх осіб, для ознайомлення громадянину надається копія скарги (заяви) у частині, що його стосується, без розкриття персональних даних автора скарги (заяви), з урахуванням вимог Закону України «Про захист персональних даних»³⁴.

Верховний Суд деталізує, що визначений Законом України «Про звернення громадян» порядок розгляду звернень громадян із запрошенням до відповідного органу на прохання громадянина передбачений для таких видів звернень як заява та скарга (пропозиція/зауваження не входить до такого переліку). Відтак право громадянина бути присутнім при розгляді звернення не є абсолютним і може бути реалізоване за певних умов, а також забезпечується обов'язком на прохання громадянина запрошувати його до відповідного органу виключно у випадку розгляду такого виду звернення як заява чи скарга³⁵.

2.4. Аналітична стадія у роботі органів і підрозділів Національної поліції України із зверненнями громадян

На третій (аналітичній) стадії відбувається узагальнення й аналіз змісту звернень громадян, що надійшли в письмовій

---

³³ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017. № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

³⁴ Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

³⁵ Огляд судової практики Верховного Суду з питань застосування положень Закону України «Про звернення громадян». Рішення, внесені до ЄДРСР, із січня 2018 року по вересень 2023 року / упоряд. : відділ аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2023. С. 18.

та усній формі. Звернення громадян, зокрема критичні зауваження, що в них зазначені, повинні бути систематично, не рідше одного разу на квартал узагальнені й проаналізовані задля вчасного виявлення причин, що призводять до порушення прав та законних інтересів громадян, моніторингу громадської думки та вдосконалення роботи поліцейських органів та підрозділів. Під час аналізу звернень особливу увагу необхідно звертати на усунення причин, спричинених повторними і колективними скаргами, а також змушують громадян звертатися до органів державної влади, редакцій газет і журналів з питань, які можуть і повинні розглядатися органом чи підрозділом поліції на місцях. Звіт про стан розгляду звернень громадян складається відповідно до наказу керівництва Національної поліції України³⁶.

Аналітична стадія щодо звернень громадян реалізується за такими напрямками:

1) статистичні дані за звітний період щодо кількості звернень громадян, які надійшли поштою та були подані на особистому прийомі, порівняно з показниками за аналогічний період попереднього року;

2) дані про тематику основних питань, порушених громадянами;

3) кількісні дані про структуру звернень за їх видами (пропозиції (зауваження), заяви (клопотання), скарги);

4) кількість і питома вага звернень жінок, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», інвалідів Великої Вітчизняної війни, Героїв Соціалістичної Праці, Героїв Радянського Союзу, Героїв України;

5) основні питання, порушені у зверненнях;

6) дотримання порядку та строків їх розгляду і вирішення порушених у них питань;

7) кількість звернень ветеранів війни і праці, інвалідів, непрацездатних осіб, а також осіб, що постраждали під час аварії на Чорнобильській АЕС, багатодітних сімей, одиноких

---

³⁶ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

матерів, інших громадян, які потребують соціального захисту та підтримки;

8) порядок розгляду та вирішення порушених ними питань;

9) вжиття заходів щодо забезпечення кваліфікованого, неупередженого, об'єктивного й своєчасного розгляду звернень громадян, оперативного вирішення порушених у них питань, задоволення законних вимог заявників, реального поновлення порушених конституційних прав та запобігання надалі таким порушенням;

10) інформація про здійснений особистий прийом громадян керівництвом органів (підрозділів) поліції та іншими посадовими особами, щодо графіків особистого прийому громадян, у тому числі поза робочим часом і за місцем проживання та роботи громадян, дотримання цих графіків;

11) інформація щодо звернень громадян, у яких йдеться про недоліки в роботі органів (підрозділів) поліції, оскарження рішень або дій їх посадових осіб. Кількість скарг на рішення або дії посадових осіб, які підтвердилися, та вжиття заходів щодо припинення неправомірних дій і скасування незаконних рішень;

12) відомості про здійснені перевірки стану роботи зі зверненнями громадян та їх особистого прийому;

13) виявлені факти порушень Закону України «Про звернення громадян», не вирішення порушених у зверненні обґрунтованих питань, що призвело до повторного звернення або звернення до органу (підрозділу) поліції вищого рівня, заходи реагування на них;

14) відомості про відшкодування органом (підрозділом) поліції моральної та матеріальної шкоди громадянам унаслідок порушення законодавства про звернення громадян;

15) заходи, вжиті органами (підрозділами) поліції, для поліпшення та вдосконалення роботи зі зверненнями громадян та їх особистого прийому;

16) пропозиції на наступний звітний період щодо поліпшення та вдосконалення роботи зі зверненнями громадян та їх особистого прийому.

Аналіз стану роботи зі зверненнями громадян та з їх особистого прийому використовується під час перевірок роботи

підпорядкованих органів (підрозділів) поліції і є предметом розгляду на нарадах керівництва.

Стан роботи зі зверненнями громадян і з питань їх особистого прийому в органах (підрозділах) поліції перевіряється під час здійснення інспектування або контрольних та цільових перевірок.

Під час перевірок усебічно вивчається організація роботи зі зверненнями громадян та з питань їх особистого прийому, викриваються недоліки і надається практична допомога в їх усуненні. Не дозволяється робити висновки про стан цієї роботи, враховуючи лише статистичні показники. Оцінка службової діяльності органів (підрозділів) поліції дається з урахуванням стану їх роботи зі зверненнями громадян та організації їх особистого прийому³⁷.

2.5. Стадії використання результатів аналізу в практичній діяльності органами і підрозділами Національної поліції України та контролю за станом роботи зі зверненнями громадян

Четверта стадія передбачає підведення підсумків роботи із зверненнями громадян та застосування результатів аналізу перевірки звернень під час прийняття управлінських рішень. Ухвалене за результатами розгляду й вирішення звернень громадян рішення повинно бути обґрунтованим та законним. Аналіз стану роботи зі зверненнями громадян використовується під час перевірок роботи підпорядкованих органів (підрозділів) поліції і є предметом розгляду на нарадах керівництва.

Саме тому **п'ятою стадією є здійснення контролю за станом роботи зі зверненнями громадян**³⁸.

---

³⁷ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

³⁸ Будь О. Особливості порядку розгляду звернень громадян в органах Національної поліції України: адміністративно-правові аспекти. *Věda a perspektivy*. № 12(19). 2022. С. 159–173.

Керівники органів чи підрозділів поліції здійснюють безпосередній контроль за дотриманням установленої законодавством процедури розгляду звернень. У службі діловодства облік узятих на контроль письмових та усних звернень громадян ведеться в алфавітному порядку. На звернення, взяті на контроль, заповнюється контрольна картка у двох примірниках, один із яких надходить до контрольної картотеки, а інший – разом із зверненням вручають виконавцю. У правому верхньому кутку першого аркуша звернення ставиться штамп про взяття на контроль.

Працівники служби діловодства органу поліції вищого рівня на підставі контрольних карток та листування контролюють розгляд звернень, надісланих до органів (підрозділів) поліції, і про результати доповідають відповідному керівнику цього органу поліції. Під час здійснення контролю звертають увагу на строки і повноту розгляду порушених питань, об'єктивність та повноту перевірок, здійснених за зверненнями, законність і обґрунтованість прийнятих за ними рішень, своєчасність їх виконання і надання відповідей авторам.

Служба діловодства органу (підрозділу) поліції щотижня готує й подає виконавцям у друкованому вигляді інформацію (нагадування) про закінчення терміну розгляду контрольних звернень протягом наступного тижня.

Якщо взяті на контроль звернення не може бути вирішене в установлений строк, виконавець заздалегідь, але не пізніше ніж за три дні до закінчення зазначеного строку, доповідає про це посадовій особі, яка здійснює контроль, і порушує питання про продовження строку в межах, установлених законодавством про звернення громадян. Про продовження строку розгляду письмово повідомляється автор звернення³⁹.

---

³⁹ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

2.6. Стадія адміністративного оскарження у сфері діяльності органів і підрозділів Національної поліції України

Остання (шоста) стадія, що є факультативною, передбачає *перегляд рішення з приводу його оскарження*.

До рішень, дій (бездіяльності), які можуть бути оскаржені, належать такі у сфері управлінської діяльності, внаслідок яких:

- порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян);
- створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод;
- незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності⁴⁰.

Скарги, які надходять до поліції, класифікуються за загальними критеріями: по-перше, залежно від кількісного складу суб'єктів оскарження; по-друге, залежно від форми оскарження; по-третє, залежно від змісту оскарження; по-четверте, за первинністю.

Залежно від кількісного складу суб'єктів подання скарги поділяються на: а) індивідуальні та б) колективні.

Залежно від форми вираження скарги поділяються на: письмові та усні. При цьому нормативні документи конкретизують сутність письмового і усного оскарження. Письмовою є скарга, яка надіслана поштою, передана до органу поліції або відправлено через мережу Інтернет. Така передача може бути здійснена громадянином як особисто, так і через уповноважену ним особу. Письмова скарга має бути підписана заявником (заявниками) із зазначенням дати. Усною є скарга, що викладена громадянином на особистому прийомі у відповідному підрозділі поліції і записана поліцейським.

Залежно від змісту **звернення скарги поділяються на:**

1) скарги на дії або бездіяльність поліцейських (цивільних працівників Національної поліції), які призвели до порушення законних прав;

---

⁴⁰ Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2) скарги на дії або бездіяльність поліцейських (цивільних працівників Національної поліції), які призвели до порушення законних інтересів;

3) скарги на дії або бездіяльність поліцейських (цивільних працівників Національної поліції), через які були створені перешкоди для реалізації особою її прав, законних інтересів, свобод;

4) скарги на дії або бездіяльність поліцейських (цивільних працівників Національної поліції), через які на особу було незаконно покладено будь-які обов'язки;

5) скарги на дії або поліцейських (цивільних працівників Національної поліції), через які особу незаконно притягнуто до відповідальності.

За первинністю скарги поділяються на первинні і повторні. Первинною є скарга, у якій вперше викладаються повідомлення щодо порушення прав і інтересів відповідних суб'єктів. Повторними вважаються скарги, в яких:

1) оскаржується рішення, прийняте за попереднім зверненням, що надійшло до органу поліції;

2) скарга на несвоєчасне вирішення попереднього звернення, якщо з часу його надходження не минув установлений законодавством термін розгляду;

3) скарга щодо недоліків, допущених при вирішенні попереднього звернення⁴¹.

Ця стадія може бути реалізована у судовій або позасудовій формах. Право на звернення виступає першою дією задля будь-якої форми захисту, позаяк неможливо отримати захист, не звернувшись за ним до компетентних органів у визначеній законодавством формі (заява, скарга, позов тощо). Судовий захист права гарантований для кожного та реалізується в судовому порядку шляхом конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного, господарського судочинства. У разі виявлення внаслідок оскарження в органах (підрозділах) Національної поліції фактів порушення вимог із дотримання законності під час прийняття, реєстрації й розгляду

---

⁴¹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посібник / за заг. ред. заслуженого юриста України В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпроп. держ. унт внутр. справ, 2016. С. 57–58.

звернень з боку поліцейського, відбувається проведення службового розслідування згідно з Порядком проведення службових розслідувань у Національній поліції України, затвердженим Наказом МВС України від 7 листопада 2018 року № 893⁴².

Варто зауважити, що заяви й повідомлення, які є підставами ухвалення рішень відповідно до Закону України «Про звернення громадян» або Кодексу України про адміністративні правопорушення, можуть надаватись для ознайомлення за письмовим зверненням посадових осіб органів прокуратури із дотриманням вимог, передбачених Законом України «Про захист персональних даних» за письмовим дозволом керівника органу (підрозділу) Національної поліції та виключно у приміщенні органу (підрозділу) Національної поліції, де вони зберігаються.

Розгляд звернень громадян органами (підрозділами) Національної поліції за правовою природою є адміністративною процедурою, що утворює динамічне явище та не обмежується учиненням окремої процесуальної дії, а становить сукупність дій, що відбуваються у відповідній логічній послідовності. Загалом робота зі зверненнями громадян, як окрема сфера діяльності органів (підрозділів) поліції, сприяє одержанню інформації з питань, віднесених до їх повноважень, розширенню взаємодії поліції з громадськістю на засадах партнерства та удосконаленню результатів діяльності поліцейських.

Підсумовуючи, можна зазначити, що порядок здійснення в органах (підрозділах) Національної поліції провадження за зверненнями громадян становить нормативно врегульовану адміністративну процедуру їх реєстрації, розгляду та вирішення зазначених у зверненнях питань, прийняття у них відповідних управлінських рішень у встановлені законом способів та строки. Розгляд звернень громадян – обов'язковий напрям діяльності органів (підрозділів) Національної поліції, позаяк: звернення громадян є однією із організаційно-правових гарантій дотримання прав і свобод людини та проявом участі населення в управлінні державними та суспільними

---

⁴² Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України, затверджений Наказом МВС України від 7 листопада 2018 року № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18#Text>

справами, можливістю реального, активного впливу громадян на діяльність органів державної влади та поліції зокрема; звернення становить правовий засіб захисту громадянами своїх прав та законних інтересів від незаконних дій з боку поліцейських, правовий механізм відновлення порушеного права громадян шляхом подання ними скарг, заяв та клопотань до суду або іншого органу державної влади; право на звернення – один із дієвих способів запобігання правопорушенням, усунення можливих порушень законності у діяльності поліції. Відтак звернення громадян виконують роль, що забезпечує дисципліну та законність у діяльності органів (підрозділів) Національної поліції. Водночас рівень додержання дисципліни й законності залежить від участі громадян у діяльності щодо їх підтримання, а це, власне, і є показником ставлення громадянського суспільства до поліції.

Розділ 3

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ СЛУЖБОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ), ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ І ЗАОХОЧЕНЬ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

3.1. Нормативно-правове забезпечення застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заохочень в органах Національної поліції

Забезпечення та дотримання належного рівня службової дисципліни в органах Національної поліції України є запорукою ефективного та якісного виконання поліцейськими завдань та функцій, які покладаються на них державою.

Поняття дисципліни розуміється як твердо встановлений порядок, дотримання якого є обов'язком для всіх членів колективу¹.

Поняття заохочення – це те, що заохочує кого-небудь до чогось, нагорода, похвала.

Слід врахувати, що подане поняття дисципліни є загальним і не може характеризувати такі види дисципліни, як трудова, військова, фінансова, службова тощо. Кожен вид дисципліни характеризується своїми окремими особливостями, сутністю, визначеними сферою та порядком реалізації. Такими характеристиками володіє і службова дисципліна як обов'язкова складова ефективної діяльності працівників правоохоронних органів.

---

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, С. 300.

Аналогічно характеризується і вказане загальне поняття заохочення, оскільки застосування заохочень до працівників Національної поліції має свої характерні особливості і здійснюється і визначених випадках.

Загальне розуміння поняття службової дисципліни вдало наводить В. С. Венедиктов, який зазначає, що *це встановлена в державних органах для окремої категорії працівників (державних службовців) дисципліна праці, яка полягає в дотриманні загальних і спеціальних обов'язків, прав, а також заборон та обмежень, установлених Конституцією й законодавством України, статутами, положеннями, нормативними актами міністерств і відомств, наказами керівників, що видаються в межах їхніх повноважень*².

Однак зазначене поняття характеризує службову дисципліну як стан дотримання трудової дисципліни (праці) в певних категорій державних службовців і не може прямо застосовуватися до розуміння службової дисципліни під час здійснення діяльності в органах Національної поліції.

Службова дисципліна в органах Національної поліції охоплює відносини, пов'язані з фактичним дотриманням певних правил, досягненнями в професійній чи службовій діяльності, а також відносини, пов'язані з порушенням службової дисципліни³.

Поняття службової дисципліни в органах Національної поліції, а також будь-які відносини, які виникають у сфері реалізації заходів службової дисципліни у діяльності поліції і полягають як у досягненнях у професійній та службовій діяльності, які реалізуються шляхом застосування заходів заохочення, так і у порушеннях службової дисципліни, наслідком яких є застосування дисциплінарних стягнень, повинні бути належно регламентовані на законодавчому рівні, що наразі реалізовано органами законодавчої та виконавчої влади України у відповідних нормативно-правових актах.

---

² Венедиктов В. С. Трудове право України : підручник. Київ : Істина, 2008. С. 287.

³ Медведенко Н. В. Правові та організаційні засади дисциплінарного провадження в органах Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2018. С. 142.

Аналізуючи відповідне законодавство на предмет нормативного закріплення особливостей та порядку застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заохочень до працівників Національної поліції, варто розпочати з того, що Національна поліція України входить у структуру Міністерства внутрішніх справ України.

Відповідно до *Положення по Міністерство внутрішніх справ України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878*, до повноважень Міністра внутрішніх справ відноситься, зокрема:

1) ініціювання питання щодо проведення службового розслідування стосовно керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, їх заступників, інших державних службовців і працівників апаратів таких органів та їх територіальних органів, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери їх управління;

2) порушення перед Кабінетом Міністрів України питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, та їх заступників;

3) ініціювання питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності керівників структурних підрозділів апаратів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, їх територіальних органів та їх заступників, а також керівників закладів, установ і підприємств, що належать до сфери їх управління;

4) установлює відомчі заохочувальні відзнаки, інші види заохочень та вирішує питання про нагородження ними⁴.

Зважаючи на викладене та те, що Національна поліція України перебуває в структурі Міністерства внутрішніх справ України, а тому описані законодавчо закріплені повноваження такої вищої посадової особи як Міністр внутрішніх справ можуть повністю реалізовуватися під час здійснення спрямування та координації діяльності Національної поліції України.

---

⁴ Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>

Основним нормативно-правовим актом, який регулює особливості діяльності поліції, є Закон України «Про Національну поліцію», прийнятий 2 липня 2015 року.

Розглядаючи Закон України «Про Національну поліцію», варто звернути увагу на положення статті 18 «Основні обов'язки поліцейського», де в частині 1 пункті 1 зазначено, що поліцейський зобов'язаний неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського⁵.

Зазначене положення варто розглядати крізь призму загального поняття «дисципліна», про яке вже було зазначено, адже за сутністю воно зобов'язує працівника поліції дотримуватися загального порядку, яке регламентується відповідним законодавством.

Також відповідні положення, які регулюють сферу застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заохочень до працівників поліції, містяться в частині 1 та 2 статті 19 «Види відповідальності поліцейських» Закону України «Про Національну поліцію»: «1. У разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону, а також з урахуванням бойового імунітету, визначеного Законом України «Про оборону України». 2. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом»⁶.

Якщо аналізувати повністю Закон України «Про Національну поліцію», то слід зазначити, що відповідні норми, які регулюють сферу застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заохочень до працівників, містяться не лише в статтях 18 та 19 Закону України «Про Національну поліцію», а і в інших статтях, зокрема:

1) до основних повноважень керівника поліції пунктами 14 та 16 статті 22 Закон України «Про Національну поліцію»

---

⁵ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

⁶ Там же.

віднесено право приймати у визначеному порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських, а також право приймати у визначеному трудовим законодавством порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції;

2) стаття 84 Закон України «Про Національну поліцію», яка передбачає присвоєння спеціальних звань достроково та присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою, встановлює, що достроково спеціальні звання можуть бути присвоєні в порядку заохочення після закінчення не менше половини визначеного строку вислуги в спеціальному званні (у разі дострокового присвоєння спеціального звання посмертно – незалежно від строку вислуги в попередньому спеціальному званні та займаній штатній посаді) у разі відповідності спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою. Чергові спеціальні звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого займаною штатною посадою, можуть присвоюватися в порядку заохочення після закінчення не менше ніж півтора строку вислуги у попередньому спеціальному званні. Підстави та порядок застосування заохочення у вигляді дострокового присвоєння спеціального звання та присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою, визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України⁷.

Ще одним нормативно-правовим актом, який регулює суто сферу застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заохочень до поліцейських, а також установлює порядок та особливості проведення службових розслідувань в органах (підрозділах) Національної поліції України, є *Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15 березня 2018 року*.

Як зазначалось Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», було затверджено

---

⁷ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

Дисциплінарний статут Національної поліції України, який визначає сутність службової дисципліни в Національній поліції України, повноваження поліцейських та їхніх керівників з її додержання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження⁸.

Зважаючи на те, що основною метою прийняття вказаного нормативно-правового акта є регулювання сфери застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заохочень до поліцейській, варто більш детально проаналізувати його основні положення.

Розділ I Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» визначає «Загальні положення», тобто роз'яснює поняття службової дисципліни, закріплює основні обов'язки поліцейського у сфері дотримання службової дисципліни, крім тих, які визначені в статті 18 Закону України «Про Національну поліцію», а також основні права поліцейського під час виконання службових обов'язків, роз'яснює поняття керівника та підлеглого у сфері дотримання службової дисципліни, встановлює особливості віддання та виконання наказу.

Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» закріплює не лише особливості застосування та види заходів дисциплінарної відповідальності, а й заохочення, які можуть застосовуватися до поліцейських, зокрема Розділ II «Заохочення» Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» визначає поняття та види заохочень, які можуть застосовуватися до поліцейських. Встановлює умови та порядок нагородження працівників поліції державними нагородами України, відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, визначає права керівників щодо застосування заохочень до поліцейських, а також встановлює загальний порядок застосування заохочень та особливості застосування деяких видів заохочень.

Розділ III «Дисциплінарне стягнення» Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» за обсягом є найбільшим та встановлює сутність відповідальності

---

⁸ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

поліцейського за порушення службової дисципліни, окреслює поняття дисциплінарного проступку та дисциплінарного стягнення, а також визначає види дисциплінарних стягнень. Визначає поняття службового розслідування, особливості проведення службового розслідування дисциплінарними комісіями, а також строки проведення службового розслідування. Роз'яснює порядок відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади), а також особливості забезпечення поліцейському права на захист. Встановлює порядок застосування дисциплінарних стягнень, визначає повноваження керівників щодо застосування дисциплінарних стягнень, строки застосування та виконання дисциплінарних стягнень, строки їх дії та наслідки застосування, а також особливості оскарження дисциплінарних стягнень поліцейськими.

Розділ IV Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» встановлює особливості обліку заочень та дисциплінарних стягнень.

Розділ V Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» роз'яснює особливості проведення службового розслідування в період дії воєнного стану.

Іншим нормативно-правовим актом, який регулює сферу застосування заходів дисциплінарної відповідальності до працівників Національної відповідальності і прийнятий з метою деталізації, роз'яснення та реалізації окремих положень Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», є наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України», яким затверджено Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України та Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України⁹.

Застосування заходів дисциплінарної відповідальності до працівників Національної поліції здійснюється за результатами проведеного службового розслідування.

---

⁹ Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 листопада 2018 року № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18#Text>

Службове розслідування – це діяльності дисциплінарної комісії із збирання, перевірки та оцінки матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського з метою своєчасного, повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин його вчинення, установлення причин і умов учинення дисциплінарного проступку, вини поліцейського, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди та для підготовки пропозицій щодо усунення причин учинення дисциплінарних проступків¹⁰.

Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України визначає процедуру проведення службового розслідування стосовно поліцейського, права учасників службового розслідування, порядок оформлення його результатів, прийняття та реалізації рішень за результатами службового розслідування¹¹.

Вказаний Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України, окрім вказаного, визначає особливості призначення (початку) службового розслідування, особливості здійснення відсторонення працівника Національної поліції від виконання службових обов'язків (посади), визначає повноваження уповноваженого керівника та осіб, які беруть участь у проведенні службового розслідування, особливості проведення службового розслідування дисциплінарною комісією, визначає порядок оформлення результатів службового розслідування та документи, які складаються за результатами проведення службового розслідування, особливості прийняття рішення за результатами службового розслідування, а також облік та узагальнення результатів службових розслідувань.

Своєю чергою, Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України визначає порядок утворення

---

¹⁰ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 288–289.

¹¹ Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 листопада 2018 року № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18#Text>

в органах (підрозділах) поліції, а також закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, дисциплінарних комісій та їх повноваження¹².

Зазначене Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України закріплює особливості утворення та формування дисциплінарних комісій із проведення службових розслідувань у Національній поліції України, а також встановлює повноваження голови та членів дисциплінарної комісії.

Наступним нормативно-правовим актом, який є протилежним за суттю до описаних підзаконних нормативно-правових актів та який встановлює і регулює особливості застосування заходів заохочення, які можуть застосовуватися до працівників Національної поліції України, є *наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 квітня 2019 року № 317 «Про заохочення в Національній поліції України»*, яким затверджено *Положення про заохочення в Національній поліції України та Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Національної поліції України*.

Положення про заохочення в Національній поліції України визначає підстави для застосування заохочень, порядок представлення до заохочення, порядок розгляду нагородних матеріалів та прийняття рішення про заохочення або про відмову в заохоченні, опис заохочення, порядок вручення заохочення, а також його позбавлення та вилучення в Національній поліції України¹³.

Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Національної поліції України визначає підстави відзначення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України, порядок представлення до відзначення, розгляду матеріалів та прийняття рішення про відзначення, порядок вручення,

---

¹² Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 листопада 2018 року № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18#n4>

¹³ Положення про заохочення в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 квітня 2019 року № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#Text>

носіння, зберігання відомчих заохочувальних відзнак Національної поліції України поліцейських, державних службовців, працівників центрального органу управління поліції, територіального (міжрегіонального) органу (підрозділу) поліції, підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління Національної поліції України¹⁴.

До основних нормативно-правових актів, які регулюють сферу застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заохочень в органах Національної поліції, можна віднести Закон України «Про Національну поліцію від 2 липня 2015 року та Постанову Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України», які містять окремі положення, що передбачають можливість застосування до працівників поліції заходів дисциплінарної відповідальності та заходів заохочення.

Положення, які безпосередньо регулюють сферу застосування заходів дисциплінарної відповідальності та заходів заохочення до працівників Національної поліції України, закріплені в Законі України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15 березня 2018 року, наказі Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України», яким затверджено Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України та Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України та наказі Міністерства внутрішніх справ України від 25 квітня 2019 року № 317 «Про заохочення в Національній поліції України», яким затверджено Положення про заохочення в Національній поліції України та Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Національної поліції України.

---

¹⁴ Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 квітня 2019 року № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0536-19#Text>

3.2. Поняття та особливості здійснення службового розслідування (дисциплінарного провадження) в органах Національної поліції

Ефективність службової діяльності органів Національної поліції України залежить від працівників Національної поліції, на яких покладається виконання завдань, функцій та повноважень, які визначаються для Національної поліції України.

Враховуючи зазначене, належний рівень дотримання службової дисципліни є важливою складовою у щоденній діяльності поліцейського. Однак часто працівники Національної поліції не дотримуються вимог законодавства, функціональних обов'язків за посадою, або ж іще гірше – вчиняють правопорушення. Все це зумовлює необхідність установлення обставин, ступеня важкості та інших складових службового порушення з метою застосування такого заходу дисциплінарної відповідальності, який буде відповідати вчиненому порушенню.

З цією метою в органах Національної поліції України проводяться службові розслідування (дисциплінарні провадження), порядок та особливості проведення яких є законодавчо закріпленими.

Варто розпочати з того, що поняття службового розслідування та поняття дисциплінарного провадження є взаємопов'язаними і не можуть розглядатися окремо.

Дисциплінарне провадження виконує важливу роль у сфері трудового, адміністративного права та державного управління, виконуючи низку необхідних та важливих функцій із профілактики правопорушень, дотримання трудової та службової дисципліни, припинення дисциплінарних порушень, поновлення порушених прав та відшкодування завданої шкоди, заохочення за сумлінну працю¹⁵.

Розглядаючи поняття дисциплінарного провадження, можна стверджувати, що воно є більш ширшим та застосовується різними суб'єктами органів державної влади, які здійснюють процес збирання, дослідження та аналізу інформації про вчинення дисциплінарного проступку.

---

¹⁵ Медведенко Н. В. Правові та організаційні засади дисциплінарного провадження в органах Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2018. С. 48.

Єдиного визначення поняття дисциплінарного провадження не сформовано, тому варто розглянути позиції різних науковців з визначення цього поняття.

С. Ківалов розглядає дисциплінарне провадження як врегульовану законодавством діяльність уповноважених органів щодо застосування дисциплінарних стягнень при дотриманні прав і законних інтересів винних осіб¹⁶.

В. Галуцько, П. Діхтієвський та О. Кузьменко під дисциплінарним провадженням розуміють врегульовану законодавством діяльність уповноважених суб'єктів із застосування дисциплінарних стягнень і таку, що гарантує забезпечення прав і законних інтересів державних службовців¹⁷.

Схожим є розуміння поняття дисциплінарного провадження, яке визначається як врегульована адміністративно-правовими нормами діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на притягнення осіб, винних у вчиненні дисциплінарних проступків, до дисциплінарної відповідальності¹⁸.

Аналізуючи наведені погляди різних науковців на визначення поняття дисциплінарного провадження, можна сформулювати його загальне розуміння, яке полягає у тому, що *дисциплінарне провадження – це врегульована нормативно-правовими актами діяльність уповноважених на те посадових осіб, яка полягає у застосуванні законодавчо визначеного порядку притягнення винної особи до дисциплінарної відповідальності, із обов'язковим дотриманням комплексу визначених прав і законних інтересів винної особи.*

Поняття службового розслідування розуміється як необхідний елемент дисциплінарного провадження, що є адміністративно-процесуальною діяльністю, яка здійснюється спеціально уповноваженим органом – дисциплінарною комісією – і полягає у збиранні, перевірці та оцінці матеріалів

---

¹⁶ Ківалов С. В., Біла А. Г. Адміністративне право України : навч.-метод. посібн. : вид. 2-е перероб. і доп. Одеса : Юрид. літ., 2002. С. 48.

¹⁷ Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. Адміністративне право України. Повний курс : підручник ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання 4-те. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 396.

¹⁸ Битяк Ю. П., Балакарева І. М., Белікова М. І. та ін. Адміністративне право : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти ; за заг. ред. В. М. Гарашука та Р. В. Шаповала. Харків : Право, 2023. С. 128.

і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського з метою з'ясування всіх обставин дисциплінарного проступку поліцейського (причин і умов учинення дисциплінарного проступку, вини поліцейського, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди), а також з метою аналізу отриманої інформації задля підготовки пропозицій щодо усунення причин учинення дисциплінарних проступків¹⁹.

Аналізуючи це поняття, зауважимо, що службове розслідування є вужчим за змістом порівняно із поняттям дисциплінарного провадження, оскільки службове розслідування характеризує процес встановлення наявності чи відсутності в діях саме поліцейського дисциплінарного проступку. Тобто воно проводиться і реалізується у більш специфічній сфері державної діяльності – правоохоронній або ж поліцейській.

Крім того, поняття службового розслідування є більш законодавчо врегульованим, про що свідчать положення Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Відповідно до статті 14 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», *службове розслідування – це діяльність із збирання, перевірки та оцінки матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського, метою якого є своєчасне, повне та об'єктивне з'ясування всіх обставин вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, встановлення причин і умов його вчинення, вини, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди та для підготовки пропозицій щодо усунення причин вчинення дисциплінарних проступків*²⁰.

Аналізуючи вказане поняття, слід зауважити, що обов'язковою складовою, без якої службове розслідування не може бути розпочате, є наявність дисциплінарного проступку, тобто відповідного порушення в діях працівника Національної поліції.

---

¹⁹ Менько М. До проблеми визначення поняття та особливості службового розслідування в органах Національної поліції України. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. № 23. 2019. С. 170.

²⁰ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

Стаття 12 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» вдало роз'яснює поняття дисциплінарно проступку.

Дисциплінарний проступок – це протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції²¹.

Проведення службового розслідування в органах Національної є чітко регламентованим відповідними нормами правових актів: а саме: Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» та наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України», яким затверджено Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України та Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України.

Відповідно до положень Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» службове розслідування:

1) призначається за письмовим наказом керівника, якому надані повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення;

2) підставою для призначення службового розслідування є заяви, скарги та повідомлення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, медіа (далі – повідомлення), рапорти про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції, за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку;

3) у разі надходження до органу поліції матеріалів про вчинення поліцейським адміністративного правопорушення,

---

²¹ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

що складені в порядку, визначеному Кодексом України про адміністративні правопорушення, службове розслідування не призначається, а рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності приймається на підставі зазначених матеріалів;

4) проводиться на засадах неупередженості та рівності всіх поліцейських перед законом незалежно від займаної посади, спеціального звання, наявних у них державних нагород та заслуг перед державою;

5) у разі вчинення поліцейським більше двох дисциплінарних порушень проводиться одне службове розслідування. Якщо протягом проведення службового розслідування поліцейським вчинено інший дисциплінарний проступок, розпочинається нове службове розслідування;

6) у разі надходження скарги на рішення, дії чи бездіяльність поліцейського, щодо яких вже проводиться службове розслідування, така скарга долучається до матеріалів службового розслідування;

7) у разі надходження скарги на рішення, дії чи бездіяльність поліцейського, щодо яких є висновок дисциплінарної комісії, такі скарги не розглядаються, якщо не містять інформації, яка не була досліджена під час проведення службового розслідування. Про відмову у розгляді скарги заявник інформується у десятиденний строк²².

Аналізуючи вказані положення законодавства щодо особливостей проведення службового розслідування, формується висновок про те, що законодавець у розробленні та прийнятті зазначеного нормативно-правового акту передбачив можливість диференційованих (різних) підходів до початку проведення службового розслідування. Крім того, виокремив положення про те, що службове розслідування може взагалі не призначатися і не проводитися у разі, якщо вина поліцейського у вчиненні адміністративного правопорушення вже доведена, про що свідчать складені відповідно до законодавства адміністративно-процесуальні документи.

---

²² Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

Ще однією особливістю проведення службового розслідування є те, що воно проводиться дисциплінарною комісією, яка складається з голови комісії та членів комісії.

Відповідні положення про дисциплінарні комісії закріплені у статті 15 Закону України «Про Дисциплінарний Статут Національної поліції України»:

1) проведення службових розслідувань за фактом порушення поліцейським службової дисципліни здійснюють дисциплінарні комісії;

2) дисциплінарні комісії формуються з поліцейських та працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування;

3) до складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет;

4) забороняється включення до складу дисциплінарної комісії осіб, які є підлеглими поліцейського, стосовно якого призначено службове розслідування, осіб, які сприяли вчиненню або приховуванню дисциплінарного проступку, та осіб, зацікавлених у результатах розслідування. У разі виникнення таких обставин член дисциплінарної комісії зобов'язаний негайно письмово повідомити про це керівнику, який призначив службове розслідування;

5) кожна посадова особа поліції відповідно до своїх повноважень зобов'язана сприяти проведенню службового розслідування;

6) посадові особи, які перешкоджають діям дисциплінарної комісії, притягаються до відповідальності в порядку, встановленому законодавством;

7) порядок утворення дисциплінарних комісій та їх повноваження визначаються Міністерством внутрішніх справ України;

8) у разі проведення службового розслідування стосовно заступників керівника Національної поліції України чи керівників територіальних органів Національної поліції України до складу дисциплінарної комісії можуть включатися працівники Міністерства внутрішніх справ України;

9) уповноважений член дисциплінарної комісії, що проводить службове розслідування, має право:

- одержувати пояснення щодо обставин справи від поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, та від інших осіб;

- одержувати в органах, закладах, установах поліції та їхніх підрозділах чи за запитом в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування необхідні документи або їх копії та долучати до матеріалів справи;

- отримувати консультації спеціалістів з питань, що стосуються службового розслідування;

10) за рішенням керівника, який призначив службове розслідування, розгляд справи може здійснюватися дисциплінарною комісією у відкритому засіданні. У такому разі поліцейський, який притягається до відповідальності, у письмовій формі не пізніше ніж за три дні повідомляється про час, дату та місце розгляду справи дисциплінарною комісією;

11) у разі відсутності поліцейського на службі дисциплінарна комісія викликає його для участі в засіданні комісії. Виклик надсилається рекомендованим листом з повідомленням на адресу місця проживання поліцейського, що зазначена в його особовій справі. Виклик надсилається з таким розрахунком, щоб поліцейський, який викликається, мав не менше двох діб для прибуття на засідання дисциплінарної комісії;

12) фактом, що підтверджує отримання або неотримання поліцейським виклику, є отримання органом, що проводить службове розслідування, поштового повідомлення про вручення або про відмову від отримання такого виклику чи повернення поштового відправлення з позначкою про невручення;

13) поліцейський, який з поважних причин не може прибути на засідання дисциплінарної комісії, зобов'язаний не менше ніж за добу до визначеного часу повідомити про це дисциплінарну комісію з наданням підтверджувальних документів;

14) якщо поліцейський, викликаний на засідання дисциплінарної комісії у визначеному цією статтею порядку, не з'явився та не повідомив про причини свого неприбуття, він вважається належним чином повідомленим. У такому разі засідання дисциплінарної комісії проводиться без його участі;

15) за результатами проведеного службового розслідування дисциплінарна комісія приймає рішення у формі висновку²³.

Висновок службового розслідування – це підсумковий документ, який складається із вступної, описової та резолютивної частин, формується та підписується дисциплінарною комісією.

Висновок службового розслідування, відповідно до Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», повинен містити:

1) дату і місце складання висновку, прізвище та ініціали, посаду і місце служби членів дисциплінарної комісії, що проводила службове розслідування;

2) підставу для призначення службового розслідування;

3) обставини справи, зокрема обставини вчинення поліцейським дисциплінарного проступку;

4) пояснення поліцейського щодо обставин справи;

5) пояснення інших осіб, яким відомі обставини справи;

6) пояснення безпосереднього керівника поліцейського щодо обставин справи;

7) документи та матеріали, що підтверджують та/або спростовують факт вчинення дисциплінарного проступку;

8) відомості, що характеризують поліцейського, а також дані про наявність або відсутність у нього дисциплінарних стягнень;

9) причини та умови, що призвели до вчинення проступку, вжиті або запропоновані заходи для їх усунення, обставини, що знімають з поліцейського звинувачення;

10) висновок щодо наявності або відсутності у діянні поліцейського дисциплінарного проступку, а також щодо його юридичної кваліфікації з посиланням на положення закону;

11) вид стягнення, що пропонується застосувати до поліцейського у разі наявності в його діянні дисциплінарного проступку²⁴.

---

²³ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

²⁴ Там же.

Крім того, варто зазначити і те, що поліцейський, який вчинив дисциплінарний проступок і щодо якого розпочато службове розслідування, може бути відсторонений від виконання службових обов'язків за посадою на час проведення службового розслідування.

За загальним порядком та визначенням відсторонення працівника поліції від виконання службових обов'язків здійснюється на підставі наказу керівника поліції про відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків із зазначенням відомостей, на підставі яких здійснюється відсторонення, а також терміну, на який працівник поліції буде відсторонений, та за суттю полягає в обмеженні його функціональних прав та обов'язків, визначених посадовою інструкцією.

Ще одним положенням, яке закріплено в Законі України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» і входить до основних особливостей, якими наділене службове розслідування, є строк його проведення.

Відповідно до закріплених положень у вказаному нормативно-правовому акті, службове розслідування має бути завершено в термін, який становить не пізніше одного місяця з дня його призначення керівником поліції. Утім варто звернути увагу і на те, що у разі потреби за вмотивованим письмовим підтвердженням (зазвичай рапортом) голови дисциплінарної комісії строк проведення службового розслідування може бути продовжений відповідним наказом керівника поліції, який його призначив, або його прямим керівником, але не більш як на один місяць. Загальний трок проведення службового розслідування не може перевищувати 60-ти календарних днів.

Час перебування поліцейського, щодо якого проводиться службове розслідування, у відрядженні, у відпустці або ж на лікарняному не зараховується до строку проведення службового розслідування, однак зазначене повинно бути документально підтверджене таким поліцейським.

Із вказаних положень є виняток, обумовлений дією воєнного стану на території України і закріплений в Розділі V Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України»:

1) у період дії воєнного стану службове розслідування проводиться з дотриманням вимог цього Статуту з урахуванням особливостей, визначених цим розділом;

2) службове розслідування призначається та проводиться у формі письмового провадження;

3) службове розслідування за фактом порушення поліцейським службової дисципліни може проводитися як дисциплінарною комісією, так і однією особою, у тому числі безпосередньо уповноваженим керівником, який одноособово здійснює передбачені Статутом повноваження дисциплінарної комісії;

4) службове розслідування має бути завершене протягом 15 календарних днів з дня його призначення уповноваженим керівником. У разі потреби цей строк може бути продовжений керівником, який призначив службове розслідування, але не більш як на 15 календарних днів;

5) до строку проведення службового розслідування не зараховується документально підтверджений час перебування поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, у відрядженні чи на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я, розташованих на підконтрольних органам державної влади територіях;

6) якщо протягом проведення службового розслідування поліцейським, стосовно якого призначено службове розслідування, вчинено інший дисциплінарний проступок, обставини його вчинення підлягають перевірці уповноваженою особою під час проведення такого службового розслідування;

7) за результатами службового розслідування уповноважена особа складає висновок. У разі проведення службового розслідування безпосередньо керівником, який його призначив, висновок не складається, а обставини вчинення дисциплінарного проступку відображаються в наказі про притягнення до дисциплінарної відповідальності або в довідці про відсутність в діях поліцейського ознак дисциплінарного проступку;

8) службове розслідування вважається завершеним у день затвердження керівником, який призначив службове розслідування, чи особою, яка його заміщує, висновку за результатами службового розслідування;

9) у разі проведення службового розслідування безпосередньо керівником, який його призначив, днем завершення службового розслідування є день підписання наказу про притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності або довідки про відсутність в діях поліцейського дисциплінарного проступку, яка підлягає реєстрації в органі поліції²⁵.

Важливим також є положення щодо забезпечення права поліцейського на захист із визначеним переліком його прав на час проведення службового розслідування, які закріплені в статті 18 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Однак зазначені положення щодо особливостей проведення службового розслідування та особливостей формування та діяльності дисциплінарних комісії, які створені на час проведення службового розслідування та які визначені в Законі України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», в окремих частинах є дещо загальними.

Детальніші роз'яснення щодо особливостей призначення службового розслідування, зокрема підстав його призначення, проведення службового розслідування, в тому числі порядку відсторонення поліцейського від займаної посади на час проведення службового розслідування, особливостей формування дисциплінарних комісій, прав голови та членів дисциплінарної комісії, а також інші положення містять в наказі Міністерства внутрішніх справ України від 07 листопада 2018 року № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України».

Отож, формулюємо такі висновки:

1. Дисциплінарне провадження – це врегульована нормативно-правовими актами діяльність уповноважених на те посадових осіб, яка полягає у застосуванні законодавчо визначеного порядку притягнення винної особи до дисциплінарної відповідальності, із обов'язковим дотриманням комплексу визначених прав та законних інтересів винної особи. Є загальним поняттям та може реалізовуватися в різних органах державної влади.

---

²⁵ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

2. Поняття службового розслідування в органах Національної поліції України є законодавчо визначеним та міститься у статті 14 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України»: **службове розслідування** – це діяльність із збирання, перевірки та оцінки матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського, метою якого є своєчасне, повне та об'єктивне з'ясування всіх обставин вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, встановлення причин і умов його вчинення, вини, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди та для підготовки пропозицій щодо усунення причин вчинення дисциплінарних проступків²⁶.

3. Службове розслідування в органах Національної поліції України як процес дослідження інформації про дисциплінарний проступок поліцейського **наділене такими особливостями:**

– призначається та проводиться на підставі правового акту – наказу керівника поліції про призначення та проведення службового розслідування;

– проводиться або спеціально визначеним суб'єктом – дисциплінарною комісією або одноособово уповноваженою особою чи керівником за умови, що таке службове розслідування проводиться у період дії воєнного стану;

– обмежене законодавчо визначеними строками його проведення;

– володіє визначеним переліком прав та обов'язків, якими наділені учасники проведення службового розслідування;

– завершення службового розслідування здійснюється шляхом формування службового документу, який є носієм доказової інформації про дисциплінарний проступок поліцейського та міститься визначені заходи дисциплінарної відповідальності, які пропонується за застосувати до поліцейського.

---

²⁶ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

3.3. Поняття, види та особливості застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції

Одним із заходів правового впливу на працівників Національної поліції, які неналежним чином виконують свої службові обов'язки, є притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

К. Ю. Мельник визначає сутність дисциплінарної відповідальності як процес застосування до винного у здійсненні дисциплінарного проступку дисциплінарного стягнення, а у встановлених законодавством випадках – заходів дисциплінарного та громадського впливу²⁷.

Дисциплінарна відповідальність працівників Національної поліції України є ефективним заходом впливу на поліцейського у разі допущення ним дисциплінарного проступку та передбачає можливість застосування дисциплінарних стягнень залежно від ступеня важкості вчиненого дисциплінарного проступку.

Досліджуючи зміст і сутність дисциплінарних стягнень, які застосовуються до працівників Національної поліції О. І. Панов, виокремлює такі особливості:

по-перше, існує непорушний взаємозв'язок дисциплінарних стягнень з дисциплінарними проступками, за наявності яких можливе застосування дисциплінарних стягнень до поліцейського;

по-друге, дисциплінарні стягнення наділені виховною роллю, застосування яких призводить до формування у поліцейського уявлення та моральних переконань про необхідність дотримання порядку та правил несення служби в поліції, недопущення будь-яких інших порушення службової дисципліни в своїй роботі в майбутньому тощо;

по-третьє, дисциплінарні стягнення виконують охоронну роль як аспект забезпечення відшкодування негативних наслідків за фактом вчинення дисциплінарного проступку та забезпечення непорушності службової дисципліни іншими поліцейськими;

---

²⁷ Мельник К. Ю. Трудове право України : підручник. Харків : Діса плюс, 2014. С. 321.

по-четверте, дисциплінарні стягнення здійснюють вплив на статус працівників поліції в розрізі трудового права²⁸.

Що стосується поняття дисциплінарного стягнення, то варто зазначити, що вдале його формулювання наводиться Д. Є. Жеребцовим, який визначає дисциплінарне стягнення як захід правового покарання поліцейського за порушення ним службової дисципліни з метою стимулювання його ефективної діяльності та виховання в нього свідомого ставлення до якісного виконання службових обов'язків і дотримання службової дисципліни²⁹.

Розглядаючи види дисциплінарних стягнень, які можуть застосовуватися до працівників Національної поліції, слід зазначити, що в статті 13 Закону України «Про дисциплінарний статут Національної поліції України» закріплено **перелік дисциплінарних стягнень, до яких належать**:

- 1) зауваження;
- 2) догана;
- 3) сувора догана;
- 4) попередження про неповну службову відповідність;
- 5) пониження у спеціальному званні на один ступінь;
- 6) звільнення з посади;
- 7) звільнення із служби в поліції³⁰.

Крім цього, варто окреслити ще деякі положення, які містяться в зазначеній статті:

1. До курсантів (слухачів), які проходять навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, крім видів дисциплінарних стягнень, визначених цією статтею, застосовується дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд – до п'яти нарядів.

2. Застосування до поліцейського інших видів дисциплінарних стягнень, не передбачених Законом України

---

²⁸ Панов О. І. Правова природа, сутність та зміст дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції. *Юридична наука*. 2019. № 11. С. 180.

²⁹ Жеребцов Д. Є. Поняття та види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до поліцейських. *Право і безпека*. 2020. № 78(3). С. 56.

³⁰ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

«Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», забороняється³¹.

Аналізуючи вказані положення законодавства, зауважимо, що законодавцем чітко визначено перелік дисциплінарних стягнень, який включає можливість їх застосування залежно від ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, починаючи від «зауваження» за вчинення незначного дисциплінарного проступку і закінчуючи «звільненням зі служби в поліції» за вчинення дисциплінарного проступку, який тягне за собою значні наслідки.

Вид дисциплінарного стягнення, яке застосовується до працівників Національної поліції, визначається на підставі проведеного службового розслідування за результатами складеного висновку службового розслідування.

Слід зазначити, що, окрім відомостей, які зазначаються у висновку службового розслідування та про які вказано, у висновку службового розслідування обов'язково зазначаються обставини, які пом'якшують відповідальність поліцейського, такі як бездоганна поведінка, усвідомлення та визнання провини, високі показники службової діяльності, наявність державних нагород та інші, оскільки їх перелік не є обмежений, а також обставини, які обтяжують відповідальність поліцейського, які визначені частиною 6 статті 19 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Відповідно до вказаного положення до *обставин, які обтяжують відповідальність поліцейського, належать:*

1. Вчинення дисциплінарного проступку у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння.

2. Вчинення дисциплінарного проступку повторно до зняття в установленому порядку попереднього стягнення.

3. Вчинення дисциплінарного проступку умисно на ґрунті особистої неприязні до іншого поліцейського, службовця, у тому числі керівника, чи помсти за дії чи рішення стосовно нього.

4. Настання тяжких наслідків, у тому числі збитків, завданих вчиненням дисциплінарного проступку.

---

³¹ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

5. Вчинення дисциплінарного проступку на ґрунті ідеологічної, релігійної, расової, етнічної, гендерної чи іншої нетерпимості³².

За результатами проведеного службового розслідування, у разі встановлення дисциплінарною комісією вини поліцейського, видається письмовий наказ керівника про застосування до поліцейського одного із вказаних дисциплінарних стягнень.

Застосування дисциплінарних стягнень у виді звільнення з посади, пониження в спеціальному званні на один та звільнення зі служби в поліції входить до повноважень тих керівників, які уповноважені призначати на посаду, присвоювати спеціальні звання та приймати на службу в поліцію.

Також такі дисциплінарні стягнення як звільнення зі служби в поліції та пониження в спеціальному званні на один ступінь не можуть застосовуватися до поліцейських, які займають посади найнижчого рівня або ж яким присвоєно первинне спеціальне звання.

Варто також зазначити, що до поліцейського не може бути застосовано декілька дисциплінарних стягнень за вчинення одного дисциплінарного проступку, а також те, що вчинення поліцейським декількох дисциплінарних проступків досліджується в сукупності та впливає на вид дисциплінарного стягнення, яке буде застосовано.

У Законі України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» визначено також строки застосування дисциплінарних стягнень, які передбачають, що дисциплінарне стягнення не може бути застосовано до поліцейського пізніше одного місяця з дня його виявлення (фактично з дати затвердження висновку службового розслідування, який підтверджує факт наявності (виявлення) в діях поліцейського дисциплінарного проступку), водночас перебування поліцейського на лікарняному чи у відпустці не перешкоджає застосуванню до нього дисциплінарного стягнення.

---

³² Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

Важливими для розгляду є також положення статті 22 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції», яка закріплює особливості виконання дисциплінарних стягнень. Відповідно до положень зазначеної статті дисциплінарне стягнення повинно бути виконано негайно, при цьому передбачено, що загальний строк виконання повинен становити не більше одного місяця з дня його застосування, а разі якщо дисциплінарне стягнення не реалізоване (не виконане) у зазначений строк, таке дисциплінарне стягнення в подальшому не підлягає виконанню.

Процес виконання дисциплінарного стягнення полягає в оголошенні наказу про застосування дисциплінарного стягнення перед особовим складом органу (підрозділу) поліції та безпосереднього особистого ознайомлення із зазначеним наказом поліцейським, до якого застосовано дисциплінарне стягнення, а у разі якщо поліцейський не бажає ознайомлюватися із зазначеним наказом, то зазначений факт фіксується шляхом складання відповідно акта.

Крім цього, в статті 22 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції» передбачено особливості реалізації (виконання) окремих видів дисциплінарних стягнень, як-от пониження в спеціальному званні, звільнення з посади та звільнення зі служби в Національній поліції.

Застосування дисциплінарного стягнення до поліцейського здійснюється на певний строк та передбачає настання певних правових наслідків, які є негативними та «небажаними» для поліцейського в розрізі його службової діяльності та які реалізуються з моменту застосування дисциплінарного стягнення.

Більш детально вказані правові наслідки описані в статті 23 Закону «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» – «Строк дії дисциплінарних стягнень та наслідки їх застосування» – та полягають у такому:

1. *Строк дії дисциплінарних стягнень з моменту оголошення їх порушникові становить:*

- зауваження – протягом двох місяців;
- догана – протягом трьох місяців;
- сувора догана – протягом чотирьох місяців;
- попередження про неповну службову відповідність – протягом шести місяців;

– пониження у спеціальному званні на один ступінь та звільнення з посади – протягом одного року;

– звільнення зі служби в поліції – протягом трьох років.

2. Дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд вважається виконаним з моменту його відбуття курсантом (слухачем).

3. Протягом строку дії дисциплінарних стягнень до поліцейського не можуть застосовуватися заходи заохочення, крім дострокового зняття раніше застосованого дисциплінарного стягнення.

4. Строк дії дисциплінарного стягнення не зараховується до строків вислуги поліцейського для присвоєння чергового спеціального звання.

5. У місяці виконання дисциплінарного стягнення поліцейського може бути позбавлено премії повністю або частково в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

6. Поліцейський вважається таким, що не має дисциплінарного стягнення, якщо його нагороджено державною нагородою, заохочено шляхом дострокового зняття дисциплінарного стягнення або закінчився строк дії дисциплінарного стягнення.

7. Закінчення строку дії дисциплінарного стягнення у виді пониження у спеціальному званні на один ступінь не дає поліцейському права на поновлення у спеціальному званні, якого він був позбавлений за порушення дисципліни. Строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання обліковується в загальному порядку.

8. Закінчення строку дії дисциплінарного стягнення у виді звільнення з посади не дає поліцейському права бути поновленим на посаді, з якої він був звільнений за порушення дисципліни.

9. Поліцейський, звільнений з поліції за вчинення дисциплінарного проступку, не може бути прийнятий на службу до поліції протягом трьох років з дня виконання наказу про звільнення³².

---

³² Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

Розглядаючи особливості застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції, не варто забувати і про право працівника поліції на оскарження застосованого до нього дисциплінарного стягнення, яке є законодавчо закріпленим.

Зокрема, пунктом 10 Розділу «Б. Статус» «Декларації про поліцію», яка прийнята Резолюцією 690 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи, передбачено, що поліцейський, проти якого були прийняті дисциплінарні заходи або карні санкції, має право на апеляцію до незалежного і безстороннього органу або суду³⁴.

Відповідні положення щодо права на оскарження поліцейським застосованого до нього дисциплінарного стягнення передбачені в статті 24 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» в якій визначені особливості порядку оскарження поліцейським дисциплінарного стягнення.

Узагальнюючи, варто погодитися із думкою К. Ю. Мельник та Д. Є. Жеребцова, які вказують на те, що застосування дисциплінарних стягнень не може здійснюватися у довільному порядку, оскільки це суперечить принципам правової держави та знижує правовий захист працівника. Саме права регламентація порядку застосування дисциплінарних стягнень не дозволить порушувати права працівників, сприятиме об'єктивному розгляду дисциплінарної справи та винесенню справедливого рішення про застосування того чи іншого дисциплінарного стягнення або не застосування дисциплінарного стягнення³⁵.

---

³⁴ Декларація про поліцію 1979: Резолюція 690 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи. URL: https://constituanta.blogspot.com/2011/12/1979_24.html

³⁵ Мельник К. Ю., Жеребцов Д. Є. Окремі проблеми правового регулювання дисциплінарних стягнень. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 1 груд. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека»; Консультат. місія Європейського Союзу. Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 56.

Як підсумок, це такі положення:

1. **Дисциплінарне стягнення** – це окремий правовий захід реагування, який застосовується до поліцейського у разі вчинення ним дисциплінарного проступку, метою якого є здійснення виховного впливу на службу та професійну поведінку останнього, та який передбачає настання правових наслідків для останнього, які пов'язані із проходженням служби в поліції.

2. **Види дисциплінарних стягнень, які можуть застосовуватися до поліцейських, визначені в статті 13 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», до них належать:**

- зауваження;
- догана;
- сувора догана;
- попередження про неповну службу відповідність;
- пониження у спеціальному званні на один ступінь;
- звільнення з посади;
- звільнення із служби в поліції
- до курсантів (слухачів), які проходять навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, крім видів дисциплінарних стягнень, визначених цією статтею, застосовується дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд – до п'яти нарядів³⁶.

3. **Особливості застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських:**

- види дисциплінарних стягнень, які можуть застосовуватися до поліцейських, а також порядок їх застосування є законодавчо закріпленим та чітко регламентованим;
- законодавчо визначено, що окремі види дисциплінарних стягнень можуть застосовуватися лише тими керівниками, які наділені повноваженнями призначати на посади, присвоювати спеціальні звання та приймати на службу в поліцію;
- кожен вид застосованого дисциплінарного стягнення має визначений строк дії;

---

³⁶ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

– на час дії дисциплінарного стягнення, яке застосовано до поліцейського до нього застосовуються обмеження (правові наслідки) пов'язані із проходженням служби в поліції (зупинка строку вислуги в спеціальному званні, заборона призначення на вищу посаду, необхідність застосування лише вищого на ступінь дисциплінарного стягнення у разі повторного вчинення дисциплінарного проступку у період дії вже застосованого дисциплінарного стягнення);

– поліцейський наділений законодавчо закріпленим правом оскаржити застосоване до нього дисциплінарне стягнення у визначеному порядку;

3.4. Поняття, види та особливості застосування заохочень до працівників Національної поліції

Важливою частиною забезпечення належного рівня службової дисципліни серед працівників Національної поліції України є застосування заходів заохочення до останніх, як підтвердження та загальне визнання фактів зразкової службової поведінки, належних результатів у професійній діяльності та зразкового дотримання загальної службової дисципліни.

Як зазначає Б. А. Іванюк, заохочення працівників Національної поліції – це важливий елемент забезпечення ефективного виконання поліцейськими завдань та функцій, що ставляться перед ними нормами чинного законодавства України³⁷.

Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» передбачено, що **заохочення** є засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством³⁸.

Аналізуючи вказані поняття, зауважимо, що основною метою застосування заохочень до працівників Національної поліції України є саме підтримання службової дисципліни не через

---

³⁷ Іванюк Б. А. До характеристики порядку застосування заохочень до працівників поліції. *Правові новели*. 2022. № 18. С. 27.

³⁸ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

покарання, а через стимулювання (мотивацію) зразкової поведінки та високі досягнення в професійній діяльності.

У статті 6 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» визначено види заохочень, які можуть застосовуватись до працівників Національної поліції.

До поліцейських можуть застосовуватися такі види заохочень:

1. *Дострокове зняття дисциплінарного стягнення.*
2. *Занесення на дошку пошани.*
3. *Заохочення грошовою винагородою.*
4. *Заохочення цінним подарунком.*
5. *Надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти діб.*
6. *Заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України.*
7. *Заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України.*
8. *Дострокове присвоєння чергового спеціального звання.*
9. *Присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою.*
10. *Заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя».*
11. *Заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Холодна зброя»⁴⁰.*

Вказаний перелік заохочень, які можуть застосовуватися до працівників Національної поліції, не є вичерпним.

Стаття 7 Закону України «Про дисциплінарний статут Національної поліції України» передбачає можливість нагородження працівників Національної поліції державними нагородами України, а також відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Таке нагородження здійснюється на підставі подання, яке вноситься Міністром внутрішніх справ України на підставі подання керівника Національної поліції, а у разі застосування такого нагородження до поліцейських, які проходять службу

---

⁴⁰ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

чи навчаються у закладах вищої освіти, які належать до сфери управління системи МВС, подання Міністру внутрішніх справ надається ректором такого вищого навчального закладу за погодження з керівником Національної поліції.

Загальний порядок застосування заохочень до працівників Національної поліції визначений в статті 9 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» та полягає у такому:

- заохочення застосовуються до поліцейських на підставі сукупної оцінки професійних якостей, результатів службової діяльності, ступеня службової активності, ініціативності та стану дотримання службової дисципліни на підставі подання про заохочення;

- у поданні про заохочення зазначаються конкретні заслуги поліцейського, що стали підставою для внесення подання про застосування до нього заохочення;

- забороняється внесення підлеглими подання про заохочення їхнього керівника;

- заохочення поліцейського оформляється письмовим наказом. Зміст наказу оголошується особовому складу відповідного органу поліції та доводиться до відома поліцейського, якого заохочено;

- підстави для застосування до поліцейського заохочень, порядок представлення до заохочення, розгляд матеріалів та прийняття рішення про заохочення або про відмову в заохоченні, опис заохочення, порядок вручення, а також його позбавлення та вилучення визначаються положенням про заохочення, що затверджується Міністерством внутрішніх справ України;

- рішення про заохочення поліцейського, прийняте з порушенням визначеного порядку або на підставі недостовірних відомостей, підлягає скасуванню, а виданий предмет заохочення – вилученню. За відсутності предмета заохочення його вартість відшкодовується в порядку, визначеному законодавством;

- рішення про скасування заохочення поліцейського із зазначених цією статтею підстав приймається уповноваженим

керівником за результатами проведеного в установленому порядку службового розслідування⁴¹.

Окрім цього, положеннями Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» передбачено і особливості застосування деяких видів заохочень, зокрема:

1) закріплено, що поліцейський, у якого є діюче (триваюче) дисциплінарне стягнення, може бути заохочений лише таким видом заохочення, як дострокове зняття дисциплінарного стягнення і за умови, що минуло не менше 3-х місяців з дня реалізації наказу про застосування до такого поліцейського дисциплінарного стягнення;

2) не може застосовуватися до поліцейського такий вид заохочення, як зняття дисциплінарного стягнення у разі, якщо до поліцейського застосованого дисциплінарне стягнення у виді зауваження;

3) встановлено певні обмеження і щодо застосування заохочення у виді дострокового присвоєння чергового спеціального звання, зокрема таке заохочення здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про Національну поліцію» та не може бути застосовано до поліцейського, стаж служби в поліції якого становить менше 5-ти років, а також те, що повторне застосування такого виду заохочення до поліцейського може здійснюватися не раніше як через 3 роки від моменту попереднього застосування зазначеного заохочення. Однак є і виняток із зазначеного положення, пов'язаного із трирічним терміном, яке полягає у тому, що зазначений термін може бути не дотриманий у разі, якщо пропонується застосувати заохочення у виді присвоєння чергового спеціального звання до поліцейського, який проявив мужність і героїзм під час здійснення рятування життя громадян або ж затримання особливо небезпечних злочинців;

4) закріплено також положення, яке встановлює певні особливості застосування заохочення у виді присвоєння чергового спеціального звання під час дії воєнного стану, зокрема за наказом керівника Національної поліції може бути

---

⁴¹ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

застосовано до поліцейського заохочення у виді присвоєння чергового спеціального звання до підполковника поліції включно, а спеціальне звання полковника – за наказом керівника Національної поліції за погодження з Міністром внутрішніх справ, без врахування вище вказаних термінів.

Викладене вказує на передбачену законодавцем можливість диференційованого підходу до застосування заходів заохочення до працівників поліції, положення про види та особливості застосування яких закріплені в Законі України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Однак зазначені положення не є вичерпними, оскільки наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 квітня 2019 року № 317 затверджено Положення про заохочення в Національній поліції України, Положення про відомчі заохочувані відзнаки Національної поліції України, установлено відомчі заохочувальні відзнаки Національної поліції України, до яких віднесено:

- «Подяка Національної поліції України»;
- «Грамота Національної поліції України»;
- «Почесна грамота Національної поліції України»;
- «нагрудний знак «Знак Пошани»»;
- «медаль «10 років сумлінної служби»»;
- «медаль «15 років сумлінної служби»»;
- «медаль «20 років сумлінної служби»»;
- «медаль «Ветеран служби»»⁴².

Крім цього, вказаний нормативно-правовий акт визначає особливості реалізації порядку застосування перелічених заходів заохочення до працівників Національної поліції України та визначає підрозділи Національної поліції – підрозділи кадрового забезпечення, на яких покладаються повноваження щодо застосування вказаного порядку.

Отже, як висновки окреслимо такі положення:

1. Заохочення в органах Національної поліції України – це законодавчо визначені засоби підтримання службової дисципліни працівників Національної поліції, які полягають

---

⁴²Положення про заохочення в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 квітня 2019 року № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#Text>

у стимулюванні їх службової (професійної) діяльності за зразкову службову поведінку та досягнення ними високих результатів під час виконання покладених на них повноважень.

2. Перелік заходів заохочення, які можуть застосовуватися до працівників Національної поліції України, **визначено в Законі України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України»** та в **наказі Міністерства внутрішніх справ № 317 від 25 квітня 2019 року «Про заохочення в Національній поліції України».**

3. Особливості застосування заходів заохочення до працівників Національної поліції полягають у такому:

– порядок застосування заохочення до працівника Національної поліції є не довільним, а чітко законодавчо визначеним;

– застосування заходів заохочення здійснюється з метою стимулювання та публічного визнання зразкової службової поведінки поліцейського та високих результатів його службової діяльності;

– окремі види заохочень, які можуть застосовуватися до працівників Національної поліції, що наділені певними особливостями щодо порядку та умов їх реалізації.

Розділ 4

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

4.1. Поняття, завдання, принципи та нормативно-правова основа провадження у справах про адміністративні правопорушення

Основні положення щодо здійснення порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення закріплені у розділах IV та V Кодексу України про адміністративні правопорушення¹. У них визначені порядок, завдання, принципи провадження, закріплені поняття і види доказів у справі, визначені права та обов'язки учасників процесу, а також встановлені порядок оскарження та виконання постанов про накладення адміністративних стягнень.

Під **провадженням у справах про адміністративні правопорушення** розуміють розгляд і вирішення адміністративних справ, пов'язаних із вчиненням адміністративних правопорушень, а також умови та порядок притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності чи застосування до них інших заходів адміністративного примусу компетентними органами відповідно до закону².

Аналіз національного законодавства виявляє два типи провадження у справах про адміністративні правопорушення: звичайне та спрощене. Звичайне провадження застосовується у більшості випадків і детально регламентується чинним

---

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

² Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 71.

законодавством України. Воно передбачає складання протоколу, визначає зміст та застосування запобіжних заходів, права та обов'язки учасників провадження, а також порядок розгляду справ і визначення фактів та обставин, які є доказами. Спрощене провадження застосовується у випадках невеликої кількості правопорушень. Цей підхід відрізняється мінімальною кількістю процесуальних дій та їх оперативністю. Протокол про адміністративне правопорушення не складається, а посадова особа, що виявила порушення, приймає та виконує рішення про накладення стягнення (штрафу або попередження) на місці вчинення правопорушення³. У разі оскарження правопорушником застосованого до нього стягнення складається протокол про адміністративне правопорушення, і провадження в такому випадку ведеться за звичайною процедурою.

Стаття 245 КУпАП визначає основні **завдання** провадження у справах про адміністративні правопорушення:

- своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи;
- вирішення кожної справи про адміністративне правопорушення в точній відповідності з законом;
- забезпечення виконання винесеної постанови;
- виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності⁴.

Розглянемо їх детальніше. **Своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне визначення обставин кожної справи** забезпечується за допомогою двох аспектів. З одного боку, це встановлення чітких строків розгляду справ органами, визначеними статтею 213 Кодексу України про адміністративні правопорушення. З іншого боку, це закріплення вичерпного порядку провадження у справах щодо конкретних складів адміністративних правопорушень, визначених статтями КУпАП.

³ Шаповал Т. Б. Поняття, види та принципи провадження у справах про адміністративне правопорушення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 369.

⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Це виражається, зокрема, у встановленні порядку такого провадження у відповідних нормативних документах з оформлення матеріалів та розгляду справ про адміністративні правопорушення, які діють стосовно кожного суб'єкта розгляду справи про адміністративне правопорушення, визначеного розділом III КУпАП. Такі документи встановлюють чіткі та однозначні вимоги щодо повноти та об'єктивності розгляду справи⁵.

Вирішення кожної справи про адміністративне правопорушення згідно із законом передбачає обов'язок органів та посадових осіб, уповноважених розглядати такі справи та накладати за результатами відповідні адміністративні стягнення, строго дотримуватися, по-перше, вимог КУпАП стосовно порядку провадження в таких справах та санкцій відповідальності за конкретні порушення, а по-друге, здійснювати провадження лише стосовно тих фактів порушень, які прямо визначені як юридичні факти відповідно до спеціального закону, що регулює відповідну сферу правовідносин.

Згідно зі статтею 7 КУпАП, жодна особа не може зазнавати заходів впливу у зв'язку з адміністративним правопорушенням, якщо це не передбачено законом. Провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого дотримання законності. Застосування заходів адміністративного впливу в межах компетенції органів та посадових осіб здійснюється згідно із законом. Дотримання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищих органів та посадових осіб, прокурорським наглядом, правом на оскарження та іншими способами, які передбачені законом⁶.

Забезпечення виконання винесеної постанови передбачає застосування всіх відповідних заходів забезпечення виконання рішення уповноваженими органами або посадовими особами щодо притягнення до адміністративної

---

⁵ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. Станом на 15 вересня 2021 р. / за заг. ред. Д. В. Журавльова. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2021. С. 664.

⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

відповідальності та застосування накладеного адміністративного стягнення відповідно до КУпАП.

Виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності – це основні завдання, які покладені на кожного суб'єкта, відповідального за розгляд справ про адміністративні правопорушення, згідно зі статтею 213 КУпАП. Крім того, така особа зобов'язана готувати звіти, які містять інформацію про кількість зафіксованих адміністративних правопорушень та застосовані санкції відповідальності, а також характер окремих адміністративних стягнень. Мета цих заходів – не лише створення для порушника обов'язкової необхідності понести відповідальність за наслідки своїх дій, але й формування повноцінного рівня правової свідомості та культури серед учасників правовідносин, які регулюються законом. Згідно зі статтею 6 КУпАП, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації та трудові колективи розробляють і реалізують заходи, спрямовані на запобігання адміністративним правопорушенням, виявлення та усунення їх причин, а також на виховання громадян у дусі поваги до законів та їх дотримання⁷.

Фундаментальними засадами реалізації провадження у справах про адміністративні правопорушення, що поєднують правила та вихідні положення, керівні ідеї та суспільні ідеали, виступають **принципи**. Вони є засобом забезпечення дотримання законності під час розгляду та вирішення адміністративних справ, мають універсальний характер і є обов'язковими для всіх учасників провадження.

Принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення, включаючи ті, що підпадають під юрисдикцію Національної поліції, безпосередньо ґрунтуються на визначених завданнях і закріплені у численних нормативних актах. Розглянемо детальніше найважливіші з них:

1) **принцип верховенства права**, який закріплений в статті 8 Конституції України, і встановлює, що в Україні

---

⁷ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. Станом на 15 вересня 2021 р. / за заг. ред. Д. В. Журавльова. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2021. С. 20.

визнається й діє цей принцип. Крім того, стаття 3 Конституції України наголошує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а також зазначає, що утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави⁸.

2) **принцип законності**, серед визначених, має переважну важливість. Він передбачає ретельне дотримання всіма учасниками адміністративно-процесуальної діяльності вимог закону. Цей принцип гарантує захист прав громадян та визначає особливу морально-політичну і юридичну відповідальність органів Національної поліції (або посадових осіб) за виконання всіх процесуальних процедур;

3) **принцип досягнення об'єктивної істини** є визначальним у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Цей принцип накладає обов'язок на органи та підрозділи Національної поліції (посадових осіб), що розглядають справу, досліджувати всі обставини взаємозв'язку, таким чином, як вони існували в реальності. Основною метою є уникнення одностороннього та упередженого підходу при прийнятті рішення;

4) відповідно до **принципу права на захист**, особа, що притягається до адміністративної відповідальності, має право на необхідні юридичні можливості для того, щоб довести свою невинуватість або представити обставини, які можуть пом'якшити ступінь відповідальності. Ця особа має право на широкий спектр прав на всіх етапах провадження. Відповідно до статті 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення, вона може ознайомлюватися з усіма матеріалами справи, надавати пояснення, представляти докази, вносити клопотання, оскаржувати постанову. Під час розгляду справи ця особа також має право скористатися юридичною допомогою захисника та іншими правовими механізмами. Так, коли йдеться про право на захист, найперше мається на увазі особа, яка притягається до відповідальності за правопорушення. Однак інші громадяни, зокрема потерпілі,

---

⁸ Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

також можуть брати участь у процесі захисту своїх прав і інтересів, які порушені у результаті правопорушення. Потерпілий є безпосередньо зацікавленою стороною у справі та має право на захист своїх прав та інтересів, що гарантується відповідними нормами законодавства. Так, якщо у протоколі про адміністративне правопорушення зазначено потерпілого, ця особа має певні процесуальні права згідно зі статтею 269 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, вона має право ознайомитися з матеріалами справи, подавати клопотання та подавати скаргу. Ці права надають потерпілому можливість активно брати участь у процесі розгляду справи та захищати свої інтереси;

5) **презумпція невинуватості** є важливим принципом у справах про адміністративні правопорушення. Згідно з цим принципом, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, вважається невинуватою, поки її вину не буде доведено відповідно до встановленого законом порядку. Цей принцип також підтверджує, що не потрібно самостійно доводити свою невинуватість, але особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право на захист і може представляти докази своєї невинуватості. Згідно з цим принципом, будь-який сумнів тлумачиться на користь згаданої особи, оскільки невинуватість вважається головним принципом, якого слід дотримуватися під час розгляду справи;

6) **принцип рівності громадян**, прямо визначений у статті 248 КУпАП, забезпечує рівність перед законом усіх громадян і незалежність від таких характеристик, як раса, колір шкіри, політичні, релігійні та інші переконання, стать, етнічне та соціальне походження, майновий стан, місце проживання, мова та інші фактори;

7) провадження у справах про адміністративні правопорушення відбувається у **відкритому та гласному режимі**, де громадяни мають право бути присутніми під час розгляду справ органами поліції та іншими уповноваженими органами. Розвиток і результати процесу розгляду справ активно висвітлюються через засоби масової інформації. Гласність забезпечується шляхом громадського контролю за діяльністю суб'єктів примусу. Відкритий розгляд справи про адміністративне правопорушення означає, що ця справа розглядається публічно,

за відкритими процедурними процесами, за винятком певних видів правопорушень, таких як порушення правил безпеки дорожнього руху, зафіксовані автоматичною системою, а також порушення правил зупинки, стоянки, паркування, зафіксовані засобами фотозйомки або відеозапису. Також можуть бути виняткові випадки, коли відкритий розгляд порушує інтереси державної безпеки або таємниці;

8) **принцип оперативності** провадження у справах про адміністративні правопорушення проявляється у встановленні конкретних, стислих строків для розгляду справ. Наприклад, справи, пов'язані з дрібним хуліганством, мають бути розглянуті протягом однієї доби, а випадки торгівлі без ліцензії – упродовж трьох діб⁹;

9) **принцип економічності** забезпечується шляхом уникнення процедури розгляду справи про адміністративні правопорушення, та винесення постанови на місці (у випадках, передбачених законодавством). Це дозволяє значно знизити витрати матеріальних і людських ресурсів¹⁰.

Усі принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення є взаємопов'язаними і здійснюються в нерозривній єдності. Тільки послідовна реалізація всіх принципів відповідає демократичній природі провадження і дозволяє досягти максимальної ефективності процесу.

До **нормативно-правової основи**, що регулює процес здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення в Україні, належить:

– *Конституція України*¹¹ – Основний Закон країни, який встановлює загальні принципи правового регулювання, включаючи права та обов'язки громадян;

---

⁹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 73–73.

¹⁰ Іванцов В. О. Принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення: систематизація та розкриття змісту. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1 (16). Том 3. С. 139.

¹¹ Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

– *Кодекс України про адміністративні правопорушення*¹² – основний законодавчий акт, який визначає порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення, встановлює види адміністративних правопорушень і санкції за них;

– *Закон України «Про Національну поліцію»*¹³ – закон, що визначає правові та організаційні засади діяльності Національної поліції, включаючи компетенцію у справах про адміністративні правопорушення;

– *Накази МВС України*, що затверджують інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, що деталізують процедури та вимоги до документації у провадженні справ (наказ МВС України від 6 листопада 2015 року №1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції»¹⁴; наказ МВС України від 7 листопада 2015 року № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі»¹⁵; наказ МВС України від 13 січня 2020 року № 13 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі»¹⁶ та ін.

---

¹² Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

¹³ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

¹⁴ Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

¹⁵ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text>

¹⁶ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13 січня 2020 р. № 13. *Офіційний вісник України*. 2020. № 12. Ст. 511. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20#Text>

Ці нормативно-правові акти, разом із іншими законами та підзаконними актами, утворюють основу для здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення в Україні.

Отже, розглянувши поняття, завдання, принципи та нормативно-правову основу провадження у справах про адміністративні правопорушення, можна виділити такі **ознаки**, що притаманні провадженням у справах про адміністративні правопорушення:

1) провадження у справах про адміністративні правопорушення походять виключно із факту вчинення адміністративного правопорушення;

2) для них характерне визначене законодавством коло суб'єктів;

3) вони характеризуються індивідуальністю процедурних дій, які здійснюються під час розгляду;

4) застосування заходів державного примусу під час таких проваджень передбачає високий рівень формалізації процедури;

5) цей вид проваджень реалізує визначення міри адміністративної відповідальності.

Отже, **провадження у справах про адміністративні правопорушення** – це сукупність процедурних дій, що здійснюються уповноваженими на те органами (посадовими особами) на стадіях порушення справи про адміністративне правопорушення, розгляду справи про адміністративне правопорушення, перегляду постанов та рішень у справах про адміністративні правопорушення, а також виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

4.2. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення

Учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюють свою діяльність у часі як послідовний ряд пов'язаних між собою процедурних дій, спрямованих на реалізацію прав та взаємних обов'язків. Цей процес охоплює кілька послідовних фаз розвитку, які змінюються одна одною і відомі як стадії.

Стадія є частиною провадження у справах про адміністративні правопорушення, що перебувають у компетенції Національної поліції. Стадії відображають особливості провадження, його цілі, завдання та функції, і ґрунтується на процесуальних принципах. **Під стадіями розуміють** порівняно самостійні частини провадження, які поряд із загальними мають завдання та особливості, притаманні лише цій стадії. Стадії відрізняються одна від одної учасниками провадження, характером їхньої поведінки та правовою роллю.

Кожна стадія у провадженні оформлюється спеціальним процедурним документом, який узагальнює проведені дії та розв'язання завдань. Після ухвалення цього акту розпочинається нова стадія. Стадії є взаємопов'язаними: зазвичай нова стадія розпочинається лише після завершення попередньої, а на новій стадії перевіряється виконання завдань попередніх етапів¹⁷.

Стадіям провадження у справах про адміністративні правопорушення притаманні такі **особливості**:

- кожна стадія є самостійною частиною провадження з власними завданнями;
- кожна стадія має своїх учасників з визначеними ролями;
- кожна стадія складається з етапів, що включають послідовні процесуальні дії;
- кожна стадія оформлюється спеціальним процесуальним документом, який підсумовує діяльність на цій фазі і відображає результати переходу до наступної стадії;
- кожна стадія характеризується відомостями про вчинене правопорушення та змінами у правовому статусі порушника.

Згідно із визначенням та враховуючи відповідні норми законодавства, можна виділити **чотири основні стадії** провадження у справах про адміністративні правопорушення:

- 1) порушення справи та адміністративне розслідування;
- 2) розгляд справи по суті та винесення постанови;
- 3) перегляд справи у зв'язку з оскарженням постанови у справі;

---

¹⁷ Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. Адміністративне право України. Повний курс : навчальний посібник. Херсон : Олді-плюс, 2018. С. 221.

4) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Особливістю цього процесу є те, що на кожному етапі створюється спеціальний документ, який фіксує результати вирішення завдань стадії. Після ухвалення цього документа розпочинається наступний етап. Спрощене ж провадження застосовується в основному для незначної кількості правопорушень, переважно у сфері безпеки дорожнього руху, які реєструються автоматично. Цей вид провадження характеризується мінімальною кількістю процесуальних дій та їх оперативністю¹⁸.

Кожна стадія має свої взаємопов'язані етапи. Систему стадій та етапів провадження можна узагальнити так:

1. *Порушення справи та адміністративне розслідування:*

а) порушення справи;

б) встановлення фактичних обставин;

в) процедурне оформлення результатів попереднього з'ясування обставин;

г) направлення матеріалів для розгляду за підвідомчістю.

2. *Розгляд справи та винесення постанови:*

а) підготовка справи до розгляду і заслуховування;

б) заслуховування справи;

в) прийняття постанови;

г) доведення постанови до відома.

3. *Оскарження та перегляд постанови:*

а) оскарження постанови;

б) перевірка законності постанови;

в) винесення рішення;

г) реалізація рішення.

4. *Виконання постанови:*

а) звернення постанови до виконання;

б) безпосереднє виконання¹⁹.

Розглянемо детальніше процедурні дії, які відбуваються на кожній стадії провадження. Наприклад, на початковому

---

¹⁸ Битяк О. В. Провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі: окремі питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 227.

¹⁹ Галуцько В., Діхтєвський П., Кузьменко О. Адміністративне право України. Повний курс : навчальний посібник. Херсон : Олді-плюс, 2018. С. 221.

етапі, коли порушується справа і виникає необхідність у розкритті обставин, уповноважена особа органів Національної поліції встановлює факт правопорушення, фіксує його та визначає кваліфікацію. Це створює передумови для проведення об'єктивного та ефективного розгляду справи та застосування необхідних заходів впливу відповідно до чинного законодавства.

Основою для **порушення** справи про адміністративне правопорушення є вчинення особою діянь, які мають ознаки адміністративного правопорушення. Перед порушенням справи виникає необхідність отримання інформації про такі діяння, які свідчать про вчинення адміністративного правопорушення. Ця інформація може надходити у будь-якій формі і є підставою для порушення справи. Правове значення цієї підстави полягає у тому, що вона активізує громадську публічну діяльність уповноважених органів, тобто вимагає від них відповідної реакції на сигнали про вчинення дій, які можуть бути визнані порушенням. Приводами для порушення справ про адміністративні правопорушення можуть бути заяви громадян, повідомлення представників громадськості, установ, підприємств і організацій, повідомлення медіа, а також пряме виявлення адміністративного правопорушення працівником поліції²⁰.

Наступний етап полягає у встановленні фактичних обставин у справі. Його основна мета – провести дії, спрямовані на збирання доказів, що підтверджують або спростовують винуватість у вчиненні правопорушення.

Фактичні обставини вчиненого правопорушення можна поділити на дві категорії:

а) обставини, що мають безпосереднє значення для вирішення питання про наявність або відсутність складу правопорушення. Ці обставини допомагають визначити, чи були вчинені дії, які підпадають під критерії адміністративного правопорушення;

б) обставини, що перебувають за рамками складу правопорушення, але мають значення для індивідуалізації

---

²⁰ Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України : монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. Харків : Факт, 2022. С. 347.

відповідальності. Ці обставини допомагають краще розуміти контекст і обставини, що спонукали особу до вчинення правопорушення, і можуть бути важливими для визначення міри відповідальності.

Доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких орган (посадова особа), уповноважений відповідно до закону, встановлює наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винуватість особи та інші обставини, які важливі для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі або в режимі фотозйомки (відеозапису), які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, безпеки на автомобільному транспорті та паркування транспортних засобів, актом огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами²¹.

Обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, які мають повноваження складати протоколи про адміністративні правопорушення, згідно зі статтею 255 КУпАП.

У чинному законодавстві не зафіксовано спеціальної процесуальної дії або документа, що спеціально слугує для порушення справи про адміністративне правопорушення. Зазвичай таким документом є протокол про адміністративне

---

²¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

правопорушення, який складається уповноваженою на це посадовою особою або представником громадської організації чи органу громадської самодіяльності, згідно зі статтею 254 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Протокол є єдиним стандартним документом, на основі якого ведеться подальше провадження у справі про адміністративне правопорушення. Від того, наскільки професійно його складено, залежить коректність розгляду справи за суттю і обґрунтованість ухваленого рішення. Він не є документом вільної форми, як, наприклад, пояснення або акт. Згідно зі статтею 256 Кодексу України про адміністративні правопорушення, в ньому передбачений обов'язковий перелік відомостей та реквізитів. Варто зауважити, що у випадку, коли правопорушення вчиняється групою осіб, протокол складається окремо для кожного правопорушника²².

Протокол не складається у випадку, коли штраф накладається і стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення, згідно зі статтею 258 КУпАП, але за умови, якщо порушник не оскаржує стягнення, накладеного на нього за вчинене правопорушення²³.

Останнім кроком першої стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення є направлення протоколу та всіх матеріалів справи про адміністративне правопорушення на розгляд до органу або посадовій особі, яка має повноваження розглядати відповідну категорію справ про адміністративні правопорушення.

Згідно зі ст. 213 КУпАП, справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;

2) виконавчими комітетами (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчими органами,

---

²² Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України : монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. Харків : Факт, 2022. С. 347.

²³ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посібник / за заг. ред. заслуженого юриста України В. А. Глуховеї. Дніпро : Дніпроп. держ. унт внутр. справ, 2016. С. 130.

що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те КУпАП;

3) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених КУпАП, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами, Верховним Судом;

4) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те КУпАП²⁴.

Значення **стадії розгляду** справ про адміністративні правопорушення полягає в тому, що саме на цьому етапі приймається акт, у якому компетентний орган офіційно визнає громадянина винуватим або невинуватим і встановлює міру його відповідальності. Всі етапи цієї стадії мають важливе юридичне значення і регламентуються статтями 276–285 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

На етапі підготовки справи до розгляду орган (або посадова особа) має вирішити такі питання:

1) перевірити, чи підпадає справа під його компетенцію для розгляду;

2) переконатися, що протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення були правильно складені;

3) забезпечити, щоб всі учасники справи були повідомлені про час і місце розгляду;

4) визначити, чи необхідно витребувати додаткові матеріали для розгляду справи;

5) розглянути всі клопотання, подані особою, що притягається до адміністративної відповідальності, потерпілим, їх законними представниками і адвокатом, та вирішити, чи їх слід задовольнити.

Стаття 280 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначає *обставини, які повинні бути з'ясовані під час*

---

²⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

розгляду справи про адміністративне правопорушення. Ці обставини включають:

- факт вчинення адміністративного правопорушення;
- вину особи у вчиненні правопорушення;
- чи підлягає особа адміністративній відповідальності за вчинене правопорушення;
- наявність обставин, які можуть пом'якшувати або обтяжувати відповідальність;
- чи заподіяна майнова шкода (якщо така є);
- чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу;
- інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи²⁵.

Ці обставини дозволяють правильно оцінити ситуацію та прийняти обґрунтоване рішення щодо відповідальності за вчинене правопорушення. Варто зауважити також, що особливості розгляду справ про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), встановлюються статтями 279-1–279-8 КУпАП²⁶.

За загальним правилом, **справа про адміністративне правопорушення розглядається** у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Проте є й інші строки розгляду. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 42-2, частиною першою статті 44, статтями 44-1, 106-1, 106-2, 162, 172-10–172-20, 173, 173-1, 173-2, 178, 185, частиною першою статті 185-3, статтями 185-7, 185-10, 188-22, 203–206-1, розглядаються *протягом доби*, статтями 146, 160, 185-1, 212-7–212-20 – *у триденний строк*, статтями

---

²⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

²⁶ Там же.

46-1, 51, 166-9, 176 і 188-34 – у п'ятиденний строк, статтями 101-103 КУпАП – у *семиденний строк*. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою, третьою та сьомою статті 122 (в частині порушення правил зупинки, стоянки), частинами першою, другою та восьмою статті 152-1 цього Кодексу, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), розглядаються уповноваженою особою *невідкладно* після виявлення правопорушення та отримання відомостей про суб'єкта цього правопорушення²⁷.

Після розгляду справи про адміністративне правопорушення відповідний орган (посадова особа) приймає рішення щодо справи. У разі, коли постанова виноситься виконавчим органом сільської, селищної або міської ради у зв'язку з адміністративним правопорушенням, вона оформлюється у формі рішення.

Згідно зі ст. 284 КУпАП, у справі про адміністративне правопорушення орган (посадова особа) *вносить одну з таких постанов*:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24-1 КУпАП;
- 3) про закриття справи.

Постанова про закриття справи виноситься при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також за наявності обставин, передбачених статтею 247 КУпАП²⁸.

Зміст та реквізити постанови у справі про адміністративне правопорушення закріплені у ст. 283 КУпАП. Якщо під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення органами або посадовими особами, зазначеними в статті 213 КУпАП, розглядається компенсація майнової шкоди, то в постанові у справі вказується розмір шкоди, що підлягає стягненню, а також порядок і строк її відшкодування.

---

²⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

²⁸ Там же.

У постанові також має бути вирішене питання про вилучені речі і документи, а також надана інформація про порядок і строк оскарження цієї постанови. Після завершення розгляду справи постанова оголошується негайно. Копія постанови повинна бути вручена або вислана особі, щодо якої вона прийнята, протягом трьох днів. Якщо потерпілий висловив бажання отримати копію постанови, йому також вручається або висилається копія протягом того ж терміну. Вручення копії постанови здійснюється під розписку. У випадку, якщо копія постанови висилається, у справі робиться відповідна відмітка про це²⁹.

Право **оскарження та перегляд постанови у справі про адміністративне правопорушення** закріплене в ст. 287 КУпАП, де вказано, що прокурор має право оскаржити постанову у справі про адміністративне правопорушення у випадках, визначених частиною п'ятою статті 7 КУпАП. Також право на оскарження має особа, стосовно якої була винесена постанова та потерпілий.

Перегляд справи передбачає новий аналіз справи суб'єктом, який має повноваження скасувати, змінити або залишити прийняту постанову без змін. Він відрізняється від повторного розгляду, який відбувається тоді, коли раніше прийняту постанову скасовано і справу направлено на новий розгляд. У першому випадку перевіряється законність та обґрунтованість постанови, в той час як у другому вирішується питання щодо прийняття нової постанови³⁰. Варто зазначити, що *стадія перегляду є обов'язковою і факультативною*. Тільки невелика кількість справ розглядається у порядку контролю, але сама можливість перегляду має значний превентивний ефект, оскільки стимулює тих, кому доручено застосовувати адміністративні стягнення, до дотримання законності та обґрунтованості своїх рішень.

---

²⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

³⁰ Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України : монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. Харків : Факт, 2022. С. 347.

Порядок оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення закріплено у главі 24 КУпАП. Постанову у справі про адміністративне правопорушення може бути **оскаржено**:

1) постанову адміністративної комісії – у виконавчий комітет (а у населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчі органи, що виконують їх повноваження) відповідної ради або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд;

2) рішення виконавчого комітету (а у населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчих органів, що виконують їх повноваження) сільської, селищної, міської ради – у відповідну раду або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд;

3) постанову іншого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, постанову у справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, – у вищий орган (вищій посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд;

4) постанову інспектора з паркування про накладення адміністративного стягнення (частини перша, третя та шоста статті 122, частини перша, друга та восьма статті 152-1 КУпАП) – в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд;

5) постанову державного інспектора з контролю за використанням та охороною земель виконавчого органу сільської, селищної, міської ради про накладення адміністративного стягнення – у районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд³¹.

Якщо законодавством України не передбачено інше, скарга подається в орган або посадовій особі, яка винесла постанову у справі про адміністративне правопорушення. Після отримання скарги орган або посадова особа протягом трьох діб надсилає її разом із справою до компетентного органу

---

³¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

для розгляду. Особа, яка подала скаргу на постанову у справі про адміністративне правопорушення, звільняється від обов'язку сплати державного мита.

Скаргу на постанову у справі про адміністративне правопорушення можна подати протягом десяти днів з моменту винесення постанови. Однак у випадках, коли йдеться про порушення правил безпеки дорожнього руху або правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих за допомогою фото- або відео зйомки, термін подання скарги також становить десять днів з моменту набрання постановою законної сили. У разі пропуску цього строку з поважних причин орган (посадова особа), уповноважена розглядати скаргу, може відновити термін за заявою особи, стосовно якої була винесена постанова.

Скарга на постанову у справі про адміністративне правопорушення розглядається компетентними органами або посадовими особами протягом десяти днів з дня її отримання, якщо законодавством України не передбачено інше. При розгляді скарги на постанову у справі про адміністративне правопорушення, орган або посадова особа перевіряє законність і обґрунтованість винесеної постанови і *приймає одне з таких рішень:*

- 1) залишає постанову без зміни, а скаргу без задоволення;
- 2) скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд;
- 3) скасовує постанову і закриває справу;
- 4) змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, щоб стягнення не було посилено.

Якщо буде встановлено, що постанову винесено органом (посадовою особою), неправомочним вирішувати цю справу, то така постанова скасовується і справа надсилається на розгляд компетентного органу (посадової особи)³².

Виконання постанови є завершальною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення.

---

³² Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Це процес практичної реалізації адміністративних стягнень, призначених правопорушнику компетентним органом або посадовою особою. Під час виконання постанови особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, зазнає відповідних наслідків та обмежень особистого, морального або матеріального характеру. Суть і важливість цієї стадії полягають у тому, щоб забезпечити виконання прийнятої постанови про накладення адміністративного стягнення.

Детально порядок виконання постанови закріплено у розділі V КУпАП.

Постанова про накладення адміністративного стягнення є обов'язковою для виконання державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами. Згідно зі статтею 299 Кодексу України про адміністративні правопорушення, постанова має бути виконана з моменту її винесення. Постанови про накладення стягнень є актами управління і набувають чинності негайно. Постанова про накладення адміністративного стягнення звертається до виконання органом (посадовою особою), який виніс постанову³³.

При оскарженні постанови про накладення адміністративного стягнення постанова підлягає виконанню після залишення скарги без задоволення, за винятком постанов про застосування заходу стягнення у вигляді попередження, а також у випадках накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Передача постанови для виконання є першим кроком цієї стадії та процесуальною дією, що означає передачу постанови суддею, органом чи посадовою особою, який її ухвалив, до відповідного органу чи посадової особи, що має виконати цю постанову про накладення адміністративного стягнення. Деякі дослідники розглядають цей процес як не лише передачу постанови для виконання, але й як прийняття постанови для виконання органом чи посадовою особою, уповноваженими на це. Інші ж вбачають, що з моменту прийняття постанови

---

³³ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. Станом на 15 вересня 2021 р. / за заг. ред. Журавльова Д. В. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2021. С. 769.

для виконання розпочинається наступний етап – реальне виконання, оскільки з цього моменту виконавець набуває юридичного обов'язку і права здійснити виконання постанови. *Орган Національної поліції* забезпечує виконання постанови про адміністративний арешт у визначеному законодавством порядку. Якщо проти однієї особи винесено кілька постанов про накладення адміністративних стягнень, кожна з них виконується окремо.

Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виконується органом (посадовою особою), який ухвалив цю постанову, шляхом оголошення її правопорушнику. У випадку, якщо постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виноситься за відсутності порушника, йому надається копія постанови відповідно до процедури і строків, визначених статтею 285 КУпАП.

Стаття 307 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює строки і порядок виконання *постанови про накладення штрафу*. Згідно з цією статтею, штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня отримання ним постанови про накладення штрафу, за винятком ситуацій, передбачених статтями 300-1 та 300-2 Кодексу про адміністративні правопорушення. У разі оскарження такої постанови штраф також має бути сплачений не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про відмову у задоволенні скарги³⁴.

У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють. У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з правопорушника буде стягнутий подвійний розмір штрафу. Варто зауважити, що при стягненні штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху,

---

³⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі, використовуються виключно безготівкові платіжні пристрої³⁵.

Згідно зі ст. 317 КУпАП, *постанова про позбавлення права керування* транспортними засобами виконується посадовими особами органів Національної поліції. Виконання постанови про позбавлення права керування транспортним засобом здійснюється шляхом вилучення посвідчення водія на період позбавлення права керування транспортними засобами та внесення відомостей про це до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України. Ці відомості охоплюють інформацію про термін позбавлення права керування транспортним засобом, визначений постановою, а також про вилучення посвідчення водія³⁶.

Після детального аналізу стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення стає очевидним, що це явище має складний характер. Провадження включає чотири стадії, кожна із яких вимагає виконання низки процесуальних дій. Так, на першій стадії провадження встановлюється факт правопорушення, його обставини, збираються дані про правопорушника, інших осіб і складається протокол про адміністративне правопорушення, до якого можуть долучатись й інші документи. На другій стадії компетентний орган розглядає матеріали і приймає постанову. Третя стадія, яка є необов'язковою, включає можливість оскарження постанови, або перегляду за ініціативою вищестоячого органу і завершується прийняттям рішення щодо скасування, зміни або підтвердження постанови. Четверта стадія – виконання постанови – розпочинається негайно після її прийняття або після розгляду скарги.

---

³⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)* 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

³⁶ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. Станом на 15 вересня 2021 р. / за заг. ред. Журавльова Д. В. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2021. С. 786.

4.3. Учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення

Провадження в справах про адміністративні правопорушення є значущим процесом у сфері адміністративної юрисдикції, що має власну структуру, на різних етапах якої бере участь значна кількість учасників. Перелік цих учасників та їх статус визначаються Кодексом України про адміністративні правопорушення³⁷. Варто зазначити, що КУпАП наділяє значну кількість осіб відповідними правами та обов'язками провадження у справах про адміністративні правопорушення. Однак у главі 21 особами, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення, визначаються лише:

- особа, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- потерпілий;
- законний представник та представник;
- захисник;
- свідок;
- експерт;
- перекладач.

Якщо розглядати положення КУпАП, що регулюють стадії провадження, стає очевидним, що учасниками цього процесу є значно більше осіб, ніж ті, яких визначає законодавство. Це призводить до певного непорозуміння, оскільки будь-яке провадження у справі про адміністративне правопорушення починається з установаження фактичних обставин порушення справи.

Так, на початковій стадії провадження основним процесуальним етапом є складання протоколу про адміністративне правопорушення. Залежно від характеру порушення такий протокол можуть складати різні уповноважені особи, перелік яких визначено в статті 255 КУпАП. Всі вони, безумовно, є учасниками провадження, проте у главі 21 КУпАП їх не зазначено.

---

³⁷ Комзюк В. Т. Щодо недоліків нормативного визначення кола учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Модернізація вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький 27–28 травня 2020 р. С. 100.

З огляду на це, варто розглянути наукові підходи деяких учених до класифікації учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. Так, професор В. К. Колпаков запропонував широкий перелік суб'єктів провадження, поділяючи їх на такі категорії: громадяни; виконавчо-розпорядчі органи та структурні підрозділи їх апарату; об'єднання громадян, їх органи, а також органи самоорганізації населення, що мають адміністративно-процесуальну суб'єктність; державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування, посадові особи, які наділені адміністративно-процесуальними правами та обов'язками; інші державні органи та їх посадові особи³⁸.

Слушною є думка професора В. Т. Комзюка, який пропонує внесення змін до КУпАП, доповнивши главу 21 після назви «Особи, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення» абзацом такого змісту: «Особами, що беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення, є особи, уповноважені складати протокол про адміністративне правопорушення; органи і посадові особи, уповноважені застосовувати заходи забезпечення провадження в справі про адміністративне правопорушення; прокурор; органи і посадові особи, які розглядають справу про адміністративне правопорушення; особи, які притягаються до адміністративної відповідальності; потерпілі; законні представники та представники; захисники; свідки; експерти; перекладачі; поняті; органи і посадові особи, уповноважені виконувати постанови про накладення адміністративних стягнень»³⁹. Такий підхід відображає розмаїття учасників провадження та враховує різноманітність їхніх правових статусів і функцій у цьому контексті.

Професори О. І. Остапенко та О. І. Баїк пропонують для класифікації учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення звернути увагу на ознаки, які визначають їх роль та місце у провадженні, а також на наявність

---

³⁸ Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Адміністративно-деліктний процес : навч. посібник. Харків : Харків юридичний, 2012. С. 41.

³⁹ Комзюк В. Т. Щодо недоліків нормативного визначення кола учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Модернізація вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький 27–28 травня 2020 р. С. 103.

прав і обов'язків під час розгляду справи, прийняття рішення та його виконання. Серед цих ознак науковці виділяють такі:

1) соціальна сутність суб'єктів як сторін адміністративного провадження (фізичні особи та органи, посадові особи, які уповноважені здійснювати провадження);

2) відношення суб'єктів до вчиненого адміністративного правопорушення (фізичні особи, яких притягують до адміністративної відповідальності, та суб'єкти, які застосовують цю відповідальність);

3) роль, призначення, зміст та обсяг повноважень, які належать учасникам адміністративного провадження (суб'єкти з державно-владними повноваженнями та без них);

4) закріплення в адміністративно-правових нормах форм і методів участі органів (посадових осіб) при розгляді справ про адміністративні правопорушення;

5) поділ учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення на основних та факультативних (до основних належать посадові особи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, особи, які притягаються до адміністративної відповідальності, потерпілі від вчинених протиправних дій (бездіяльності). До факультативних учасників провадження належать законні представники, адвокати, прокурори, перекладачі, свідки, експерти, спеціалісти, поняті);

6) функціональна адміністративно-юрисдикційна компетенція владних суб'єктів (суб'єкти першої та другої інстанцій адміністративної юрисдикції);

7) обсяг адміністративно-юрисдикційної компетенції (галузева, міжгалузева та спеціальна), реалізація якої може мати колегіальний та індивідуальний (одноособовий) зміст;

8) рівень зацікавленості учасників у результатах розгляду справи;

9) персональна відповідальність фізичних осіб за вчинені правопорушення та застосування до них відповідних адміністративних стягнень⁴⁰.

---

⁴⁰ Остапенко О. І., Баїк О. І. Про деякі питання класифікації учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. № 6. 2023. С. 489–490.

Усі варіанти класифікації учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення спрямовані на розкриття та уточнення їх адміністративно-правового статусу з метою забезпечення більш глибокого та значущого розуміння їхньої ролі як однієї зі сторін провадження. Водночас слід розуміти, що запропонований перелік ознак, що характеризують учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, може зазнавати змін у зв'язку із законодавчими та правозастосовними трансформаціями, які відбуваються при розгляді справ про адміністративні правопорушення.

Пропонуємо більш детально розглянути учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. Ключову роль у провадженні виконує **особа, яка притягається до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення**. Згідно зі статтею 268 КУпАП, *така особа має низку прав*: ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правничої допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову у справі. Ці права забезпечують можливість ефективного захисту інтересів особи, яка притягається до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи. Особливості розгляду справ про адміністративні правопорушення у сферах забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), встановлюються статтями 279-1–279-8 КУпАП. Також статтею визначені випадки, коли явка особи, яка притягається до адміністративної

відповідальності, в орган (до посадової особи), який вирішує справу, є обов'язковою⁴¹.

Потерпілим вважається особа, яка зазнала моральної, фізичної або майнової шкоди внаслідок вчинення адміністративного правопорушення. У КУпАП також закріплені права цього учасника, зокрема: право ознайомлюватися з матеріалами справи; право заявляти клопотання; право користуватися правничою допомогою адвоката або іншого фахівця у галузі права під час розгляду справи, якщо це передбачено законом; право оскаржувати постанову у справі про адміністративне правопорушення. Також потерпілого можуть опитати як свідка згідно зі статтею 272 КУпАП⁴².

Інтереси осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, а також потерпілих, які є неповнолітніми або мають фізичні або психічні вади і не можуть самостійно захищати свої права у справах про адміністративні правопорушення, можуть представляти їх **законні представники**, такі як батьки, усиновителі, опікуни або піклувальники. **Представником потерпілого** може бути адвокат або інший фахівець у галузі права, який має право на надання правничої допомоги особисто або за дорученням юридичної особи. Законні представники та представники мають право: ознайомлюватися з матеріалами справи; заявляти клопотання; подавати скарги на рішення органу або посадової особи, яка розглядає справу, від імені особи, яку вони представляють⁴³.

Захисником може бути адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правничої допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Ці особи мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу, а також мають інші права, передбачені законами України. Повноваження адвоката на участь

---

⁴¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁴² Там же.

⁴³ Там же.

у розгляді справи підтверджуються довіреністю на ведення справи, посвідченою нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності, або ордером чи дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги⁴⁴, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як захисника. Витяг засвідчується підписами сторін. Якщо особа є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, у розгляді справи про адміністративне правопорушення може брати участь адвокат, який призначений Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Повноваження адвоката, призначеного Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, підтверджуються дорученням, що видається Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

У справі про адміністративне правопорушення будь-яка особа, про яку є дані, що вона володіє інформацією про обставини, котрі мають значення для цієї справи, може бути викликана як **свідок**. Свідок зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи), яка веде провадження у справі, в узгоджений час, дати правдиві пояснення, повідомити все, що відомо йому щодо справи, і відповісти на поставлені запитання. У разі, якщо у справі розглядаються порушення, пов'язані з корупцією, особа, яка надала інформацію про ці порушення (викривач), також може виступати як свідок. Викривач має право на збереження конфіденційності інформації, яку він надає під час пояснень у справі⁴⁵.

Експерт призначається органом (посадовою особою), який веде провадження у справі про адміністративне правопорушення, коли виникає потреба у спеціальних знаннях,

---

⁴⁴ Зверніть увагу : Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги» від 10.04.2023 № 3022-IX визначається термін «безоплатна правнича допомога». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3022-20#n99>

⁴⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (БВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

включаючи визначення розмірів майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, а також суми грошей, одержаних унаслідок вчинення цього правопорушення, які підлягатимуть конфіскації. Згідно зі ст. 273 КУпАП, експерт має з'явитися на виклик органу (посадової особи) та надати об'єктивний висновок у питаннях, поставлених перед ним. Також він має право ознайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, які необхідні для складання висновку, ставити запитання особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам, що стосуються предмета експертизи, з дозволу органу (посадової особи), що розглядає справу, та бути присутнім при розгляді справи⁴⁶.

Перекладач призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення. Перекладач зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і виконати повно й точно доручений йому переклад.

Відповідно до законодавства, потерпілим, свідкам, експертам і перекладачам можуть бути відшкодовані витрати, що вони зазнали у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення. Зокрема, за особами, яких викликають як потерпілих, свідків, експертів і перекладачів, зберігається у встановленому порядку середній заробіток за місцем роботи за час їх відсутності у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення⁴⁷.

Важливим учасником провадження у справах про адміністративні правопорушення є **прокурор**. Статус прокурора визначено статтею 250 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Прокурор, заступник прокурора, здійснюючи

---

⁴⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁴⁷ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. Станом на 15 вересня 2021 р. / за заг. ред. Журавльова Д. В. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2021. С. 722.

нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення, має право: порушувати провадження в справі про адміністративне правопорушення; ознайомитися з матеріалами справи; перевіряти законність дій органів (посадових осіб) при провадженні в справі; брати участь у розгляді справи; заявляти клопотання; давати висновки з питань, що виникають під час розгляду справи; перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення; вносити подання, оскаржувати постанову і рішення по скаргі в справі про адміністративне правопорушення, а також вчиняти інші передбачені законом дії. Таким чином, прокурор виконує важливу роль у забезпеченні додержання і правильного застосування законів при провадженні у справах про адміністративне правопорушення. Якщо йдеться про провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, участь прокурора у розгляді таких справ судом є обов'язковою.

Наступні учасники закріплені у статті 213 КУпАП, яка **визначає органи та посадових осіб, які мають повноваження розглядати справи про адміністративні правопорушення**. До них належать:

- адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;
- виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами;
- районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), а у випадках, передбачених КУпАП, – місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд;
- органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші органи (посадові особи), уповноважені на те КУпАП⁴⁸.

---

⁴⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»⁴⁹, **поліція** відповідно до покладених на неї завдань у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання. Слід наголосити, що в Кодексі України про адміністративні правопорушення чітко визначено юрисдикційні повноваження органів Національної поліції щодо конкретних категорій адміністративних справ. Так, у низці випадків органи і посадові особи Національної поліції:

– уповноважені тільки на складання протоколів про адміністративні правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП);

– уповноважені і на складання протоколів про адміністративні правопорушення, і на розгляд справ про адміністративні правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП та ст. 222 КУпАП);

– уповноважені на виконання стягнень у вигляді штрафу (ч. 3 ст. 222 КУпАП) і на адміністративний арешт (ч. 2 ст. 300 КУпАП)⁵⁰.

Учасниками провадження в справах про адміністративні правопорушення є також особи, які виконують постанови про накладення адміністративних стягнень, практично реалізуючи завершальну стадію цього провадження. Залежно від видів адміністративних стягнень, постанови про їх накладення виконують різні органи і посадові особи, які вказані в п'ятому розділі КУпАП та інших нормативних актах. Серед найбільш важливих можна назвати **державних виконавців**, які виконують постанови про примусове стягнення штрафу, оплатне вилучення предмета і конфіскацію предмета, що стали знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення⁵¹.

---

⁴⁹ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

⁵⁰ Поліцейська діяльність : підручник ; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. С. 137.

⁵¹ Комзюк В. Т. Щодо недоліків нормативного визначення кола учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Модернізація вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький 27–28 травня 2020 р. С. 102.

Українське законодавство не надає чіткого визначення терміна «**поняті**». Однак у практиці провадження справ про адміністративні правопорушення цей термін використовується для опису осіб, які допомагають здійснити певні процесуальні дії в рамках провадження справи, але не є зацікавленою стороною в цій справі. Так, участь понятих може бути необхідною для здійснення різних процесуальних дій, зокрема: особистий огляд особи; огляд речей; вилучення речей і документів, тощо. Тобто це особи, які сприяють здійсненню провадження у справі про адміністративне правопорушення, а їх завдання полягає у засвідченні своїми підписами факту правильного відображення в протоколі характеру проведених дій, їхньої послідовності та результатів. Об'єктивність відображення того, що відбувається, забезпечується участю принаймні двох понятих.

Отже, учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення – це суб'єкти (фізичні та юридичні особи), які беруть участь у провадженні згідно зі своїм правовим статусом. Аналіз адміністративного законодавства, теоретичних напрацювань науковців та практичної діяльності свідчить, що існує досить широке коло проблем і прогалин адміністративно-правового статусу учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, що потребує його суттєвого удосконалення та набуває особливого значення в контексті адміністративної реформи, гармонізації адміністративного законодавства з вимогами Європейського Союзу.

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВOPOPУШЕННЯ

5.1. Загальна характеристика заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення

Важливе значення для правильного й об'єктивного вирішення справи мають установлені законодавством заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Так, А. В. Пугач та А. О. Собакарь узагальнили кілька трактувань змісту заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема:

1) як встановлені нормами адміністративного права заходи примусової дії, які застосовують уповноважені на те органи державної влади, спрямовані на припинення протиправного діяння, усунення пов'язаних із ним негативних і шкідливих наслідків, а також на створення оптимальних умов для подальшого притягнення винних осіб до відповідальності;

2) як урегульована чинним українським законодавством та іншими нормативними правовими актами переважна частина заходів адміністративного примусу, які застосовують уповноважені органи виконавчої влади, їх посадові особи або суди (судді) з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, серед яких установлення особи, складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного та правильного розгляду справ і виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення;

3) як різновид заходів примусу, що застосовується уповноваженими особами у зв'язку з виявленням ознак правопорушення для забезпечення об'єктивного, всебічного і повного розгляду справи про адміністративні правопорушення;

4) як процесуальні дії, що реалізуються уповноваженими на те особами у процесі порушення та розгляду справ про адміністративні правопорушення¹.

У юридичній літературі передбачені основні **ознаки заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення**:

1) мають на меті припинення адміністративних правопорушень, якщо вичерпано інші заходи впливу;

2) допомагають установити особу правопорушника та скласти відповідний протокол;

3) використовуються для виконання певних обов'язкових процедур, насамперед складання протоколу;

4) персоналізовані до конкретного правопорушника;

5) застосовуються у процесі або після вчинення правопорушення;

6) уособлюють єдину можливість виконати вимогу своєчасного і правильного розгляду справи або виконати постанову у справах про адміністративне правопорушення;

7) не тягнуть додаткових обмежень для правопорушника, але обмежують його права;

8) мають порядок і строки їх застосування та перелік уповноважених органів і посадових осіб, які мають право їх застосовувати;

9) мають бути належним чином документально оформлені (протоколи);

10) можуть бути оскаржені за певною процедурою на кшталт будь-якого рішення органу чи посадової особи².

---

¹ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 42–43.

² Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Загальна характеристика заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. URL: https://pidruchniki.com/91083/pravo/zahodi_zabezpechennya_provadzhennya_spravah_administrativni_prapoporushennya

Крім іншого, вважається, що характерними рисами заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення є такі:

а) їх застосовують із метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складання протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення своєчасного та правильного розгляду справи, виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення;

б) заходи процесуального забезпечення застосовують винятково в межах провадження, що здійснюється у зв'язку з правопорушеннями, тобто лише з моменту порушення справи і до її припинення та тільки стосовно особи, яка вчинила правопорушення;

в) окрім учинення правопорушення, є додаткові підстави застосування цих заходів, зокрема неможливість припинення правопорушення іншими засобами, виконання інших процесуальних дій (складання протоколу, встановлення особи тощо), можливе вчинення особою нових правопорушень;

г) несамотійні, допоміжні заходи впливу не є санкціями та не зумовлюють додаткових обмежень для порушника;

д) процесуальний порядок їх застосування передбачає перелік уповноважених органів і посадових осіб, які мають право їх застосовувати, строки (за потреби), процесуальне оформлення (складання протоколу), порядок оскарження³.

Отже, під заходами забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення слід розуміти сукупність адміністративно-примусових дій уповноважених законом осіб, психічного або фізичного впливу з метою припинення правопорушень, встановлення особи, забезпечення своєчасного розгляду справи та притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності.

---

³ Кузьменко О. В., Плугатир М. В., Пастух І. Д. та ін. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення : навч. посіб. ; за заг. ред. О. В. Кузьменко. К. : Центр учбової літератури, 2016. С. 139.

До функцій заходів забезпечення провадження науковці, зокрема В. К. Колпаков та В. В. Гордєєв, відносять такі:

– адміністративно-процесуальне припинення (доставлення порушника й адміністративне затримання, тимчасове затримання транспортних засобів);

– формування доказової бази (особистий огляд і огляд речей, відсторонення водіїв від керування транспортним засобом, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції);

– забезпечення виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення (вилучення речей і документів, привід)⁴.

Таким чином, дослідження сутності, ознак та призначення заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення дає змогу визначити призначення категорій, передбачених у ст. 260 КУпАП: 1) припинення адміністративних правопорушень – це мета; 2) умови – вичерпаність інших заходів впливу; неможливість складення на місці вчинення правопорушення протоколу про адміністративне затримання, якщо складення протоколу є обов'язковим; 3) завдання – складення протоколу про адміністративне правопорушення; встановлення особи; забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ; виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення⁵.

Кодекс України про адміністративні правопорушення – основний законодавчий акт, що регулює питання застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Зокрема, у главі 20, а також ст. 259 та ч. 2 ст. 268 визначено правову природу та підстави застосування заходів забезпечення провадження, загалом – процесуальний порядок їх застосування, частково – компетенцію органів (посадових осіб), які їх застосовують.

---

⁴ Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Адміністративно-деліктний процес : навч. посіб. Харків : Харків юрид., 2012. С. 123–124.

⁵ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 49.

Зокрема, Кодекс України про адміністративні правопорушення до заходів забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення у ст. 260 відносить: адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення осіб від керування транспортними засобами, морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції⁶.

Крім того, як уже зазначалось, є ще два такі заходи, що хоча й не зазначені у ст. 260 КУпАП, проте за суттю і призначенням забезпечують провадження у справах про адміністративне правопорушення, – це доставлення порушника (ст. 259 КУпАП) та привід (ч. 2 ст. 268 КУпАП).

Адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, може бути оскаржено заінтересованою особою у вищій орган (вищій посадовій особі) щодо органу (посадової особи), який застосував ці заходи, або до суду. Оскарження заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення не зупиняє їх виконання⁷.

Важливим є розгляд **класифікації заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення**, що вимагає розроблення їх систематизації

---

⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁷ Там же.

на групи у зв'язку з їх правовою природою, а тому деякі науковці поділяють їх на:

1) *ті, що обмежують немайнові права*, зокрема право на свободу та особисту недоторканність (адміністративне затримання, привід, доставлення порушника, особистий огляд);

2) *ті, що обмежують майнові права* (огляд і вилучення речей та документів, тимчасове вилучення тварини);

3) *заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення на транспорті* (тимчасове вилучення посвідчення водія, тимчасове затримання транспортних засобів, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами і їх огляд на стан сп'яніння)⁸.

Так, заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, які названі такими, що обмежують право на свободу та особисту недоторканність, передбачають безпосередній вплив на психіку, волю, тіло правопорушника та примушують його до припинення неправомірних дій, а заходи, які визнані тими, що обмежують майнові права правопорушника, – передбачають вплив на його поведінку шляхом обмеження його прав володіння, розпорядження та користування належними йому об'єктами матеріального світу. Третя група заходів – це заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення на транспорті, які утворюють особливу самостійну групу, які неможливо беззаперечно віднести до першої чи другої групи⁹.

Отже, залежно від правової природи прав особи, які зазнають обмежень у зв'язку із застосування до неї примусових заходів за вчинене правопорушення, цілком підтримуємо запропоновану класифікацію заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, яка передбачає поділ їх на: ті, що обмежують право на свободу та особисту недоторканність; ті, що обмежують майнові права; а також окрему групу заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні порушення у сфері безпеки дорожнього руху.

---

⁸ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 60.

⁹ Там же.

5.2. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що обмежують право на свободу та особисту недоторканність

У ст. 29 Конституції України кожній людині гарантується право на свободу та особисту недоторканність, яка полягає в тому, що жодна людина не може бути заарештована або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом¹⁰.

Свобода пересування є одним із основоположних прав людини, порушення якого можливо тільки в установлених законодавством випадках. Отже, всі процеси, пов'язані з їх обмеженням і позбавленням, мають бути досконалыми.

Адміністративне затримання (ст. 261–263 КУпАП), доставлення (ст. 259 КУпАП) та привід (ч. 2 ст. 268 КУпАП) особи є тими засобами забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, які обмежують її свободу пересування, а особистий огляд (ст. 264 КУпАП) – засіб, який обмежує право на особисту недоторканність.

У науковій доктрині існує чимало різноманітних визначень **адміністративного затримання**, зокрема:

– захід адміністративно-правового припинення та забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення¹¹;

– тимчасове обмеження свободи пересування і місцезнаходження, яке застосовується в разі, коли інші заходи адміністративного припинення не забезпечують належне виконання провадження в справі про адміністративне правопорушення та притягнення правопорушника до відповідальності¹²;

---

¹⁰ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

¹¹ Адміністративне затримання. Юридична енциклопедія : в 6-ти т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998–2004. С. 672–768. URL: http://leksika.com.ua/18490611/legal/administrativne_zatrimannya

¹² Адміністративне затримання. Науково-практичний коментар до Кодексу України про адміністративні правопорушення. URL: https://pidruchniki.com/1272041350381/pravo/administrativne_zatrimannya

– примусове, короткочасне обмеження свободи дій (передусім, пересування) громадян у вигляді утримання їх під наглядом у приміщенні поліції або іншому визначеному законодавством місці впродовж встановленого законом строку з метою встановлення особи правопорушника, здійснення його перевірки за обліками, припинення протиправної поведінки, складання протоколу¹³;

– це форма обмеження пересування особи, різновидом якої є утримання її в спеціально відведеному для цього приміщенні, яка розпочинається з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою, що здійснюється на підставах, у порядку та на строки, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими законами України, і припиняється в момент вручення затриманій особі копії протоколу чи постанови про вчинене правопорушення, а в разі відмови від її отримання – підписання цих документів понятими¹⁴ та ін.

Пропонуємо взяти за основу визначення **адміністративного затримання**, надане у Науково-практичному коментарі КУпАП, та вважати його *заходом забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, який полягає в тимчасовому обмеженні свободи пересування і місцезнаходження та застосовується в разі, коли інші заходи адміністративного припинення неефективні для забезпечення належного виконання провадження у справі про адміністративне правопорушення і забезпечення притягнення правопорушника до відповідальності*¹⁵.

¹³ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посібник / за заг. ред. В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 139.

¹⁴ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 93.

¹⁵ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення станом на 1 вересня 2016 р. / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : Центр учб. літ., 2016. С. 463.

Для здійснення адміністративного затримання необхідна обов'язкова наявність двох передумов: основної (вчинення особою адміністративного правопорушення) і додаткової. До додаткових належать наявність однієї або кількох умов: наявність підстав уважати, що протиправне діяння продовжуватиметься, що правопорушник може спричинити шкоду суспільним інтересам, громадянам, собі; неможливість скласти протокол про адміністративне правопорушення на місці; відмова сплатити штраф, що стягується на місці вчинення правопорушення, тощо¹⁶.

Основні положення адміністративного затримання визначаються ст. 261–263 КУпАП.

Про адміністративне затримання складається протокол, в якому зазначаються:

- дата і місце його складення;
- посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол;
- відомості про особу затриманого;
- час і мотиви затримання (найменування підрозділу, куди доставлено особу, яка вчинила адміністративне правопорушення; його місцезнаходження; число, місяць, рік, а також фактичний час доставлення; частина статті та стаття КУпАП, якими передбачена адміністративна відповідальність особи за вчинене адміністративне правопорушення, а також мотиви затримання);
- обов'язково вносяться відомості про повідомлення центру з надання безоплатної правничої допомоги та зазначаються число, місяць, рік та час, кого було повідомлено і в який спосіб, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника.

Усі реквізити мають бути заповнені розбірливо, українською мовою. Закреслення, виправлення відомостей у протоколі або внесення додаткової інформації після підписання протоколу особою, щодо якої його складено, не допускається.

---

¹⁶ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 140–141.

Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмовлення затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

У протоколі про адміністративне затримання зазначається наявність у затриманої особи тілесних ушкоджень. За наявності зазначається тип ушкодження (синці, порізи, подряпини) та місце їх розташування на частинах тіла. Якщо затриманий потребує медичної допомоги, необхідно вказати у протоколі час її надання, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого медичного закладу було госпіталізовано затриманого¹⁷.

Адміністративне затримання провадиться:

- 1) органами Національної поліції;
- 2) органами прикордонної служби;
- 3) старшою у місці розташування охоронюваного об'єкта посадовою особою воєнізованої охорони;
- 4) посадовими особами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;
- 5) органами Служби безпеки України;
- 6) посадовими особами органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів;
- 7) посадовими особами, уповноваженими на те центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Ст. 262 КУпАП наводить вичерпний перелік адміністративних правопорушень, за які зазначені органи (посадові особи) правомочні здійснювати адміністративне затримання.

---

¹⁷ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення станом на 1 вересня 2016 р. / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : Центр учб. літ., 2016. С. 464.

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, *може тривати не більш як три години*.

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України або до району проведення антитерористичної операції чи виїзду з них, порушили прикордонний режим, режим у пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду-виїзду, правила використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які порушили законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства або не виконали рішення про заборону в'їзду в Україну, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи та/або з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складання протоколу, а в необхідних випадках – для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання¹⁸.

Строк адміністративного затримання, як зазначає В. О. Іванцов, має обчислюватися з моменту, коли особа силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд

---

¹⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

з уповноваженою посадовою особою чи у визначеному нею (ним) місці. Для цього поліцейські, які доставляють особу, котра є затриманою, до приміщення поліції, повинні скласти рапорт, де має бути відображено час «фактичного затримання особи», тобто висунення наказу чи застосування сили. Саме цей час має бути відображений у журналі реєстрації цих осіб як такий, що свідчить про початок затримання¹⁹.

Стаття 259 КУпАП визначає, що метою **доставлення порушника** є складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим. Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткій строк²⁰.

Серед обставин, що перешкоджають складенню протоколу на місці, виділяють відсутність у порушника документів, що посвідчують особу; несприятливі погодні умови; темний час доби тощо.

Ст. 259 КУпАП також містить вичерпний перелік: а) уповноважених осіб, які можуть здійснювати доставлення порушників; б) місць, куди можуть доставляти порушників; в) правопорушень, за вчинення яких особу може бути доставлено.

Доставлення в теорії адміністративного права визначається як нормативно врегульована адміністративна процедура, яка здійснюється уповноваженими посадовими особами і полягає в примусовому переміщенні особи порушника до спеціально відведеного приміщення відповідного органу, що обмежує свободу його дій і пересувань. Крім того, доставлення пропонується розуміти як примусове вилучення правопорушника з місця, в якому він виконує протиправні дії, так і з місця його виявлення для переміщення в службове приміщення для складання протоколу про адміністративне правопорушення.

---

¹⁹ Іванцов В. О. Обмеження пересування особи як поліцейський захід: актуальні питання правореалізації. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 8–10 верес. 2017 р.) / Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв : НУК, 2017. С. 36–38.

²⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Зазначений захід адміністративно-правового примусу характеризується наявністю певних ознак: 1) адміністративне доставлення правопорушника є супроводженням особи з місця вчинення правопорушення або виявлення правопорушника до службового приміщення уповноваженої на те особою; 2) термін доставлення правопорушника чітко законодавством не визначений; 3) доставлення здійснюється широким колом осіб, передбачених законодавством; 4) адміністративне доставлення особи, що вчинила адміністративне правопорушення, відрізняється від доставлення особи, що вчинила кримінальний злочин; 5) перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше²¹.

Чимало науковців пропонують під доставленням правопорушника як заходом забезпечення провадження вважати примусовий захід, який обмежує свободу дій і пересування особи, зачіпає її честь і гідність, за якого ігноруються особисті інтереси особи. Вони переконують, що *доставлення особи відбувається шляхом примушування прямувати пішки або на транспорті до приміщення відповідних органів, які здійснюють правоохоронну функцію, а гарантування виконання правопорушником вимог правоохоронців відбувається можливістю застосування до правопорушника заходів фізичного впливу, а не тільки правовими наслідками за вчинене правопорушення*. Ці вчені обґрунтовано вважають, що «доставлення правопорушника – це не тільки примусове супроводження особи до правоохоронного органу, але й реалізація наданого законодавством права вторгнення в особисту свободу особи в інтересах забезпечення правопорядку»²².

---

²¹ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 96.

²² Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право : навчальний посібник / В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко, О. М. Єшук, І. М. Риженко, А. А. Іванищук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова ; за ред. проф. В. В. Галунька. Херсон : Грінь Д. С., 2015. С. 195–196.

Можна стверджувати, що доставлення є попередньою стадією адміністративного затримання.

Головна особливість та відмінність доставлення від затримання полягає в тому, що, як зазначає В. О. Іванцов, особа прибуває до службового приміщення разом із поліцейським не через фізичний примус чи підкорення наказу, а висловивши добровільну згоду у відповідь на запрошення прослідувати до органу поліції для складення протоколу про адміністративне правопорушення, з'ясування обставин справи тощо²³.

Термін **«привід»** зафіксовано в КУпАП лише в ст. 268. Згідно з ч. 2 ст. 268 КУпАП при розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 44, ст. 51, 146, 160, 172-4–172-9, 173, ч. 3 ст. 178, ст. 185, 185-1, ст. 185-7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. Тож у разі ухилення від явки на виклик поліції або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу Національною поліцією може бути піддано приводу. Водночас у ч. 3 ст. 268 КУпАП зазначено, що законами України може бути передбачено й інші випадки, коли явка особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою²⁴.

Привід – це різновид доставлення порушників, який передбачає переміщення особи з фактичного місця перебування до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді), адже статтею 221 КУпАП визначені у ст. 268 КУпАП статті віднесено до компетенції суду.

Отже, *приводом є примусове доставлення правопорушника до місця розгляду справи*. Застосування приводу є правом лише двох суб'єктів розгляду справ: суддів і органів Національної поліції. Виконання приводу покладається на органи Національної поліції. Підставою застосування приводу є ухилення від явки на виклик органу поліції або суду.

---

²³ Іванцов В. О. Обмеження пересування особи як поліцейський захід: актуальні питання правореалізації. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 8–10 верес. 2017 р.) / Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв : НУК, 2017. С. 36–38.

²⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Ст. 264 КУпАП передбачає, що **особистий огляд** може провадитись уповноваженими на те посадовими особами:

- 1) Служби безпеки України;
- 2) органів Національної поліції;
- 3) органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів;
- 4) Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;
- 5) воєнізованої охорони;
- 6) цивільної авіації;
- 7) митного органу і органів прикордонної служби;
- 8) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;
- 9) інших органів у випадках, прямо передбачених законами України.

Особистий огляд може провадитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуванням і в присутності двох понятих тієї ж статі. Про особистий огляд складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання²⁵.

Особистий огляд – це примусовий захід, який застосовується до громадянина або особи без громадянства посадовою особою правомочного органу публічної адміністрації однієї статі з оглядуванням у присутності двох понятих цієї ж статі, в окремому приміщенні, у відсутності сторонніх осіб, який полягає в обстеженні одягу, що знаходиться на особі, яку оглядають, тілі особи, яку оглядають, а також обстеженні її одягу окремо без порушення його конструктивної цілісності з метою виявлення знарядь вчинення або безпосереднього об'єкта адміністративного правопорушення²⁶.

²⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

²⁶ Бортняк Д. Ф. Заходи забезпечення адміністративно-деліктного провадження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2011. С. 113.

Залежно від процесуального порядку виокремлюються такі **основні процедури огляду особи**:

1) *поверхнева перевірка* – візуальний огляд особи/речей особи, яка не підозрюється у вчиненні адміністративного/кримінального правопорушення, проте є достатньо підстав вважати, що вона має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

2) *особистий огляд* – застосовується до особи, щодо вчинення адміністративного правопорушення якою є фактичні дані, зокрема затриманої за його вчинення (огляд перед поміщенням до кімнати для затриманих і доставлених, що має відбуватись у тому ж порядку);

3) *особистий обшук / обшук особи* – застосовується до особи, затриманої через підозру у вчиненні кримінального правопорушення або особи, яка бере участь у проведенні обшуку житла або іншого володіння особи.

Ці процедури чітко регламентовані чинним законодавством і не є альтернативними, адже мають власні підстави та порядок здійснення²⁷.

Отже, на основі проведеного аналізу наукової літератури та чинного законодавства можна визначити, що особистим оглядом є передбачені законодавством дії (маніпуляції) з тілом особи, які обмежують право на свободу та особисту недоторканність і вчиняються шляхом як візуального, так і тактичного обстеження, яке здійснюється з метою з'ясування причетності цієї особи до вчинення адміністративного правопорушення чи отримання доказів його вчинення для правильного розгляду цієї категорії справ.

---

²⁷ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 109.

5.3. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що обмежують майнові права

Серед заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що обмежують майнові права, слід виокремити огляд і вилучення речей та документів, а також тимчасове вилучення тварини.

Під «речами» слід розуміти такі об'єкти матеріального світу, що призначені задовольняти потреби людини і щодо яких можуть виникнути певні права та обов'язки, основною характеристикою яких є наявність корисних властивостей, що дозволяють їх експлуатувати, а їх видобутком можуть бути продукція, плоди та доходи – все те, що виробляється, добувається, одержується з речі або приноситься річчю²⁸.

Водночас підставою для огляду в адміністративному порядку є припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Огляд речей, ручної поклажі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути оглянуто з участю двох понять за відсутності власника (володільця).

Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання²⁹.

---

²⁸ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 114.

²⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Процедуру огляду речей та конкретизацію змісту записів, які здійснюються у відповідний протокол, визначає п. 11 розділу III Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, яка й передбачає, що для цієї процедури, безумовно, обов'язковою є наявність службового приміщення³⁰.

Про огляд речей, ручної поклажі та інших предметів складається протокол, в якому зазначаються: дата, час, місце його складення; посадова особа органу поліції, яка його склала (повністю, без скорочень); прізвища, імена та по батькові, місця проживання двох понятих (повністю, без скорочень); прізвище, ім'я, та по батькові (повністю, без скорочень), місце проживання особи, яку оглядають та у якої оглядають речі, цінності, документи, що є знаряддям або об'єктом правопорушення; індивідуальні ознаки речей, цінностей, документів; місця та обставини виявлення.

Процедура огляду речей здійснюється як самостійно, так і в тандемі з доставленням або затриманням. Залежно від цього про особистий огляд та огляд речей особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи в протоколі про адміністративне затримання.

Крім цього, огляд речей може передувати подальшому **вилученню речей і документів**. Згідно зі ст. 265 КУпАП речі та документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами відповідних органів. Про особистий огляд, огляд речей та їх вилучення складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання³¹. Проте на практиці огляд і вилучення речей не завжди супроводжується затриманням.

В Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції є вказівка на потребу

---

³⁰ Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

³¹ Там же.

в протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання зробити відповідний запис про те, які саме речі, предмети, документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, вилучено у затриманого, про їх індивідуальні ознаки, номери, місце та обставини їх виявлення тощо³².

Проте нормативно закріпленого зразку документа, окремого від названих, протоколів не надає. Крім того, у зразку Протоколу про адміністративне затримання, затвердженого Додатком 5 до зазначеної Інструкції (пункт 5 розділу III) передбачено графу для вказівки переліку речей, цінностей, документів, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, які були у затриманого під час особистого огляду та огляду речей³³.

Отже, відсутність у законодавстві єдиного зразку протоколу особистого огляду, огляду речей, їх вилучення тощо утворює колізію у правозастосуванні, що негативно позначається на практиці.

Речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, вилучаються посадовими особами органів, визначених у статтях 234-1, 234-2, 244-4, 262 і 264 КУпАП. Загальні правила обліку та зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів визначає Порядок, затверджений відповідною постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2012 р. № 17³⁴.

Їх зберігають до розгляду справи про адміністративне правопорушення, а після розгляду існує декілька альтернатив розпорядження ними: 1) конфіскація; 2) повернення володільцеві; 3) знищення; 4) оплатне вилучення речей (реалізація).

---

³² Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

³³ Там же.

³⁴ Про затвердження Порядку зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів : постанова Кабінету міністрів України від 16 січня 2012 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2012-%D0%BF#Text>

У пп. 3, 8 вказаного Порядку зберігання також зазначено, що речі і документи приєднуються до справи, крім тих, що за властивостями (габаритами, кількістю, вагою, об'ємом) не можуть бути приєднані до справи. Речі і документи, приєднані до справи, мають зберігатися в індивідуальному сейфі (металевій шафі) посадової особи, в провадженні якої перебуває справа про адміністративне правопорушення. Речі і документи, які передаються на зберігання, повинні бути належно упаковані та опечатані. На кожен окремо упаковану річ і на кожен документ повинна прикріплюватися бірка, на якій зазначаються номер книги обліку і порядковий номер запису³⁵.

Водночас, якщо їх неможливо приєднати до справи, вони мають зберігатися в обладнаних приміщеннях уповноваженого органу (підрозділу), а саме: в обладнаних сейфами (металевими шафами), стелажами, оббитими металом дверима, ґратами на вікнах, охороною та протипожежною сигналізацією³⁶.

Відкритою для обговорення залишається передбачена в ст. 265 КУпАП вимога знищити поліцейськими вилучений самогон та інші міцні спиртні напої домашнього виготовлення, апарати для їх вироблення тощо. Системний аналіз законодавства свідчить, що під знищенням вилученої продукції слід вважати механічну, фізико-хімічну, біологічну або іншу обробку та розміщення (захоронення) продукції або її залишкових компонентів у спеціально визначених місцях³⁷.

Для поліцейських притаманний ще один різновид заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що обмежують майнові права, який передбачений ст. 265-5, – **тимчасове вилучення тварини**. За наявності підстав вважати, що власником тварини вчинено порушення, за яке відповідно до КУпАП може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді конфіскації тварини,

---

³⁵ Про затвердження Порядку зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів : постанова Кабінету міністрів України від 16 січня 2012 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2012-%D0%BF#Text>

³⁶ Там же.

³⁷ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 125.

поліцейський, уповноважений на складання протоколу про адміністративні правопорушення відповідно до статей 88-1, 89 та 154 КУпАП, тимчасово вилучає тварину до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення. Про тимчасове вилучення тварини складається протокол або робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення. До тимчасового вилучення тварини застосовуються положення КУпАП щодо тимчасового вилучення речей та документів з урахуванням певних особливостей, встановлених законодавством³⁸.

Отже, особливістю вилучення речей в адміністративному провадженні є обов'язок уповноваженої особи зберігати речі до розгляду справи про адміністративне правопорушення, а надалі, залежно від правового режиму та виду речі, – прийняти альтернативні за змістом рішення: щодо їх конфіскації, повернення володільцеві; оплатного вилучення речей (реалізації) або знищення. Обґрунтованою є необхідність нормативного закріплення вимоги відеофіксації процедури вилучення та поміщення на зберігання предметів або знарядь правопорушення.

5.4. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні порушення у сфері безпеки дорожнього руху

Незважаючи на те, що всі заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення за юридичною природою мають одну спільну мету – забезпечити провадження у справі про адміністративне правопорушення, за характером правообмежень вони різні. З'ясуванню змісту заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, співвідношення з іншими заходами адміністративного примусу сприяє їх наукова класифікація.

---

³⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Досі не досягнуто єдності у поглядах щодо класифікації заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема у сфері безпеки дорожнього руху. Так само їх з урахуванням специфіки правопорушень можна поділити на: заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення на транспорті особистісного характеру; заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення на транспорті майнового характеру, а також організаційно-правові заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення на транспорті³⁹.

Отже, самостійною групою заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення є ті, що застосовуються у зв'язку з вчиненням правопорушення на транспорті, передбаченого Главою 10 КУпАП «Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку»: тимчасове затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції; тимчасове затримання транспортних засобів інспекторами з паркування, тимчасове вилучення посвідчення водія; відсторонення водіїв від керування транспортними засобами та їх огляд на стан сп'яніння; огляд транспортного засобу.

Підтримуємо думку науковців, які надають **огляду транспортних засобів** статусу самостійного заходу забезпечення провадження, а не різновиду огляду речей, як його презентує ч. 4 ст. 264 КУпАП⁴⁰. Це пов'язано з тим, що транспортний засіб має особливий правовий статус – «інше володіння особи» – і прирівнюється у певних правовідносинах до приватного житла (ст. 233 КПК України)⁴¹.

Поліція має право, згідно зі ст. 38 Закону України «Про Національну поліцію», проникнути до транспортного засобу як «іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із: 1) рятуванням

---

³⁹ Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. С. 130.

⁴⁰ Там само. С. 131.

⁴¹ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI.URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print15210265>

життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; 2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину; 3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні»⁴².

Відсутність у КУпАП подібних норм ставить під сумнів законність огляду транспортного засобу, який припускає проникнення для ретельного обстеження шляхом потрапляння в багажник або салон тощо, в адміністративно-правовому порядку. Це саме стосується й територій та приміщень як фізичної, так і юридичної особи на предмет виявлення предметів або знарядь адміністративного правопорушення.

Слід зазначити також, що проникнення до житла чи іншого володіння особи поліцейським, згідно з ч. 3 ст. 38 Закону України «Про Національну поліцію», має обов'язково завершитись складанням протоколу про застосування вказаного поліцейського заходу. На жаль, чинним законодавством його вид та вимоги до нього не передбачено. На практиці після поверхневої перевірки поліцейський оформлює свої дії рапортом.

Зазначені обставини свідчать про неузгодженість законодавства з питань оформлення «проникнення до житла чи іншого володіння особи», зокрема в розрізі питань застосування огляду транспортного засобу, територій, приміщень як заходів забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення.

Крім того, ч. 4 ст. 264 КУпАП містить вказівку на можливість проведення огляду транспортних засобів у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є⁴³. Очевидно, що про згоду особи тут не йдеться.

Із позиції Конституції та КПК України такий захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, як огляд транспортного засобу, по суті має бути візуальним обстеженням або тактильним лише за погодженням із його власником. Аналогічні ознаки має подібний

---

⁴² Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

⁴³ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

за правовою природою превентивний поліцейський захід, передбачений ч. 4 ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію», – поверхнева перевірка транспортного засобу⁴⁴.

За законами формальної логіки та процесуальним статусом огляд транспортного засобу має бути більш суворим, ніж його поверхнева перевірка, оскільки він є примусовим, а не превентивним, і здійснюється для припинення правопорушення чи отримання доказів стосовно фактично вчиненого правопорушення.

Отож, під час огляду транспортного засобу як заходу забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення особа може не погодитися продемонструвати свій засіб власноруч, тож тактильний огляд буде здійснено примусово, а поліцейський має право лише «вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону» для поверхневої перевірки. Тобто для відмежування указаних процедур слід визнати, що поверхнева перевірка транспортного засобу є дією виключно візуального характеру, а в адміністративно-правовому порядку йдеться про обстеження у сенсі ретельного оглядання, перевірки з розвідуванням чи дослідженням транспортного засобу⁴⁵.

Законодавцем було передбачено в окремій нормі такий захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, як ст. 265-1 КУпАП «**Тимчасове вилучення посвідчення водія**»⁴⁶. Посвідчення водія є документом, що посвідчує особу та її спеціальний статус у частині підтвердження права його власника на керування транспортними засобами⁴⁷.

Позбавити особу права керувати транспортним засобом може виключно суд. Тому законодавець акцентує

---

⁴⁴ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

⁴⁵ Термінологія законодавства (станом на 22.12.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/a/page4/name>

⁴⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁴⁷ Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 травня 1993 р. № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-93-%D0%BF#Text>

на строковості вилучення посвідчення водія, термін якого триває до набрання законної сили постанови у справі про адміністративне правопорушення, але не більше ніж три місяці з моменту його вилучення. Після закінчення тримісячного строку тимчасового вилучення посвідчення водія, у випадках, якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справа про адміністративне правопорушення не розглянута у встановлений законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа, а в разі вчинення правопорушення, передбаченого ст. 130 КУпАП, – за продовженням строку тимчасового дозволу на право керування транспортними засобами на новий тримісячний строк. Після закінчення річного строку тимчасового вилучення посвідчення водія, у випадках, якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справа про адміністративне правопорушення не розглянута в установленний законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа. Такі звернення особи є обов'язковими для виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

Причому до рішення суду щодо вини у вчиненні правопорушення водієм у цій нормі закладено презумпцію невинуватості, оскільки водія не обмежують у праві керувати транспортним засобом, не обмежують його у праві пересуватись на ньому, адже на цей термін поліцейський видає тимчасовий дозвіл на право керування транспортними засобами і зазначає це у протоколі про адміністративне правопорушення⁴⁸.

Аналіз ст. 266 КУпАП, у тому числі граматичне тлумачення її змісту, вказує на те, що законодавець визначив одразу дві послідовні, невід'ємні та взаємообумовлені дії, які є способами формування доказової бази щодо вчинення правопорушення, передбаченого ст. 130 КУпАП «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння

---

⁴⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції»:

– відсторонення осіб від керування транспортними засобами;

– огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції⁴⁹.

До спеціалізованих нормативно-правових актів, які регулюють порядок застосування цього виду заходів забезпечення провадження, належить Порядок направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду⁵⁰ та Інструкція про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції⁵¹.

Уповноважена посадова особа повинна мати достатні підстави вважати, що водій перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижує його увагу та швидкість реакції. Достатність підстав вважати – категорія суб'єктивна, яка спирається на психофізіологічні особливості зовнішності та поведінки інших учасників дорожнього руху тощо⁵².

⁴⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁵⁰ Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : постанова КМУ від 17.12.2008 № 1103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-%D0%BF#Text>

⁵¹ Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2015 № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>

⁵² Адміністративне право України : підручник / Галунько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванишук А. А., Короєд С. О. Херсон : ХМД, 2013. Т. 1: Загальне адміністративне право. Академічний курс. С. 311.

Традиційно ознаками алкогольного сп'яніння вважається: запах алкоголю з порожнини рота; порушення координації рухів; порушення мови; виражене тремтіння пальців рук; різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя; поведінка, що не відповідає обстановці. Вони відрізняються від ознак, притаманних наркотичному чи іншому сп'янінню або перебуванню під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння, за винятком запаху алкоголю з порожнини рота; звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло; сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови; почервоніння обличчя або неприродна блідість тощо⁵³.

Відсторонення від керування транспортними засобами, річковими або маломірними суднами полягає спочатку у фізичному, а за можливості – в юридичному унеможливленні керувати транспортним засобом або судном. На практиці це відбувається шляхом зупинки транспортного засобу, вилучення із нього водія та посвідчення на право керування транспортним засобом – за наявності⁵⁴.

Відповідно до чинного законодавства, особи, які керують транспортними засобами, морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами і щодо яких є підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, підлягають відстороненню від керування цими транспортними засобами, морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами та оглядові на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння

---

⁵³ Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2015 № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>

⁵⁴ Відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан сп'яніння. URL: <https://studfiles.net/preview/4531420/page:26>

або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

У разі відсторонення особи від керування транспортним засобом, морським, річковим, малим, спортивним судном або водним мотоциклом можливість керування цим транспортним засобом, морським, річковим, малим, спортивним судном або водним мотоциклом надається уповноваженій нею особі, яка має посвідчення водія (судноводія) відповідної категорії та може бути допущена до керування транспортним засобом, морським, річковим, малим, спортивним судном або водним мотоциклом⁵⁵.

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду» від 17 грудня 2008 року № 1103 зазначено, що **огляд на стан сп'яніння** може проводитись:

а) поліцейським на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів (законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, які відповідають вимогам законодавства про метрологію та метрологічну діяльність);

б) лікарем закладу охорони здоров'я (в сільській місцевості за відсутності лікаря – фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку)⁵⁶.

Огляд на стан алкогольного сп'яніння водія транспортно-го засобу здійснюється поліцейськими, які мають спеціальні звання.

Огляд особи, яка керувала транспортним засобом, морським, річковим, малим, спортивним судном або водним

---

⁵⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁵⁶ Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : постанова КМУ від 17.12.2008 № 1103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-%D0%BF#Text>

мотоциклом, на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, проводиться поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів. Під час проведення огляду осіб поліцейський застосовує технічні засоби відеозапису, а за неможливості застосування таких засобів огляд проводиться у присутності двох свідків. Матеріали відеозапису обов'язково долучаються до протоколу про адміністративне правопорушення⁵⁷.

Установлення стану алкогольного сп'яніння здійснюється на підставі огляду, який проводиться згідно з вимогами Інструкції поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів, показники яких після проведення тесту мають цифровий показник більше 0,2 проміле алкоголю в крові.

У разі незгоди особи, яка керувала транспортним засобом, морським, річковим, малим, спортивним судном або водним мотоциклом, на проведення огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів або в разі незгоди з його результатами огляд проводиться в закладах охорони здоров'я. Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право проведення огляду особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, затверджується управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій. Проведення огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, в інших закладах забороняється.

Огляд осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, здійснюється в закладах охорони здоров'я не пізніше двох годин

---

⁵⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

з моменту встановлення підстав для його здійснення. Огляд у закладі охорони здоров'я та складення висновку за результатами огляду проводиться в присутності поліцейського. Кожний випадок огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, у закладі охорони здоров'я реєструється в порядку, визначеному спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Огляд особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, проведений з порушенням вимог ст. 266 КУпАП, вважається недійсним⁵⁸.

Висновок про результати медичного огляду особи на стан сп'яніння у закладі охорони здоров'я складається у трьох примірниках для всіх учасників: перший примірник видається під підпис поліцейському, який доставив особу на огляд, другий видається оглянутій особі, а третій залишається в закладі охорони здоров'я.

Результати огляду, проведеного поліцейським, зазначаються в акті огляду. Такий акт огляду складається у двох примірниках, один з яких вручається водію, а інший залишається у поліцейського та/або долучається до протоколу про адміністративне правопорушення у разі встановлення стану сп'яніння⁵⁹.

Більш вузькими за сферою застосування є заходи забезпечення провадження у ст. 265-2 і 265-4 КУпАП. Вони передбачають загальні засади застосування уповноваженими особами такого заходу забезпечення провадження, як **тимчасове**

---

⁵⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁵⁹ Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : постанова КМУ від 17.12.2008 № 1103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-%D0%BF#Text>

затримання транспортних засобів. Остання норма є нововведенням у КУпАП, у зв'язку з чим потребує детального аналізу. Досліджувані норми не конкурують, а навпаки – взаємодоповнюють одне одну і відрізняються за уповноваженими суб'єктами, завданнями, які перед ними ставляться, та повноваженнями, якими вони наділені відповідними органами.

Поліцейським дозволяється тимчасово затримати транспортний засіб у виключних випадках, якими є суттєве перешкодження дорожньому руху або створення загрози безпеці руху його розташуванням. КУпАП дає перелік, зокрема 7 конкретних випадків неправильного розміщення транспортного засобу, які слід класифікувати як суттєву перешкоду дорожньому руху, або створення загрози його безпеці у ч. 3 ст. 265-4 КУпАП, дія якої поширюється й на ст. 265-2 КУпАП.

Зокрема, розміщення транспортного засобу є таким, що суттєво перешкоджає дорожньому руху або створює загрозу безпеці руху, якщо транспортний засіб:

- 1) поставлено на проїзній частині у два і більше рядів;
- 2) розташовано у заборонених Правилами дорожнього руху місцях зупинки або стоянки, а саме:
  - а) на залізничних переїздах;
  - б) на трамвайних коліях;
  - в) на естакадах, мостах, шляхопроводах і під ними, у тунелях;
  - г) на пішохідних переходах і ближче 10 метрів до них з обох боків, крім випадків зупинки для надання переваги в русі;
  - г) на перехрестях та ближче 10 метрів від краю перехрещуваної проїзної частини за відсутності на ній пішохідного переходу, за винятком зупинки для надання переваги в русі та зупинки проти бокового проїзду на Т-подібних перехрестях, де є суцільна лінія розмітки або розділювальна смуга;
  - д) на проїзній частині, де відстань між суцільною лінією розмітки чи протилежним краєм проїзної частини і транспортним засобом, що зупинився, менше 3 метрів;
  - е) ближче 30 метрів від посадкових майданчиків для зупинки маршрутних транспортних засобів, а за їх відсутності – ближче 30 метрів від дорожнього знака такої зупинки з обох боків;
  - є) ближче 10 метрів від позначеного місця виконання дорожніх робіт і в зоні їх виконання;

ж) у місцях, де буде неможливим зустрічний роз'їзд або об'їзд транспортного засобу, що зупинився;

з) ближче 10 метрів від виїздів з прилеглих територій і безпосередньо в місці виїзду;

и) розташовано на позначених відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою місцях, призначених для паркування транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома);

3) своїм розташуванням робить неможливим рух інших транспортних засобів або створює перешкоду для руху пішоходів, у тому числі осіб з інвалідністю на спеціальних засобах пересування та пішоходів із дитячими колясками;

4) розташовано на виділеній смузі для руху громадського маршрутного транспорту;

5) розташовано на позначеній відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою велодоріжці;

6) перешкоджає руху або роботі снігоприбирального та іншого технологічного комунального транспорту у разі запровадження надзвичайного стану або у разі оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації;

7) порушує схему паркування транспортних засобів таким чином, що він блокує проїзд по двох або більше смугах руху.

Цей перелік є вичерпним, за винятком, коли транспортний засіб правопорушника розташовано на місцях, призначених для зупинки, стоянки, безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, – це є безумовною підставою для тимчасового його затримання⁶⁰.

Обидві уповноважені особи можуть здійснювати тимчасове затримання транспортного засобу шляхом його доставлення для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку за допомогою спеціального автомобіля – евакуатора. Суттєвою відмінністю у порядку застосування розглядуваного заходу провадження є повноваження поліцейських заблокувати затриманий транспортний засіб. Відповідно до Інструкції

---

⁶⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі⁶¹, тимчасове затримання транспортного засобу поліцейським проводиться у випадках, зокрема, неможливості усунути причину затримання на місці виявлення адміністративного правопорушення. Ця процедура передбачає примусове припинення використання такого транспортного засобу шляхом його блокування за допомогою технічних пристроїв або доставлення на спеціальний майданчик чи стоянку.

Після тимчасового затримання транспортного засобу працівник відповідного уповноваженого підрозділу Національної поліції зобов'язаний надати особі можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та його місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення автомобіля до місця постійної дислокації, а також забороняє експлуатацію транспортного засобу до усунення несправностей, виявлених у процесі його огляду, або до демонтажу спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

Тимчасове затримання транспортного засобу відбувається у строк не більше трьох днів з моменту затримання або до вирішення справи про адміністративне правопорушення, після чого особа має право звернутися та обов'язково отримати свій транспортний засіб незалежно від стадії вирішення справи, проте якщо сплатить штраф за вчинене правопорушення та вартість послуг транспортування та зберігання транспортного засобу⁶².

За тимчасового затримання транспортного засобу складається акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу у присутності двох понять. Фіксація результатів огляду транспортного засобу є вимушеною необхідністю,

---

⁶¹ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text>

⁶² Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51.Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

оскільки він є майном, за яке має хтось відповідати, адже можливе пошкодження транспортного засобу за ті дні, коли він там знаходиться.

Отож, обов'язково повинно бути зафіксоване у режимі фото- або відеозапису місце розташування транспортного засобу, який затримується. Режим фотозйомки (відеозапису) передбачає фіксацію дати, часу (моменту), місця розташування транспортного засобу щодо нерухомих об'єктів та/або географічних координат, інших ознак наявності складу адміністративного правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КУпАП. Крім цього, обов'язковою є наявність двох або більше зображень з різних боків. Указана інформація (фото або відео) разом з іншою інформацією про адміністративне правопорушення за наявної технічної можливості негайно, однак не пізніше ніж протягом наступного робочого дня з дня встановлення відповідальної особи, зазначеної в ч. 1 ст. 14-2 КУпАП, вносяться до Реєстру адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху⁶³.

У разі знаходження водія на місці події і якщо останній має змогу усунути порушення у найкоротший строк, поліцейський складає відповідні матеріали про адміністративні правопорушення – протокол або постанову (у випадках, передбачених КУпАП). Якщо водій транспортного засобу, який затримується, з'являється на місці пригоди під час складання акта огляду або тимчасового затримання транспортного засобу, то автомобіль не затримується, а зазначені документи разом з рапортом поліцейського про факт появи водія на місці правопорушення в момент виконання робіт із завантаження транспортного засобу долучається до протоколу (постанови). Якщо ж усунути правопорушення неможливо, поліцейський складає додатково акт затримання транспортного засобу, про що робиться відмітка у протоколі (постанові), і долучає до останнього.

Про затримання транспортного засобу або про факт його блокування поліцейський на місці розміщення транспортного засобу або під склоочисником блокованого транспортного засобу залишає повідомлення про тимчасове затримання транспортного засобу та необхідність прибуття водія

---

⁶³ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2021. С. 157.

до органу поліції для складання протоколу або постанови про адміністративне правопорушення.

Про затримання транспортного засобу відповідальна особа, зазначена у ч. 1 ст. 14-2 КУпАП, невідкладно повідомляється за допомогою мобільного зв'язку та на адресу електронної пошти, які особа вказувала у відповідній заяві, поданій до уповноваженого органу (підрозділу) МВС, та які внесено до Єдиного державного реєстру транспортних засобів. У повідомленні повинна міститись інформація про Інтернет-сайт, де можна ознайомитися з фото- чи відеоматеріалами правопорушення на момент його вчинення, а також інформація про місце зберігання затриманого транспортного засобу.

Розблокування транспортного засобу здійснює поліцейський тільки після складання стосовно винної особи протоколу або постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Поліцейський повідомляє особу про місце знаходження тимчасово затриманого транспортного засобу під час складання протоколу або постанови, а у випадку відсутності особи – до чергової частини територіального органу Національної поліції⁶⁴.

Згідно з ч. 3 ст. 265-2 КУпАП у разі заподіяння транспортному засобу шкоди при його транспортуванні та/або зберіганні завдані збитки відшкодовуються за рахунок суб'єкта господарювання, що надає такі послуги, та/або відповідного страхового відшкодування, що здійснюється за правовідносинами обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єкта господарювання, що надає послуги із транспортування та/або зберігання транспортних засобів у разі їх тимчасового затримання⁶⁵.

Отже, заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху утворюють порівняно самостійну групу процесуальних заходів, що пов'язано із особливостями адміністративно-процесуальної регламентації їх застосування.

---

⁶⁴ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2021. С. 420.

⁶⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Розділ 6

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

6.1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, провадження щодо яких віднесене до компетенції Національної поліції

Безпека дорожнього руху є одним з важливих завдань України. На її забезпечення держава визначає правові та соціальні основи дорожнього руху, плавання та польотів, стандарти та правила поведінки на різних видах транспорту, вимоги щодо технічного стану устаткувань та дорожньої техніки, а також кваліфікації водіїв та інших учасників дорожнього руху.

Нормативно-правове регулювання цієї сфери є доволі об'ємним. З огляду на обмеженість тематики навчального посібника повноваженнями Національної поліції у сфері безпеки дорожнього руху, варто зважити на такі **нормативні документи**: Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X; закони України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 № 3353-XII, «Про транспорт» від 10.11.1994 № 232/94-ВР; «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, Постанови Кабінету Міністрів України «Про Правила дорожнього руху» від 10.10.2001 № 1306 (далі – ПДР)¹; «Про затвердження Порядку тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках»

---

¹ Про Правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>

від 17 грудня 2008 року № 1102, «Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду» від 17.12.2008 № 1103, «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення» від 17.12.2008 № 1086; Накази МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» від 06.11.2015 № 1376 та «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» від 07.11.2015 № 1395 та «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі від 13.01.2020 № 13.

Важливою для ознайомлення є також постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 23.12.2005 року «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» (далі – ППВСУ № 14 від 23.12.2005 року)².

Як зрозуміло з положень статей 23, 26, 32, 35 Закону України «Про Національну поліцію»³, поліція має широкі повноваження у сфері регулювання відносин у сфері безпеки дорожнього руху, зокрема щодо розслідування та розгляду справ про адміністративні правопорушення. КУпАП, своєю чергою, містить склади правопорушень, визначає, який орган та у якому порядку може розглядати справу про адміністративне правопорушення, види процесуальних документів, заходи

---

² Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : Постанова Верховного Суду України від 23.12.2005 № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05#top>

³ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

забезпечення можливостей належного розгляду справи про адміністративне правопорушення, способи виконання винесеного рішення та його оскарження.

Повноваження поліцейських, відповідно до Закону «Про Національну поліцію», пов'язані з регулюванням дорожнього руху та здійсненням контролю за дотриманням ПДР його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі (п. 11 ч. 7 ст. 23).

Дорожній рух – це процес руху по дорогах транспортних засобів та учасників дорожнього руху, сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі переміщення людей і вантажів за допомогою транспортних засобів або без таких у межах дороги. *Безпека дорожнього руху* – характеристика дорожнього руху, що визначається аварійністю⁴.

Станом на перший квартал 2024 року 10 глава КУпАП (статті 109-1485), яка присвячена адміністративним правопорушенням на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку, охоплює 63 статті, більшість з яких охоплює кілька самостійних складів правопорушень.

Вказана глава містить ***склади правопорушень, які умовно можна поділити на такі групи:***

1) *порушення вимог щодо поведінки на транспорті* (ч. 1, 3 ст. 109, ст. 110, ч. 3 ст. 111, ч. 2 ст. 112, ст. 115, ч. 2-4 ст. 116-2, ст. 119, 120, 134, 135, 1351, 136, 137 КУпАП);

2) *недотримання правил перевезення пасажирів чи вантажів* (ч. 5 ст. 109, ч. 2 ст. 112, ч. 5, 10, 11 ст. 121, 121-2, 132-1, 132-2, 133, 133-1, 133-2 КУпАП);

3) *порушення адміністративних норм / правил / стандартів забезпечення безпеки руху / польотів щодо:*

а) державної реєстрації транспортних засобів, суден, наявності обов'язкового обладнання, виготовлення та ремонту, перевірки технічної справності транспорту, документів дозвільного характеру, вимог щодо устаткування місць утримання транспорту (ч. 1, 2 та 4 ст. 111, ч. 4-7, 10, 11 ст. 114, ч. 1, 2, 5,

---

⁴ Типове положення про систему управління безпекою руху на автомобільному транспорті на всіх рівнях – міністерство-підприємство, затверджене наказом Міністерства транспорту України від 12 листопада 2003 року № 877.

6 ст. 116, ст. 116-1, ч. 1 ст. 1162, ст. 116-3, 118, ч. 1-4, 7-9 ст. 121, 121-1, 121-3, 122-5, 126, 127-1-127-4, 128, 128-1 КУпАП);

б) руху, зупинки, стоянки, інших правил безпеки руху (ч. 4 ст. 109, ч. 5 ст. 111, 113, ч. 8, 9 ст. 114, ч. 3, 4 ст. 116, 122, 123, 124, 124-2, 125, 127 КУпАП);

в) адміністративні правопорушення, що пов'язані з недотриманням правил утримання баз для стоянки, доріг, дорожніх споруд, розміщення реклами, пошкодження дорожнього покриття, порушення правил охорони магістральних трубопроводів, недотримання землевласниками / землекористувачами правил утримання ділянок, прилеглих до автомобільних шляхів (ч. 2, 6 ст. 109, ст. 118, 138, 139, 140, 141, 142 КУпАП);

г) допуску до керування осіб / керування транспортним засобами особами, щодо яких існують тимчасові обмеження (ст. 129, ст. 130, ч. 6, 9 ст. 1331 КУпАП);

4) невиконання законних вимог уповноважених суб'єктів, створення перешкод їх діяльності (ч. 1 ст. 112, ч. 1-3 ст. 114, ч. 3, 5, 6 ст. 116-2, ст. 116-3, ст. 118-1, 122-2, 122-4, 124-1, ст. 130, ч. 3 ст. 132-1 КУпАП);

5) адміністративні правопорушення, що вчиняються у сферах зв'язку, телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом (статті 144-1485 КУпАП);

б) кваліфіковані склади (ч. 2, 5, 7, 9 ст. 114 КУпАП, ч. 2, 4 ст. 115, ч. 2, 4, 6 ст. 116, ч. 6 ст. 116-2, ч. 3 ст. 116-3, ч. 2 ст. 117, ч. 2 ст. 118, ч. 4, 7, 9, 11 ст. 121, ч. 5 ст. 126, ч. 3, ч. 4 ст. 127, ч. 3 ст. 127-2, ч. 3 ст. 127-4, ч. 2 ст. 128, ч. 2, 3, 6 ст. 130, ч. 2-4 ст. 132-2, ч. 11 ст. 133-1, ч. 2 ст. 135-1, ч. 2 ст. 138, ч. 2 ст. 139, ч. 4 ст. 140 КУпАП). Кваліфікованими ознаками, тобто такими, які обтяжують вину за вчинене правопорушення (додатково до тих, що передбачені у ст. 35 КУпАП⁵), виступають: створення аварійної обстановки, завдання матеріальної шкоди, вчинення правопорушення особами, які не мають права керування, а також суттєве відхилення від нормативно встановлених законодавством вагових або габаритних параметрів.

---

⁵ Зверніть увагу: у випадку, якщо стаття КУпАП містить пряму вказівку на обставину, яка обтяжує чи пом'якшує відповідальність за адміністративне правопорушення, не потрібно посилатися на статті 34 чи 35 КУпАП, якщо вони передбачають таку саму обтяжуючу чи пом'якшуючу відповідальність обставину.

КУпАП не містить спеціального визначення поняття адміністративного правопорушення (проступку) у сфері безпеки дорожнього руху, натомість використовується загальне поняття, яке наведене у статті 9 цього нормативного акта: адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Для притягнення особи до адміністративної відповідальності за правопорушення, яке посягає на безпеку дорожнього руху, необхідно встановити наявність складу правопорушення – визначеної сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких те чи інше діяння можна кваліфікувати як адміністративне правопорушення. Такими ознаками є об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона. Відсутність хоча б одного із зазначених елементів має наслідком відсутність всього складу та свідчить про те, що діяння особи не є правопорушенням⁶.

У найбільш узагальненій характеристиці проступків, які викладені у 10 главі КУпАП, можна охарактеризувати **склад правопорушення, яке посягає на безпеку дорожнього руху:**

Об'єкт правопорушення. Узагальненим (родовим) об'єктом правопорушення – тими публічними відносинами, які порушуються вчиненням протиправним діянням, – є суспільні (публічні) відносини на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку.

Кожен самостійний склад правопорушення містить деталізацію родового об'єкту та у науковій літературі іменується безпосереднім об'єктом⁷. Так, наприклад, суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та у сфері власності утворюють безпосередній об'єкт правопорушення, яке викладене у статті 124 КУпАП⁸; об'єктом правопорушення,

⁶ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2021. С. 364–365.

⁷ Адміністративістика в умовах цифровізації: теорія, правове регулювання, практика : монографія / авт. колектив. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 271.

⁸ Постанова Корольовського районного суду м. Житомира у справі від 04 березня 2024 року № 296/1215/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117396128>

передбаченого ст. 123 КУпАП, є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього та залізничного руху⁹.

Визначення об'єкта правопорушення має важливе значення для правильного встановлення того, на підставі якої статті КУпАП треба притягувати особу до відповідальності. Як приклад розглянемо життєву ситуацію: особа курить у автобусі. У КУпАП міститься кілька статей, які передбачають відповідальність за куріння у людних місцях, зокрема, ст. 1751 КУпАП (куріння тютюнових виробів у заборонених місцях) та ч. 3 ст. 119 КУпАП (порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту). Для їх розмежування необхідно встановити, на які саме суспільні відносини посягає діяння в описаній життєвій ситуації. Об'єктом правопорушення згідно зі ст. 1751 є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, забезпечення пожежної безпеки та громадського порядку, а за ст. 119 КУпАП – суспільні відносини у сфері користування засобами автомобільного та електротранспорту. Оскільки, здійснюючи куріння у громадському транспорті, особа порушує публічні норми (а відповідно і суспільні відносини, які цими правилами охороняються), які діють на цьому транспорті, правильним є кваліфікація дій особи саме на підставі ч. 3 ст. 119 КУпАП.

Окрім того, існують випадки, коли вчинюваними діяннями, навіть якщо такі є протиправними, не відбувається посягання на суспільні відносини. Наприклад, у постанові у справі від 16 лютого 2023 року № 496/567/23 суддя зробив висновок, що об'єктом правопорушення за ст. 130 КУпАП є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Тому керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння не на дорогах, а, наприклад, по території заводу, парку чи у приміщенні складу не посягає на суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, тож у такому випадку відсутній об'єкт правопорушення¹⁰.

---

⁹ Постанова Броварського міськрайонного суду Київської області у справі від 31 січня 2024 року № 361/10657/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116700326>

¹⁰ Постанова Біляївського районного суду Одеської області від 16 лютого 2023 року № 496/567/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109291642>

Об'єкт правопорушення тісно пов'язаний з таким елементом складу правопорушення – об'єктивною стороною (діянням (дією чи бездіяльністю), яким здійснюється посягання на об'єкт правопорушення).

Об'єктивна сторона правопорушення описана у диспозиціях статей глави 10 КУпАП та може виступати у формі формального складу та матеріального складу. У першому випадку вважається, що у діях особи є об'єктивна сторона правопорушення, якщо особа вчинила дію / дії / бездіяльність, які прописані у конкретній статті. Наприклад, положенням ст. 188-28 КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції щодо усунення порушень правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху. Отож, об'єктивна сторона правопорушення виражається у невиконанні законних вимог (приписів) посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції щодо усунення порушень правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху. Вказані діяння утворюють формальний склад, оскільки лише цих діянь є достатньо для притягнення особи до адміністративної відповідальності¹¹.

Матеріальний склад адміністративного правопорушення вимагає, окрім встановлення факту наявності протиправних дій / бездіяльності особи, ще й настання певних наслідків, які прямо вказані у диспозиції статті КУпАП, а також причинного зв'язку між діянням та наслідками. Як приклад наведемо висновок суду у постанові від 31 січня 2024 року у справі №720/143/24: «Об'єктивна сторона правопорушення за ст. 124 КУпАП виражається у порушенні учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна (матеріальний склад), тобто обов'язковим є настання реальних наслідків у вигляді ушкодження певних об'єктів.

---

¹¹ Постанова Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області у справі від 19 січня 2024 року № 308/771/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116503715>

Умовою настання адміністративної, а не іншого виду юридичної відповідальності, є наявний причинний зв'язок між порушенням правил дорожнього руху та настанням наслідків у вигляді майнової шкоди»¹².

Причинний зв'язок в автотранспортних правопорушеннях відрізняється тим, що він встановлюється не між діями водія та наслідками, що настали, а між порушеннями Правил дорожнього руху й відповідними наслідками. Водночас виключається відповідальність особи, яка порушила Правила дорожнього руху вимушено, через створення аварійної ситуації іншою особою, яка була учасником дорожнього руху. Виключається адміністративна відповідальність і у тому випадку, коли шкода була завдана не як наслідок порушення правил дорожнього руху. Показовим прикладом у вказаному випадку є такий: «згідно з протоколом про адміністративне правопорушення, вбачається, що водій керував транспортним засобом, не врахував дорожньої обстановки, не дотримався безпечного бокового інтервалу та скоїв наїзд на коня, чим порушив вимоги п. 13.1 ПДР, за що відповідальність передбачена ст. 124 КУпАП». Розглядаючи справу по суті, суд встановив, що кінь без погонича вибіг на зустріч транспортному засобу по стороні руху водія, в темну пору доби, а водій намагався уникнути наїзду на тварину та вжив відповідних заходів, однак все ж зачепив коня правою стороною автомобіля. У зв'язку з обставинами, що виникли в цьому випадку, водій автомобіля, перебуваючи за кермом та діючи згідно з Правилами дорожнього руху, не був спроможний об'єктивно виявити миттєву перешкоду на шляху, а тому не мав технічної можливості уникнути зіткнення з конем та зупинити свій автомобіль до місця зіткнення шляхом своєчасного застосування екстреного гальмування. Попри те, враховуючи, що кінь вибіг назустріч транспортному засобу, незрозумілим є, як саме водій міг контролювати та дотриматися безпечної дистанції та безпечного інтервалу (тобто виконати вимогу п. 13.1 ПДР)¹³.

---

¹² Постанова Новоселицького районного суду Чернівецької області у справі від 31 січня 2024 року № 720/143/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116703199>

¹³ Постанова Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області у справі від 20 лютого 2024 року № 308/302/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117136261>

Суб'єктивна сторона. Для більшості адміністративних правопорушень, що посягають на безпеку дорожнього руху, необхідно встановити наявність суб'єктивної сторони у формі умислу (у матеріальних складах можлива умисна форма вини щодо порушення правил дорожнього руху та необережне ставлення до завданої шкоди). Кодекс України про адміністративне правопорушення визначає, що адміністративне правопорушення за суб'єктивними властивостями – діяння чи бездіяльність, що вчинені з певною ціллю і з певних мотивів. Ці органічно пов'язані між собою, взаємозалежні форми психічної активності створюють зміст суб'єктивної сторони правопорушення. Вина – це психічне ставлення особи в формі умислу або необережності до своїх дій і їх наслідків. Вина – це обов'язкова умова адміністративної відповідальності. Умисел – це відношення пізнавальної можливості і волі суб'єкта до вчиненого ним діяння. Його обов'язкові елементи – це повне усвідомлення протиправності скоєного діяння в його юридичних і соціально-побутових особливостях, передбачення антигромадських результатів свого діяння (бездіяльності), бажання або усвідомлене допущення настання вказаних наслідків¹⁴.

Більш зрозуміло наведене можна подати за допомогою такого прикладу. У справі від 19 жовтня 2023 року № 760/16734/23 судом встановлено, що особа не виконала законну вимогу працівника поліції про зупинку транспортного засобу, подану за допомогою увімкнених пробліскових маячків червоного та синього кольорів, чим порушила вимоги п. 2.4, 8.9 «б» Правил дорожнього руху. Відповідно до пояснень особи, що притягається до адміністративної відповідальності, остання виконала вимогу поліцейських про зупинку транспортного засобу, проте не зупинилася одразу, оскільки в такому разі порушила б правила дорожнього руху щодо зупинки транспортного засобу на перехресті. Суддя у справі дійшов висновку, що матеріали справи не містять належних та допустимих доказів, які доводять умисел на вчинення вищевказаного правопорушення, тому відсутня суб'єктивна сторона

---

¹⁴ Постанова Червонозаводського районного суду м. Харкова у справі від 13 березня 2024 року № 646/4813/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117646605>

правопорушення і справу необхідно закрити¹⁵. Вартою уваги є також така ситуація: «З матеріалів справи та пояснень особи, що притягається до адміністративної відповідальності, впливає, що ДТП сталася через те, що останній почав втрачати свідомість у зв'язку з різким погіршенням стану здоров'я. Тому, від незалежних від нього обставин, він не мав можливості уникнути наїзду на металеву огорожу. Таким чином відсутня суб'єктивна сторона правопорушення, відповідальність за яке встановлена ст. 124 КУпАП»¹⁶.

Відсутність умислу і необережності засвідчують про випадок (казус) – такий збіг життєвих обставин, у яких особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати властивостей вчиненого або не передбачала і не могла передбачати наслідків вчиненого діяння. Випадок і вина – це категорії взаємовиключні, а тому вчинення діяння або бездіяльності випадково не є умовою адміністративної відповідальності¹⁷. У справі від 21 квітня 2021 року № 496/1234/21 особа, яка притягується до відповідальності, пояснила, що з метою уникнення зіткнення з раптово виниклого перед її автомобілем ДТП вона була вимушена різко повернути вправо. У результаті зазначеного було зачеплено бордюр і авто кинуло в бік. Уникнути зіткнення з опорою ЛЕП особа не мала можливості. Суд констатував, що можливість уникнути ДТП була поза волею особи та належала до категорії казусу – події, яка настає не внаслідок волевиявлення особи, а тому не може бути передбаченою за таких умов¹⁸.

Суб'єкт правопорушення. У більшості складів адміністративних правопорушень, які містяться у главі 10 КУпАП,

---

¹⁵ Постанова Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області у справі від 19 жовтня 2023 року № 760/16734/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115958468>

¹⁶ Постанова Бориславського міського суду Львівської області у справі від 08 листопада 2023 року № 438/1867/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114754985>

¹⁷ Постанова Обухівського районного суду Київської області у справі від 14 березня 2024 року № 372/1167/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117686196>

¹⁸ Постанова Біляївського районного суду Одеської області у справі від 21 квітня 2021 року № 496/1234/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96718302>

суб'єкт загальний. Тобто для притягнення особи до відповідальності необхідно встановити, що фізична особа досягла шістнадцяти років та є осудною. Водночас для окремих складів правопорушень характерний спеціальний суб'єкт – той самий загальний суб'єкт, який наділений спеціальними рисами (наприклад, пішохід, водій, посадова особа тощо). Так, суб'єктом адміністративних правопорушень, передбачених ст. 121, 122, 122-2, 122-4, 130 КУпАП, може бути лише водій, за 124 КУпАП – учасник дорожнього руху. Для ч. 4-7 ст. 114, ст. 116 КУпАП таким суб'єктом є капітан (судноводій), за ч. 8 та 9 ст. 114, ст. 116-1, 120, 127-1 КУпАП – посадові особи.

Цікаво зазначити, що у судовій практиці є два підходи до визначення того, кого вважати водієм. В одних випадках достатньо встановлення факту безпосереднього керування особою транспортним засобом, а в іншому – водієм вважається лише та особа, яка відповідає визначенню пункту 1.10 ПДР: «Водієм є особа, яка керує транспортним засобом і має посвідчення водія (посвідчення тракториста-машиніста, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, тимчасовий талон на право керування транспортним засобом) відповідної категорії. Водієм також є особа, яка навчає керування транспортним засобом, перебуваючи безпосередньо в транспортному засобі». Таке різночитання положень закону призводить до того, що за однакових фактичних обставин в одному випадку особу притягають до відповідальності, а в іншому – закривають справу через відсутність суб'єкта правопорушення. Наприклад, при розгляді справи від 05 лютого 2024 року № 567/11/24 суд встановив, що, відповідно до довідки ВП № 3 Рівненського РУП ГУНП в Рівненській області, особа посвідчення водія не отримувала, а відтак суд доходить висновку, що вона не є суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 122-2 КУпАП (невиконання водіями вимог про зупинку)¹⁹. Попри те, у аналогічній справі від 13 липня 2023 року № 373/1230/23 суд, встановивши факт

---

¹⁹ Постанова Острозького районного суду Рівненської області у справі від 05 лютого 2024 року № 567/11/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116750335>

того, що особа не отримувала водійського посвідчення, все одно визнав її винною за ч. 1 ст. 1222 КУпАП²⁰.

Визначення того, чи є особа водієм, має значення і при накладанні адміністративного стягнення. Так, санкція ч. 4 та 9 ст. 121, а також ч. 3 ст. 1213 та частин 1-4 ст. 130 КУпАП передбачають додаткове стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами. У випадку встановлення, що в розумінні ПДР України особа, якій інкримінується одна зі зазначених статей, не є водієм, до такої особи не може бути застосовано згадане адміністративне стягнення.

Однак варто звернути увагу і на таке: Верховний Суд у постанові від 4 вересня 2023 року № 702/301/20 зауважив, що суд може призначити додаткове покарання у вигляді позбавлення права керувати транспортними засобами особі, визнаній винуватою у порушенні правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, або в таких порушеннях, вчинених у стані сп'яніння, незалежно від того, чи мала така особа на момент вчинення кримінального правопорушення отримане в передбаченому законом порядку посвідчення на право керування транспортними засобами, оскільки це створює реальну небезпеку для життя і здоров'я інших осіб та спричиняє відповідну шкоду²¹.

6.2. Розгляд уповноваженими посадовими особами підрозділів поліції та судами справ про адміністративне правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху

З урахуванням положень статті 222 КУпАП, *органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення на транспорті*: порушення правил дорожнього руху, правил паркування транспортних засобів, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту,

---

²⁰ Постанова Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду у справі від 13 липня 2023 року № 373/1230/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112197788>

²¹ Постанова Верховного Суду у справі від 04 вересня 2023 року № 702/301/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396675>

правил користування засобами транспорту, правил випуску у плавання малих, спортивних суден і водних мотоциклів, правил судноплавства на морських і внутрішніх водних шляхах, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів, частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109, стаття 110, частина четверта статті 116-2, стаття 117, частини перша і друга статті 119, частини перша, друга, третя, п'ята, шоста, восьма, десята і одинадцята статті 121, статті 121-1, 121-2, частини перша і друга статті 121-3, частини перша, друга, третя, четверта, шоста і сьома статті 122, частина перша статті 123, статті 124-1, 125, частини перша, друга і четверта статті 126, частини перша, друга і третя статті 127, стаття 127-3, частини перша і друга статті 127-4, статті 128-129, частина перша статті 132-1, частини перша і п'ята статті 133, частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133-1, стаття 135, стаття 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137, частини перша, друга і третя статті 140, статті 148 КУпАП.

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Щодо адміністративних правопорушень, які передбачають частини четверта, сьома – дев'ята статті 121, частина третя статті 121-3, частини п'ята і сьома статті 122, частина перша статті 122-2, статті 122-2, 122-4, 122-5, частини друга і третя статті 123, стаття 124, частини третя і п'ята статті 126, частина четверта статті 127, стаття 127-1, частина третя статті 127-4, стаття 130, частина третя статті 133, стаття 135-1, стаття 136 (про порушення на автомобільному транспорті), стаття 139, частина четверта статті 140, статті 148 КУпАП, то, відповідно до норми статті 255 КУпАП, уповноважені посадові особи Національної поліції наділені повноваженнями щодо адміністративного розслідування, тобто встановлення фактичних обставин справи, складання протоколу про адміністративне правопорушення та збирання інших доказів вчинення діяння.

Працівники поліції можуть брати участь у провадженні про адміністративні правопорушення на різних його стадіях. У випадку, коли стаття, яка інкримінується особі, згадується у ст. 222 КУпАП, уповноважена особа Національної поліції має повноваження розслідувати вчинене діяння та виносити рішення після розгляду справи (визначати вид і міру стягнення, а також встановлювати наявність чи відсутність у діях особи складу правопорушення та підстав для звільнення її від відповідальності).

Із вказаного правила є виняток: у разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, якщо воно вчинене особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, поліцейський відповідно до статті 255 КУпАП складає протокол про адміністративне правопорушення. Справи щодо притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності розглядаються виключно судами.

Уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції можуть застосовуватися лише такі види адміністративних стягнень, як попередження і штраф. Штраф може стягуватися на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру, виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв²².

Стаття 255 КУпАП передбачає ті випадки, коли поліцейський не має права розглядати справу (виносити рішення у справі – постанову). На нього у такому випадку покладається лише обов'язок з адміністративного розслідування – встановлення та фіксування обставин справи з наступною їх передачею до іншого уповноваженого органу (зазвичай суду).

Розслідування у справах про адміністративні правопорушення полягає у: 1) встановленні всіх обставин, за яких було вчинене діяння, що містить ознаки адміністративного правопорушення; 2) визначенні, яка стаття КУпАП містить такий склад правопорушення, який відповідає вчиненому діянню, та який пункт ПДР було порушено; 3) збиранні всіх можливих доказів, які підтверджують / обтяжують або спростовують /

---

²² Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395.

пом'якшують вину особи; 4) оформленні протоколу про адміністративне правопорушення з зазначенням свідків, письмових пояснень особи, що притягається до відповідальності, а також застосованих заходів забезпечення провадження (якщо не вимагається оформлення окремого протоколу).

Основним документом, який складають поліцейські, є протокол про адміністративне правопорушення. Він є одним із основних доказів у справах про адміністративні правопорушення (ст. 251 КУпАП). Вимогами ч. 1 ст. 256 КУпАП визначено, що у протоколі про адміністративне правопорушення зазначається суть адміністративного правопорушення та нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення. Бланки протоколів є чітко регламентовані. Загальний вигляд бланків протоколів про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху міститься у Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затвердженій Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2015 № 1395²³.

За наявності технічної можливості протокол про адміністративне правопорушення складається в електронній формі з автоматичним присвоєнням йому відповідної серії та номера, який роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв.

Протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу,

---

²³ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395.

а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання (ст. 256 КУпАП). Варто зазначити, що у випадку, якщо особа відмовиться підписувати протокол, то поліцейський може не надати такій особі її примірник протоколу.

Протокол не складається у випадках, передбачених статтею 258 КУпАП. Це ті випадки, коли поліцейський має право виносити постанову – рішення у справі про адміністративне правопорушення.

У випадку, якщо при розгляді справи суд дійде висновку, що протокол не відповідає вимогам КУпАП, він має можливість повернути такий протокол на доопрацювання. Вказане повністю відповідає роз'ясненням, викладеним у абз. 5 п. 24 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 14 від 23.12.2005²⁴.

Варто зазначити, що у випадку повернення справи на доопрацювання строки притягнення особи до відповідальності не зупиняться. Вказане доволі часто призводить до того, що матеріали повертаються до суду із пропуском строку у три місяці і суд закриває провадження у справі²⁵.

Як відомо, за способом викладення норми права можуть бути прості, описові, бланкетні і відсылні²⁶. Склади правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху (їх диспозиції) у більшості є бланкетними, тобто такими, що лише описують безпосередньо саме правопорушення, але для повного визначення ознак цього правопорушення відсилають до інших норм права, які передбачають конкретні обов'язки осіб. Відповідні норми права головно містяться у Правилах дорожнього руху

---

²⁴ Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 23.12.2005. Постанова Срібнянського районного суду Чернігівської області у справі від 04 січня 2024 року № 746/545/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116107933>

²⁵ Ухвала Другої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя у справі від 06 листопада 2017 року № 3575/2дп/15-17. URL: <https://hcj.gov.ua/en/doc/doc/26092>

²⁶ Балобанова Д. О., Газдайка-Василишин І. Б. Закон про кримінальну відповідальність : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 10.

України²⁷. Викладаючи суть правопорушення у протоколі чи постанові, поліцейський зобов'язаний зазначити, окрім безпосередньої статті КУпАП, яка передбачає відповідальність за певне правопорушення, ще й відповідний пункт ПДР, який встановлює правило поведінки, яке було порушене. Невиконання цього обов'язку матиме наслідком неможливість установа судом обставин справи та, відповідно, призведе або до повернення матеріалів адміністративної справи на доопрацювання, або до закриття провадження у зв'язку з відсутністю події і складу правопорушення.

Цікавим прикладом можна вважати ситуацію, яка виникла при розгляді справи від 04 жовтня 2023 року № 179/1533/23. Суддею встановлено, що протокол про адміністративне правопорушення складений з грубим порушенням та не відповідає вимогам КУпАП, оскільки в ньому зазначено дві ознаки адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП, а саме: керування транспортним засобом в стані алкогольного сп'яніння, що є порушенням вимог п. 2.9 «а» ПДР та відмова від проходження медогляду на стан сп'яніння, що є порушенням п. 2.5 ПДР. Водночас інкримінування водієві одночасного порушення п. 2.5 ПДР із констатацією у суті правопорушення про керування у стані алкогольного сп'яніння (п. 2.9 «а» ПДР) є неприпустимим і таким, що порушує право особи на захист від конкретно сформульованого звинувачення²⁸.

Доказами в справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи в його вчиненні та інших обставин справи, що мають значення для її правильного вирішення. Ці дані встановлюються

---

²⁷ Іншими нормативно-правовими актами, до яких можуть відсилати положення КУпАП у сфері безпеки дорожнього руху, є, зокрема: Про затвердження Порядку проведення обов'язкового технічного контролю та обсягів перевірки технічного стану транспортних засобів, технічного опису та зразка протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2012 № 137.

²⁸ Постанова Магдалинівського районного суду Дніпропетровської області в справі від 04 жовтня 2023 року № 179/1533/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113938417>

протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі або в режимі фотозйомки (відеозапису), які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху та паркування транспортних засобів, актом огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами.

Орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю. Суд не має права самостійно відшукувати докази винуватості особи у вчиненні правопорушення, не може перебирати на себе функції обвинувача, позбавляючись статусу незалежного органу правосуддя²⁹. Дотримуючись основоположних засад диспозитивності, суд не може встановлювати інші фактичні обставини, окрім тих, які зазначені у протоколі про адміністративне правопорушення. Судовий розгляд повинен провадитися в межах обставин інкримінованого особі адміністративного правопорушення, зазначених у протоколі про адміністративне правопорушення.

Окремо також варто звернути увагу на особливості судового розгляду справ про адміністративне правопорушення. *Суд розглядає / переглядає справу про адміністративне правопорушення у двох випадках:*

---

²⁹ Постанова Збараського районного суду Тернопільської області у справі від 13 лютого 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116968538>

1) коли до суду надходить протокол про адміністративне правопорушення від уповноваженого працівника Національної поліції;

2) коли особа, щодо якої поліцейським винесено постанову у справі про адміністративне правопорушення, оскаржує її шляхом подання позовної заяви. Оскаржувати протокол про адміністративне правопорушення неможливо, оскільки оскаржувати можна лише такий документ, який породжує юридичні наслідки. Протокол є письмовим доказом, його складення щодо особи ще не означає, що особа буде визнана винною у вчиненні правопорушення.

У першому випадку поліцейський зобов'язаний у протоколі зазначити, який суд буде слухати справу (за можливості вказати також дату і час розгляду). У другому випадку необхідно самостійно визначити суд, до якого треба звертатися. Відповідно до ст. 276, 288 КУпАП, ст. 20, 286 КАС України²⁹, відповідну позовну заяву необхідно подати до місцевого загального суду, на території підсудності якого вчинено правопорушення. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 121-126, 1271-129 і статтею 139 (коли правопорушення вчинено водієм) КУпАП, можуть також розглядатися за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання порушників.

6.3. Кваліфікація працівниками поліції окремих адміністративних правопорушень, що посягають на безпеку дорожнього руху

6.3.1. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 130 КУпАП

Стаття 130 КУпАП складається з семи частин, які містять як прості, так і кваліфіковані (тобто прості склади, які містять обтяжуючу обставину, підвищують суспільну шкідливість правопорушення). Розглянемо більш детально окремі з них.

---

³⁰ Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top>

Частина 1 статті 130 КУпАП містить декілька самостійних складів адміністративних правопорушень, а саме:

1) керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції;

2) передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом лікарських препаратів;

3) відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Диспозицією ч. 1 ст. 130 КУпАП передбачається адміністративна відповідальність, зокрема, за керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Об'єктом правопорушень, передбачених ст. 130 КУпАП, є безпека руху.

Об'єктивною стороною правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП у розглядуваній частині, є, зокрема, керування транспортними засобами особами в стані сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Суб'єктом правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП, є особи, які безпосередньо здійснюють керування транспортним засобом або вважаються водіями відповідно до положень закону – особи, які навчають керування транспортним засобом (п. 1.10 ПДР). Стаття також не містить уточнень щодо того, що особа, яка керує транспортним засобом, має бути «водієм» у розумінні ПДР. Тому, якщо буде встановлено, що керування транспортним засобом буде здійснюватися особою, яка позбавлена / не набула права керування, така особа підлягатиме відповідальності на загальних підставах.

Із *суб'єктивної сторони*, правопорушення, передбачені ст. 130 КУпАП, вчиняються тільки у формі умисної дії³¹.

³¹ Постанова Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області у справі від 21 жовтня 2022 року № 345/1780/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106874536>

Отож, для кваліфікації дій особи за ч. 1 ст. 130 КУпАП необхідно встановити наявність таких юридичних фактів:

1) факт безпосереднього керування особою транспортним засобом³².

Визначення терміна «керування транспортним засобом» наведено в п. 27 Постанови Пленуму ВСУ «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» № 14 від 23.12.2005 року, за яким «керування транспортним засобом» – це виконання функцій водія під час руху такого засобу або інструктора-водія під час навчання учнів-водіїв, незалежно від того, керує особа транспортним засобом, який рухається своїм ходом чи за допомогою буксирування. Крім того, в рішенні № 404/4467/16-а від 20.02.2019 року Верховний Суд зазначив, що саме собою керування транспортним засобом розуміється як технічна дія водія з метою приведення транспортного засобу в рух, зворушення з місця і, як наслідок, переміщення транспортного засобу в просторі. Експлуатація транспортного засобу передбачає використання цього транспортного засобу за призначенням, тобто з метою керування.

Відсутність у матеріалах справи доказів факту керування є підставою для закриття провадження за пунктом 1 ч. 1 ст. 247 КУпАП. Наприклад, у справі від 18 вересня 2023 року № 161/13843/23 суддя зазначив, що «суд приходиться до висновку, що провадження по справі підлягає закриттю через відсутність в діях особи події та складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП, оскільки органом, яким було складено протокол про адміністративне правопорушення, не надано належних, допустимих, достатніх та достовірних доказів того, що громадянин дійсно керував транспортним засобом, а тому встановлення факту перебування останнього в стані алкогольного сп'яніння не може бути кваліфіковане за ч. 1 ст. 130 КУпАП»³³. Аналогічна ситуація прослідковується

³² Постанова Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області у справі від 29 липня 2022 року № 442/4115/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105478852>

³³ Постанова Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі від 18 вересня 2023 року № 161/13843/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113541933>

і у справі від 18 жовтня 2023 року № 161/12819/23, де поліцейські склали протокол за ч. 1 ст. 130 КУпАП щодо особи, яка перебувала в автомобілі з вимкненим двигуном³⁴;

2) факт перебування особи у стані сп'яніння. Відповідний факт встановлюється на підставі процедури огляду водіїв, яка передбачена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1103 та Наказом МВС України, МОЗ України від 09 листопада 2015 року № 1452/735³⁵.

Для грамотного оформлення протоколу про адміністративне правопорушення поліцейський має зазначити про недотримання особою пункту 2.9 «а» ПДР України, за яким водієві забороняється керувати транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

У випадку, якщо поліцейський не встановить відповідного факту, або ж не зазначить про нього у протоколі про адміністративне правопорушення, суд не матиме можливості притягнути особу до відповідальності, оскільки сам суд позбавлений можливості самостійно змінювати суть обвинувачення. Наглядним прикладом тут слугує рішення суду у справі від 20 серпня 2020 року № 159/2563/20³⁶. У вказаній справі суд встановив, що згідно з протоколом про адміністративне правопорушення дії особи кваліфіковані поліцейським за ч. 1 ст. 130 КУпАП як керування транспортним засобом в стані алкогольного сп'яніння з посиланням на п. 2.9 «а» ПДР України. Водночас, відповідно до акту медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного сп'яніння від 27.05.2020 року № 388, громадянин відмовився від проходження тесту на визначення стану алкогольного сп'яніння, чим порушив п. 2.5 ПДР України.

---

³⁴ Постанова Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі від 18 вересня 2023 року № 161/13843/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113541933>

³⁵ Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ МВС України, МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735.

³⁶ Постанова Ковельського міськрайонного суду Волинської області у справі від 20 серпня 2020 року № 159/2563/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91092504>

Відтак, оскільки поліцейські помилково вказали п. 2.9 «а» ПДР України як підставу для притягнення особи до відповідальності, суд був змушений закрити провадження у справі³⁷.

Ще одним самостійним складом є передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані сп'яніння чи під впливом лікарських препаратів (ч. 1 ст. 130 КУпАП).

Підпункт «г» пункту 2.9 ПДР передбачає заборону передавати керування транспортним засобом особам, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, у хворобливому стані.

Об'єкт правопорушення – безпека руху.

Для притягнення до адміністративної відповідальності за цією статтею необхідно встановити такі юридичні факти – об'єктивну сторону правопорушення:

1) дію у вигляді передачі керування транспортним засобом іншій особі. Вказаний склад є формальним;

2) усвідомлення особою, яка передає керування транспортним засобом, того, що ця особа перебуває у стані алкогольного сп'яніння;

3) добровільне, з власної волі передання керування транспортним засобом;

4) перебування особи, якій передається керування транспортним засобом, в стані сп'яніння чи під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції особи;

Суб'єкт правопорушення спеціальний, ним може бути лише особа, у віданні якої перебуває транспортний засіб і яка може прийняти рішення про передачу права керування транспортним засобом іншій особі.

Щодо суб'єктивної сторони, то тут має бути встановлено вину у формі умислу на передачу керування транспортним засобом особі, яка перебуває у стані алкогольного сп'яніння³⁸.

---

³⁷ Наглядним прикладом процесуальних наслідків невірного зазначення положень ПДР у протоколі про адміністративне правопорушення є також Постанова Волинського апеляційного суду у справі від 27 червня 2022 року № 161/6245/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104968771>

³⁸ Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 року № 14.

Відповідно до п. 11 згаданої Постанови Пленуму Верховного Суду України № 14 від 23.12.2005, допуском до керування транспортним засобом особи, яка не має права ним керувати або перебуває у стані сп'яніння, визнають усну чи письмову згоду, розпорядження, вказівку особи, відповідальної за технічний стан чи експлуатацію цього засобу, про його використання у сфері дорожнього руху таким водієм. Як допуск можна розглядати також мовчазну згоду, видачу маршрутного листа, передачу ключів і документів або керма, невідсторонення водія від керування тощо.

У справі від 22 січня 2021 року № 453/1473/20 суддею закрито провадження у справі у зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення, оскільки встановлено, що «з пояснень особи-1 вбачається, що він під час передачі керування автомобілем особі-2, не знав про те, що особа-2 знаходиться у стані алкогольного сп'яніння. Окрім того, факт керування транспортним засобом особою-2 в стані алкогольного сп'яніння не підтверджує порушення особою-1 п. 2.9 «г» ПДР, адже алкоголь особа-2 могла вживати після передачі йому транспортного засобу»³⁹.

Варто зазначити, що факт перебування особи, якій передано право керування, у стані сп'яніння чи під впливом лікарських засобів, що знижують увагу та швидкість реакції, має бути належно доведений, а саме щодо такої особи має бути наявне рішення про притягнення до адміністративної відповідальності за водіння у стані сп'яніння, або постанова про закриття провадження з nereабілітуючих підстав (п. 2, 3, 7, 8, 9 ч. 1 ст. 247 КУпАП).

Наприклад, Суд у справі від 28 вересня 2021 року № 750/6616/21 встановив, що відповідно постанови суду від 08 вересня 2021 року, в діях особи, якій передано право керування, відсутній склад адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП, тобто керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння. Отже, посилення у протоколі на те, що власник авто передав керування

---

³⁹ Постанова Сколівського районного суду Львівської області у справі від 28 вересня 2021 року № 750/6616/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94439815>

транспортним засобом особі, яка перебувала у стані алкогольного сп'яніння, є безпідставним⁴⁰.

Третій самостійний склад ч. 1 ст. 130 КУпАП передбачає відмову особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Згідно з п. 2.5 ПДР України, водій повинен на вимогу поліцейського пройти в установленому порядку медичний огляд з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Цей склад правопорушення є самостійним та не залежить від того, чи дійсно особа перебувала у стані сп'яніння, чи ні. Посилання особи на те, що вона відмовилася пройти огляд на стан сп'яніння, але потім, після оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, самостійно пройшла такий огляд, не мають правового значення⁴¹.

Об'єктом вказаного правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Згідно з диспозицією частини першої статті 130 КУпАП, об'єктивна сторона цього правопорушення полягає у відмові особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. Об'єктивна сторона правопорушення, при порушенні п. 2.5 ПДР України, виконується в момент висловлення водієм відмови від проходження медичного огляду. Тобто до моменту висловлення водієм відмови від проходження огляду підстав вважати, що водій порушив п. 2.5 ПДР України, немає.

---

⁴⁰ Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова у справі від 28 вересня 2021 року № 750/6616/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99939090>

⁴¹ Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова у справі від 15 листопада 2023 року № 750/13376/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114918170>

З огляду на конструкцію об'єктивної сторони, цей склад є формальним.

Встановленню підлягають такі обставини:

- 1) факт керування особою транспортним засобом;
- 2) відмова особи від проходження медичного огляду;
- 3) така відмова була свідомою та добровільною, а особа була обізнана про правові наслідки такої відмови.

Як приклад недотримання останнього можна відобразити таку ситуацію: «З переглянутого в судовому засіданні відеозапису з нагрудної камери поліцейського вбачається, як до особи, яка стоїть біля мопеду, підходять поліцейські. Під час розмови з поліцейськими особа повідомляє, що близько двох тижнів тому куриє канабіс, на що працівник поліції оголошує про рації: «...зараз у нас сто тридцять буде». Після оформлення постанови за ч. 2 ст. 126 КУпАП відносно особи працівник поліції оглядає його та повідомляє про виявлення у нього ознак наркотичного сп'яніння. Роз'яснює, що особа має право або пройти огляд на стан сп'яніння у медичному закладі, або відмовитися від проходження огляду на стан сп'яніння, проте, канабіс тримається в організмі близько 4–5 тижнів, а тому увесь цей час вважається, що особа перебуває у стані сп'яніння. Вказує, що, якщо особа знайде ще одного свідка, то процедура оформлення матеріалів про відмову від проходження огляду займе лише 20–25 хвилин. Особа повідомляє поліцейського, що у неї немає часу, а тому вона відмовляється від проходження огляду на стан наркотичного сп'яніння». Суд дійшов висновку про необхідність закрити провадження у справі з огляду на відсутність підстав вважати, що особа добровільно, усвідомлюючи наслідки, відмовилася від проходження огляду на стан сп'яніння у встановленому законом порядку⁴².

Суб'єктом правопорушень, передбачених частиною 1 статті 130 КУпАП, є, зокрема, водії транспортних засобів, які відмовились на вимогу поліцейського пройти в установленому порядку медичний огляд з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування

---

⁴² Постанова Крюківського районного суду м. Кременчука Полтавської області у справі від 23 червня 2023 року № 3/537/13/2023. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111926784>

під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього правопорушення є умисна вина суб'єкта правопорушення, яка полягає в тому, що він, усвідомлюючи встановлений обов'язок пройти огляд, відмовився від його проходження.

При кваліфікації дій особи за ст. 130 КУпАП важливим є дотримання поліцейським процедури притягнення особи до відповідальності, особливо вимог щодо:

1) відсторонення особи, дії якої кваліфіковані за ст. 130 КУпАП, від керування транспортним засобом;

2) тимчасового вилучення посвідчення водія;

3) наявності свідків та / або належного факту фіксації правопорушення технічними засобами;

4) роз'яснення прав, які передбачені ст. 268 КУпАП;

5) порядку огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Як приклад наслідків невиконання цих вимог варто назвати висновок суду, викладений у постанові про закриття провадження від 07 грудня 2022 року № 165/1762/22: «У судове засідання особа, яка склала протокол про адміністративне правопорушення, для допиту в якості свідка не з'явилась, пояснення не надала, а з огляду на те, що посвідчення водія не вилучалось, вимоги щодо відсторонення від керування, передбачені ст. 266 КУпАП, не виконані, а також враховуючи відсутність відеозапису, свідків при складанні протоколу про адміністративне правопорушення, сам протокол про адміністративне правопорушення, за відсутності інших доказів, не є, на думку суду, належним і допустимим доказом в розумінні ч. 1 ст. 251 КУпАП»⁴³.

---

⁴³ Постанова Волинського апеляційного суду у справі від 07 грудня 2022 року № 165/1762/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107741656>

6.3.2. Окремі аспекти реалізації норм Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану сп'яніння

Як зазначалося, до адміністративної відповідальності може бути притягнуто особу тоді, коли вона: а) перебуває у стані сп'яніння чи б) відмовилася від проходження огляду. Доведення цих двох фактів є можливим лише за дотримання встановленого чинним законодавством порядку, який визначений ст. 266 КУпАП, Інструкцією від 09.11.2015 № 1452/735 та Порядком від 17 грудня 2008 року № 1103⁴⁴. Узагальнено процедура має такий вигляд:

1) встановлення поліцейським підстави для зупинення транспортного засобу. Відповідні підстави перелічені у ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію». У випадку, якщо буде встановлено, що поліцейський зупинив транспортний засіб на інших підставах, ніж це визначено законом, суд може закрити провадження у такій справі. Приклад такого знаходимо у постанові від 10 січня 2024 року № 272/1301/23: «З матеріалів справи про адміністративне правопорушення не вбачається, що водій допустив будь-які порушення правил дорожнього руху, за які його слід було зупинити, у зв'язку з чим всі інші вимоги працівників поліції (зокрема, щодо проходження огляду на стан сп'яніння) водій не був зобов'язаний виконувати, а всі складені процесуальні документи стосовно нього не можуть бути належними та допустимими доказами його вини у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП»⁴⁵;

---

⁴⁴ Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ МВС України, МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735; Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1103.

⁴⁵ Постанова Андрушівського районного суду Житомирської області у справі від 10 січня 2024 року № 272/1301/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116218348>; Постанова Кіровського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 08 лютого 2024 року № 203/7673/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117872511>

2) виникнення у поліцейського підстав вважати, що водій перебуває у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, згідно з ознаками такого стану, установленними МОЗ і МВС. Умовою огляду водія транспортного засобу на стан сп'яніння є не лише наявність достатності підстав вважати, що водій перебуває у стані сп'яніння чи в нього маються ознаки такого стану, а й та обставина, що він у такому стані керував транспортним засобом⁴⁶. У постанові від 05 жовтня 2023 року № 591/8517/23 суддя зазначив, що патрульними формально вказано про наявність ознак наркотичного сп'яніння та дійсно про такі ознаки зазначено лише після того, як поліцейським було повідомлено про вживання наркотичних засобів особою в минулому. Водночас поведінка останньої була цілком адекватною попри зазначене в протоколі. Вказане, на думку суду, є достатньою підставою для сумнівів у законності дій поліцейських⁴⁷;

3) наступним кроком поліцейський повідомляє особі, що в нього є підстави вважати, що особа перебуває у стані сп'яніння та висловлює вимогу пройти відповідний огляд. Неповідомлення водієві, які ознаки сп'яніння наявні та яке сп'яніння поліцейський вбачає у водія, є серйозним порушенням⁴⁸. Поліцейський роз'яснює водієві не право пройти огляд на стан сп'яніння та право відмовитися від проходження такого огляду, а оголошує вимогу пройти в установленому порядку медичний огляд з метою встановлення стану сп'яніння, оскільки проходження огляду на стан сп'яніння на вимогу поліцейського є обов'язком, а не правом водія. Неналежна форма висловлення відповідної вимоги може слугувати підставою для закриття провадження у справі⁴⁹.

---

⁴⁶ Постанова Київського апеляційного суду від 21 червня 2023 року № 756/12054/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111884173>

⁴⁷ Постанова Зарічного районного суду м. Суми у справі від 05 жовтня 2023 року № 591/8517/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113971442>; Постанова Держинського міського суду Донецької області у справі від 01 лютого 2024 року. № 225/14/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116747185>

⁴⁸ Там же.

⁴⁹ Постанова Крюківського районного суду м. Кременчука Полтавської області у справі від 23 червня 2023 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111926784>.

Встановлення стану алкогольного сп'яніння здійснюється на підставі огляду, який проводиться згідно з вимогами вказаної Інструкції поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів на місці зупинення транспортного засобу. Результати огляду на стан сп'яніння водія транспортного засобу, проведеного поліцейським, зазначаються в акті огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів (додаток 2 Інструкції від 09.11.2015 № 1452/735). У випадку встановлення стану сп'яніння результати огляду, проведеного поліцейським, зазначаються у протоколі про адміністративне правопорушення, до якого долучається акт огляду.

Для притягнення особи до відповідальності необхідно, щоб показники спеціальних технічних засобів після проведення тесту мали цифровий показник більше 0,2 проміле алкоголю в крові. Варто також зазначити, що газоаналізатори як метрологічні (вимірювальні) пристрої мають свою похибку. Наприклад, газоаналізатор «Drager 6820» має похибку у межах $\pm 0,042$ проміле, що свідчить про те, що максимальний вміст алкоголю виявлений за допомогою газоаналізатора «Drager Alcotest 6820» для притягнення особи до відповідальності повинен перевищувати 0,242 проміле⁵⁰. Чек газоаналізатора (якщо його можливо роздрукувати) додається до протоколу. Несправність газоаналізаторів, їх використання з порушенням інструкції з експлуатації, а також неналежне фіксування процедури огляду водія технічним засобом не може свідчити про належне дотримання процедури огляду на стан сп'яніння. У справі від 01 лютого 2024 року № 242/64/24 суддя зазначив про недоведеність вини особи оскільки з відеозапису, що долучений до протоколу, вбачається, що особа кілька разів намагається продути газоаналізатор, але останній видає (зі слів

Постанова Солом'янського районного суду м. Києва у справі від 25 січня 2024 року № 760/30188/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117180948>.

Постанова Вільнянського районного суду Запорізької області у справі від 15 січня 2024 року № 314/4674/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116876076>

⁵⁰ Постанова Дніпровського апеляційного суду у справі від 21 лютого 2024 року № 212/7642/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117170671>.

поліцейських) «системну помилку», інший каже «потрібно замінити батарейки» та «газоаналізатор замерз». Крім того, протягом такого «продування» газоаналізатор передається з рук в руки поміж поліцейських, що з ним відбувалося в цей час відеозапис відомостей не містить. І тільки після цього, після чергового продування, газоаналізатор демонструє результат 1,28 проміле. Також після останнього продування газоаналізатора відсутні дані щодо згоди чи незгоди з таким результатом⁵¹.

Перед проведенням огляду на стан сп'яніння поліцейський інформує особу, яка підлягає огляду, про порядок застосування спеціального технічного засобу.

Огляд на стан алкогольного сп'яніння водія транспортно-го засобу здійснюється поліцейськими, які мають спеціальні звання. Поліцейськими використовуються спеціальні технічні засоби, які мають, зокрема, сертифікат відповідності та свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки. Законом України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 05.06.2014 № 1314-VII, передбачено, що засоби вимірювальної техніки, які застосовуються у сфері законодавчо регульованої метрології, є законодавчо регульованими засобами вимірювальної техніки. До таких засобів вимірювальної техніки належать і вимірювачі вмісту алкоголю в крові та повітрі, що видихається. Частиною 1 статті 17 цього Закону встановлено, що законодавчо регульовані засоби вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації, підлягають періодичній повірці та повірці після ремонту. Згідно з міжповірочними інтервалами законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації, за категоріями, що затверджено Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 13 жовтня 2016 року № 1747, міжповірочний інтервал вимірювачів вмісту алкоголю в крові та повітрі, що видихається, встановлений 1 раз на рік. Недотримання вимог щодо повірки робить результати перевірки недійсними⁵²;

---

⁵¹ Постанова Селидівського міського суду Донецької області у справі від 01 лютого 2024 року № 242/64/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116684150>

⁵² Постанова Львівського апеляційного суду у справі від 25 січня 2024 року № 444/3986/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116870960>.

4) огляд водія на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, відповідно до ст. 266 КУпАП, проводиться з використанням технічних засобів відеозапису, а в разі неможливості застосування таких засобів огляд проводиться у присутності двох свідків (у графі «свідки чи потерпілі» може зазначатися «відеозапис зі службової бодікамери»). Матеріали відеозапису обов'язково долучаються до протоколу про адміністративне правопорушення. Не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви. Не можуть вважатися належними та допустимими доказами відеозаписи на дисках / флешках, якщо не зазначено їх ідентифікуючих даних та які не несуть інформацію про технічний засіб, на який було здійснено відеофіксування, та особу, яка здійснювала запис⁵³.

Порядок зберігання, видачі, приймання, використання нагрудних відеокамер працівниками патрульної поліції та доступ до відеозаписів з них регулюється Інструкцією із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису від 18.12.2018 № 1026.

Згідно з п. 5 Інструкції № 1026 включення портативного відеореєстратора відбувається з моменту початку виконання службових обов'язків та/або спеціальної поліцейської операції, а відеозйомка ведеться безперервно до її завершення, крім випадків, пов'язаних з виникненням у поліцейського особистого приватного становища (відвідування вбиральні, перерви для приймання їжі тощо). У процесі включення портативного відеореєстратора поліцейський переконається в точності встановлених на пристрої дати та часу.

Згідно з п. 1 розділу VII Інструкції № 1026, під час виконання своїх повноважень поліцейським забороняється: 1) самовільне видалення відеозаписів з носіїв відеозапису, заміна цих носіїв, зміна їх системної дати та часу; 2) примусове виключення відеореєстраторів, у тому числі на вимогу

---

⁵³ Постанова Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі від 161/492/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103320830>.

сторонніх осіб; 3) перешкоджання здійсненню фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) використання носіїв відеозапису у випадках, не пов'язаних із здійсненням ними повноважень поліції; 5) копіювання, передання інформації з відповідних носіїв стороннім особам⁵⁴. Переривання запису, неправильне зазначення пристрою, на який здійснювалася фіксація, неповнота інформації є суттєвими порушеннями, які надають суду підстави сумніватися у достовірності доказу⁵⁵;

5) у разі відмови водія транспортного засобу від проходження огляду на стан алкогольного сп'яніння на місці зупинки транспортного засобу або його незгоди з результатами огляду, проведеного поліцейським, такий огляд проводиться в найближчому закладі охорони здоров'я. У разі скоєння ДТП, унаслідок якої є особи, що загинули або травмовані, проведення огляду на стан сп'яніння учасників цієї пригоди є обов'язковим у закладі охорони здоров'я.

Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право проведення огляду особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, затверджується управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій. Проведення огляду осіб в інших закладах забороняється. Огляд особи, проведений з порушенням цих вимог, вважається недійсним. Недійсним також можна вважати огляд, який проведений у медичному закладі, який не є найближчим для осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушення за ст. 130 КУпАП⁵⁶.

Поліцейський забезпечує доставку осіб до закладу охорони здоров'я не пізніше ніж протягом двох годин з моменту виявлення підстав для проведення огляду на стан сп'яніння.

---

⁵⁴ Постанова Смілянського міськрайонного суду Черкаської області у справі від 19 січня 2024 року № 703/4670/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116448965>

⁵⁵ Постанова Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі від 06 лютого 2024 року № 213/4020/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117259741>

⁵⁶ Постанова Острозького районного суду Рівненської області у справі від 21 червня 2023 року № 567/235/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111669991>

Суд не може прийняти до уваги як належний та допустимий доказ висновок щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану сп'яніння, якщо огляд проводився більше ніж через дві години з моменту виявлення підстав для проведення такого огляду⁵⁷.

Перевірка особи на стан наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, згідно з ознаками, визначеними в пункті 4 розділу I Інструкції, здійснюється лише у закладі охорони здоров'я.

З метою направлення водія для огляду у закладі охорони здоров'я поліцейський заповнює відповідний бланк-направлення. Його зразок міститься в Інструкції від 09.11.2015 № 1452/735. Відсутність такого направлення є суттєвим порушенням з боку поліцейських⁵⁸.

Зміст висновку щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння, який виготовляється після проведення огляду у медзакладі, повідомляється оглянутій особі в присутності поліцейського, який її доставив, про що робиться запис у вищезазначеному висновку;

б) відповідно до ч. 7 ст. 266 КУпАП, заходом забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення є відсторонення водіїв від керування транспортними засобами. Ненадання суду належних доказів того, що після складання протоколу за ч. 1 ст. 130 КУпАП поліцейським було вирішено питання про відсторонення водія від керування транспортним засобом, породжує обґрунтовані сумніви у наявності у особи, яка притягається до адміністративної відповідальності ознак сп'яніння на момент складання протоколу⁵⁹;

7) у випадку відмови особи пройти огляд як за допомогою спеціального технічного засобу, так і у медичному закладі, поліцейський складає протокол за ч. 1 ст. 130 КУпАП

---

⁵⁷ Постанова Костопільського районного суду Рівненської області у справі від 06 березня 2024 року № 564/4594/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117490955>

⁵⁸ Постанова Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області у справі від 22 березня 2023 року № 183/7477/22. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111138047>

⁵⁹ Там само.

про відмову від проходження огляду на стан сп'яніння. У випадку, якщо особа відмовилася, але до моменту завершення складання протоколу та спливу двох годин з моменту виявлення підстав для проведення огляду погодилася його пройти, поліцейський припиняє складання протоколу та проводить відповідний огляд чи супроводжує до медзакладу⁶⁰. Відмова працівником поліції у продовженні процедури огляду на стан сп'яніння з посиленням на те, що протокол уже складено, є незаконною⁶¹.

Відмова від проходження огляду на стан сп'яніння має бути зафіксована або із застосуванням технічних засобів відеозапису, або у присутності двох свідків⁶²;

8) Інструкція передбачає можливість огляду та виявлення в медичному закладі стану сп'яніння у водіїв за допомогою відібрання різних біологічних зразків та проведення лабораторного дослідження. Не можна вважати відмовою від проходження огляду відмову від здачі конкретного біологічного зразка. Так, суддя у справі від 20 грудня 2023 року №464/4636/23 вказав, що з оглянутого відеозапису вбачається, що водій не відмовлявся від проходження огляду у медичному закладі, але не зміг здати сечу, хоча робив для цього шість спроб. Лікарем під час проведення огляду не відібрано у водія інші зразки біологічного матеріалу, зокрема крові чи слини, як це передбачено Інструкцією, хоча водій від відібрання таких зразків не відмовлявся та наполягав на відібранні крові чи слини⁶³.

6.3.3. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 124 КУпАП

Адміністративна відповідальність за ст. 124 КУпАП настає у випадку порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних

---

⁶⁰ Постанова Житомирського апеляційного суду у справі від 23 червня 2022 року № 295/3288/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104887472>

⁶¹ Там же.

⁶² Постанова Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі від 13 січня 2022 року № 161/12093/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102569601>

⁶³ Постанова Сихівського районного суду м. Львова у справі від 20 грудня 2023 року №464/4636/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115966184>

засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна.

Об'єктом цього адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та у сфері власності.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у порушенні учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна.

Правопорушення, передбачене ст. 124 КУпАП, є адміністративним правопорушенням з матеріальним складом, оскільки диспозиція статті вимагає встановлення не тільки діяння (порушення правил дорожнього руху), а й настання наслідків (спричинення пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна).

Для притягнення особи до відповідальності необхідно встановити 1) наявність факту порушення ПДР та 2) чи внаслідок порушення ПДР відбулося завдання шкоди майну.

Враховуючи, що стаття 124 КУпАП є бланкетною, а тому при розгляді такої категорії справ необхідно ретельно з'ясовувати і зазначати, у чому саме полягали порушення, норми яких правил, інструкцій інших нормативних актів не дотримано, чи є причинний зв'язок між цими порушеннями та наслідками, які настали.

Згідно зі ст. 22 ЦК України, збитками, зокрема, є втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права. Особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. З аналізу наведених норм закону зрозуміло, що збитки у розумінні п. 13.1 ПДР України – це втрати особи, цивільні права якої були порушені внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Відповідно до ст. 319, 323 ЦК України, власник розпоряджається своїм майном на власний розсуд і має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону; держава не втручається у здійснення власником права власності;

ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження (псування) майна несе його власник.

Особа несе відповідальність за ст.124 КУпАП не за будь-яке порушення правил дорожнього руху, а лише, коли таке порушення посягнуло на суспільні відносини у сфері власності, тобто пошкоджено чуже майно (майно третіх осіб, держави, територіальної громади).

Проте притягнення до адміністративної відповідальності за спричинення потерпілому тілесних ушкоджень норма не передбачає, оскільки це є складом кримінального правопорушення, передбаченого Розділом II КК України⁶⁴.

У випадку, якщо поліцейськими не буде долучено доказів як порушення ПДР, так і факту завдання шкоди та того, що шкода була завдана саме внаслідок порушення ПДР, судом буде констатовано відсутність об'єктивної сторони адміністративного правопорушення. Доказами виступають: протокол про адміністративне правопорушення (схеми місця ДТП), покази свідків та потерпілих.

Допущення помилок при складанні протоколу, зокрема, не зазначення того, що було завдано шкоду третім особам, може мати наслідком або повернення протоколу на доопрацювання, або закриття провадження (через відсутність об'єктивної сторони). Приклад цього знаходимо у справі від 22 лютого 2024 року № 334/116/24: «У схемі місця ДТП, що є додатком до протоколу про адміністративне правопорушення, вид пригоди зазначений як «наїзд на заправний шланг», при цьому будь-які відомості щодо наслідків у вигляді пошкодження майна відсутні. Таким чином, зазначені матеріали справи містять суперечливі дані щодо пошкодження майна»⁶⁵.

Важливим при кваліфікації є те, що пошкодження має зазнати власне чуже майно. Пошкодження свого транспортно-го засобу не утворює складу ст. 124 КУпАП. Так, у справі від 06 лютого 2024 року № 686/3069/24 встановлено: при вчиненні дорожньо-транспортної пригоди пошкодження отримав

---

⁶⁴ Постанова Верховного Суду у справі від 02 жовтня 2018 року у справі № 493/1096/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76945439>

⁶⁵ Постанова Ленінського районного суду м. Запоріжжя у справі від 22 лютого 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117171372>

тільки належній особі автомобіль, тому в діях цієї особи відсутній склад правопорушення, передбаченого ст. 124 КУпАП, провадження у справі слід закрити.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу або необережності.

Суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 124 КУпАП, може бути будь-яка особа, яка бере безпосередню участь у процесі руху на дорозі як пішохід, водій, пасажир, погонич тварин.

Враховуючи, що стаття 124 КУпАП є бланкетною, а тому при розгляді такої категорії справ, необхідно ретельно з'ясувати і зазначати, у чому саме полягали порушення, норми яких правил, інструкцій інших нормативних актів не додержано, чи є причинний зв'язок між цими порушеннями та наслідками, які настали.

6.3.4. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 124-4 КУпАП

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у залишенні водіями транспортних засобів, іншими учасниками дорожнього руху на порушення встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, до якої вони причетні (формальний склад). Такі дії мають вчинятися свідомо з метою залишення місця ДТП.

Притягнення до відповідальності за вказаною статтею пов'язане із встановленням факту наявності дорожньо-транспортної пригоди, до якої причетна особа. Відсутність належно зафіксованих доказів, як-от постанови про притягнення до адміністративної відповідальності за таке порушення ПДР, унеможливають притягнення особи до відповідальності. Тобто відповідальність за цією статтею настає тільки в разі встановлення в рамках іншої справи в діях особи, яка притягається до адміністративної відповідальності за ст. 122-4 КУпАП, складу адміністративного правопорушення за порушення ПДР. Так, наприклад, судді у справах

від 12 лютого 2024 року № 466/13530/23 та від 21 лютого 2024 року № 932/928/24 встановили, що враховуючи, що провадження у справі відносно особи про притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 124 КУпАП (порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів) закрито, у зв'язку з відсутністю у діях останнього складу адміністративного правопорушення (відсутністю об'єктивної сторони), суд вважає, що в діях цієї особи не містяться і ознаки адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 122-4 КУпАП⁶⁶.

Згідно з вимогами п. 2.10 «а» ПДР України у разі причетності до дорожньо-транспортної пригоди водій зобов'язаний негайно зупинити транспортний засіб і залишатися на місці пригоди.

Крім того, відповідно до п. 1.10 ПДР України, залишення місця дорожньо-транспортної пригоди – це дії учасника дорожньо-транспортної пригоди, спрямовані на приховування факту такої пригоди або обставин її скоєння, які спричинили необхідність проведення поліцейськими заходів щодо встановлення (розшуку) цього учасника та (або) розшуку транспортного засобу.

Значення для притягнення особи до відповідальності має і те, чи вчинялися поліцейським заходи щодо встановлення (розшуку) учасників ДТП та (або) розшуку транспортних засобів⁶⁷.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого або непрямого умислу. У судовій практиці також

---

⁶⁶ Постанова Шевченківського районного суду м. Львова у справі від 12 лютого 2024 року № 466/13530/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116943972>

Постанова Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 21 лютого 2024 року №932/928/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117197073>

⁶⁷ Постанова Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області у справі від 19 січня 2024 року № 607/24392/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116442622>

наявні окремі висновки суддів, що умисна форма вини має супроводжуватися мотивом нехтування забезпеченням безпеки дорожнього руху⁶⁸. У випадку встановлення відсутності вини або вини у формі необережності, особа не підлягає адміністративній відповідальності.

Так, наприклад, у протоколі про адміністративне правопорушення встановлено, що громадянин 07.12.2023 року о 07.53 годині в м. Тернополі по вул. Тролейбусній, 9, керуючи авто з напівприцепом, будучи причетним до ДТП, місце пригоди залишив, чим порушив п. 2.10 «а» ПДР. Громадянин в судовому засіданні свою провину у вчиненні правопорушення заперечив та пояснив, що він не відчув зіткнення з іншим автомобілем, місце події залишив не умисно, оскільки у той момент йому не було відомо про скоєння дорожньо-транспортної пригоди та пошкодження транспортного засобу. Судом не встановлено суб'єктивну сторону складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 1224 КУпАП⁶⁹.

Як приклад може слугувати також ситуація, викладена у матеріалах судової справи від 01 березня 2024 року № 570/506/24: враховуючи обставини події, що була ожеледиця, водій дійсно керував транспортним засобом на слизькій дорозі, його занесло, він вдарився у паркан, не пошкодивши його. Таким чином був пошкоджений лише автомобіль, яким він керував. Тому, залишаючи місце події, водій не мав уявлення, що був чи міг бути причетним до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, а відтак і те, що залишив місце дорожньо-транспортної пригоди. В особи був відсутній умисел щодо вчинення правопорушення за ст. 122-4 КУпАП. Отже, в його діях відсутня і суб'єктивна сторона правопорушення, яка має утворювати склад проступку у сукупності з іншими обставинами⁷⁰.

---

⁶⁸ Постанова Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області у справі від 03 січня 2024 року №607/25391/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116089848>

⁶⁹ Там же.

⁷⁰ Постанова Рівненського районного суду Рівненської області у справі від 01 березня 2024 року № 570/506/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117374052>

Наведемо також приклад правильного формулювання фабули правопорушення у процесуальних документах (передусім у протоколі та постанові), яка містить необхідні відомості для притягнення особи до відповідальності: «Водій «ПП» 28 грудня 2022 року о 21 год. 10 хв. у м. Вараш по вул. Тепличній, керуючи транспортним засобом марки «BMW520D», державний номерний знак «НОМЕР», здійснив зіткнення з бордюром та залишив на порушення встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, до якої він причетний, чим порушив вимоги пункту 2.10 «а» Правил дорожнього руху, та вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ст. 122-4 КУпАП»⁷¹.

Доказами у справах щодо притягнення особи до відповідальності за вказаною статтею є протокол про адміністративне правопорушення за ст. 122-4 КУпАП, рапорт поліцейського, докази, які підтверджують факт вчинення особою дорожньо-транспортної пригоди (постанова про притягнення до адміністративної відповідальності або вирок суду, якщо справа розглядається відокремлено), а також схема місця ДТП, письмові пояснення, відеоматеріали (якщо є об'єднане провадження, тобто справа про притягнення особи до відповідальності за правопорушення, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду (наприклад, ч. 1 ст. 124 КУпАП) та за залишення місця дорожньо-транспортної пригоди (ст. 122-4 КУпАП) розглядаються одночасно).

6.3.5. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 122-2 КУпАП

Згідно з диспозицією ч. 1 ст. 122-2 КУпАП, адміністративна відповідальність передбачена за невиконання водіями вимог поліцейського, а водіями військових транспортних засобів – вимог посадової особи військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України про зупинку транспортного засобу.

---

⁷¹ Постанова Кузнецовського міського суду Рівненської області у справі від 01 лютого 2023 року № 565/60/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108727903>

Об'єктом цього адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у невиконанні водіями вимог співробітника поліції, а водіями військових транспортних засобів – вимог посадової особи військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України про зупинку транспортного засобу (формальний склад).

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони правопорушення є власне завчасно подана вимога поліцейського або посадової особи військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України про зупинку транспортного засобу. У випадку, якщо така вимога буде висловлена іншим суб'єктом, відповідний склад правопорушення відсутній. Так, Суддя у справі від 28 грудня 2023 року №№ 299/8331/23 встановив, що «за змістом протоколу вимогу про зупинку було здійснено старшим державним інспектором відділу державного нагляду (контролю) Укртрансбезпеки у Закарпатській області. Отже, обов'язковий елемент об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого частиною першою ст.122-2 КУпАП відсутній. Як наслідок відсутній і його склад»⁷².

Аналогічна ситуація виникає і у тому випадку, якщо відповідна вимога була надана уповноваженим суб'єктом, але у не визначений законом спосіб. Така ситуація виникає у випадках, коли вимога висловлена не завчасно або у спосіб, який не передбачений ПДР⁷³.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

---

⁷² Постанова Виноградівського районного суду Закарпатської області у справі від 28 грудня 2023 року № 299/8331/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115987816>

⁷³ Постанова Бориспільського міськрайонного суду Київської області у справі від 27 січня 2023 року № 359/9045/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109610295>;

Постанова Бориспільського міськрайонного суду Київської області у справі від 03 лютого 2023 року № 359/193/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109610338>

Суб'єктом правопорушення є водій транспортного засобу.

Відповідно до п. 2.4 Правил дорожнього руху України на вимогу співробітника поліції водій повинен зупинитися з дотриманням вимог зазначених Правил дорожнього руху, а також: а) передати для перевірки документи, зазначені в п. 2.1 Правил дорожнього руху; б) дати можливість перевірити технічний стан, номери агрегатів і комплектність транспортного засобу; в) дати можливість оглянути транспортний засіб відповідно до законодавства за наявності на те законних підстав⁷⁴.

Згідно з п. 8.9 «б» Правил дорожнього руху України, вимога про зупинку транспортного засобу подається поліцейським за допомогою увімкненого пробліскового маячка синього і червоного або лише червоного кольору та (або) спеціально звукового сигналу.

З урахуванням бланкетного характеру диспозицій норм КУпАП, що містять склади правопорушень, які посягають на безпеку дорожнього руху, при кваліфікацій дій особи за вказаними статтями також є необхідним вказувати положення ПДР, які містять правило поведінки, до якого відсилає інкримінована стаття КУпАП. Вдалим формулюванням фабули правопорушення можна вважати таке: «30.06.2023 о 02 год. 15 хв. в м. Погребище по вул. Коцюбинського водій, керуючи транспортним засобом «DAEWOO-NUBIRA», д. н. «номер», не виконав вимогу поліцейського про зупинку транспортного засобу, яку поліцейський здійснив шляхом увімкнення пробліскового маячка синього та червоного кольору, увімкнення спеціального сигналу, чим порушив п. 2.4 та п. 8.9 «б» Правил дорожнього руху України та вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 122-2 КУпАП»⁷⁵.

---

⁷⁴ Постанова Ленінського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 05 жовтня 2023 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114505495>

⁷⁵ Постанова Погребищенського районного суду Вінницької області у справі від 27 липня 2023 року № 143/638/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112531145>

Розділ 7

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ

7.1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, провадження щодо яких віднесене до компетенції Національної поліції

Поняття громадського/публічного порядку та громадської/публічної безпеки широко використовується у вітчизняному законодавстві. На цей час дефініції цих понять закріплені у двох нормативних документах. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» встановлює, що громадська безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки; громадський порядок розглядається як сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм¹. Постанова Кабінету Міністрів України

---

¹ Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : Закон України від 08.07.2011 № 3673-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 9. Ст. 64.

від 22.05.2019 № 507 передбачає, що громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз².

Актуальна судова практика визначає, що громадський порядок – це обумовлена потребами суспільства система врегульованих правовими та іншими соціальними нормами відносин, що складаються у громадських місцях у процесі спілкування людей, і яка має на меті забезпечення спокійної обстановки суспільного життя, нормальних умов для праці і відпочинку людей, для діяльності державних органів, а також підприємств, установ та організацій. Посягання на ці відносини здійснюються в активній формі, безпричинно, в основному з ініціативи правопорушника або через використання незначного приводу, як правило, відбуваються в публічних (громадських, людних) місцях, супроводжуються ненормативною (брутальною, нецензурною) лексикою³.

Віднедавна замість понять «громадський порядок» і «громадська безпека» використовуються терміни «публічний порядок» і «публічна безпека», зокрема, в Законі України «Про Національну поліцію України»⁴.

---

² Про затвердження Порядку проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 507.

³ Українська людина в європейському світі: виміри ідентичності : навч. посібник. К. : УБС НБУ, 2015. URL: https://pidru4niki.com/77076/kulturologiya/slovnichok_osnovnih_terminiv_ponyat

Постанова Снігурівського районного суду Миколаївської області у справі від 01 лютого 2024 року № 485/205/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116693868>

Постанова Львівського апеляційного суду у справі від 03 січня 2024 року № 453/1307/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116081866>

⁴ Чижко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія / за ред. д-ра юрид. наук, проф., О. Ю. Салманової. Харків : Панов, 2017. С. 59.

Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, розміщені у Главі 14 КУпАП (24 статті). Склади правопорушень можна умовно розподілити на такі:

1) пряме посягання на громадський порядок / безпеку (ст. 173, 173-1, 173-3, 174–175-2, 177-2–183, 183-2 КУпАП). У таких правопорушеннях шкода суспільним відносинам завдається напряму, а протиправні дії вчиняються у громадських місцях;

2) непряме (опосередковане) посягання на громадський порядок / безпеку (173-2, 173-4, 173-5, 176, 177, 183-1, 184 КУпАП). Це ті склади правопорушень, які передбачають посягання на непублічний, приватний порядок, права і свободи конкретних осіб, що в результаті призводить до негативної соціальної обстановки, прийняття окремих видів протиправних діянь як допустимих. Наприклад, домашнє насильство, хоча і відбувається в приватних приміщеннях, та порушує права і свободи конкретних, спеціально визначених осіб, однак може мати серйозний негативний вплив на суспільство в цілому.

Родовим об'єктом правопорушень, які розміщені у Главі 14 КУпАП, виступають громадський порядок та громадська безпека. Попри те, *безпосередні об'єкти* більшості складів правопорушень будуть включати не лише громадську безпеку чи громадський порядок, але і:

1) спокій громадян (ст. 173, 173-1, 178, 182 КУпАП);

2) суспільну мораль (передусім ст. 173-2–173-5, 181, 181-1, 184 КУпАП);

3) здоров'я населення (статті 175, 175-1, 176, 177, 178, 180, 180-1 КУпАП);

4) стан захищеності гарантованих державою основоположних прав і свобод осіб (такими складами правопорушень є, зокрема, домашнє насильство, булінг і мобінг).

Окрім цього, окремі адміністративні правопорушення, які розміщені у цій главі, є одночасно посяганнями на інші об'єкти адміністративно-правової охорони (так звані додаткові об'єкти). Наприклад, здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки також посягає

на суспільні відносини у сфері господарської діяльності; невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису, стрільба в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку є правопорушеннями, що також посягають на встановлений порядок управління.

Об'єктивна сторона правопорушень виражається через конкретні діяння, які прописані у диспозиціях статей. Більшість правопорушень у цій сфері вчиняються шляхом активних дій або через поєднання дій з бездіяльністю (дрібне хуліганство, завідомо неправдивий виклик спеціальних служб, заняття проституцією, булінг, домашнє насильство тощо). Однак існують склади, які можуть вчинятися лише шляхом бездіяльності, а саме: несплата аліментів та невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей.

Факультативними елементами об'єктивної сторони, встановлення яких є важливим для правильної кваліфікації діянь, є місце (громадське місце (ст. 173, 178, 181 КУпАП), заборонене місце (ст. 1751 КУпАП), на виробництві (ст. 179 КУпАП), заклади, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або заклади громадського харчування (ст. 1801 КУпАП)) та засоби та знаряддя (ст. 174, 177, 1772 КУпАП).

Вказана глава також містить склади, які за структурою об'єктивної сторони вважаються матеріальними. Так, ст. 183-1 КУпАП передбачає відповідальність за несплату аліментів. Однак караною за згаданою статтею є така несплата лише тоді, коли вона призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання. Матеріальними також вважаються склади, передбачені ст. 173-2 КУпАП (вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі) та 173-4 КУпАП (булінг (цькування) учасника освітнього процесу), оскільки для притягнення до відповідальності за цими статтями необхідно встановити, що психічному або фізичному здоров'ю потерпілого могла бути чи була заподіяна шкода.

Інші статі цієї глави вважаються формальними: для притягнення особи до відповідальності необхідно лише встановити

факт вчинення забороненого діяння, не залежно від того, чи були ним спричинені певні наслідки, чи ні.

Варто також звернути увагу, що окремі склади правопорушень у розглядуваній главі КУпАП можуть зовнішньо нагадувати матеріальні склади, при цьому бути формальними. Так, наприклад, ст. 173 КУпАП передбачає відповідальність за дрібне хуліганство, тобто нецензурну лайку в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, *що порушують громадський порядок і спокій громадян*. За буквального тлумачення виділена фраза фактично вказує на наслідки, які мали б бути спричинені діянням, а саме те, що у результаті вчинених протиправних дій завдається шкода громадському порядку чи спокою громадян. Однак такий висновок є помилковим. Під час більш детального аналізу статей, що містяться у главі 14 КУпАП, стає очевидним, що законодавець мав на меті не вказати на наявність конкретних наслідків правопорушення, а конкретизувати об'єкт посягання. Таким чином, якщо у результаті діянь, які передбачені у диспозиціях глави 14 КУпАП, не відбудеться посягання на громадський порядок чи громадську безпеку, то немає підстав для притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Так, наприклад, у справі від 17 липня 2023 року № 754/6304/23 суд констатував, що висловлювання нецензурною лайкою в бік працівників поліції не порушує громадський порядок і спокій громадян. Доказами порушення спокою громадян могли б бути зазначені у протоколі відомості про свідків події, їх письмові пояснення⁵. Тобто відсутні ті громадяни, спокій яких було порушено.

Так само не можна притягнути особу до відповідальності за ст. 178 КУпАП (поява у громадських місцях у п'яному вигляді), якщо зі зовнішніх ознак особи не можна встановити, що вона перебуває у такому стані. За змістом ч. 1 ст. 178 КУпАП об'єктивна сторона правопорушення полягає у появі в громадських місцях у нетверезому стані, що ображає людську гідність і громадську мораль, під якою необхідно розуміти: поведінку особи у стані сп'яніння, яка явно порушує

---

⁵ Постанова Деснянського районного суду м. Києва у справі від 17 липня 2023 року № 754/6304/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112495675>

загально визнані норми (непристойні висловлювання або жести, грубі вигуки, нав'язливе ставлення до громадян тощо); коли порушник має непристойний зовнішній вигляд, що викликає відразу (брудний, мокрий, розстебнутий одяг тощо); через сп'яніння особа повністю або значною мірою втратила орієнтування, у неї порушена координація рухів, звідси нестійкість, хитка хода); п'яний повністю безпорадний (у непристойному стані)⁶. Факт появи у п'яному вигляді у громадському місці, якщо поведінка особи є пристойною, не є підставою для притягнення до відповідальності⁷. Вказане стосується також і розпиття алкогольних напоїв, якщо з упаковки неможливо встановити, що це справді алкоголь.

Вказане також впливає на безпосередній обов'язок поліцейських щодо збирання доказів у вказаних справах. Доведенню підлягає факт порушення особою громадського порядку та громадської безпеки, тобто надання доказів того, що мало місце дійсно посягання на публічні норми (наприклад, необхідно надати докази того, що місце вчинення правопорушення є дійсно громадським, або що напій, який вживала особа, є алкоголевмісний). Так, наприклад, при розгляді справи від 19 жовтня 2023 року № 242/1172/23 Суд зазначив, що до протоколу про адміністративне правопорушення не було долучено належних доказів, які б підтверджували, що неповнолітній розпивав алкогольні напої в м. Селидове, вул. К. Маркса, 33б, біля магазину «АТБ» (пояснення свідків, тощо). Відтак доказів, які б безумовно надали змоги сторонньому спостерігачу безальтернативно визнати, що в діях особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є склад правопорушення й вона винна в ньому, в порушення ч. 2 ст. 251 КУпАП, суду не надано⁸. Окрім цього, норми законодавства не містять

---

⁶ Постанова Ленінського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 13 квітня 2023 року № 205/7503/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110197101>

⁷ Постанова Липовецького районного суду Вінницької області у справі від 06 листопада 2019 року № 136/2029/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85626466>

⁸ Постанова Селидівського міського суду Донецької області у справі від 19 жовтня 2023 року № 242/1172/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114285260>

прямої заборони на споживання алкоголю у магазинах / біля магазинів. Факт розпивання алкогольних напоїв не вказує на наявність у діях особи складу правопорушення, передбаченого частиною першою статті 178 КУпАП⁹.

Кваліфіковані склади передбачені ч. 2 ст. 173-2, ч. 2 ст. 173-3, ч. 2 ст. 173-4, ч. 2 ст. 173-5, ч. 2 ст. 175-1, ч. 2 та 3 ст. 178, ч. 2 ст. 180-1, ч. 2 ст. 181, ч. 2 ст. 181-1, ч. 2 ст. 182, ч. 3 ст. 183-1, ч. 2 та 6 ст. 184 КУпАП. Кваліфікуючими ознаками виступають повторність і вчинення правопорушення групою осіб.

Суб'єктивна сторона характеризується прямим або непрямим умислом. Для притягнення особи до відповідальності у матеріалах адміністративної справи обов'язково має бути вказано, що правопорушення вчиняється умисно (наприклад, «особа, маючи умисел на порушення громадського порядку, цеглиною розбив лобове скло у маршрутному таксі»)¹⁰. Для окремих правопорушень, як-от дрібне хуліганство, необхідно також вказувати про наявність хуліганського мотиву¹¹. Відсутність такої конкретизації унеможливує розмежування адміністративного правопорушення та цивільно-правового делікту недоговірною завдання шкоди).

Суб'єкт у зазначеній групі правопорушень переважно загальний. Спеціальний суб'єкт наявний у ст. 173-3 КУпАП (особа, що є членом сім'ї потерпілого, особа, щодо якої винесено терміновий заборонний припис); ст. 173-4 КУпАП (учасник освітнього процесу); 173-5 КУпАП (особа, що пов'язана з потерпілим трудовими відносинами; посадові особи та фізичні особи-підприємці, які використовують найману працю); ст. 180 КУпАП (батьки неповнолітнього, особи, які їх замінюють, інші повнолітні особи) тощо.

---

⁹ Постанова Любешівського районного суду Волинської області у справі від 20 березня 2024 року № 162/193/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117820296>

¹⁰ Постанова Деснянського районного суду м. Києва у справі від 14 серпня 2023 року № 754/9415/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112794524>

¹¹ Постанова Московського районного суду м. Харкова у справі від 12 червня 2024 року № 643/4287/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111452163>

Правопорушення, визначені статтями 173–173-2, 173-4, 173-5, 174, 177-2, частиною третьою статті 178, статтею 180-1, частинами першою, другою і третьою статті 181, частиною другою статті 182, статтями 183-1–184 КУпАП розглядає суд.

Працівники органів поліції розглядають та виносять рішення у справах за статтею 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176, 177, частиною першою і другою статті 178, статтями 180, 181-1, частиною першою статті 182 та статтею 183 КУпАП.

Уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції мають право складати протоколи про правопорушення за статтями 173–173-2, 173-4, 174, статтею 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176, 177, 178–181-1, 182–183-1, частини перша–третя, сьома статті 184 КУпАП.

Необхідно відзначити, що складання протоколу про адміністративні правопорушення свідчить про порушення справи про адміністративне правопорушення щодо конкретної особи, яка є суб'єктом правопорушення, безвиключно становить склад правопорушення. Особливість даного процесуального документу полягає в тому, що він одночасно виступає в якості документа, на основі якого відбувається порушення справи, і в якості документа, на основі якого відбувається звинувачення правопорушника, де від того, наскільки грамотно, змістовно, докладно і мотивовано протокол складений, залежать правильність розгляду справи по суті та обґрунтованість застосування адміністративного стягнення до правопорушника.

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 277 КУпАП, справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173, 173-1, 173-2, 178 КУпАП, розглядаються протягом доби. Такий особливий порядок покладає на відповідні органи, які складають протокол про адміністративне правопорушення, обов'язок забезпечити правопорушнику доступ до правосуддя та можливість реалізувати своє право на захист, а тому останній має бути не тільки доставлений до суду, а й повинна бути забезпечена його присутність у судовому засіданні під час розгляду адміністративної справи стосовно нього.

При розгляді справ про адміністративні правопорушення, які передбачені ст. 173 та частиною третьою статті 178 КУпАП, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу.

У випадку, якщо особа на виклик до суду не з'являється, постанови про його привід не виконуються, суд позбавлений можливості прийняти законне та обґрунтоване рішення по адміністративній справі, що має наслідком: 1) повернення адміністративного матеріалу на доопрацювання¹², або 2) повторне винесення постанови про привід, або 3) закриття справи, оскільки суддя позбавлений можливості встановити наявність вини особи у вчиненні правопорушення¹³, або 4) закриття провадження у справі у зв'язку з іншими обставинами, передусім закінченням строків накладення адміністративного стягнення, передбачених ст. 38 КУпАП¹⁴.

7.2. Кваліфікація працівниками поліції окремих адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку

7.2.1. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173 КУпАП

Стаття 173 КУпАП передбачає відповідальність за дрібне хуліганство, тобто нецензурну лайку в громадських місцях,

---

¹² Постанова Бродівського районного суду Львівської області у справі від 27 жовтня 2023 року № 439/2022/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114494910>

¹³ Постанова Дарницького районного суду м. Києва у справі від 23 лютого 2024 року № 753/11755/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117266857>

¹⁴ Постанова Роздільнянського районного суду Одеської області у справі від 12 лютого 2024 року № 511/3611/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116916106>

образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян.

Об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП, є суспільні відносини у сфері забезпечення громадського порядку. Громадська небезпека дій правопорушників проявляється в тому, що дрібне хуліганство певною мірою дезорганізує весь комплекс суспільних відносин, що сформувалися, а дії правопорушників спрямовані проти забезпечення нормального життя, суспільно-політичної діяльності громадян, необмеженого кола осіб¹⁵.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого цією статтею, полягає у нецензурній лайці в громадських місцях, образливому ставленні до громадян та інших діяч, що порушують громадський порядок і спокій громадян.

Найбільш розповсюдженою формою дрібного хуліганства є нецензурна лайка у громадських місцях, під якою необхідно розуміти найбільш цинічні лайки, що належать, як правило, до сфери статевих відносин, непристойні висловлювання, один із найогидніших різновидів словесної брутальності. Іншою формою цього правопорушення є образливе ставлення до громадян, під яким необхідно розуміти докучливу поведінку, пов'язану з образливими діями, що зневажають честь і гідність людини та обмежують будь-яку волю, до того ж у грубій розв'язній манері. Це може бути: хапання за одяг, насильницьке утримання за руки, демонстративне зривання головного убору, вимога дати цигарку або пускання в обличчя диму від неї, непристойна пропозиція дівчині та інші подібні дії. Для всіх цих випадків характерним є ігнорування волі та бажання оточення, прагнення нав'язати свою волю, а точніше свавілля¹⁶.

До поняття «інші подібні дії» слід віднести такі прояви дрібного хуліганства, як: насильницьке вторгнення в громадські місця всупереч забороні певних осіб, покликаних

---

¹⁵ Постанова Васильківського міськрайонного суду Київської області у справі від 01 березня 2024 року № 362/8187/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117499481>

¹⁶ Постанова Іванківського районного суду Київської області у справі від 30 січня 2024 року № 366/3423/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117912456>

слідкувати за порядком; співання нецензурних пісень, розповідання вульгарних анекдотів групам людей; вигуки, свист під час демонстрації кінофільмів; гвалт, крики з хуліганських мотивів біля вікон громадян у нічний час; публічне справляння природних потреб у невідведених для цього місцях; поява у громадському місці в оголеному вигляді; самовільне без потреби зупинення комунального транспорту; нанесення непристойних малюнків на тротуари, стіни, паркани, двері чи вчинення написів нецензурного змісту; грубе порушення черг, яке супроводжується ображенням громадян та проявом неповаги до них; знищення або пошкодження з хуліганських мотивів якого-небудь майна у незначних розмірах; зривання афіш, плакатів, газет, оголошень зі стендів; умисна (з бешкетництва) швидка їзда на автомобілях та мотоциклах по калюжах поблизу тротуарів, зупинок, інших місць скупчення людей тощо¹⁷.

Хоча за конструкцією об'єктивної сторони склад правопорушення «дрібне хуліганство» є формальним, для правильної кваліфікації діянь особи необхідно встановити, чи призвели вони до наслідків, за настання яких передбачена відповідальність за ст. 173 КУпАП, тобто чи було порушено громадський порядок і спокій громадян. Так, згідно з протоколом серії ВАД № 551153 від 13 березня 2024 року, особа «ПІБ» 26 лютого 2024 року о 01 годині 55 хвилин ночі за «адресою» особа «ППП» розбив камінцем вікно в магазині, чим вчинив дрібне хуліганство щодо ПП «Кафе», що належить іншій особі «ППП», тобто вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173 КУпАП». При розгляді вказаної справи суд зазначив, що, формулюючи суть правопорушення у протоколі, поліцейський не вказав, яким чином дії особи порушили громадський порядок і спокій громадян¹⁸. Тобто поліцейському у такому випадку необхідно було встановити не лише факт вчинення дій, які підпадають під визначення «хуліганські», але і те, що такі дії призвели до порушення спокійної обстановки суспільного

---

¹⁷ Постанова Чутівського районного суду Полтавської області у справі від 27 лютого 2024 року № 550/21/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117264355>

¹⁸ Постанова Брусилівського районного суду Житомирської області у справі від 20 березня 2024 року № 275/407/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117789350>

життя, тобто, що об'єктом посягання виступили саме громадський порядок і спокій громадян¹⁹.

Аналогічною була підстава для закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення у такому випадку: «Відповідно до протоколу про адміністративне правопорушення серії ВАВ № 978636, особа 09.12.2023 біля 15:30 години, перебуваючи за адресою «адреса» біля будинку, висловлювалася грубою нецензурною лайкою щодо особи-2, погрозувала фізичною розправою. Під час судового розгляду особа, що притягається до відповідальності за ст. 173 КУпАП, свою вину у вчиненому правопорушенні не визнала, заперечила проти обставин, викладених у протоколі про адміністративне правопорушення. Дала показання про те, що 09.12.2023 та 11.12.2023 дійсно між нею та його сусідкою виник словесний конфлікт, під час якого вони висловлювалася на адресу одна одної нецензурною лайкою. Водночас конфлікт виник з вини сусідки»²⁰.

Фактично у наведених ситуаціях йдеться про розмежування приватного (особистого) та публічного (громадського). Оскільки у протоколі не вказано, що стало підставою протиправної поведінки особи: особистий конфлікт з потерпілою особою чи прояв неповаги до суспільства / байдуже ставлення до законів і встановлених правил поведінки, суд не мав можливості встановити у діях особи склад проступку «дрібне хуліганство».

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього правопорушення є місце його скоєння, а саме – громадське місце, яке отримало законодавче визначення як частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи запрошенням, або за плату, постійно,

---

¹⁹ Вдале пояснення щодо цього міститься у випуску новин, де частково відтворено судові засідання щодо розгляду судової справи по ст. 173 КУпАП: Черговий ляп волинського дільничного чи фальсифікація справи? ТРК Аверс. 2022. URL: https://www.youtube.com/watch?v=rJnd_MA_G04

²⁰ Постанова Херсонського міського суду Херсонської області у справі від 20 лютого 2024 року № 766/12467/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117206791>

Постанова Сахновщинського районного суду Харківської області у справі від 28 березня 2024 року № 634/279/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117961910>

періодично або час від часу, зокрема під'їзди, а також підземні переходи, стадіони²¹. Опосередковано поняття громадського місця визначено також у ст. 178 КУпАП: це вулиці, закриті спортивні споруди, сквери, парки, всі види громадського транспорту, включно з транспортом міжнародного сполучення²².

Визначення того, чи відносяться певні приміщення чи території до громадських, здійснюється також під час судового розгляду. Так, оскаржуючи постанову суду, якою особу притягнуто до відповідальності за ст. 173 КУпАП, адвокат стверджував, що особистий кабінет директора Волинського обласного фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» не є громадським місцем, тому відсутня об'єктивна сторона «дрібно-го хуліганства» і провадження необхідно закрити. На думку суду, оскільки до кабінету директора було запрошено декілька осіб, а діями особи, що притягається до адміністративної відповідальності, було порушено нормальні умови для праці цих осіб та спричинено певні негативні наслідки для діяльності даної організації, то кабінет директора може вважатися громадським місцем²³.

У випадку, якщо у протоколі про адміністративне правопорушення не буде вказано місця вчинення правопорушення, або таке місце не буде вважатися громадським, суд буде зобов'язаним закрити провадження у справі. Наприклад, у справі від 04 квітня 2024 року № 358/453/24 суд зазначив, що кваліфікація дій особи, які висловилися у вигляді образ грубими нецензурними словами та погроз фізичною розправою, за ст. 173 КУпАП є помилковою, оскільки відсутня об'єктивна сторона вказаного адміністративного правопорушення, а саме така ознака об'єктивної сторони як «громадське

---

²¹ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 р. № 2899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 565.

²² Постанова Іванківського районного суду Київської області у справі від 30 січня 2024 року № 366/3423/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117912456>

²³ Постанова Волинського апеляційного суду у справі 01 квітня 2024 року № 161/21800/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118073829>

місце», оскільки подія відбувалася на території домоволодіння, за місцем мешкання потерпілої²⁴.

Суб'єктом правопорушення можуть бути особи, яким випнилося 16 років.

Суб'єктивна сторона цього правопорушення характеризується наявністю вини. Особа усвідомлює, що її дії протиправні, вона передбачає, що в результаті їх здійснення буде порушено громадський порядок і прагне саме до цього. Зазначені дії не зумовлені особистими мотивами й конкретною метою, а за своїми внутрішніми чинниками фокусуються як неповага до суспільства²⁵. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони дрібного хуліганства є мотив неповаги до суспільства (хуліганський мотив).

Елементом суб'єктивної сторони дрібного хуліганства є також мотив задоволення індивідуальних потреб самоствердження шляхом ігнорування гідності інших людей. Домінування у свідомості винного такого внутрішнього спонукання і відсутність особистого мотиву посягання на потерпілого є головним критерієм відмежування дрібного хуліганства від інших правопорушень, а також цивільно-правових спорів. Вказане наглядно продемонстровано у судовій справі від 28 лютого 2024 року № 525/161/24, де суд зазначив, що встановлені в судовому засіданні обставини справи свідчать про те, що дії особи, що притягається до адміністративної відповідальності, пов'язані з особистими неприязними стосунками з потерпілим, та свідчать про бажання образити на цьому ґрунті, а не порушити громадський порядок. З урахуванням викладених обставин, в діянні особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, відсутній склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП²⁶.

---

²⁴ Постанова Богуславського районного суду Київської області у справі від 04 квітня 2024 року № 358/453/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118121505>

²⁵ Херсонського міського суду Херсонської області у справі від 16 лютого 2024 року № 766/11062/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117423033>

²⁶ Постанова Великобагачанського районного суду Полтавської області у справі від 28 лютого 2024 року № 525/161/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117308571>

Відмінною особливістю дрібного хуліганства від хуліганства, що наказується в кримінальному порядку, є те, що воно не має характеру грубого порушення громадського порядку, яке спричиняє суттєву шкоду суспільним відносинам, правовим і законним інтересам громадян.

Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 03.07.2019 року № 288/1158/16-к зазначила, що хуліганські дії завжди посягають на громадський порядок. Для юридичної оцінки діяння за ст. 296 КК України обов'язковим є поєднання ознак об'єктивної сторони цього злочину у виді грубого порушення громадського порядку, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, і суб'єктивної сторони, зокрема, мотиву явної неповаги до суспільства. А за відсутності відповідного мотиву, коли застосування насильства зумовлене неприязними стосунками з потерпілим і прагненням завдати шкоди конкретній особі з особистих спонукань, сам собою факт вчинення протиправних дій у громадському місці в присутності сторонніх осіб не дає достатніх підстав для кваліфікації їх як хуліганства^{27, 28}. Проявами особливої зухвалості під час цих дій є нахабне поведження, буйство, бешкетування, поєднане з насильством, знищення або пошкодження майна, тривале порушення спокою громадян, зрив масового заходу, тимчасове порушення нормальної діяльності установи, підприємства, організації або громадського транспорту тощо. Винятковим цинізмом у контексті статті 296 КК визнаються дії, що демонструють брутальну зневагу до загальноприйнятих норм моралі, зокрема прояви безсоромності чи грубої непристойності, публічне оголення, знущання з хворих, дітей, людей похилого віку, осіб, що знаходяться у безпорадному стані²⁹.

Постанова Новодністровського суду Чернівецької області у справі від 27 лютого 2024 року № 719/152/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117266770>

²⁷ Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі від 03 липня 2019 року № 288/1158/16-к. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/82998245>

²⁸ Постанова Верховного Суду у справі від 01 квітня 2024 року № 756/10843/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118109146>

²⁹ Постанова Верховного Суду у справі від 24 січня 2023 року № 640/20302/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108628304>

Дрібне хуліганство також необхідно відрізнити від таких схожих дій, як самоправство, приниження гідності, нанесення побоїв або інших проступків, які також мають наслідком адміністративну відповідальність (поява у нетверезому стані у громадських місцях, порушення правил руху, куріння у громадському транспорті і т. ін.)³⁰.

Наприклад, у матеріалах справи від 20 березня 2024 року № 553/837/24 знаходиться протокол про адміністративне правопорушення, згідно з яким 09.03.2024 року о 22:00 годині «ППП-1» за адресою: «адреса», вчинив дрібне хуліганство, а саме: хапав за руки та одяг гр. «ППП-2», чим порушував громадський порядок і спокій громадян, чим вчинив правопорушення, передбачене ст. 173 КУпАП. Потерпіла «ППП-2» зазначила, що 09.03.2024 року близько о 21.30 годині за її місцем мешкання її хлопець прийшов та на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин почав хапати її за горло та руки, стискаючи їх з усієї сили. Потім почав звинувачувати її у викраденні телефону. За результатами розгляду справи суд встановив, що подія відбулася в квартирі потерпілої, а також потерпіла зазначила, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, є її хлопцем, та застосував до неї фізичне насилля. На думку суду, тут не лише відсутня така ознака об'єктивної сторони, як громадське місце, але і завдання фізичного насилля не входить в об'єктивну сторону дрібного хуліганства, а, що більш вірогідно, утворює склад правопорушення «домашнє насильство»³¹.

При відмежуванні «дрібного хуліганства» від подібних складів адміністративних правопорушень варто також звернути увагу і на те, що хуліганські дії можуть вчинятися і щодо поліцейських, зокрема тих, які прибули на виклик

---

³⁰ Постанова Іванківського районного суду Київської області у справі від 30 січня 2024 року № 366/3423/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117912456>

³¹ Постанова Ленінського районного суду м. Полтави у справі від 20 березня 2024 року № 553/837/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117808377>

Постанова Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області у справі від 25 січня 2023 року № 175/3482/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108597158>

та вживають заходів щодо припинення вчинення особою правопорушення. У такому випадку необхідно встановити, чи дії особи здійснюються з метою порушення громадського порядку чи з метою перешкодити працівнику поліції виконати його повноваження. В останньому випадку дії особи, навіть якщо вони супроводжуються образою поліцейського, слід кваліфікувати за ст. 185 КУпАП³².

7.2.2. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173-2 КУпАП

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють спірні правовідносини, є Закони України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»³³ та «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»³⁴.

Диспозицією ч. 1 ст. 173-2 КУпАП передбачено чотири самостійні склади правопорушення:

- 1) вчинення домашнього насильства;
- 2) вчинення насильства за ознакою статі;
- 3) невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений;
- 4) неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення щодо такої особи термінового заборонного припису.

Диспозиція ч. 2 ст. 173-2 КУпАП передбачає кваліфікований склад: «Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті». Повторність правопорушення – це повторне вчинення протягом року адміністративного правопорушення, відповідальність

---

³² Постанова Лозівського міськрайонного суду Харківської області у справі від 16 січня 2024 року № 629/182/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116350029>

³³ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

³⁴ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

за яке передбачена відповідними статтями КУпАП та визначається за фактами винесених постанов у справах про адміністративні правопорушення, які набрали законної сили.

Не зазначення в фабулі протоколу про те, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, повторно протягом року вчинила будь-яке з порушень, передбачених частиною першою статті 173-2 КУпАП, позбавляє суд можливості розгляду вказаного протоколу та має наслідком його повернення для належного дооформлення начальнику територіального відділення, працівник якого склав такий протокол³⁵.

1) Кваліфікація «домашнього насильства»

Об'єктом вказаного правопорушення є суспільні відносини у сфері захисту прав громадян.

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», домашнє насильство – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь. Вказаний закон також містить пояснення щодо того, що становить кожен із перелічених видів насильства.

Об'єктивна сторона домашнього насильства, передбаченого зазначеною статтею, полягає в умисному вчиненні *будь-яких із зазначених у диспозиції дій*, а саме: вчинення насильства фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право тощо).

---

³⁵ Постанова Сарненського районного суду Рівненської області у справі від 18 березня 2024 року № 572/1098/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117756397>

Другим обов'язковим елементом об'єктивної сторони є *можливість настання чи настання фізичної або психологічної шкоди, яка була чи могла бути завдана потерпілому*. Діяння, які мають ознаки домашнього насильства, за відсутності доказів на підтвердження завдання (можливого завдання) шкоди фізичному та психологічному здоров'ю потерпілого, не охоплюються складом адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 173-2 КУпАП, оскільки завдання (можливе завдання) шкоди в цьому випадку є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони проступку³⁶.

Останнім обов'язковим елементом об'єктивної сторони є наявність причинного зв'язку вчиненого діяння і наслідками, що настали.

Отже, домашнє насильство, у розумінні ст. 173-2 КУпАП, є адміністративним правопорушенням, з матеріальним складом, оскільки потребує наявності не тільки певного діяння, але й спричинення або загрози спричинення шкоди фізичному або психічному здоров'ю потерпілого.

Для складу правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 173-2 КУпАП, не має значення поведінка потерпілої сторони. Свобода від насильства – це одне із основних прав людини³⁷.

Дотримуючись граматичного тлумачення диспозиції цієї норми КУпАП, орган поліції зобов'язаний при складанні протоколу про адміністративне правопорушення зазначити конкретно, в чому саме полягало насильство, що прямо витікає з диспозиції статті (погрози, образи, чи переслідування, позбавлення житла, їжі, тощо), і це є обов'язковим. Якщо у матеріалах справи відсутні будь-які відомості про тілесні ушкодження (відсутня фізична шкода), а також відсутні будь-які докази, як-от висновок психолого-психіатричної експертизи, покази свідків, потерпілих тощо, які би підтверджували заподіяння чи можливість заподіяння шкоди психічному здоров'ю особи, то суд не може притягнути особу до відповідальності саме за «домашнє насильство».

---

³⁶ Постанова Київського апеляційного суду у справі від 17 січня 2024 року № 372/2923/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116485053>

³⁷ Постанова Закарпатського апеляційного суду у справі від 18 січня 2024 року № 301/3347/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116398076>

Отож, домашнє насильство, яке охоплюється диспозицією ч. 1 ст. 1732 КУпАП, виникає тоді, коли будь-які діяння фізичного, психологічного чи економічного характеру тягнуть за собою можливість настання шкоди фізичному або психічному здоров'ю потерпілого. Самі собою, зокрема, нецензурні висловлювання та образи не формують домашнє насильство. Вони утворюють склад адміністративного правопорушення лише у тому випадку, коли такі висловлювання спрямовані на обмеження волевиявлення особи, якщо такі дії викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Неприятні відносини не можуть розглядатися як вчинення домашнього насильства, слугувати підставою формального складення протоколів про адміністративне правопорушення *без підтвердження таких обставин фактичними даними*. Лише протокол про адміністративне правопорушення без підтвердження сукупністю інших належних та допустимих доказів не є безумовним та беззаперечним доказом на доведення вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення³⁸.

Не утворюють складу адміністративного правопорушення «домашнє насильство» також конфлікти, що виникають із цивільних правовідносин (наприклад, користування спільним житлом, поділ майна тощо)³⁹.

Варто вказати, що суди часто закривають провадження у справах про домашнє насильство у зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення у випадку, якщо під час судового розгляду буде встановлено, що сторони примирилися⁴⁰.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу. Під поняття домашнього насильства, яке утворює склад адміністративного

---

³⁸ Постанова Львівського апеляційного суду у справі від 22 лютого 2023 року № 464/6486/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109193737>

³⁹ Постанова Верховного Суду у справі від 08 лютого 2021 року № 766/17398/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94938699>

⁴⁰ Постанова Марганецького міського суду Дніпропетровської області у справі від 20 березня 2024 року № 180/453/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117837201>

правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 173-2 КУпАП, потрапляють лише такі діяння, якими *цілеспрямовано та навмисно* спричиняється емоційна невпевненість, страх або іншим чином завдається шкода психічному здоров'ю іншого члена сім'ї.

Суб'єкт правопорушення – спеціальний. Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб: подружжя; колишнє подружжя; мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя); особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти; особи, які мають спільну дитину (дітей); батьки (мати, батько) і дитина (діти); та ін.

Відповідно до частин другої та четвертої статті 3 СК України, сім'ю утворюють особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кривного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства⁴¹.

Потерпілим у справах про домашнє насильство може виступати член сім'ї, тобто особа, яка проживає разом або об'єднана з кривдником законними правами чи обов'язками щодо утримання. Слід звернути увагу на наявну в цьому визначенні категорію «член сім'ї». Якщо такі дії будуть вчинені стосовно іншої особи, то це діяння повинно бути кваліфіковане за іншою статтею КУпАП⁴². Так, наприклад, у справі від 20 лютого 2024 року № 376/382/24 суд зазначив, що до матеріалів справи не додано доказів того, що потерпілий є членом сім'ї особи, яка притягається до відповідальності, та вони пов'язані спільним побутом, чи спільно проживають, унаслідок чого мають взаємні права та обов'язки. У зв'язку з цим суд не має можливості встановити наявності об'єктивної сторони,

---

⁴¹ Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.

⁴² Постанова Іванівського районного суду Одеської області у справі від 07 лютого 2024 року № 499/117/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116814691>

відтак закриває провадження у справі зв'язку з відсутністю події та складу адміністративного правопорушення⁴³.

У випадку, якщо при розгляді справи буде встановлено, що особи (навіть якщо вони юридично вважаються членами сім'ї) не об'єднані законними правами чи обов'язками щодо утримання, це є підставою для закриття провадження у справі за відсутністю об'єктивної сторони⁴⁴. Вказане правило працює і у зворотному напрямі: наявність доказів того, що особи ведуть спільний побут та мають взаємні права і обов'язки з утримання, є підставою для кваліфікації дій протиправних особи як «домашнє насильство» і тоді, коли юридично особи не вважаються членами однієї сім'ї (наприклад, вчинення кривдником насильства відносно своєї дівчини чи її матері)⁴⁵.

2) Кваліфікація невиконання термінового заборонно-го припису

Об'єктом цього адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері захисту прав громадян.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника – спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства.

Відповідно до ч. 1 ст. 25 Закону, терміновий заборонний припис виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування

---

⁴³ Постанова Сквирського районного суду Київської області у справі від 20 лютого 2024 року № 376/382/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117308402>

⁴⁴ Постанова Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області у справі від 22 січня 2024 року № 348/2762/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116563835>

⁴⁵ Постанова Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 06 березня 2024 року № 204/1841/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117453074>

Постанова Ірпінського міського суду Київської області у справі від 19 лютого 2024 року № 367/1384/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117178880>

безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення⁴⁶.

Частинами 2–4 ст. 25 Закону передбачено, що терміновий заборонний припис може містити такі заходи: 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; 2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; 3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою⁴⁷. Терміновий заборонний припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків⁴⁸.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає в невиконанні термінового заборонного припису (тобто одного чи кількох заходів, які в ньому зазначені) особою, стосовно якої він винесений.

Суб'єкт правопорушення – спеціальний.

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Судовою практикою вироблено усталену позицію щодо того, що сам собою факт невиконання обмежень, які вказані у терміновому заборонному приписі, не є карним. Суди звертають увагу на те, що порушення такого припису має супроводжуватися спричиненням дискомфорту потерпілому. Отож, у випадку відсутності у матеріалах справи доказів звернення потерпілої до правоохоронних органів із заявою про притягнення кривдника до відповідальності внаслідок порушення обмежень, які встановлені приписом, суди вважають, що підстави для притягнення особи до відповідальності відсутні⁴⁹.

---

⁴⁶ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

⁴⁷ Там же.

⁴⁸ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : Наказ МВС України від 01.08.2018 № 654.

⁴⁹ Постанова Менського районного суду Чернігівської області у справі від 09 жовтня 2023 року № 738/1679/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114034520>

Варто звернути увагу і на те, що частими є випадки, коли особа одночасно порушує обмеження, які встановлені терміновим заборонним приписом, та вчиняє домашнє насильство (тобто вчиняє одночасно дві дії з ч. 1 ст. 173-2 КУпАП, які є самостійними правопорушеннями). Це відбувається у таких випадках: щодо особи, яка вчиняла дії, які містять ознаки домашнього насильства, уповноважені працівники поліції склали протокол та на підставі оцінки ризиків видавали терміновий заборонний припис. Надалі відповідний протокол з іншими доказами надсилається до суду. Переважно судове засідання у справі призначається не раніше, ніж через два тижні. У цей строк особа, щодо якої винесений терміновий заборонний припис, може порушити встановлені обмеження та продовжити вчиняти діяння, які мають ознаки домашнього насильства. Оскільки рішення за першим випадком домашнього насильства ще не винесено, то дії особи неможливо кваліфікувати як ч. 2 ст. 173-2 КУпАП (повторне вчинення). У такому випадку обидві дії необхідно кваліфікувати за ч. 1 ст. 173-2 КУпАП та за кожною з них визначити вид і міру стягнення. Опісля, з урахуванням вимог ст. 36 КУпАП, стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з вчинених.

7.2.3. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173-4 КУпАП

Відповідно до підпункту 31 ст. 1 Закону України «Про освіту», *булінг (цькування)* – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Є різні підходи до визначення поняття «булінг». Зокрема, булінг визначають як довготривалий процес усвідомленого жорстокого поведіння, фізичного або психічного, з боку індивіда або групи щодо іншого індивіда, який не здатен себе

захистити в цій ситуації, або умисну, систематично повторювану та агресивну поведінку, що включає нерівність соціальної влади або фізичної сили, або як соціальну систему, яка включає переслідувача, жертву, а також сторонніх спостерігачів.

Основною характеристикою булінгу є емоційне приниження, образа почуттів людини, висловлювання принизливих оцінок щодо іншої людини, що призводить до виключення її з групи. Ознаки булінгу, зокрема, це: емоційне приниження, що включає вербальні і невербальні способи вираження; продовження емоційно образливої і принизливої поведінки впродовж тривалого періоду; непривітна і недовірлива поведінка; втручання у приватне життя людини; погіршення психологічного і фізичного стану людини, на яку спрямована агресія; намір завдати шкоди іншій людині, що дозволяє чи сприяє, щоб ця людина пережила травмуючі події, та інше.

Всі дії, які утворюють булінг, попри їх різноманіття, мають спільні риси:

1) дисбаланс влади, тобто кривдник та жертва обов'язково різні за соціальним статусом, фізичною чи психологічною адаптованістю до середовища, тощо;

2) намір нашкодити, тобто кривдник навмисно викликає емоційний або фізичний біль у потерпілого, насолоджується спостерігаючи;

3) погроза подальшої агресії, тобто кривдник і жертва розуміють, що це не перший і не останній випадок знущання. Тобто істотними ознаками булінгу є системність такого цькування та чітке розмежування ролей⁵⁰.

Об'єктом зазначеного адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського (публічного) порядку під час здійснення освітнього процесу (громадський порядок та громадська безпека в освітньому середовищі). Додатковими об'єктами цього правопорушення є психічне здоров'я, фізичне здоров'я, психологічна, фізична, економічна, сексуальна недоторканість малолітньої чи неповнолітньої особи;

---

⁵⁰ Постанова Заставнівського районного суду Чернівецької області у справі від 03 квітня 2024 року № 716/533/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118098338>

інших учасників освітнього процесу (якщо стосовно них булінг вчиняється малолітньою чи неповнолітньою особою).

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 173-4 КУпАП, виражається у формі вчинення малолітнім / неповнолітнім учасником освітнього процесу або щодо таких осіб іншими учасниками освітнього процесу психологічного, фізичного, економічного, сексуального насильства, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій; наслідки у вигляді заподіяння шкоди психічному або фізичному здоров'ю потерпілого (яка могла бути чи була заподіяна); причинний зв'язок між діянням та наслідками (ч. 1 ст. 173-4 КУпАП).

Частина третя ст. 173-4 КУпАП встановлює відповідальність батьків або осіб, що їх замінюють, за вчинення дитиною булінгу.

Частини друга та четверта цієї статті містять кваліфікований склад, а саме передбачають обтяжуючі обставини у вигляді групового вчинення булінгу та повторності.

Остання, п'ята частина цієї статті передбачає відповідальність керівника закладу освіти за неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу.

Типовими ознаками булінгу (цькування), які враховуються при кваліфікації діяння, є:

1) систематичність (повторюваність) діяння. Ситуативний конфлікт, який відбувся в навчальному закладі між учителем та учнем, сам собою не утворює наявності у діях особи складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 173-4 КУпАП. Систематичність як ознаку насильства можна визначити як вчинення трьох або більше діянь, які пов'язані однаковими або подібними об'єктами, вчиняються в межах однієї й тієї самої форми вини та спрямовані на досягнення загального результату⁵¹;

2) наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);

---

⁵¹ Постанова Верховного Суду у справі від 25 лютого 2021 року № 583/3295/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443>

3) дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого⁵².

При складанні протоколу про адміністративне правопорушення за цією статтею необхідно вказувати:

1) опис протиправного діяння, з обов'язковим зазначенням, до якого виду насильства такі дії/бездіяльність належать;

З аналізу протоколу про адміністративне правопорушення у справі від 19 лютого 2024 року № 566/512/23 суд зробив висновок, що суть адміністративного правопорушення викладена без конкретизації об'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 173-4 КУпАП, зокрема, в протоколі не зазначено, які саме протиправні дії були вчинені щодо потерпілого з конкретизацією кожного випадку та часу їх вчинення, які наслідки викликали вказані дії у потерпілого, чи мало діяння систематичний характер⁵³.

2) підтвердження того, що кривдник вчиняв протиправні дії щодо потерпілого систематично (повторюваність діяння).

Так, наприклад, у протоколі про адміністративне правопорушення фабулу правопорушення викладено так: «у кабінеті заступника директора «ПП-1» вчиняв булінг (цькування) психологічного характеру систематично по відношенню до неповнолітньої учениці, а саме погрожував розповсюдити її інтимні фото стороннім особам, у присутності педагогів, принизив неповнолітню ученицю, стверджуючи, що вона займається проституцією, внаслідок чого була заподіяна шкода психічному здоров'ю потерпілої, чим вчинив правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 173-4 КУпАП». На думку суду, оскільки до протоколу про адміністративне правопорушення не додано беззаперечних доказів систематичності вчинення дій, які можна розцінювати як правопорушення,

---

⁵² Постанова Рівненського апеляційного суду у справі від 15 березня 2024 року № 566/512/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117722229>

⁵³ Постанова Млинівського районного суду Рівненської області у справі від 19 лютого 2024 року № 566/512/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117224855>

передбачене ч. 1 ст. 173-4 КУпАП, то у діях особи відсутній відповідний склад правопорушення⁵⁴;

3) вказівку на те, що у результаті такого діяння могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого⁵⁵;

4) зазначення свідків за їх наявності.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – спеціальний. Ним може виступити лише учасник освітнього процесу.

Перелік осіб, які визнаються учасниками освітнього процесу, наданий у ст. 27 Закону України «Про дошкільну освіту»⁵⁶ та ст. 52 Закону України «Про освіту»⁵⁷. Учасниками освітнього процесу, зокрема, є: здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти.

Однак, також варто звернути увагу і на те, що булінг стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи може бути вчинений будь-якою особою, яка є учасником освітнього процесу, а стосовно інших учасників освітнього процесу – лише малолітньою або неповнолітньою особою.

Суб'єктами адміністративної відповідальності за булінг, учинений малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, є батьки або особи, які їх замінюють. Вказане необхідно розуміти так, що у випадку вчинення малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років діяння, яке має ознаки булінгу, поліцейський складає протокол про адміністративне правопорушення не за ч. 1 ст. 173-4, а за ч. 3 або ч. 4 ст. 173-4 КУпАП. Такий протокол складається не на дитину, а на батьків або осіб, які їх замінюють.

---

⁵⁴ Постанова Дніпровського апеляційного суду у справі від 02 лютого 2024 року № 204/15976/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116863296>

⁵⁵ Постанова Харківського районного суду Харківської області у справі від 21 лютого 2024 року № 635/1091/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117169931>

⁵⁶ Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 259.

⁵⁷ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380.

У справі від 06 березня 2024 року № 362/887/24 встановлено, що до адміністративної відповідальності притягається батько малолітнього, з огляду на вчинення з боку такого малолітнього булінгу, як про це йдеться у протоколі про адміністративне правопорушення. Однак, з огляду на наведене, батько малолітнього не є суб'єктом адміністративної відповідальності за частиною 1 статті 173-4 КУпАП (лише за ч. 3 та ч. 4 ст. 173-4 КУпАП) і, відповідно, не підлягає адміністративній відповідальності у цій справі⁵⁸.

Для кваліфікації дій особи як «булінг» (ч. 1–4 ст. 173-4 КУпАП) необхідно не лише встановити, що учасниками конфлікту є учасники освітнього процесу, але і те, що однією із сторін (потерпілим або кривдником) є малолітня або неповнолітня особа. Отже, законодавець у чинному нормативному регулюванні чітко розмежував суб'єктів адміністративної відповідальності за булінг залежно від віку особи, що його скоїла.

Як приклад розглянемо ситуацію, що виникла при розгляді справи від 12 лютого 2024 року № 190/233/24. Згідно з протоколом про адміністративне правопорушення, особа «ППП-1» з 30.11.2023 року до 29.01.2024 року, будучи вітчимом учениці 6 класу, за адресою «адреса» вчинив булінг щодо вчительки математики «ППП-2», а саме: ображав її нецензурною лайкою та погрожував фізичною розправою, принижував честь і гідність, унаслідок чого потерпілій могла бути завдана шкода психічному здоров'ю. Враховуючи, що особі інкримінується вчинення булінгу щодо вчителя, тобто іншого учасника освітнього процесу, суб'єктом правопорушення може бути лише малолітня або неповнолітня особа (спеціальний суб'єкт), а отже «ППП-1» не є суб'єктом вказаного адміністративного правопорушення, у зв'язку з чим відсутній склад правопорушення⁵⁹.

Важливими доказами у таких категоріях справ виступають протоколи психоконсультаційного дослідження стосовно

---

⁵⁸ Постанова Васильківського міськрайонного суду Київської області у справі від 06 березня 2024 року № 362/887/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117566121>

⁵⁹ Постанова П'ятихатського районного суду Дніпропетровської області у справі від 12 лютого 2024 року № 190/233/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117354131>

дитини, протоколи проведення професійної бесіди психолога щодо контролю за поведінкою вчителя тощо.

Обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, визначених ст. 255 КУпАП.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається у формі прямого умислу. Кривдник усвідомлює протиправний характер свого діяння, передбачає його шкідливі наслідки та бажає настання цих наслідків.

7.2.4. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 174 КУпАП

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері громадського порядку та громадської безпеки.

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 174 КУпАП, передбачає стрільбу з вогнепальної чи холодної метальної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії або пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду в населених пунктах і в не відведених для цього місцях, а також у відведених місцях з порушенням встановленого порядку (формальний склад).

Диспозиція ст. 174 КУпАП є бланкетною нормою і лише описує безпосередньо саме правопорушення, але для повного визначення ознак цього правопорушення відсилає до інших галузей права, тобто відсилає до інших норм права чи підзаконних нормативно-правових актів, які визначають конкретні місця, відведені для стрільби, зокрема з вогнепальної зброї, а також порядок здійснення такої стрільби. Відтак для встановлення складу цього адміністративного правопорушення посадова особа, яка складає протокол про адміністративне правопорушення, має зазначити нормативно-правий акт, який встановлює перелік місць, відведених для стрільби, а також вказати конкретний пункт цього нормативно-правового акта,

який було порушено особою, яка притягається до адміністративної відповідальності⁶⁰.

Для правильного оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення необхідно враховувати таке:

1. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони виступає активна дія, яка полягає у вчиненні пострілів. Відтак важливим аспектом, який підлягає доведенню у вказаній категорії справ, є встановлення того, що виникла власне «стрільба», а не інші дії, як-от тримання в руках чи погроза застосування. З матеріалів справи № 289/501/24 вбачається, що між потерпілою та її чоловіком виник сімейний конфлікт, під час якого останній взяв рушницю. Потерпіла злякалася і втекла в ліс, де почула звуки, схожі на постріли з рушниці. Суд зазначив, що не надано доказів того, що мала місце дійсно стрільба і, якщо мала, що вона була здійснена саме з вказаної вогнепальної мисливської зброї. Пояснення потерпілої

---

⁶⁰ Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22.02.2000 № 1478-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 18. Ст. 132.

Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622.

Про затвердження Вимог безпеки та встановлення придатності для проведення стрільби у стрілецьких тирах, на стрільбищах та стендах : Наказ МВС України від 31.10.2023 № 881.

Про затвердження Тимчасової інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів працівниками суду, правоохоронних органів та їх близькими родичами, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві, народними депутатами України, членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовцями, крім тих, які проходять строкову військову службу, державними службовцями та журналістами : Наказ МВС України від 13.06.2000 № 379.

Про затвердження Інструкції з придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання зброї, боєприпасів закладами вищої освіти із спеціальними умовами навчання, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 13.04.2021 № 266.

беззаперечно не доводить здійснення стрільби зі зброї, оскільки потерпіла не була очевидцем такої стрільби⁶¹.

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови під пострілом слід розуміти викидання кулі чи снаряду з каналу ствола під дією порохових газів, що утворюються при згорянні порохового заряду⁶².

Отже, зброя та патрони / снаряди до неї є одним цілим. Суть пострілу, зважаючи на призначення зброї та патрона, повинна полягати в можливості ураження живої цілі, не залежно від того, чи досягнена після пострілу така мета, чи ні. Суд у справі від 15 січня 2024 року № 444/3989/23 зазначив, що якщо рушниця видала лише звук без вильоту з каналу ствола снаряду, то такий факт не можна вважати пострілом, оскільки із ствола, як зазначено, не вилетів відповідний снаряд (шріт), який би міг виправдати функцію зброї. Для прикладу, якщо вставити в патронник ствола гільзу лише з вмонтованим капсулем та натиснути на спусковий курок, чи здійснити вдаряння рушницею об інший предмет, відбудеться лише звук. Із досліджених у суді доказів вбачається, що особа в інкримінованому місці та часі здійснила звук, але в жодному випадку не постріл. Будь-яких даних про те, що в результаті звуку із каналу ствола вилетів снаряд, поліцією до матеріалів справи не долучено. Зокрема, не долучено висновку відповідної балістичної експертизи, використаної гільзи, можливо, кулі чи іншого снаряду, тощо. У вказаному випадку матеріали адміністративного протоколу не дають достатніх підстав та доказів для висновку про винність особи та наявності в її діях правопорушення, передбаченого ст. 174 КУпАП, оскільки матеріалами справи доведено лише здійснення звуку, а не пострілу⁶³.

2. Факультативним елементом об'єктивної сторони, який необхідно встановити для належної кваліфікації цього правопорушення, є *знаряддя вчинення правопорушення*.

---

⁶¹ Постанова Радомишльського районного суду Житомирської області у справі від 04 березня 2024 року № 289/501/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117396308>

⁶² Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. К. ; Ірпінь : Перун, 2005.

⁶³ Постанова Жовківського районного суду Львівської області у справі від 15 січня 2024 року № 444/3989/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116422204>

Вказана норма закону забороняє стрільбу з певного конкретно визначеного виду зброї: вогнепальної, холодної металної, пневматичної зброї чи пристрою для відстрілу патронів. Здійснення пострілів з інших видів зброї не утворює розглядуваного складу правопорушення. Так, у судовому засіданні у справі 29 лютого 2024 року № 331/1269/24 встановлено, що особа здійснила постріл із сигнального пістолета «EKOL Maјarov». Водночас сигнальний пістолет не відносить до жодного з виду зброї, перелічених у диспозиції статті 174 КУпАП. Відповідно, відсутній склад адміністративного правопорушення⁶⁴.

Не містить складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 174 КУпАП, також стрільба із перелічених видів зброї, якщо калібр менший або рівний 4,5 міліметра⁶⁵.

3. Наступним факультативним елементом є місце вчинення правопорушення. Караною вважається стрільба, якщо вона здійснена в населених пунктах та / або в невідведених для цього місцях. Неналежне встановлення місця вчинення правопорушення має наслідком закриття провадження у справі. Як приклад вкажемо витяг із матеріалів справи від 13 березня 2024 року № 603/104/24: з протоколу про адміністративне правопорушення вбачається, що особа здійснила постріли на стрільбищі Монастириської міської ради за межами м. Монастириська. Водночас працівник поліції зазначив у протоколі про те, що особа здійснила постріли у невідведеному для цього місці. Зазначені у протоколі обставини є взаємовиключними, оскільки стрільбище Монастириської міської ради є тим місцем, де дозволяється здійснювати постріли зі зброї⁶⁶.

---

⁶⁴ Постанова Жовтневого районного суду м. Запоріжжя у справі від 29 лютого 2024 року № 331/1269/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117355601>

⁶⁵ Постанова Ульяновського районного суду Кіровоградської області у справі від 11 березня 2024 року № 402/174/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117842089>

⁶⁶ Постанова Монастириського районного суду Тернопільської області у справі від 13 березня 2024 року № 603/104/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117651506>

Згідно з диспозицією вказаної статті, місцем вчинення адміністративного правопорушення може бути:

1) населений пункт, тобто частина комплексно заселеної території України, яка сформувалася внаслідок господарської та іншої суспільної діяльності, має сталий склад населення, власну назву та зареєстрована в порядку, передбаченому законом;

2) відведені для стрільби місця, де її здійснюють з порушенням встановленого порядку, зокрема стрільбища-комплекси, що складаються з декількох відкритих тирів; криті (закриті) тири з непробивними стінами і стелею, де поперечні і бокові перехвати не передбачені; напіввідкриті тири з куленепробивними стінами і поперечними перехватами зверху; відкриті ділянки місцевості, що мають кулеприйомні та бокові земляні вали й необхідні зони безпеки. Порушення стрільби можуть проявлятися у стрільбі з несправної зброї або при підняттю білому прапорці, не паралельно директрисі стрільбища, одночасно з різних видів зброї та положень тощо;

3) не відведені для стрільби місця (поза місцями розташування легальних тирів, стрільбищ тощо). Кожна з перелічених кваліфікуючих ознак становить окрему складову об'єктивної сторони зазначеного адміністративного правопорушення⁶⁷.

Важливими доказами у таких категоріях справ є протоколи огляду місця події та огляду зброї і гільз, матеріали балістичної експертизи на підтвердження того, що постріли здійснювалися із зброї, що підпадає під диспозицію ст. 174 КУпАП.

Суб'єкт адміністративного проступку – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу. Відсутність у протоколі опису суб'єктивної сторони, зокрема усвідомлення особою факту порушення нею правил використання зброї, виключає можливість притягнення особи до відповідальності⁶⁸.

⁶⁷ Постанова Чернігівського районного суду Чернігівської області у справі від 05 лютого 2024 року № 748/185/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116748234>

⁶⁸ Постанова Шевченківського районного суду м. Запоріжжя у справі від 07 жовтня 2022 року № 336/4532/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106770058>

7.2.5. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 184 КУпАП

Стаття 184 КУпАП містить декілька самостійних складів адміністративних правопорушень, а саме:

1) ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей (ч. 1 ст. 184 КУпАП);

2) вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено КУпАП (ч. 3 ст. 184 КУпАП);

3) вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки кримінального правопорушення, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність (ч. 4 ст. 184 КУпАП);

4) невиконання рішення органу опіки та піклування щодо визначення способів участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від дитини (ч. 5 ст. 184 КУпАП);

5) умисне порушення встановленого законом обмеження щодо строку перебування дитини за межами України у разі самостійного вирішення питання про тимчасовий виїзд дитини за межі України тим із батьків, з яким рішенням суду визначено або висновком органу опіки та піклування підтверджено місце проживання цієї дитини (ч. 7 ст. 184 КУпАП).

Розглянемо більш детально склад правопорушень, що передбачені частинами 1 та 3 ст. 184 КУпАП.

Відповідно до ч. 1 ст. 184 КУпАП, адміністративна відповідальність настає за ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони прав та інтересів неповнолітніх.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про охорону дитинства», на кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини.

Батьки або особи, які їх замінюють, зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці. Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами.

Згідно з положеннями ст. 150 Сімейного кодексу України: батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини; батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя; батьки зобов'язані поважати дитину; передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї; забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини; забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини⁶⁹.

Аналіз приписів Закону України «Про освіту»⁷⁰ та Закону України «Про охорону дитинства»⁷¹ дозволяє дійти висновку, що під невиконанням обов'язків з виховання і навчання дітей варто розуміти різні форми бездіяльності, у результаті яких відсутня належна турбота про виховання і навчання неповнолітніх. Ухилення батьків і осіб, що їх замінюють, від виконання своїх обов'язків може виражатися в тому,

---

⁶⁹ Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст.135.

⁷⁰ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017 № 38–39. Ст. 380.

⁷¹ Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.

що вони не піклуються про моральне виховання, фізичний розвиток дітей і зміцнення їхнього здоров'я, створення необхідних умов для своєчасного одержання ними освіти, успішного навчання, підготовки до трудової діяльності.

Окремо слід зазначити, що за змістом ч. 2 п. 16 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» від 30.03.2007 № 3 під «не піклуванням про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовку до самостійного життя» слід вважати:

- незабезпечення необхідного харчування, медичного догляду, лікування дитини, що негативно впливає на її фізичний розвиток як складову виховання;
- неспілкування з дитиною в обсязі, необхідному для її нормального самоусвідомлення;
- ненадання дитині доступу до культурних та інших духовних цінностей;
- несприяння засвоєнню нею загальнонавчаних норм моралі;
- невиявлення інтересу до її внутрішнього світу;
- нестворення умов для здобуття нею освіти⁷².

Зазначені фактори, як кожен окремо, так і в сукупності, можна розглядати як ухилення від виховання дитини лише за умови винної поведінки батьків, свідомого нехтування ними своїми обов'язками.

Варто звернути увагу і на те, що умови проживання залежать від майнового стану особи, що не є ознакою неналежного виконання батьківських обов'язків⁷³.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає в ухиленні батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей.

---

⁷² Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав : Постанова Верховного суду України від 30.03.2007 № 3.

⁷³ Постанова Держинського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі від 02 червня 2023 року № 210/2799/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111330395>

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав, обмеження законних інтересів дитини на охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, навчання, невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків відповідно до закону. Ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей, передбачає *бездіяльність*, унаслідок якої обов'язки з виховання виконуються неякісно та не в повному обсязі. Таке ухилення може полягати у різних формах бездіяльності, пов'язаної з незабезпеченням необхідних умов життя, належного виховання, навчання неповнолітніх дітей: залишення впродовж тривалого строку дитини без будь-якого нагляду, ухилення від виховання дітей (у тому числі незабезпечення відвідування ними школи, контролю за дозвіллям), незабезпечення безпечних умов перебування за місцем проживання чи в іншому місці, невжиття заходів щодо їх лікування, безпідставне обмеження в харчуванні, одязі, інших предметах першої необхідності, штучне створення незадовільних побутових умов, тощо.

Невиконання батьками або особами, які їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей мають містити систематичний та триваючий характер⁷⁴.

Однак викладене стосується виключно неповнолітніх осіб, а не малолітніх. Згідно з ч. 1 ст. 32 ЦК України, неповнолітньою особою є фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Частиною 2 статті 6 СК України встановлено, що малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років (аналогічно ст. 31 ЦК України)⁷⁵.

Враховуючи, що ст. 184 КУпАП передбачена відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють, за невиконання обов'язків щодо неповнолітньої дитини, то у випадку

---

⁷⁴ Постанова Біляївського районного суду Одеської області у справі від 16 серпня 2023 року № 496/4960/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112959958>

⁷⁵ Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.

вчинення цього правопорушення щодо малолітньої дитини відсутня об'єктивна сторона правопорушення, а отже – і склад адміністративного правопорушення⁷⁶.

Під час вирішення питання щодо кваліфікації дій батьків або осіб, які їх замінюють, за ч. 1 ст. 184 КУпАП, необхідно в протоколі про адміністративне правопорушення чітко зазначити, *в чому проявилось ухилення батьків, або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків* щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей. Якщо у протоколі не вказано, в чому саме полягають протиправні дії чи бездіяльність особи як матері, батька, опікуна тощо, які вказують на ухилення нею від виконання батьківських обов'язків, суд позбавлений можливості розглянути справу та винести рішення⁷⁷.

Диспозиція ст. 184 КУпАП є бланкетною, тобто відсилає до інших нормативно-правових актів, які передбачають конкретні обов'язки батьків або осіб, які їх замінюють, щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей.

Ухиленням від виконання батьківських обов'язків не повинна вважатися будь-яка дія, а вважатиметься невиконання обов'язків, чітко передбачених законодавством, і лише тих, які стосуються забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання дітей. Отже, серед ознак, які мають бути відображені при викладенні суті адміністративного правопорушення, обов'язковим є наведення конкретного нормативно-правового акта, яким установлюються відповідні правила та яких особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, не дотрималася, порушивши законодавчі приписи (вичерпний перелік батьківських обов'язків міститься у ст. 150 СК України)⁷⁸.

---

⁷⁶ Постанова П'ятихатського районного суду Дніпропетровської області у справі від 12 січня 2024 року № 190/19/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116494405>

⁷⁷ Постанова Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 26 лютого 2024 року № 204/1329/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117392685>

⁷⁸ Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова у справі від 22 січня 2024 року №750/486/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116429704>

Зміст наведеної норми дозволяє констатувати, що відповідно до вимог особа може бути притягнута до відповідальності за наявності в сукупності таких умов, коли вона:

1) є батьком або матір'ю дитини чи іншою особою, яка їх замінює;

2) ухиляється від виконання передбачених законодавством обов'язків, які стосуються забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання дітей;

3) ухиляється від виконання вказаних обов'язків саме щодо неповнолітніх дітей⁷⁹.

Розглянемо ще один приклад: із протоколу про адміністративне правопорушення серії ВАВ № 238109 зрозуміло, що «04.10.2023 року особа ухилилась від виконання передбачених законодавством батьківських обов'язків щодо виховання та забезпечення умов проживання своєму сину, в зв'язку з чим останній самовільно залишив місце свого проживання». На підставі аналізу вказаного протоколу суд дійшов висновків, що поліцейським не додано до матеріалів справи будь-яких доказів ухилення. Натомість у судовому засіданні з пояснень особи, що притягається до відповідальності, встановлено, що остання займається вихованням сина, забезпечує необхідні умови для проживання, неповнолітній має все необхідне для навчання, забезпечений одягом, взуттям, канцелярією, продуктами харчування, інтернетом для онлайн-навчання. Враховуючи зазначене, суд дійшов висновку про відсутність у діях особи події і складу адміністративного правопорушення⁸⁰.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктом правопорушення є батьки неповнолітнього або особи, що їх замінюють.

Постанова Києво-Святошинського районного суду Київської області у справі від 08 січня 2024 року № 369/20309/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116275199>

⁷⁹ Постанова Першотравневого районного суду м. Чернівці у справі від 11 липня 2023 року № 677/982/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115132430>

⁸⁰ Постанова Онуфріївського районного суду Кіровоградської області у справі від 05 грудня 2023 року № 399/763/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116912781>

До осіб, що замінюють батьків та мають обов'язки щодо дитини, відповідно до положень СК України, належать:

- 1) опікун (ч. 4 ст. 249 СК України);
- 2) піклувальник (ч. 4 ст. 249 СК України);
- 3) особа, що усиновила чи удочерила (ч. 4 ст. 232 СК України);
- 4) патронатний вихователь (ст. 255 СК України);
- 5) прийомні батьки (ч. 2 ст. 256-2 СК України);
- 6) батьки-вихователі дитячого будинку (ч. 2 ст. 256-6 СК України);

7) фактичний вихователь, особа, яка взяла у свою сім'ю дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування (ст. 261 СК України)⁸¹.

Варто також звернути увагу на те, що законодавством передбачені випадки, коли відповідальність за дитину одночасно несуть декілька суб'єктів. Наприклад, під час перебування дітей у закладі освіти відповідальність за життя та здоров'я дітей покладається на керівника та інших працівників закладу. Це передбачено статтею 38 Закону «Про повну загальну середню освіту»⁸², статтею 54 Закону «Про освіту» та Положенням про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженим наказом Міністерства науки і освіти України № 1669 від 26.12.2017 року: «Керівник закладу освіти є відповідальним за створення безпечних умов освітнього процесу згідно із законодавством про охорону праці; викладач, учитель, класовод, куратор групи, класний керівник, вихователь є відповідальним за збереження життя і здоров'я дітей»⁸³.

Отож, при кваліфікації дій особи за ст. 184 КУпАП необхідно враховувати, де і за яких обставин сталася ситуація за участі неповнолітнього, та хто був за нього відповідальним. Так, суд у справі від 23 листопада 2023 року № 725/9409/23 зазначив, що «із протоколу про адміністративне правопорушення

---

⁸¹ Сингаївська І. В. Спеціальний суб'єкт злочинів – батьки та особи, що їх замінюють: питання термінологічної уніфікації. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2012_5_24

⁸² Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 31. Ст. 226.

⁸³ Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти : Наказ МОН України від 26.12.2017 № 1669.

вбачається, що конфлікт за участю неповнолітнього трапився у навчальному закладі гімназії № 9 м. Чернівці, а тому саме на керівника та інших працівників закладу покладено обов'язок окрім інших і щодо недопущення подібних ситуацій під час проведення освітнього процесу не зважаючи на перерву між заняттями»⁸⁴.

До протоколу про адміністративне правопорушення необхідно додавати докази, які б підтвердили родинний зв'язок між особою, яка притягається до відповідальності, та неповнолітнім, або документи, які засвідчують, що особа має обов'язки щодо дитини (замінює батьків)⁸⁵.

Якщо матеріали справи не містять будь-яких доказів, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, входить до батьків неповнолітнього або осіб, що їх замінюють, то, відповідно, суд не може встановити наявність суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 184 КУпАП. Так, наприклад, суд у справі від 11 липня 2023 року № 677/982/23 встановив, що особа, яка притягається до відповідальності, є сестрою неповнолітнього, а матеріали справи не містять будь-яких доказів, що вона є піклувальником неповнолітнього, або замінює її батьків. Відповідно, вона не є суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 184 КУпАП⁸⁶.

Для кваліфікації дій особи за ч. 3 ст. 184 КУпАП необхідно, окрім наведеного, встановити факт перебування вчиненого неповнолітнім діяння у причинно-наслідковому зв'язку з неналежним виконанням батьками обов'язків з виховання дитини, а також того, чи свідомо вони спонукали дитину до таких протиправних дій⁸⁷.

---

⁸⁴ Постанова Першотравневого районного суду м. Чернівці у справі від 11 липня 2023 року № 677/982/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115132430>

⁸⁵ Постанова Ленінського районного суду м. Харкова у справі від 05 лютого 2024 року № 642/502/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116753423>

⁸⁶ Постанова Красилівського районного суду Хмельницької області у справі від 11 липня 2023 року № 677/982/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112141747>

⁸⁷ Постанова Ріпкинського районного суду Чернігівської області у справі від 31 січня 2024 року № 743/85/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116656362>

Розділ 8

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ

8.1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління

Суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності є як колективні, так і індивідуальні суб'єкти, які з метою забезпечення вирішення адміністративних спорів наділені чітко визначеним на законодавчому рівні переліком прав та обов'язків. Указані суб'єкти наділені повноваженнями розглядати справи про адміністративні правопорушення з урахуванням їх підвідомчості, тобто кожен суб'єкт уповноважений розглядати чітко визначене коло справ про адміністративні правопорушення. Органи Національної поліції є одним із основних суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити у них відповідні постанови та накладати санкції без звернення до суду¹. У цьому розділі ми детально розглянемо склади адміністративних правопорушень, у яких органи Національної поліції уповноважені, відповідно до законодавства, розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері обігу й використання зброї.

Встановлений порядок управління охоплює систему суспільних відносин, що забезпечують нормальну діяльність державного апарату, інших державних і недержавних організацій

---

¹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2021. С. 11.

у сфері управління, а також чітке дотримання у цій сфері спеціальних правил.

Глава 15 КУпАП присвячена адміністративним правопорушенням, що посягають на встановлений порядок управління. Особливу увагу приділимо правопорушенням, котрі підвідомчі органам Національної поліції та щодо котрих органи Національної поліції мають право складати протокол про адміністративне правопорушення.

Розглядаючи юридичний склад адміністративних правопорушень цієї глави, варто відзначити, що *родовим об'єктом* є широке коло суспільних відносин, що стосуються встановленого порядку управління у найрізноманітніших сферах державного управління. *Безпосередніми об'єктами* адміністративних правопорушень цієї групи є конкретні суспільні відносини або більш звужене їх коло, притаманне певній сфері, зокрема:

- громадський порядок і суспільна безпека;
- правовідносини у сфері судоустрою, діяльності органів державної виконавчої влади;
- правовідносини у сфері державного управління та контролю;
- правовідносини у сфері паспортного режиму та громадянства;
- правовідносини у сфері виконання військового обов'язку.

Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень глави 15 КУпАП відображена у диспозиціях відповідних статей, причому склади правопорушень, що посягають на правовідносини державного управління у різних галузях, в основному мають бланкетні диспозиції.

Також немало статей містять склади правопорушень, об'єктивна сторона яких полягає у невиконанні законних вимог та приписів посадових осіб державних контролюючих органів, або перешкоджанні їхній діяльності (статті 188-1–188-37), передбачає саме ті законні вимоги чи контролюючі дії, які зазначені у відповідних положеннях про державні органи та інструкціях, що регламентують їхні повноваження².

---

² Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посібник / за заг. ред. В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 212.

Якщо розглядати диспозиції статей, що містять склади правопорушень у сфері судоустрою, то вони передбачають здебільшого вичерпно виписану об'єктивну сторону, наприклад, стаття 185-3 (прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України):

а) злісне ухилення від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача, експерта, перекладача;

б) невідкорення зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого;

в) невідкорення розпорядженням головуючого чи порушення порядку під час судового засідання;

г) вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил;

г) невиконання поручителем зобов'язань, покладених судом під час провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства;

д) злісне ухилення від явки на засідання, пленарне засідання Сенату, Великої палати Конституційного Суду України перекладача, свідка, спеціаліста, експерта, інших учасників конституційного провадження;

е) невідкорення перекладача, свідка, спеціаліста, експерта інших учасників конституційного провадження розпорядженню головуючого чи порушення порядку під час таких засідань;

є) вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до Конституційного Суду України іншими присутніми на пленарному засіданні особами (крім суддів Конституційного Суду України)³.

Диспозиція статті 187 (порушення правил адміністративного нагляду) також містить вичерпно виписану об'єктивну сторону, а саме:

а) неявка за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і ненадання усних або письмових пояснень з питань, пов'язаних із виконанням правил адміністративного нагляду;

---

³ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

б) неповідомлення працівників Національної поліції, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання або про виїзд за межі району (міста) у службових справах;

в) порушення заборони виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;

г) порушення заборони перебування у визначених місцях району (міста);

г) nereєстрація в органі Національної поліції⁴.

Значна частина правопорушень цієї групи утворюють формальні склади (наявності шкідливих наслідків при цьому не потрібно). Нерідко на кваліфікацію вчиненого правопорушення впливають і такі ознаки об'єктивної сторони, як *місце* (скажімо, прикордонна зона), *час* (наприклад, порушення правил адміністративного нагляду, порушення іноземцями та особами без громадянства законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства), *характер* та *спосіб* вчинення правопорушення (незаконні дії щодо державних нагород). Частина правопорушень цієї групи можуть бути тривалими (наприклад, проживання без паспорта, ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів).

Суб'єкт правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, здебільшого спеціальний – посадові та службові особи, які мають дотримуватися приписів державних органів, або виконувати вимоги уповноважених цими органами осіб, а також громадяни, що мають певні специфічні обов'язки (військовозобов'язані, учасники судових засідань, особи, що знаходяться під адміністративним наглядом).

Так, можна виділити такі категорії суб'єктів цих правопорушень:

1. *Загальні суб'єкти*. Це фізичні, осудні особи, які на момент вчинення правопорушення досягли 16-річного віку. Наприклад, загальним є суб'єкт правопорушень, відповідальність

---

⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

за які передбачена статтями 185, 185-3, 186-1, 202 та деякими іншими.

2. *Спеціальні суб'єкти*. Це особи, які, крім ознак загального суб'єкта, мають також додаткові специфічні ознаки, пов'язані з віком, професійною чи службовою належністю, правовим статусом. Наприклад, до спеціальних суб'єктів можна віднести:

- громадян України – щодо недотримання паспортного режиму (197);

- осіб, які досягли 18 років, – організатор масового заходу (185-1);

- керівників, начальників, посадових осіб, головних спеціалістів, інших посадових осіб, повноваження яких мають юридично значущий характер (189-1);

- осіб, які викликаються до органів досудового розслідування чи прокурора (185-4);

- осіб, зобов'язаних подавати статистичні дані (186-3);

- осіб, які перебувають під адміністративним наглядом (187);

- громадян, які займаються підприємницькою діяльністю (188-3);

- громадян-власників вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї (192);

- іноземних громадян, осіб без громадянства (203);

- військовозобов'язаних, призовників, резервістів (210)⁵.

Суб'єктивна сторона правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління (глава 15 КУпАП), здебільшого характеризується як умислом, так і необережністю, за винятком тих складів правопорушень, які можуть бути вчинені лише умисно:

- злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (стаття 185);

- порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (стаття 185-1);

---

⁵ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посібник / за заг. ред. В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213.

– створення умов для організації і проведення з порушенням встановленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій (стаття 185-2);

– злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового слідства чи прокурора (стаття 185-4);

– публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (стаття 185-7);

– ухилення від виконання законних вимог прокурора (стаття 185-8);

– самоуправство (стаття 186);

– незаконні дії щодо державних нагород (стаття 186-1);

– незаконне вилучення паспортів і прийняття їх у заставу (стаття 201) тощо.

Варто акцентувати увагу на тому, що суб'єктивна сторона цих правопорушень характерна тим, що переважна їх частина вчиняється умисно, рідше – через необережність. Також у окремих випадках законодавець безпосередньо вказує на умисність протиправної дії (наприклад, умисне зіпсуття паспорта – стаття 198).

Санкції за правопорушення, перелічені у главі 15 КУпАП, здебільшого представлені штрафами, або штрафами із застосуванням додаткових стягнень: платного вилучення чи конфіскації предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. В деяких випадках до правопорушників застосовують також попередження (статі 185-1, 185-12, 186 та інші).

У випадках вчинення правопорушень у сферах судочинства, діяльності державних органів можливі санкції у вигляді громадських (стаття 185) або виправних робіт (стаття 185-7) чи адміністративного арешту (стаття 187).

Відповідно до огляду даних судової статистики **про стан здійснення правосуддя**, найбільш характерними складами адміністративних правопорушень, які посягають на встановлений порядок управління, є:

– Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (стаття 185).

- Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (стаття 185-1).
- Прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України (стаття 185-3).
- Публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (стаття 185-7).
- Порушення правил адміністративного нагляду (стаття 187).
- Незаконна передача заборонених предметів особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань (стаття 188).
- Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї (стаття 190).
- Порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів (стаття 195-6).
- Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду-виїзду (стаття 202).
- Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України (стаття 204-1).
- Порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку (стаття 210).
- Порушення законодавства про державну таємницю (стаття 212-2).

8.2. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління

Відповідно до статті 255 КУпАП, уповноважені посадові особи органів Національної поліції мають право складати протокол про адміністративні правопорушення що посягають на встановлений порядок управління, а саме щодо таких складів:

- Стаття 184-1. Неправомірне використання державного майна.

– Стаття 184-2. Порушення порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків.

– Стаття 184-3. Незаконне використання найменування та ознак належності до Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України (у частині незаконного використання найменування та ознак належності до Національної поліції України).

– Стаття 185. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця.

– Стаття 185-1. Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

– Стаття 185-2. Створення умов для організації і проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій.

– Стаття 185-4. Злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора.

– Стаття 185-5. Перешкоджання явці до суду народного засідателя, присяжного.

– Стаття 185-6. Невжиття заходів щодо окремої ухвали суду.

– Стаття 185-7. Публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

– Стаття 185-8. Ухилення від виконання законних вимог прокурора.

– Стаття 185-9. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника транспорту, який здійснює контроль за перевезенням пасажирів.

– Стаття 186. Самоуправство.

– Стаття 186-1. Незаконні дії щодо державних нагород.

– Стаття 186-3. Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень.

– Стаття 186-5. Порушення законодавства про об'єднання громадян.

– Стаття 186-6. Порушення законодавства про друковані засоби масової інформації.

– Стаття 186-7. Недоставляння або порушення строку доставляння обов'язкового безоплатного примірника документів.

– Стаття 186-8. Незаконне носіння військової форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців.

– Стаття 187. Порушення правил адміністративного нагляду.

– Стаття 188-28. Невиконання законних вимог посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції.

– Стаття 188-47. Порушення встановленого законом порядку отримання інформації з Єдиного державного реєстру, держателем якого є Державтоінспекція Міністерства внутрішніх справ України, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Державного земельного кадастру.

– Стаття 189. Порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень.

– Стаття 189-1. Порушення порядку видобутку, виробництва, використання та реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння.

– Стаття 189-3. Незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірного клейма.

– Стаття 190. Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї.

– Стаття 191. Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів.

– Стаття 192. Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік.

– Стаття 193. Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів.

– Стаття 194. Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів.

– Стаття 195. Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів.

– Стаття 195-1. Порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони.

– Стаття 195-2. Порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них.

– Стаття 195-3. Порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони.

– Стаття 195-4. Порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошокових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами.

– Стаття 195-5. Незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.

– Стаття 195-6. Порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів.

– Стаття 204-1. Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України.

– Стаття 206-1. Незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України.

– Стаття 212-6. Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем⁶.

Розглянемо найбільш поширені в процесі адміністративно-юрисдикційної діяльності уповноважених посадових осіб органів Національної поліції склади адміністративних правопорушень, передбачених главою 15 КУпАП.

Стаття 185 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військово-службовця.

---

⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення громадського порядку та суспільної безпеки, сфері публічного адміністрування.

Безпосереднім об'єктом правопорушення є нормальна діяльність поліції і членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, військово-службовців.

Об'єктивна сторона виражається:

1) в злісній непокорі законному розпорядженню або вимозі поліцейського під час виконання ним службових обов'язків;

2) а також вчинення таких самих дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку.

Злісна непокора також може виражатися в зухвалій, тобто образливій, брутальній формі, що свідчить про явну неповагу правопорушника до посадових осіб, що охороняють громадський порядок, тобто воно вважається закінченим з моменту виникнення злісної непокори законним розпорядженням або вимогам визначених у диспозиції статті осіб (формальний склад).

У диспозиції ст. 185 КУпАП передбачено, що вимоги працівника поліції повинні бути законними, тобто пред'явленими під виконання ним службових обов'язків. Про перебування його при виконанні службових обов'язків мають свідчити установлені форма одягу, нагрудний знак, а також пред'явлення відповідного посвідчення.

Повноваження працівника поліції закріплено статтею 23 Закон України «Про Національну поліцію»⁷, яка, зокрема, встановлює повноваження поліцейського щодо вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях; заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припинення та виявлення кримінальних та адміністративних правопорушень та ін.

---

⁷ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

Другий же склад правопорушення – це «вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку». І саме до цих осіб стосується «у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку», оскільки забезпечення виконання вимог цих осіб пов'язується тільки тоді, якщо вони виконують певну делеговану функцію – охорону громадського порядку.

Під виконанням обов'язків з охорони громадського порядку Верховний Суд України розуміє: несення постової чи патрульної служби, підтримання порядку під час демонстрацій, мітингів, інших масових заходів, при ліквідації наслідків аварії, стихійного лиха, дії по припиненню або запобіганню порушень громадського порядку, затриманню порушника тощо.

Злісна непокора зазвичай є наслідком вчинення особою іншого правопорушення або застосування поліцейських заходів. У першому випадку протидія поліцейському є реакцією на вимогу припинити протиправні дії, у іншому – протидія на застосування превентивних поліцейських заходів (під час перевірки документів особи; поверхневої перевірки і огляду; зупинення транспортного засобу; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; вимоги залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; поліцейського піклування).

Повноваження членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону визначено у Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»⁸.

Основними завданнями громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону у сфері охорони громадського порядку є:

– надання допомоги органам Національної поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним і кримінальним правопорушенням;

---

⁸ Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text>

– інформування органів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, кримінальні правопорушення, місця концентрації злочинних угруповань;

– сприяння органам Національної поліції у виявленні і розкритті кримінальних правопорушень, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від кримінально протиправних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх.

При кваліфікації правопорушення за статтею 185 КУпАП слід також мати на увазі, що адміністративна відповідальність за названою статтею настає за відсутності застосування фізичної сили з боку винної особи. У разі заподіяння тілесних ушкоджень будь-якої степені тяжкості, умисного нанесення ударів, побоїв, дії правопорушника кваліфікуються як кримінальні правопорушення⁹.

Погроза застосування насильства під час вчинення опору, що полягає у висловлюваннях або діях про наміри винної особи застосувати насильство до поліцейського, у зв'язку з виконанням ним інших службових обов'язків також передбачає відповідальність за нормами Кримінального кодексу України.

За об'єктивними ознаками злісна непокора межує з опором представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (стаття 342 Кримінального кодексу України)¹⁰. На відміну від опору, при злісній непокорі порушник тільки відмовляється виконати наполегливі, неодноразово повторювані законні розпорядження або вимогу і не чинить ніяких дій, які б фізично впливали на працівника поліції (члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця). Злісну непокору утворюють дії, які не пов'язані саме з фізичним впливом на потерпілого. Як зазначається

---

⁹ Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

¹⁰ Там же.

у постанові Пленуму Верховного Суду «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів»¹¹, злісною непокорюю слід вважати: відмову від виконання наполегливих, неодноразово повторених законних вимог чи розпоряджень поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, члена громадського формування з охорони громадського порядку чи військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку або відмова, виражена у зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок.

Суб'єктом цього правопорушення може бути фізична осудна особа, яка досягла на момент вчинення правопорушення 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона характеризується наявністю вини у формі умислу.

Протокол за статтею 185 КУпАП складає працівник поліції (стаття 255 КУпАП), а матеріали розглядаються у суді (стаття 221 КУпАП). Розглядаючи справи про правопорушення, передбачені статтею 185 КУпАП, суддя (судді) зобов'язаний перевірити правильність складення протоколу про адміністративне правопорушення, наявність пояснень особи, яка притягується до відповідальності, та свідків правопорушення, даних, що характеризують цю особу, зокрема, чи притягувалась вона раніше до адміністративної відповідальності протягом року. Суддя зобов'язаний зазначити в постанові про накладення адміністративного стягнення, за які конкретні протиправні дії на винного накладено стягнення.

Загальний строк розгляду справи про адміністративне правопорушення становить 15 діб з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи, однак статтею 277 КУпАП для розгляду справи про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 185 КУпАП, встановлено термін – протягом доби.

---

¹¹ Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів : постанова Пленуму Верховного Суду від 26.06.1992 № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92#Text>

Склад цього правопорушення необхідно відрізнити від правопорушення, визначеного статтею **188-28 КУпАП «Невиконання законних вимог посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції»**. Таке правопорушення полягає у невиконанні законних вимог (приписів) посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції щодо усунення порушень правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху. За вчинення вказаного правопорушення передбачено накладення штрафу.

Отже, підсумовуючи розгляд юридичного складу адміністративного правопорушення, можна зробити висновок, що злісна непокора може виникати за наявності таких умов:

- розпорядження або вимога має бути пред'явлена працівником поліції (членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовцем) і повинна бути законною. Наприклад, на основі пункту 5 частини 1 статті 32 Закону України «Про Національну поліцію» працівник поліції має законні підстави для перевірки документів у особи, яка перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

- правопорушник повинен знати, що розпорядження або вимога віддана працівником поліції (членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовцем) при виконанні ним своїх службових обов'язків з охорони громадського порядку;

- розпорядження чи вимога працівника поліції (члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця) повинна бути конкретною, чітко вираженою;

- працівник поліції (член громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовець) повинен попередити особу, щодо якої висувається вимога, що в разі відмови її виконати, ця особа буде нести адміністративну відповідальність, визначену статтею 185КУпАП (конкретизуючи диспозицію цієї норми);

- відмова виконати розпорядження працівника поліції (члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця)

з урахуванням виконання ним вказаних вимог повинна бути категорична, мати неодноразовий та однозначний характер.

Стаття 185-1 КУпАП «Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій».

Об'єктом цього адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів та демонстрацій.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у порушенні встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (формальний склад). Заради справедливості зазначимо, що окрім норм Конституції України (зокрема, статті 39 Основного Закону)¹², законодавчо встановленого порядку проведення зборів і зібрань досі в Україні не існує. Тож порушення встановленого порядку на практиці означає проведення таких зборів, мітингів, походів, демонстрацій без повідомлення відповідних органів виконавчої влади або місцевого самоврядування чи за наявності прямої заборони суду.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку) за ч. 1 цієї статті; особливий (фізична осудна особа, яка вже піддавалася адміністративному стягненню за аналогічне правопорушення або є організатором зборів, мітингу вуличного походу або демонстрації) за ч. 2 цієї статті.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого умислу.

Стаття 185-4 КУпАП «Злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора».

Об'єктом зазначеного правопорушення є суспільні відносини у сфері діяльності органів досудового розслідування та прокурора.

---

¹² Конституція України : Закон України від 28.06.1996. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Органами досудового розслідування є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання. Досудове слідство та дізнання здійснюють:

– слідчі підрозділи, підрозділи дізнання:

а) органів Національної поліції;

б) органів безпеки;

в) органів Державного бюро розслідувань;

– підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України;

– підрозділи детективів органів Бюро економічної безпеки України¹³.

Об'єктивна сторона зазначеного правопорушення полягає у злісному ухиленні свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора.

Злісність в ухиленні від явки є обов'язковою ознакою такого складу і проявляється у навмисному усуненні, неодноразовій відмові від участі у слідчих діях. Факт злісного ухилення повинен підтверджуватись документами, які доказують офіційні виклики осіб, які перелічені у диспозиції цієї статті. Доказами відсутності злісності в ухиленні від явки можуть бути надані свідком, потерпілим, експертом, перекладачем різні юридичні документи – лікарняні листи, документи щодо відрядження тощо.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

Суб'єкт правопорушення – особа, яка викликана до органів досудового розслідування чи прокурора, а саме: свідок, потерпілий, експерт, перекладач.

За ухилення від явки до органів досудового розслідування чи прокурора передбачена єдина санкція – штраф.

Протокол за зазначеною статтею мають право складати уповноважені на те особи Національної поліції (стаття 255 КУпАП), а розглядаються матеріали, відповідно до статті 221 КУпАП, районними, районними у місті, міськими чи міськ-районними судами (суддями).

---

¹³ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Строк розгляду справи про адміністративне правопорушення, відповідно до статті 277 КУпАП, становить 15 діб з дня одержання судом (суддею) матеріалів справи.

Стаття 185-7 КУпАП «Публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України».

Правопорушення полягає у публічних закликах в будь-якій формі до невиконання розпоряджень або вимог працівника поліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у зв'язку з виконанням ним обов'язків з охорони громадського порядку або поширення завідомо неправдивих відомостей з метою провокації непокори законній вимозі поліцейського, якщо ці дії призвели до порушення громадського порядку.

Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку і суспільної безпеки, нормальної діяльності органів Національної поліції і Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Об'єктивна сторона зазначеного правопорушення полягає у вчиненні таких діянь:

а) публічні заклики у будь-якій формі до невиконання розпоряджень або вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних силах України у зв'язку з виконанням ним обов'язків з охорони громадського порядку, якщо ці дії призвели до порушення громадського порядку;

б) поширення завідомо неправдивих відомостей з метою провокації непокори законній вимозі поліцейського, якщо ці дії призвели до порушення громадського порядку.

Варто звернути увагу на альтернативу в гіпотезі норми, що полягає у публічних закликах, або у поширенні завідомо неправдивих відомостей. Склад правопорушення є матеріальним, адже необхідні негативні наслідки у вигляді порушення громадського порядку.

Публічні заклики до невиконання розпоряджень або вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України необхідно розуміти як усні, письмові (на плакатах, листівках, іншій поліграфічній продукції) або поширювані за допомогою засобів масової

інформації чи мережі Інтернет прохання, вимоги, побажання, настанови чинити опір та не виконувати законні розпорядження або вимоги уповноважених осіб у зв'язку з виконанням ними обов'язків з охорони громадського порядку.

Поширення завідомо неправдивих відомостей з метою провокації непокори законній вимозі поліцейського необхідно розуміти як розповсюдження в усній або письмовій формі, у засобах масової інформації чи мережі Інтернет даних, що не відповідають реальності та мають на меті непокору громадян законним вимогам працівників поліції.

Суб'єктивну сторону правопорушення становить умисна форма вини.

Суб'єкт правопорушення – загальний, фізична осудна особа, якій виповнилося 16 років.

За вчинення правопорушення передбачено санкції у вигляді штрафу або виправних робіт.

Протокол за зазначеною статтею мають право складати уповноважені на те працівники Національної поліції (стаття 255 КУпАП), а розглядаються матеріали районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями) – стаття 221 КУпАП.

Справи про адміністративне правопорушення розглядаються протягом доби з дня одержання судом (суддею) матеріалів справи (стаття 277 КУпАП).

Стаття 187 КУпАП «Порушення правил адміністративного нагляду».

Об'єктом цього правопорушення є правила адміністративного нагляду, засновані на адміністративно-правових нормах обов'язки та обмеження, здійснювані щодо осіб, які перебувають під адміністративним наглядом Національної поліції.

Об'єктивна сторона може виражатися в діях, які спрямовані на ухилення від виконання правил адміністративного нагляду, так і в бездіяльності щодо виконання цих правил. Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» передбачено перелік осіб, щодо яких установлюється адміністративний нагляд¹⁴.

---

¹⁴ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>

Адміністративний нагляд – це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції. Адміністративний нагляд встановлюється з метою запобігання вчиненню злочинів окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них.

Особи, щодо яких устанавлюється адміністративний нагляд:

- засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства;

- засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів Національної поліції, систематично порушують громадський порядок і права інших громадян, вчиняють інші правопорушення;

- засуджених до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- засуджених до позбавлення волі за злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи;

- засуджених до довічного позбавлення волі¹⁵.

Дотримуючись диспозиції статті, протиправними діями осіб, щодо яких судом установлено адміністративний нагляд, вважаються такі:

- 1) неявка за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і ненадання усних або письмових пояснень з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду;

- 2) неповідомлення працівників Національної поліції, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи

---

¹⁵ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>

чи проживання або про виїзд за межі району (міста) у службових справах;

3) порушення заборони виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;

4) порушення заборони перебування у визначених місцях району (міста);

5) nereєстрація в органі Національної поліції.

Особи, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, зобов'язані вести законослухняний спосіб життя, не порушувати громадський порядок і *додержувати таких правил*:

а) прибути у визначений установою виконання покарань термін в обране ними місце проживання і зареєструватися в органі Національної поліції;

б) з'являтися за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і давати усні та письмові пояснення з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду;

в) повідомляти поліцейських, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи, місця проживання чи перебування, а також про виїзд за межі району (міста) у службових справах;

г) в разі від'їзду в особистих справах з дозволу поліцейського в інший населений пункт та перебування там більше доби зареєструватися у відповідному органі Національної поліції.

До осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, за постановою суду можуть бути застосовані *частково або у повному обсязі такі обмеження*:

а) заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;

б) заборона перебування у визначених місцях району (міста);

в) заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста);

г) реєстрація в поліції від одного до чотирьох разів на місяць¹⁶.

---

¹⁶ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>

Під час дослідження об'єктивної сторони цього правопорушення слід пам'ятати, що в разі порушення особою, щодо якої судом встановлено адміністративний нагляд правил його відбування, яке полягало в самовільному залишенні місця проживання з метою ухилення від адміністративного нагляду, а також неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання, настає кримінальна відповідальність за статтею 395 Кримінального кодексу України¹⁷.

Суб'єкт правопорушення є спеціальним – це особи, які перебувають під адміністративним наглядом і які порушують відповідні правила.

Суб'єктивна сторона правопорушення виражається у прямому умислі і передбачає спеціальну мету – ухилитися від виконання правил адміністративного нагляду.

Порядок організації здійснення адміністративного нагляду за окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, регламентується Інструкцією про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, затвердженою спільним наказом МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань¹⁸.

За вчинення правопорушення передбачено санкцію у вигляді штрафу, а при повторному вчиненні – виправні роботи або адміністративний арешт.

За статтею 187 КУпАП протокол мають право складати працівники поліції (стаття 255 КУпАП), а матеріали, відповідно до статті 221 КУпАП, розглядаються районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями).

Справи про адміністративне правопорушення розглядаються у загальний термін – протягом 15 діб з дня одержання судом (суддею) матеріалів справи.

---

¹⁷ Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

¹⁸ Інструкція про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : наказ МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 4 листопада 2003 року № 1303/203. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/243083__243148

8.3. Характеристика окремих адміністративних правопорушень у сфері дозвільної системи

Юридичні склади адміністративних правопорушень, що посягають на правила дозвільної системи, викладені в статтях 190, 191, 192, 193, 194, 195, 195-1, 195-2, 195-3, 195-4, 195-6 КУпАП.

Реалізація органами Національної поліції України вимог дозвільної системи є одним із найважливіших напрямів їх адміністративно-юрисдикційної діяльності. Зупинимося детально на аналізі тих складів правопорушень, протоколи про вчинення яких складаються уповноваженими на те працівниками органів Національної поліції, а також розглянемо статті 192, 194, 195 КУпАП, за якими зазначені органи розглядають справи та виносять рішення.

Стаття 190 КУпАП «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї».

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері державного контролю за придбанням, зберіганням, передачею іншим особам або продажем вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї. Порядок таких дій регламентовано Законом України «Про Національну поліцію»¹⁹, постановами Кабінету Міністрів України № 576 від 12 жовтня 1992 року «Про затвердження Положення про дозвільну систему»²⁰ та № 877 від 28 жовтня 2015 «Про затвердження Положення про Національну поліцію»²¹.

Об'єктивна сторона цих порушень виражається у придбанні, зберіганні, передачі іншим особам або продажі громадянами вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без відповідного

---

¹⁹ Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

²⁰ Про затвердження Положення про дозвільну систему : постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 року № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-%D0%BF>

²¹ Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>

документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом (формальний склад). Тобто це протиправність дій винних осіб: акт незаконного придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної або пневматичної зброї.

Зазначене правопорушення кваліфікується основними ознаками, що утворюють закінчений склад кожного з чотирьох правопорушень: придбання, зберігання, передача або продаж громадянам зазначених видів зброї без дозволу уповноваженого державного органу.

Суб'єкт правопорушення загальний, ним може бути особа, якій виповнилося 16 років на момент вчинення правопорушення; особливий (особи, які вже зазнали адміністративного стягнення).

Суб'єктом порушень установленого порядку щодо обігу й використання зброї можуть бути дві категорії осіб:

- громадяни, які не мають дозволу уповноваженого державного органу («неправильне» володіння) на право придбання і зберігання зброї, а також передачі самовільно або продажу іншим особам рушниці;
- громадяни, які мають дозволи уповноваженого державного органу на право придбання або зберігання зброї, але які передали або продали іншим особам належну їм на законних підставах зброю без дозволу уповноваженого державного органу.

У першому випадку громадяни можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за кожне з перелічених порушень, а в іншому – винні особи відповідають тільки за незаконний продаж або передачу зброї.

При порушенні цієї статті до адміністративної відповідальності можна притягувати як особу, яка продає (передає) зброю, так і особу, яка її купує.

Суб'єктивна сторона виражена у формі прямого умислу.

Частина 2 ст. 190 КУпАП передбачає більш жорстку відповідальність особи, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за зазначене правопорушення.

На нашу думку, дуже важливим є визначення, з якого моменту обчислювати строк «протягом року»:

- з дня вчинення адміністративного правопорушення;

- з дня складання протоколу про адміністративне правопорушення;
- з дня накладення адміністративного стягнення;
- з дня виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Стаття 39 КУпАП «Строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню» визначає термін, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню, – один рік з дня закінчення виконання застосованого стягнення. Отож, притягнення особи до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 190 КУпАП може реалізовуватися протягом року з дня закінчення виконання застосованого стягнення.

Протоколи за ст. 190 КУпАП складають посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи – суди (судді).

Стаття 191 КУпАП «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів».

Об'єктом цього адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері обігу та використання зброї.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у порушенні правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї, калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів (формальний склад).

Суб'єктами цих правопорушень є власники вогнепальної, холодної і пневматичної зброї і бойових припасів; особи, які мають нагородну вогнепальну зброю, а також спортсмени стрілецьких видів спорту, яким дозволене зберігання мисливських спортивних стендових рушниць за місцем проживання без права полювання (тобто, громадяни, які мають дозвіл на зберігання зброї) – спеціальний суб'єкт.

Суб'єктивна сторона цих правопорушень визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 191 КУпАП мають право складати посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи і приймають рішення щодо притягнення осіб до відповідальності – суди (судді).

Стаття 192 КУпАП «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік».

Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері обігу і використання зброї.

Об'єктивна сторона виражається у порушенні громадянами встановлених строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної гладкоствольної мисливської або холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік в органах Національної поліції у випадку зміни місця проживання (формальний склад).

Відповідно до встановленого порядку, зброя обов'язково підлягає реєстрації в органах Національної поліції не пізніше десяти днів після її придбання, а перереєстрація зброї здійснюється в органах Національної поліції один раз на три роки. Органи Національної поліції здійснюють контроль за реєстрацією (перереєстрацією) зброї, дотриманням правил постановки її на облік при зміні місця проживання власника зброї.

У разі зміни місця проживання власник зброї, пристрою у 10-денний строк повинен звернутися із заявою в довільній формі про постановку на облік в органі поліції за новим місцем проживання. Особова справа власника зброї за письмовим запитом територіальним підрозділом поліції надсилається для взяття на облік в орган поліції за новим місцем проживання, а зброя, пристрій знімаються з обліку, про що вноситься інформація до відповідної бази даних²².

---

²² Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

Суб'єктами правопорушень є громадяни, у яких на законних підставах є в особистому володінні і користуванні вогнепальна, холодна або пневматична зброя (спеціальний суб'єкт).

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій повнилося щонайменше 18 років, оскільки, відповідно до постанови Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна», правом придбання мисливської гладкоствольної зброї користуються громадяни України, які досягли 21-річного віку, мисливської нарізної зброї – 25-річного віку, холодної та пневматичної зброї – 18-річного віку²³.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Складають протоколи за ст. 192 КУпАП та розглядають справи про це правопорушення посадові особи органів Національної поліції згідно із статтями 255 КУпАП «Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення» та 222 КУпАП «Органи Національної поліції».

Стаття 193 КУпАП «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів».

Об'єктом адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Об'єктивна сторона цього виду правопорушення виражається в бездіяльності, тобто у невиконанні, ухиленні власника вогнепальної зброї від її реалізації згідно з розпорядженням працівників органів Національної поліції про її реалізацію у встановлений термін.

Особливістю провадження у справах цієї категорії є необхідність примусового вилучення зброї відповідно до вимог ст. 265 КУпАП. При цьому складається протокол вилучення, у якому обов'язково вказується марка або модель, калібр, серія і номер зброї, що вилучається, кількість і вид бойових припасів.

Суб'єктами цих правопорушень є особи, у яких до видання акта анулювання дозволу зброя перебувала на законних підставах (спеціальний суб'єкт). Крім того, до цієї

---

²³ Про право власності на окремі види майна : постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12#>

категорії осіб можна віднести власників зброї, що стали ними за правом успадкування, але не є членами мисливських колективів і не мають дозволу на право її зберігання з відміткою «без права полювання».

Суб'єктивна сторона характеризується наявністю вини у формі умислу.

Санкція статті передбачає накладення штрафу з оплатним вилученням зброї та бойових припасів.

Протокол за ст. 193 КУпАП складають посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи і приймають рішення щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності – суди (судді).

Стаття 194 КУпАП «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів».

Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Продаж зброї провадиться у визначеному законом порядку. Суть його полягає у тому, що для її придбання громадяни повинні одержати відповідний дозвіл органів Національної поліції. Працівники торговельних підприємств зобов'язані точно дотримуватися встановленого порядку продажу зброї і бойових припасів.

Господарська діяльність із торгівлі зброєю, боєприпасами до неї, спеціальними засобами провадиться з дотриманням таких вимог:

1) продаж спеціальних засобів, крім газових пістолетів, револьверів та пристроїв, органам та установам, працівникам яких дозволено їх використання відповідно до законодавства, здійснюється за письмовим клопотанням керівників таких органів та установ;

2) зброя, спеціальні засоби (газові пістолети, револьвери, пристрої) продаються на підставі дозволів на їх придбання, мисливські ножі – на підставі дозволу на право зберігання і носіння зброї або дозволу на право придбання холодної зброї, паспорта громадянина або документа, який засвідчує особу, газові балончики – громадянам, які досягли 18-річного віку, за наявності паспорта;

3) продаж нарізної зброї, газових пістолетів, револьверів, пристроїв здійснюється за наявності довідки про їх відстріл, що проводиться підрозділами експертної служби МВС;

4) продаж у магазинах боєприпасів до вогнепальної зброї невійськового призначення та патронів до газових пістолетів, револьверів, пристроїв здійснюється:

а) юридичній особі – на підставі дозволу на їх придбання, а також доручення, виданого її представникові, та документа, який засвідчує особу;

б) громадянині – на підставі дозволу на зберігання та носіння вогнепальної зброї невійськового призначення, газових пістолетів, револьверів, пристроїв²⁴.

Правом придбання мисливської гладкоствольної зброї та основних частин до неї користуються громадяни України, які досягли 21-річного віку, мисливської нарізної зброї та основних частин до неї – 25-річного віку, холодної, охолощеної та пневматичної зброї та основних частин до неї – 18-річного віку. Для придбання мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї, пневматичної зброї, холодної та охолощеної зброї громадяни мають отримати в органах поліції відповідний дозвіл²⁵.

---

²⁴ Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу : постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 року № 1000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-%D0%BF#Text>

²⁵ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

Об'єктивна сторона правопорушення зазначена в диспозиції цієї статті: продаж працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметрів і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям, що не мають на це відповідного дозволу органів Національної поліції (формальний склад).

Суб'єктами правопорушень є фізичні особи – відповідальні працівники підприємств, установ, організацій та особи, яких вже було піддано адміністративному стягненню за аналогічне правопорушення (спеціальний суб'єкт).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Протокол за ст. 194 КУпАП складається посадовими особами органів Національної поліції, до повноважень яких належить і розгляд справи та винесення постанови про застосування заходів адміністративної відповідальності.

Стаття 195 КУпАП «Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів».

Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у порушенні правил зберігання або перевезення вогнепальної чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону, а так само використання ними зазначеної зброї і бойових припасів не за призначенням (формальний склад).

Зберігання зброї, боєприпасів до неї, спеціальних засобів здійснюється з дотриманням таких вимог:

1) у торговельному залі:

– зброя, боєприпаси до неї, спеціальні засоби розміщуються на вітринах, стелажах, прилавках за умови неможливості раптового заволодіння ними (скріплені тросом, зачинені вітрини) та можуть надаватися громадянам для огляду в цьому

залі з метою визначення виду та моделі зброї, спеціальних засобів, що будуть придбаватися;

- для зберігання боєприпасів до зброї та патронів до спеціальних засобів повинні бути встановлені за прилавком або вмонтовані в прилавок металеві шафи (сейфи), товщина стінок яких становить не менш як 3 міліметри, а двері повинні бути укріплені сталевими накладками або косинцями, з надійними (не менше двох) внутрішніми замками;

- забороняється залишати зброю, боєприпаси до неї, спеціальні засоби після закриття магазину в разі непідключення сигналізації до пульта централізованого нагляду органів поліції охорони;

2) у кімнаті для зберігання зброї, боєприпасів до неї, спеціальних засобів:

- зброя, боєприпаси до зброї, спеціальні засоби повинні розміщуватися в металевих шафах (сейфах), товщина стінок яких становить не менш як 3 міліметри, а двері повинні бути укріплені сталевими накладками або косинцями, з надійними (не менше двох) внутрішніми замками;

- зброя та спеціальні засоби зберігаються окремо від боєприпасів до зброї та патронів до спеціальних засобів;

- забороняється зберігати будь-які інші предмети;

3) зброя, боєприпаси до неї, спеціальні засоби можуть зберігатися в кімнатах-сейфах (сховищах), що обладнуються відповідно до вимог підпункту 1, абзаців другого, четвертого і п'ятого підпункту 2, підпункту 3 пункту 8 Ліцензійних умов. Підлога, стіни та стеля кімнат-сейфів (сховищ) повинні бути обшиті листовим металом завтовшки не менше ніж 3 міліметри;

4) кімната для зберігання зброї, боєприпасів до неї, спеціальних засобів обладнується в місці провадження господарської діяльності відповідно до вимог підпункту 1, абзаців другого, четвертого і п'ятого підпункту 2, підпункту 3 пункту 8 Ліцензійних умов;

Така кімната може використовуватися ліцензіатом для двох або трьох місць провадження господарської діяльності за умови знаходження їх за однією адресою та в одній будівлі.

На підставі Рішення про надання дозволу на перевезення територією України зброї, боєприпасів до неї, основних частин

зброї, пристроїв та патронів до них формується витяг з Єдиного реєстру зброї про наявність дозволу на перевезення предметів і матеріалів територією України²⁶.

Перевезення вогнепальної, холодної, охолощеної та пневматичної зброї, а також мисливського пороху, заряджених мисливських та спортивних патронів основних частин зброї, бойових припасів до зброї військових зразків, пристроїв та патронів до них автомобільним транспортом здійснюється згідно з вимогами законодавства щодо безпеки перевезення небезпечних вантажів цим транспортом.

Керівник підприємства, установи, організації, суб'єкт господарювання для супроводження цього вантажу повинен призначити не менше двох осіб, які озброюються вогнепальною зброєю або пристроями, що знаходяться в користуванні таких об'єктів дозвільної системи. За її відсутності охорона здійснюється працівниками поліції охорони або охороною іншого суб'єкта господарювання, що має ліцензію на надання послуг з охорони власності та громадян, з якою укладено відповідний договір.

Під час перевезення мисливської, спортивної вогнепальної зброї та пристроїв (200 і більше одиниць), а також зброї військових зразків (понад 15 одиниць), набоїв до зброї військових зразків (10000 штук і більше), набоїв до мисливської, спортивної вогнепальної зброї, патронів до пристроїв (200000 штук, 200 кг пороху і більше), основних частин зброї (500 штук і більше) охорона здійснюється виключно працівниками поліції охорони. Для перевезення мають бути виділені криті автомашини. При перевезенні порох повинен бути в заводській упаковці. Зазначені зброя, основні частини зброї і бойові

---

²⁶ Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу : постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 року № 1000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-%D0%BF#Text>

припаси, пристрої та патрони до них мають бути упаковані в пристосовану тару, яка опечатується або опломбовується²⁷.

Суб'єктами цих правопорушень є тільки особи, на яких офіційно керівництвом організацій, установ, підприємств покладено функції щодо зберігання, перевезення і використання вогнепальної, холодної або пневматичної зброї і бойових припасів та особи, яких вже було піддано адміністративному стягненню за аналогічне правопорушення (спеціальний суб'єкт).

Суб'єктивна сторона виражається як у формі прямого умислу, так і у формі необережності.

Складають протокол про це адміністративне правопорушення та розглядають справу посадові особи органів Національної поліції.

Отже, під адміністративно-юрисдикційною діяльністю поліції стосовно адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, ми розуміємо діяльність уповноважених органів і підрозділів Національної поліції (їх посадових осіб) щодо встановлення всіх обставин справи, складання протоколу про адміністративне правопорушення та/або розгляду справ про адміністративні правопорушення у зазначеній сфері з прийняттям за результатами такого розгляду відповідних рішень.

Також були зроблені висновки, що ефективність здійснення органами та підрозділами поліції адміністративно-юрисдикційної діяльності безперечно залежить від урегульованості у відповідних нормативно-правових актах процедурних моментів застосування заходів впливу, дотримання гарантій прав і свобод людини, правильності проведення юридичної оцінки інформації про правопорушення та аналізу конкретних юридичних фактів у сфері встановленого порядку управління.

---

²⁷ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

Розділ 9

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

9.1. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 44 КУпАП

Притягненню до адміністративної відповідальності за ст. 44 КУпАП підлягають особи за незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах¹.

Об'єктом цього правопорушення виступають суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, родовий – здоров'я населення, а також суспільні відносини у сфері здоров'я населення (глава 5 КУпАП). Ці відносини регулюються Законами України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15.02.1995 № 62/95-ВР² та «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекуртори» від 15.02.1995 № 60/95-ВР³.

---

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

² Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 62.

³ Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекуртори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 60.

Предметом правопорушення є наркотичні засоби та / або психотропні речовини. Перелік наркотичних засобів та психотропних речовин, обіг яких заборонено, міститься у Постанові Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770⁴. Придбання наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до таблиць II і III Переліку, фізичною особою за медичними показаннями здійснюється лише за рецептом лікаря (частина перша статті 27 Закону № 60/95-ВР)⁵. Відповідно до частини третьої статті 7 Закону № 60/95-ВР⁶ діяльність з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, включених до таблиць II і III Переліку, та прекурсорів, включених до таблиці IV Переліку, здійснюється суб'єктами господарювання за наявності в них ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності, крім випадків, передбачених статтею 19 цього Закону⁷.

Диспозиція вказаної норми є бланкетною, оскільки називає склад правопорушення, але для визначення його ознак відсилає до норм іншої галузі права або нормативних (підзаконних) актів правил, положень, інструкцій. Відтак у протоколі про адміністративне правопорушення відповідальною посадовою особою має бути зазначено відповідний правовий акт, що регулює правовідносини у сфері обігу наркотичних засобів, – пункт Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, яким встановлено, що вилучена речовина є особливо небезпечною психотропною речовиною, обіг якої заборонено⁸.

Об'єктивна сторона (формальний склад) правопорушення за ч. 1 ст. 44 КУпАП полягає у вчиненні однієї чи кількох альтернативних дій: незаконному виробництві, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні наркотичних засобів або психотропних речовин.

⁴ Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770.

⁵ Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 60.

⁶ Там же.

⁷ Постанова Малиновського районного суду міста Одеси у справі від 27 лютого 2024 року № 521/2318/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117273580>

⁸ Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770.

Особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені ч. 1 ст. 44 КУпАП (ч. 2 ст. 44 КУпАП).

У Постанові Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» подано визначення дій, які пов'язані з незаконним виробництвом, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів⁹.

Під *незаконним виробництвом* наркотичних засобів та / або психотропних речовин слід розуміти всі дії, пов'язані із серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин, включаючи відокремлення частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують, здійснені всупереч установленому законом порядку. Серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та / або рослин слід розуміти виробничий процес, спрямований на отримання партій наркотичних засобів, психотропних речовин за відповідною технологією, стандартом, зразком.

Незаконним придбанням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів необхідно вважати їх купівлю, обмін на інші товари або речі, прийняття як плати за виконану роботу чи надані послуги, позики, подарунка або сплати боргу, привласнення знайденого. Під незаконним придбанням розуміється також збирання залишків наркотиковмісних рослин на пожнивних земельних площах після зняття з них охорони, на земельних ділянках громадян, а також збирання таких дикорослих рослин чи їх частин на пустирях.

---

⁹ Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 4. Узагальнення судової практики у кримінальних справах про злочини, пов'язані з наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами і прекурсорами: узагальнення судової практики від 01.01.2005.

Не визнається незаконним придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, якщо воно здійснено відповідно до вимог статті 27 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», а також згідно зі статтею 5 Закону «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» (під час оперативної закупівлі).

Придбання (тобто отримання різними шляхами певною особою у власність) і здійснення інших операцій із психотропними речовинами та наркотичними засобами регулюються відповідними статтями Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори». Громадяни мають право придбавати наркотичні засоби або психотропні речовини, включені до нормативно затвердженого Переліку¹⁰, лише за рецептом лікаря¹¹.

Під *незаконним зберіганням* потрібно розуміти будь-які умисні дії, пов'язані з фактичним незаконним перебуванням наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів чи прекурсорів у володінні винної особи (вона може тримати їх при собі, у будь-якому приміщенні, сховищі або в іншому місці). Відповідальність за незаконне зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів настає незалежно від його тривалості. Так, наприклад, у справі від 27 лютого 2024 року № 521/2318/24 особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, зазначала, що не здійснювала зберігання наркотичних засобів, оскільки, перебуваючи у дворі Державної установи «Одеська виправна колонія (№ 14)», побачила згорток і полюбляє порядок і чистоту, то підняла його, щоб викинути у сміття. В цей час, коли вона підняв згорток, її побачили оперативні працівники колонії та сказали тримати цей згорток, поки не прибуде слідча група. Наркотичні речовини ніколи не вживала, мети зберігати наркотичні речовини не мала, що у згортку не знала, кому

---

¹⁰ Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770.

¹¹ Постанова Васильківського міськрайонного суду Київської області у справі від 29 лютого 2024 року № 362/586/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117389485>

він належить – також не знає. У вказаній справі суд зазначив, що навіть нетривалий час зберігання наркотичної речовини особою з моменту її знаходження нею, як зазначає остання, до моменту його вилучення, утворює склад правопорушення у вигляді незаконного зберігання наркотичної речовини¹².

Незаконне перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів полягає в умисному переміщенні їх будь-яким видом транспорту в межах території України з порушенням порядку і правил, установлених чинним законодавством. Від перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів слід відрізнити їх перенесення з одного місця в інше, під час якого транспорт не використовується. Такі дії мають розглядатись як зберігання цих засобів і речовин.

Незаконне пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів – це незаконне переміщення їх у просторі шляхом відправлення поштою, багажем, посильним або в інший спосіб з одного місця в інше в межах території України. При цьому злочин / правопорушення вважається закінченим з моменту оформлення і відправлення посилки, багажу, листа, бандеролі з цими засобами або речовинами незалежно від того, отримав їх адресат чи ні. Якщо злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі винної особи (наприклад, у зв'язку із затриманням під час оформлення квитанції на відправлення посилки, бандеролі чи вантажного контейнера або при їх огляді в момент здачі для пересилання), дії останньої належить кваліфікувати як замах на вчинення цього злочину.

Оскільки адміністративні правопорушення, на відміну від злочинів, не містять стадій вчинення, то недоведення правопорушення до кінця, як у наведених прикладах, виключає склад правопорушення «пересилання». Чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення не передбачено стадій вчинення адміністративних правопорушень,

---

¹² Постанова Малиновського районного суду міста Одеси у справі від 27 лютого 2024 року № 521/2318/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117273580>

у зв'язку з чим слід дійти висновку, що адміністративна відповідальність за незакінчене правопорушення не передбачена¹³.

Зазначені дії, що становлять об'єктивну сторону правопорушення, передбачають відповідальність у випадку, коли вони здійснюються незаконно, тобто з порушенням вимог, визначених законодавством.

Також важливим для кваліфікації правопорушення за ч. 1 ст. 44 КУпАП є встановлення двох обставин:

1) відсутність мети збуту у процесі здійснення вищезазначених діянь (тобто для власного споживання). Під незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (стаття 307 КК України) слід розуміти будь-які платні чи безплатні форми їх реалізації, які суперечать законодавству, такі як продаж, дарування, обмін, сплата боргу, позика, введення володільцем цих засобів або речовин ін'єкцій іншій особі за її згодою тощо) (пункт 4 Постанови)¹⁴;

2) наявний саме невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин¹⁵. Невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу. Розподілення наркотичних засобів за розмірами здійснено у Наказі МОЗ України від 01.08.2000 № 188¹⁶.

Суб'єктом правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

---

¹³ Постанова Немирівського районного суду Вінницької області у справі від 06 січня 2023 року № 930/1988/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108544253>

¹⁴ Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 4.

¹⁵ Постанова Новоархангельського районного суду Кіровоградської області у справі від 02 травня 2023 року № 394/842/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110559134>

¹⁶ Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : Наказ МОЗ України від 01.08.2000 № 188.

Суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 44 КУпАП, характеризується наявністю прямого умислу, а саме, коли особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання¹⁷. Важливим є встановлення відсутності в особи мети збуту зазначених речовин¹⁸.

У справі від 09 січня 2024 року № 285/7025/23 суд встановив, що оскільки протокол складений працівником поліції про те, що особа придбала, зберігала та носила при собі на території паркінгу, що знаходиться на 221 км автодороги Київ-Чоп, поблизу с. Перемога, Звягельського району, особливо небезпечну психотропну речовину РVP в невеликих розмірах з метою збуту, то діяння особи слід було кваліфікувати за положеннями КК України (ст. 307 КК України). Вказана кваліфікуюча ознака як збут не охоплюється диспозицією ст. 44 КУпАП. Відповідно до ст. 253 КУпАП, якщо при розгляді справи орган (посадова особа) прийде до висновку, що в порушенні є ознаки кримінального правопорушення, він передає матеріали прокурору або органу досудового розслідування¹⁹.

Про умисел на збут наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів можуть свідчити як відповідна домовленість із особою, яка придбала ці засоби чи речовини, так і інші обставини, зокрема: великий або особливо великий їх розмір; спосіб пакування та розфасування; поведінка суб'єкта злочину; те, що особа сама наркотичних засобів або психотропних речовин не вживає, але виготовляє та зберігає їх тощо. Якщо висновок суду про наявність умислу особи на збут наркотичних

---

¹⁷ Постанова Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі від 05 березня 2024 року № 214/992/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117465347>

Постанова Кам'янського районного суду Черкаської області у справі від 04 березня 2024 року № 696/278/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117475735>

¹⁸ Постанова Центрально-Міського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі від 27 лютого 2024 року № 216/574/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117418396>

¹⁹ Постанова Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області у справі від 09 січня 2024 року № 285/7025/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116259902>

засобів, психотропних речовин чи їх аналогів ґрунтується на великому або особливо великому розмірі відповідної речовини, її пакуванні та розфасуванні, то в такому випадку мають бути досліджені обставини, за яких особа придбала відповідний засіб чи речовину, у тому числі чи залежало від волі особи те, який розмір речовини опиниться в її володінні, та розфасування речовини. Зокрема, якщо особа здійснює свідоме придбання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів у значному розмірі (шляхом купівлі, обміну, безоплатно), виготовляє їх, зберігає у відповідному фасуванні, що об'єктивно перевищує потреби цієї особи у вживанні зазначених речовин, то в такому разі може мати місце умисел на збут. Зазначена правова позиція викладена у постанові Верховного Суду від 07.04.2021 у справі № 203/337/19²⁰.

Стаття 44 КУпАП має свій аналог у Кримінальному кодексі України (ст. 309 КК України). Кваліфікації дій особи за правилами КУпАП передують відкриття кримінального провадження (до визначення експертом виду і розміру наркотичного засобу). Закриття кримінального провадження на підставі того, що розмір наркотичного засобу є невеликим, є підставою для відкриття провадження у справі про адміністративне правопорушення. Наприклад, у справі від 21 лютого 2024 року № 212/1468/24 судом встановлено, що постановою слідчого від 11.12.2023 року кримінальне провадження, внесене до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12023087060000508 від 03.12.2023 року, за фактом зберігання особою особливо небезпечної психотропної речовини закрито, у зв'язку із відсутністю складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК України. Згідно з висновком експерта, вилучена речовина є наркотичною речовиною канабіс, масою 2,563 грама, що є невеликим розміром. Отож, особа вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 44 КУпАП, оскільки незаконно зберігала наркотичний засіб без мети збуту в невеликих розмірах²¹.

---

²⁰ Постанова Соснівського районного суду м. Черкаси у справі від 24 березня 2023 року № 712/10/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109843082>

²¹ Постанова Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі від 21 лютого 2024 року № 212/1468/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117130226>

Доказами у такій категорії справ є протокол про адміністративне правопорушення, довідка за результатами розгляду, витяг з ЄРДР, протокол огляду місця події, пояснення особи, що притягається до адміністративної відповідальності, висновок експерта, постанова про визнання речовими доказами та передачу їх на зберігання, постанова про закриття кримінального провадження за ч. 1 ст. 309 КК України, рапорт, висновок медзакладу щодо результатів огляду з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, квитанція про отримання на зберігання речових доказів тощо. Більшість із цих доказів збираються у рамках кримінального провадження.

Відповідно до ст. 265 КУпАП речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилучені речей реалізують. Вилучені наркотичні засоби та психотропні речовини, що зберігаються в камерах схову відділення поліції, знищуються після набрання рішенням суду законної сили²².

Відповідно до положень ст. 255 КУпАП органи Національної поліції складають протокол за частиною першою статті 44 КУпАП. Розгляд справи та винесення постанови віднесено до компетенції суду (ст. 221 КУпАП)²³.

Відповідно до ст. 277 КУпАП справи про адміністративне правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 44 КУпАП, розглядаються протягом доби. Відповідно до ст. 268 КУпАП, при розгляді

---

²² Постанова Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя у справі від 13 березня 2024 року № 335/2815/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117680355>

²³ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

справ про адміністративні правопорушення за ст. 44 КУпАП, присутність особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. Розгляд справи у відсутності особи, що притягається до адміністративної відповідальності за ст. 44 КУпАП, законом заборонений. У випадку, якщо правопорушник до суду органом, який склав матеріал про адміністративне правопорушення, не доставлений, на судовий виклик особа не з'явилася, будучи повідомленою належним чином, суд позбавлений можливості всебічно, повно й об'єктивно досліджувати обставини справи і винести постанову згідно із законом, тому справа про адміністративне правопорушення підлягає закриттю за відсутністю складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 44 КУпАП²⁴.

Санкція ч. 1 ст. 44 КУпАП передбачає накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб. Окрім цього, відповідно до ст. 328 КУпАП, особи, піддані адміністративному арешту за правопорушення, передбачені частиною першою статті 44 КУпАП, використовуються на фізичних роботах. Організація трудового використання осіб, підданих адміністративному арешту, покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад²⁵.

9.2. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 106-1 КУпАП

Об'єктом правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 106-1 КУпАП, є суспільні відносини у сферах охорони здоров'я

²⁴ Постанова Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 22 січня 2024 року № 199/111/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116436409>

Постанова Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 28 березня 2024 року № 199/2098/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117958333>

²⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

населення та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Під обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів необхідно розуміти види діяльності, пов'язані з: культивуванням рослин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; розробкою, виробництвом, виготовленням, зберіганням, розподілом, перевезенням, пересиланням, придбанням, реалізацією, відпуском, ввезенням на територію України, вивезенням з території України, використанням, знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, що дозволяються та контролюються згідно з Законом України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів». Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – це діяння, пов'язані з культивуванням рослин, що містять наркотичні речовини, розробкою, виробництвом, відпуском, виготовленням, зберіганням, розподілом, торгівлею, використанням, переміщенням на території України та за її межі наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які здійснюються з порушенням вимог Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»²⁶.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 106-1 КУпАП, полягає у бездіяльності посадових осіб та громадян щодо забезпечення встановленого режиму охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць зберігання і переробки врожаю цих культур, знищення післяжнивних залишків чи відходів виробництва, що містять наркотичні речовини, а за ч. 2 ст. 106-1 КУпАП – здійснення землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку.

Диспозиція ч. 2 ст. 106-1 КУпАП передбачає, що землекористувач або землевласник володіє інформацією про

---

²⁶ Постанова Селидівського міського суду Донецької області у справі від 13 червня 2022 року № 242/1140/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104741208>

знаходження на земельній ділянці вирощеної дикорослої коноплі або снотворного маку, але не вчиняє активних дій для їх знищення. Таким чином, для притягнення (не посадової) особи до відповідальності на підставі ч. 2 ст. 106-1 КУпАП треба встановити:

1) наявність на земельній ділянці дикорослих конопель чи снотворного маку (не залежно від кількості)²⁷. У випадку, якщо йдеться про інші заборонені рослини, або такі рослини не є дикорослими, то дії особи можуть бути кваліфіковані за нормами КК України або ст. 44 чи ст. 106-2 КУпАП²⁸;

Так, з 10:58 до 12:27 год під час проведення санкціонованого обшуку на городі, за місцем проживання особи «ППП», поліцейськими виявлено та вилучено зелені рослини, схожі на рослини роду коноплі у кількості 2 штуки, що, згідно з висновком експерта, містять основний психотропний компонент коноплі – тетрагідроканнабіол та є рослиною роду конопель. Особу притягнуто до відповідальності поліцейськими за ч. 2 ст. 106-1 КУпАП. При оскарженні винесеної постанови особа, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, надала пояснення, що займається вирощуванням та зберіганням цих рослин, їх плодів для власних потреб. Суд зробив висновок, що в діях особи вбачається склад правопорушення ст. 106-2 КУпАП (незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель), оскільки рослини не були дикорослими, а вирощеними свідомо²⁹;

2) особа, що притягається до адміністративної відповідальності, є власником / законним користувачем земельної ділянки / домоволодіння, де були виявлені та вилучені заборонені рослини, та має обов'язок вживати заходів щодо знищення таких рослин³⁰;

---

²⁷ Постанова Перечинського районного суду Закарпатської області у справі від 22 вересня 2022 року № 304/1648/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106401685>

²⁸ Постанова Софіївського районного суду Дніпропетровської області у справі від 31 січня 2023 року № 193/122/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108711505>

²⁹ Там же.

³⁰ Постанова Селидівського міського суду Донецької області у справі від 19 жовтня 2022 року № 242/1459/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106818870>

3) особа знала (чи могла знати / припустити), що на її ділянці є / можуть бути дикорослі коноплі або снотворний мак і свідомо не вживала заходів для їх пошуку та знищення. Так, у справі від 17 лютого 2023 року № 707/424/23 встановлено, що рослини конопель ростуть на необробленій ділянці, яка заросла бур'янами. Тому особа не могла знати про те, що на її ділянці проросли заборонені рослин та, відповідно, не розуміла, що їх треба знищити³¹. Однак посилення на те, що особа не знає, як виглядає конопля чи снотворний мак, не є підставою для закриття провадження³².

Суб'єктами адміністративних правопорушень за ч. 1 ст. 106-1 КУпАП можуть бути лише посадові особи, а за ч. 2 ст. 106-1 КУпАП – посадові особи та громадяни.

Посадовою особою слід вважати особу, у посадові обов'язки якої входить: забезпечення встановленого режиму охорони посівів снотворного маку чи конопель; забезпечення встановленого режиму охорони місць зберігання і переробки врожаю цих культур; вжиття заходів щодо знищення післязливних залишків чи відходів виробництва, що містять наркотичні речовини³³.

Відсутність у особи статусу «посадової особи» або недоучення до матеріалів справи доказів того, що особа, яка притягається до відповідальності, є посадовою особою, унеможливає притягнення такої особи до відповідальності³⁴.

Обов'язковою ознакою **суб'єктивної сторони** цього правопорушення, на думку суду, є вина суб'єкта правопорушення у формі умислу чи необережності.

---

³¹ Постанова Черкаського районного суду Черкаської області у справі від 17 лютого 2023 року № 707/424/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109078977>

³² Постанова Запорізького районного суду Запорізької області у справі від 02 серпня 2023 року № 317/4200/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112574263>

³³ Постанова Бахмацького районного суду Чернігівської області у справі від 28 листопада 2023 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115239249>

³⁴ Постанова Гусятинського районного суду Тернопільської області у справі від 20 жовтня 2022 року № 596/1222/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106859714>

Статтею 221 КУпАП встановлений перелік справ, які розглядаються місцевими судами. Відповідно до цього переліку судом можуть бути розглянуті справи про адміністративне правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 106-1 КУпАП.

Відповідно до положень ст. 255 КУпАП, уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції складають протоколи про адміністративне правопорушення за ч.1 ст. 106-1 КУпАП. Згідно з ч. 2 ст. 251 КУпАП обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, визначених статтею 255 цього Кодексу³⁵.

Відповідно до ст. 222 КУпАП, розгляд справ про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 2 ст. 106-1 цього Кодексу, підвідомчий органам Національної поліції. Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділи Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Відповідно до ст. 277 КУпАП, справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 106-1, розглядаються протягом доби. Участь особи при розгляді справи не є обов'язковою. Згідно з ч. 1 ст. 277-2 КпАП України, повістка особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, вручається не пізніше як за три доби до дня розгляду справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду справи³⁶.

9.3. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 106-2 КУпАП

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я населення та у сфері

---

³⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

³⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

державного регулювання обігу наркотичних засобів або психотропних речовин.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів», діяльність, пов'язана з культивуванням та (або) використанням чи реалізацією рослин, включених до списку № 3 таблиці 1 Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів³⁷, з метою виробництва та (або) виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин здійснюється підприємствами державної та комунальної форми власності за наявності у них ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності. Тобто всі випадки вирощування снотворного маку чи конопель без ліцензії будуть незаконними³⁸.

Об'єктивна сторона цього правопорушення полягає у незаконному посіві та вирощуванні снотворного маку чи конопель (формальний склад).

Під посівом розуміються дії, спрямовані на висів насіння рослин або розсади без належного дозволу на будь-яких земельних ділянках, як спеціально підготовлених, так і пустих.

Поняття вирощування охоплює різні роботи з догляду (рихлення, прополювання, букетування, прорідження, полив, підживлення тощо) за посівами та сходами з метою доведення їх до стадії дозрівання. Причому для наявності вказаного діяння не має значення, посадив ці рослини сам винний, висіяні вони будь-ким іншим або є дикорослими.

Об'єктивна сторона діяння, що полягає у вирощуванні маку, характеризується, що особа має здійснювати заходи з догляду рослини (наприклад, поливання грядок, вирощування у горщиках тощо)³⁹. Факт вилучення рослин на території домоволодіння, де живе особа, що притягається

---

³⁷ Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770.

³⁸ Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 60.

³⁹ Постанова Глибочького районного суду Чернівецької області у справі від 10 жовтня 2023 року № 715/3149/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114109004>

до відповідальності, не доводить факт того, що остання здійснивала за ними догляд⁴⁰.

Суб'єктом правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушення за ст. 106-2 КУпАП характеризується наявністю умислу в діях особи, тобто усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння (дії або бездіяльності). Так, наприклад, у справі від 21 жовтня 2021 року № 541/2472/21 судом встановлено, що особа не здійснювала самостійного посіву маку. Догляд за рослинами маку здійснювався лише для того, щоб у подальшому використовувати мак як начинку для випічки. Зазначене, на думку суду, вказує на відсутність умислу на вчинення правопорушення. Відсутність умислу виключає суб'єктивну сторону правопорушення, а отже і його склад⁴¹.

Умовою кваліфікації діянь, передбачених цією статтею, як адміністративного правопорушення, є кількість вирощуваних рослин конопель у кількості до 10 рослин, а снотворного маку – до 100 рослин. Перевищення вказаної кількості є підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 310 КК України⁴².

Прикладом адміністративного правопорушення за ст. 106-2 КУпАП може бути таке: «особа, що притягається до адміністративної відповідальності, на городі вирощувала одну ростучу рослину зеленого кольору рослинного походження. Згідно з висновком експерта, речовина рослинного походження, масою 1637,3 г є рослинами роду коноплі. Кількість рослин роду коноплі згідно з протоколом обшуку становила 1 (одну) штуку»⁴³.

---

⁴⁰ Постанова Корольовського районного суду м. Житомира у справі від 20 вересня 2023 року № 296/7927/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113612141>

⁴¹ Постанова Миргородського міськрайонного суду Полтавської області у справі від 21 жовтня 2021 року № 541/2472/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100496374>

⁴² Постанова Добропільського міськрайонного суду Донецької області у справі від 01 жовтня 2021 року № 227/3713/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100051451>

⁴³ Постанова Балаклійського районного суду Харківської області у справі від 27 вересня 2023 року № 610/924/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113784559>

Статтею 221 КУпАП встановлений перелік справ, які розглядаються місцевими судами. Відповідно до цього переліку судом можуть бути розглянуті справи про адміністративне правопорушення, передбачені ст. 106-2 КУпАП⁴⁴.

Відповідно до положень ст. 255 КУпАП, уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції складають протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 106-2 КУпАП⁴⁵.

Відповідно до ст. 277 КУпАП, справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 106-2, розглядаються протягом доби. Участь особи при розгляді справи не є обов'язковою⁴⁶.

9.4. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 51 КУпАП

Відповідно до диспозиції ч. 1 ст. 51 КУпАП, відповідальність настає за дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата.

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері власності.

КУпАП та КК України передбачають й інші склади, які містять ознаки дрібного викрадення чужого майна. Якщо за викрадення, заволодіння, привласнення, знищення, пошкодження та інші діяння щодо певного майна, предметів або засобів (наприклад, вогнепальна зброя, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, радіоактивні матеріали, надра, води, тваринний світ тощо) відповідальність передбачено за статтями, які містяться в інших розділах КУпАП чи Кримінальному кодексі України, то такі діяння мають кваліфікуватися за цими статтями і додаткової кваліфікації за ст. 51 КУпАП не потребують⁴⁷. Важливим у такому випадку є правильне

---

⁴⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

⁴⁵ Там же.

⁴⁶ Там же.

⁴⁷ Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Верховного суду України від 06.11.2009 № 10.

визначення об'єкта посягання. Як приклад розглянемо судову справу від 03 січня 2020 року № 933/5/20. У протоколі серії ГП № 220719 від 02.01.2020 року зазначено, що 10 грудня 2019 року особа, що притягається до адміністративної відповідальності за ст. 51 КУпАП, перебуваючи на кладовищі с. Знаменівка Олександрівського району Донецької області, скоїла дрібну крадіжку, а саме: спиляла верхівку дерева сосни, яка росла поряд із могилою, чим заподіяла шкоду на суму 60,00 грн. Суд зазначив, що особа своїми діями вчинила адміністративне правопорушення, родовим об'єктом якого є посягання в сфері охорони природи та використання природних ресурсів (глава 7 КУпАП), а не суспільні відносини у сфері власності (глава 6 КУпАП). Таким чином, відсутній об'єкт правопорушення за ст. 51 КУпАП та справу необхідно закрити⁴⁸.

Предметом правопорушень проти власності є майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи: речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо, а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та теплова енергія.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у дрібному викраденні чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати (матеріальний склад).

Для кваліфікації дій особи за ч. 1 ст. 51 КУпАП необхідно встановити:

1) наявність активних дій у формі крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати.

Крадіжка (таємне викрадення чужого майна) – це викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілого чи інших осіб⁴⁹.

Шахрайство – це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою⁵⁰.

Обман (повідомлення потерпілому неправдивих відомостей або приховування певних обставин) чи зловживання

---

⁴⁸ Постанова Олександрівського районного суду Донецької області у справі від 03 січня 2020 року № 933/5/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86762646>

⁴⁹ Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Верховного суду України від 06.11.2009 № 10.

⁵⁰ Там же.

довірою (недобросовісне використання довіри потерпілого) при шахрайстві застосовуються винною особою з метою викликати у потерпілого впевненість у вигідності чи обов'язковості передачі їй майна або права на нього. Обов'язковою ознакою шахрайства є добровільна передача потерпілим майна чи права на нього. Коли потерпіла особа через вік, фізичні чи психічні вади або інші обставини не могла правильно оцінювати і розуміти зміст, характер і значення своїх дій або керувати ними, передачу нею майна чи права на нього не можна вважати добровільною⁵¹.

Прикладом адміністративно караного шахрайства можна вважати таку ситуацію: «особа, що притягається до адміністративної відповідальності, 18.01.2022 близько 11 год 30 хв, перебуваючи в місті Ходорів по вулиці Грушевського, 51, заволоділа майном потерпілого шляхом обману та зловживання довірою останнього, а саме його грошовими коштами в сумі 200,00 грн, переказавши через банкомат кошти з його карткового рахунку на свій картковий рахунок під час зняття пенсії потерпілого в сумі 2700,00 грн, своїми діями вчинивши правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 51 КУпАП»⁵².

Привласнення полягає у протиправному і безоплатному вилученні (утриманні, неповерненні) винним чужого майна, яке знаходилось у його правомірному володінні, з наміром надалі обернути його на свою користь чи користь третіх осіб. У результаті привласнення чужого майна винний починає незаконно володіти і користуватись вилученим майном, поліпшуючи безпосередньо за рахунок викраденого своє матеріальне становище⁵³.

Приклад привласнення знаходимо у судовій справі від 28 червня 2022 року № 348/937/22: «згідно з протоколом про адміністративне правопорушення серії ВАР № 064834

---

⁵¹ Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Верховного суду України від 06.11.2009 № 10.

⁵² Постанова Жидачівського районного суду Львівської області у справі від 02 лютого 2022 року № 443/146/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102909458>

⁵³ Постанова Рівненського міського суду Рівненської області у справі від 30 березня 2023 року № 569/5158/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109913987>

від 17.06.2022 року встановлено, що 07 червня 2022 року близько 19 години 45 хвилин в с. Пасічна, гора Бзовач КНС № 2, особа, що притягається до адміністративної відповідальності, будучи працівницею «НГВУ «Надвірнанафтогаз» ПАТ «Укрнафта», яка відповідальна за ведення вахтового журналу, здійснила крадіжку цього журналу у кількості 1 шт., вартістю 220,02 грн, чим вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 51 КУпАП»⁵⁴.

Розтрата передбачає незаконне і безоплатне витрачання (споживання, продаж, безоплатну передачу, обмін, передачу в рахунок погашення боргу тощо) винним чужого майна, яке йому ввірене чи перебувало в його віданні. В результаті розтрата винний поліпшує майнове становище інших осіб шляхом безпосереднього споживання ними незаконно вилученого майна, позбавлення їх за рахунок витрачання такого майна певних матеріальних витрат, збільшення доходів інших осіб⁵⁵. Так, постановою Городоцького районного суду Львівської області від 15.11.2019 року у справі № 441/1836/19 встановлено, що «особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, 23.07.2019 о 11 год. 00 хв., ознайомлюючись із роботою АЗС з метою майбутнього працевлаштування оператором заправної станції в ТзОВ «Бізнеснафтопродукт», що на вул. Львівська, 6 в смт. Великий Любінь Городоцького району Львівської області, шляхом розтрата таємно викрав 5 літрів дизельного палива, загальною вартістю 139 грн 75 коп., вирученими коштами розпорядився»⁵⁶.

Привласнення та розтрата характеризуються умисним протиправним і безоплатним оборненням чужого майна

---

⁵⁴ Постанова Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області у справі від 28 червня 2022 року № 348/937/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105054935#>

⁵⁵ Постанова Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області у справі від 13 травня 2020 року № 676/1850/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89228418>

⁵⁶ Постанова Городоцького районного суду Львівської області у справі від 15.11.2019 року № 441/1836/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85712765>

Постанова Краснолиманського міського суду Донецької області у справі від 07 квітня 2021 року № 236/906/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96114542>

на свою користь чи на користь іншої особи. Предметом привласнення та розтрати є лише те чуже майно, яке було ввірене винній особі чи перебувало в її законному віданні, тобто таке майно, що знаходилося в неї на законних підставах і стосовно якого вона здійснювала повноваження щодо розпорядження, управління, доставки використання або зберігання тощо. При привласненні ці повноваження використовуються для оборонення винною особою майна на свою користь, а при розтраті – на користь інших осіб, зокрема це може бути відчуження майна іншим особам для споживання, як подарунок чи товар, в обмін на інше майно⁵⁷.

Окрім цього, неправильний опис події, що відбулася, або незазначення конкретної форми вчинення правопорушення, яке передбачене ст. 51 КУпАП, у протоколі про адміністративне правопорушення може бути оцінено судом як неналежає розкриття об'єктивної сторони, а отже, і її відсутність. Наприклад, згідно з протоколом про адміністративне правопорушення від 05.11.2022 року, особа 05.11.2022 року за адресою: м. Запоріжжя, вул. Полякова, 17, здійснив дрібне хуліганство шляхом крадіжки продуктів харчування. Розглядаючи вказаний протокол, суд зазначив, що перелік способів вчинення правопорушення є вичерпним, серед нього немає такого способу крадіжки, як дрібне хуліганство. Таким чином, у протоколі не описано об'єктивну сторону правопорушення⁵⁸;

2) настання наслідків у вигляді майнової шкоди для потерпілого.

Обов'язковою умовою притягнення особи до адміністративної відповідальності за цією статтею є встановлення судом факту того, що внаслідок протиправних дій особи була завдана майнова шкода потерпілій особі.

Відповідно до частини 3 статті 51 КУпАП, викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

---

⁵⁷ Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Верховного суду України від 06.11.2009 № 10.

⁵⁸ Постанова Шевченківського районного суду м. Запоріжжя у справі від 30 січня 2023 року № 336/6693/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108978354>

Неоподатковуваний мінімум доходів громадян, вказаний в диспозиції норм для настання адміністративної і кримінальної відповідальності, встановлюється не в розмірі 17,00 грн, а на рівні податкової соціальної пільги 1/2 прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 1 січня поточного року (відповідно до п. 5 розділу XX Податкового кодексу України)⁵⁹. Оскільки з 1 січня 2024 року прожитковий мінімум для працездатної особи з розрахунку на місяць становить 3028 грн, то в 2024 році для норм адміністративного та кримінального законодавства у частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень застосовується неоподатковуваний мінімум у розмірі 1514 грн. Отже, відповідно до статті 51 КУпАП, викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент здійснення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, тобто 302,8 грн ($0,2 \times 1514$ грн).

Якщо розмір завданої шкоди перевищує 302,8 грн, то у діях особи відсутній склад адміністративного правопорушення. У такому випадку суддя закриває провадження у справі, а матеріали направляє прокурору для прийняття рішення відповідно до ст. 214 КПК України⁶⁰.

Дрібну крадіжку потрібно вважати закінченою з моменту, коли винна особа вилучила майно і мала реальну можливість розпоряджатися чи користуватися ним. Якщо особа, котра протиправно заволоділа майном, такої реальної можливості не мала, а вартість вкраденого не досягає суми, з якої настає кримінальна відповідальність, то склад адміністративного правопорушення відсутній⁶¹ (*на відміну від злочинів, адміністративні правопорушення не мають стадій вчинення: правопорушення або вчинене, або відсутній склад такого правопорушення*).

⁵⁹ Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14. № 15-16. № 17. Ст. 112.

Про Державний бюджет України на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 № 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>

⁶⁰ Постанова Зарічного районного суду м. Суми у справі від 26 лютого 2024 року № 591/1947/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117236406>

⁶¹ Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10.

Так, наприклад, у справі від 06 березня 2024 року № 592/3693/24 суд установив таке: згідно з протоколом у справі про адміністративне правопорушення серія ВАД № 190442 від 24.02.2024 року, 24.02.2024 року о 12 год. 20 хв., особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, перебуваючи за адресою: м. Суми, вул. Іллінська, 12/2, у магазині Економ Class здійснила крадіжку товару, а саме джинси «New look lift and shape» загальною вартістю 182 грн 40 коп. У суді особа вини не визнала і пояснила, що вона взяла до примірочної три пари джинсів, а також дитячий одяг, штани жіночі, міряла їх по черзі. Сама також прийшла до магазину в джинсах. Коли вибрала товар та підійшла до каси його сплачувати, навіть не помітила, що одягнула не свої джинси, а джинси, які приміряла. Джинси, які вона приміряла, та ті, в яких вона прийшла в магазин, були дуже схожі між собою. Коли вона розрахувалася за товар, але перед виходом з магазину її зупинив охоронець і повідомив, що вона в джинсах з магазину і не оплатила їх. Вона вибачилася і джинси відразу повернула. Ніякого умислу на викрадення майна вона не мала. Як вбачається з матеріалів справи про адміністративне правопорушення та пояснень в суді особи, що притягається до адміністративної відповідальності, викрадення майна нею здійснено не було. Її дії можна розцінювати як замах на крадіжку. Вчинення замаху на дрібне викрадення чужого майна не охоплюється диспозицією ч. 1 ст. 51 КУпАП. Положення Кодексу України про адміністративні правопорушення не містять загальної норми, яка б передбачала стадії адміністративного правопорушення та встановлювала загальну відповідальність за незакінчене адміністративне правопорушення⁶².

Ще одним вдалим прикладом можна вважати такий. Відповідно до доданими до матеріалів справи поясненнями особи, що притягається до адміністративної відповідальності, та потерпілої, перша перебувала у господарстві потерпілої та ловила качок для того, щоб їх викрасти, але свій намір не довела до кінця, оскільки після зауваження потерпілої залишила

---

⁶² Постанова Ковпаківського районного суду м. Суми у справі від 06 березня 2024 року № 592/3693/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117468480>

господарство без качок. Суд дійшов висновку, що в діях особи відсутні ознаки складу адміністративного правопорушення, оскільки докази про те, що вона довела свій намір на вчинення крадіжки качок до кінця та завдала матеріальної шкоди потерпілій, суду не надані⁶³;

3) наявність причинного зв'язку між вчиненою дією та шкодою, що настала.

Суб'єкт адміністративного проступку для дрібних крадіжки і шахрайства – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку). Суб'єктом привласнення чи розтрати може бути лише та особа, якій майно потерпілого ввірене чи перебувало в її законному віданні – знаходилося в неї на законних підставах і стосовно якого вона здійснювала повноваження щодо розпорядження, управління, доставки використання або зберігання тощо⁶⁴.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу. Крім цього, суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 51 КУпАП, характеризується *корисливою метою*. У справі від 23 серпня 2023 року № 644/4580/23 встановлено, що згідно з протоколом про адміністративне правопорушення особа 14.06.2023 року о 10-20 годині, за адресою: пр-т Індустріальний, б. 26, м. Харків, перебуваючи в магазині «Аврора», таємно викрала з полиці магазину: засіб для посуду «Opіks 500 г» 1 шт. за 29 грн, набір пакетів (1 пачка) за 24 грн, пачку кришок «Добрі традиції» за 44 грн, 1 пачку пакетів для сміття «Помічник» за 29 грн, корм для котів «Леопольд» (2 пачки), вартістю 7 грн 50 коп. за 1 шт., на загальну вартість 141 грн, чим скоїла дрібну крадіжку. Особа, що притягається до адміністративної відповідальності, в судовому засіданні пояснила, що у неї в руках були дві сумки, за товар у першій сумці вона заплатила кошти, а за інший товар, який знаходився в другій сумці, вона забула сплатити, умислу на скоєння крадіжки не мала. Суд, дослідивши матеріали справи

⁶³ Постанова Липоводолинського районного суду Сумської області у справі від 10 березня 2023 року № 581/131/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109458127>

⁶⁴ Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Верховного суду України від 06.11.2009 № 10.

про адміністративне правопорушення, дійшов висновку, що в діях особи не міститься склад адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 51 КУпАП, оскільки в діях останньої відсутня умисна форма вини⁶⁵.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 51 КУпАП, полягає у повторному протягом року дрібно-му викраденню чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати. Таким чином, окрім доказів вчинення дрібного викрадення чужого майна, до протоколу про адміністративне правопорушення має бути додано докази притягнення цієї особи протягом останнього року до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 51 КУпАП.

Вина особи доводиться такими доказами: протоколом про адміністративне правопорушення; рапортом поліцейського; заявою потерпілого; розпискою / квитанцією / актом / товаросупровідними (накладними) документами (тобто документами, які засвідчують вартість вкраденого); відеозаписами; поясненнями особи, що притягається до відповідальності, свідків.

У випадку, якщо щодо особи за ці діяння раніше було відкрите кримінальне провадження, до матеріалів справи також додаються матеріали цього провадження, включаючи витяг з ЄРДР та постанову про закриття кримінального провадження⁶⁶.

Відповідно до положень ст. 255 КУпАП, органи Національної поліції складають протокол за частиною першою статті 44 КУпАП. Розгляд справи та винесення постанови віднесено до компетенції суду (ст. 221 КУпАП).

Відповідно до ст. 277 КУпАП, справи про адміністративне правопорушення, передбачені ст. 51 КУпАП, розглядаються

---

⁶⁵ Постанова Орджонікідзевського районного суду м. Харкова у справі від 23 серпня 2023 року № 644/4580/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112984377>

Постанова Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області у справі від 01 березня 2023 року № 686/5124/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109267612>

⁶⁶ Постанова Лозівського міськрайонного суду Харківської області у справі від 13 листопада 2020 року № 629/5302/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92836039>

протягом доби. Відповідно до ст. 268 КУпАП, при розгляді справ про адміністративні правопорушення за ст. 51 КУпАП, присутність особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. Розгляд справи у відсутності особи, що притягається до адміністративної відповідальності за ст. 51 КУпАП, законом заборонений. У випадку, якщо правопорушник до суду органом, який склав матеріал про адміністративне правопорушення, не доставлений, на судовий виклик особа не з'явилася, будучи повідомленою належним чином, суд позбавлений можливості всебічно, повно й об'єктивно досліджувати обставини справи і винести постанову згідно із законом, тому справа про адміністративне правопорушення підлягає закриттю за відсутністю складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 51 КУпАП⁶⁷.

9.5. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 156 КУпАП

Стаття 156 КУпАП передбачає відповідальність за такі самотійні склади правопорушень:

1) роздрібну або оптову торгівлю алкогольними напоями чи тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, без марок акцизного податку чи з підробленими марками цього податку (ч. 1 ст. 156 КУпАП);

2) торгівлю пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння у приміщеннях або на територіях, заборонених законом, або в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування, як заборонені (ч. 2 ст. 156 КУпАП);

---

⁶⁷ Постанова Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська у справі від 06 квітня 2023 року 99/2754/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110043852>

Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

3) торгівлю пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння через торгові автомати чи особами, які не досягли 18-річного віку (ч. 2 ст. 156 КУпАП);

4) продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особі, яка не досягла 18-річного віку (ч. 2 ст. 156 КУпАП);

5) продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять менш як 20 сигарет або цигарок, чи поштучно (крім сигар) (ч. 2 ст. 156 КУпАП);

6) торгівлю пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, винами столовими у заборонений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування час доби (ч. 2 ст. 156 КУпАП);

7) торгівлю пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння з рук, з лотків, у приміщеннях або на територіях, заборонених законом (ч. 3 ст. 156 КУпАП).

Частина 4 ст. 156 КУпАП передбачає кваліфікований склад, а саме відповідальність за повторне протягом року вчинення правопорушення, передбачене ч. 1 чи ч. 3 ст. 156 КУпАП⁶⁸.

Об'єктом адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 156 КУпАП є суспільні відносини у сфері торгівлі алкогольними напоями чи тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, а також суспільні відносини у сфері захисту прав споживачів та охорони здоров'я населення.

Об'єктивна сторона правопорушення за ч. 1 ст. 156 КУпАП передбачає дії суб'єкта підприємницької діяльності

---

⁶⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

щодо порушення правил торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами без марок акцизного податку чи з підробленими марками цього податку.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» роздрібна торгівля – це діяльність по продажу товарів безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам для їх особистого некомерційного використання незалежно від форми розрахунків, у тому числі на розлив у ресторанах, кафе, барах, інших суб'єктах господарювання громадського харчування; оптова торгівля – діяльність з придбання і відповідного перетворення товарів для наступної їх реалізації суб'єктам господарювання (у тому числі іноземним суб'єктам господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) роздрібної торгівлі, іншим суб'єктам господарювання (зокрема іноземним суб'єктам господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва);

Відповідно до ч. 2 ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання є: 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці⁶⁹.

Суб'єктами правопорушення за ч. 1 ст. 156 КУпАП можуть бути лише громадяни, які займаються підприємницькою діяльністю у цих галузях (суб'єкти господарювання). Тобто передбачене правопорушення у своєму складі має спеціального суб'єкта: посадові особи підприємств, які здійснюють продаж, а також спеціальний предмет – товари (алкогольні напої чи тютюнові вироби) з відсутніми чи підробленими марками акцизного податку.

---

⁶⁹ Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. № 19-20. № 21-22. ст. 144.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

До протоколу про адміністративне правопорушення мають бути надані докази того, що особа займається підприємницькою діяльністю (переважно витяг з єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань). Продавець не є суб'єктом цього правопорушення⁷⁰.

Здійснення продажу алкогольних напоїв без відповідної ліцензії не охоплюється об'єктивною стороною, складу правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 156 КУпАП⁷¹.

Крім того, санкція ч. 1 ст. 156 КУпАП передбачає обов'язкову конфіскацію товарів та виручки від продажу. Таким чином, матеріали справи мають містити відомості про місцезнаходження вилучених предметів торгівлі, протокол огляду та вилучення речей⁷².

Об'єктом адміністративного проступку за ч. 2 ст. 156 КУпАП є суспільні відносини у сфері торгівлі пивом, алкогольними та слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами, а також суспільні відносини у сфері захисту прав споживачів та охорони здоров'я населення.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 156 Кодексу України про адміністративні правопорушення, полягає порушенні працівником підприємства (організації) торгівлі або громадського харчування правил торгівлі, що визначені законами України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин,

---

⁷⁰ Постанова Держинського районного суду м. Харкова у справі від 07 березня 2024 року № 638/2322/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117600431>

Постанова Комунарського районного суду м. Запоріжжя у справі від 17 січня 2023 року № 333/5438/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108633151>

⁷¹ Постанова Деражнянського районного суду Хмельницької області у справі від 09 лютого 2024 року № 673/97/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117102093>

⁷² Постанова Трускавецького міського суду Львівської області у справі від 26 березня 2024 року № 457/409/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118063781>

що використовуються в електронних сигаретах, та пального», «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»⁷³, постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах» від 27.12.2010 № 1251⁷⁴ та іншими нормативно-правовими актами⁷⁵.

Важливо зазначити, що караними за ч. 2 ст. 156 КУпАП є лише ті діяння, які прямо перелічені у цій статті. Порушення інших норм наведених нормативних документів не тягне за собою відповідальність на підставі ст. 156 КУпАП. Так, наприклад, відповідно до протоколу про адміністративне правопорушення серії ВАВ № 934975 від 03.10.2023 року вбачається, що 03 жовтня 2023 року, близько 13 години 20 хвилин, особа «ПП», будучи продавцем кіоску «ІНФОРМАЦІЯ», здійснювала продаж сигарет марки JM за кошти у сумі 45 гривень без видаткової накладної всупереч ст. 15 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального». Суд зазначив, що об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 156 КУпАП, не охоплює поняття продажу тютюнових виробів без видаткової накладної, відтак провадження у справі необхідно закрити⁷⁶.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного

---

⁷³ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 565.

⁷⁴ Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 № 1251.

⁷⁵ Постанова Києво-Святошинського районного суду Київської області у справі від 04 грудня 2023 року № 369/17869/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115636139>

⁷⁶ Там же.

і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» роздрібна торгівля – це діяльність з продажу товарів безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам для їх особистого некомерційного використання незалежно від форми розрахунків, у тому числі на розлив у ресторанах, кафе, барах, інших суб'єктах господарювання громадського харчування. Оптова торгівля – діяльність з придбання і відповідного перетворення товарів для наступної їх реалізації суб'єктам господарювання (у тому числі іноземним суб'єктам господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) роздрібною торгівлю, іншим суб'єктам господарювання (у тому числі іноземним суб'єктам господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва). Згідно зі ст. 15 цього Закону роздрібна торгівля алкогольними напоями (крім столових вин) або тютюновими виробами, або рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, або паливом може здійснюватися суб'єктами господарювання (у тому числі іноземними суб'єктами господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) всіх форм власності, у тому числі їх виробниками, за наявності у них ліцензій на роздрібну торгівлю⁷⁷.

Суб'єкт адміністративного проступку – працівники торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності в цих галузях⁷⁸.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності⁷⁹.

Об'єктивна сторона правопорушення за ч. 3 ст. 156 КУпАП передбачає торгівлю пивом (крім безалкогольного),

---

⁷⁷ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 46. Ст. 345.

⁷⁸ Постанова Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі від 11 квітня 2023 року № 214/899/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110395312>

⁷⁹ Рішення Херсонського міського суду Херсонської області у справі від 03 квітня 2024 року № 766/12610/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118312205>

алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння з рук, з лотків, у приміщеннях або на територіях, заборонених законом. Складаючи протокол про адміністративне правопорушення, поліцейському необхідно розкрити такі ознаки об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, як «торгівля тютюновими / алкогольними виробами з рук»⁸⁰, «з лотків», «у приміщеннях» та «на територіях, заборонених законом».

Суб'єктами правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 156 КУпАП, можуть бути працівники торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності в цих галузях; будь-яка фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку⁸¹.

Також ст. 156 КУпАП є бланкетною нормою, і при кваліфікації дій правопорушника за цією статтею необхідно зазначити, яка саме норма Закону порушена.

Згідно зі ст. 153 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» забороняється продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових, тютюнових виробів, електронних сигарет та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння 1) особами, які не досягли 18 років; 2) особам, які не досягли 18 років.

Продаж забороняється:

1) у приміщеннях та на території навчальних закладів, закладів охорони здоров'я (крім ресторанів, що знаходяться на території санаторіїв);

---

⁸⁰ Постанова Сумського районного суду Сумської області у справі від 23 лютого 2024 року № 587/500/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117192263>

⁸¹ Постанова Сумського районного суду Сумської області у справі від 19 лютого 2024 року № 587/429/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117090244>

2) у приміщеннях спеціалізованих торговельних організацій, що здійснюють торгівлю товарами дитячого асортименту або спортивними товарами, а також у відповідних відділах (секціях) універсальних торговельних організацій;

3) у закритих спортивних спорудах (крім пива у пластиковій тарі);

4) з торгових автоматів;

5) на полицях самообслуговування (крім тютюнових виробів у блоках та алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових, пива);

6) поштучно (для тютюнових виробів, крім сигар);

7) з рук, лотків;

8) у одиничних пачках, що містять менше 20 сигарет;

9) у невизначених для цього місцях торгівлі⁸².

Відповідно до статті 13 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» реалізація (продаж) тютюнових виробів, предметів, пов'язаних з їх вживанням, трав'яних виробів для куріння, електронних сигарет, заправних контейнерів, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особам, які не досягли 18 років, а також реалізація (продаж) тютюнових виробів в одиничних пачках, що містять менше 20 сигарет, сигарил або цигарок, чи поштучно (крім сигар) забороняються⁸³.

Саме бланкетна норма ч. 2 ст. 156 КУпАП встановлює санкцію за встановлену п. 6 ч. 2 ст. 153 наведеного Закону та норму статті 13 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» щодо заборони в тому числі на продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять

---

⁸² Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 46. Ст. 345.

⁸³ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 565.

менш як 20 сигарет або цигарок, чи поштучно. Частина 1 та 3 ст. 156 КУпАП регламентують інші види правопорушень⁸⁴.

Судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою, третьою і четвертою статті 156 КУпАП. Адміністративні комісії при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені частиною другою статті 156 КУпАП.

У справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються наведеними органами, протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції⁸⁵.

9.6. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 160 КУпАП

Стаття 160 КУпАП передбачає відповідальність за порушення правил торгівлі та містить такі склади правопорушень:

1) торгівля в містах з рук на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невстановлених місцях (ч. 1 ст. 160 КУпАП);

2) торгівля з рук у невстановлених місцях промисловими товарами (ч. 2 ст. 160 КУпАП);

Об'єктом правопорушення, передбаченого цією статтею, є суспільні відносини в сфері торговельної діяльності, яка повинна здійснюватися відповідно до Порядку та Правил, затверджених органами центральної виконавчої влади та виконавчими органами місцевого самоврядування⁸⁶.

---

⁸⁴ Постанова Вінницького міського суду Вінницької області у справі від 12 квітня 2024 року № 127/10754/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118336330>

⁸⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР* 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

⁸⁶ Постанова Дзержинського районного суду м. Харкова у справі від 25 січня 2024 року № 638/1361/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116533469>

Вказані правопорушення слід відрізнити від тих, які за об'єктивною стороною також передбачають продаж / збут майна, але таке майно має спеціальний статус (не може перебувати у приватній власності, є вилученим з обігу, перебуває під особливою охороною держави). Так, наприклад, у справі від 09 квітня 2024 року № 378/234/24 суд зазначив, що першоцвіти належать до рідкісних і зникаючих видів рослин, більшість із яких (підсніжники, проліски, крокуси, білоцвіт, сон-трава тощо) занесені до Червоної книги України. Торгівля цими квітами є порушенням порядку придбання, збуту чи розповсюдження об'єктів тваринного або рослинного світу. За вчинення таких дій передбачена відповідальність за ст. 88-1 КУпАП, а не за ч. 1 ст. 160 КУпАП⁸⁷.

Об'єктивною стороною правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 160 КУпАП, є здійснення торгівлі поза торговельними об'єктами. Перелік та визначення торговельних об'єктів зазначено в Порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 2006 р. № 833.

Торговельними об'єктами є:

- 1) у сфері оптової торгівлі: склад товарний (універсальний, спеціалізований, змішаний); магазин-склад;
- 2) у сфері роздрібно́ї торгівлі: магазин, який може бути:
  - продовольчим, непродовольчим, змішаним (за товарною спеціалізацією);
  - універсальним, спеціалізованим, вузькоспеціалізованим, комбінованим, неспеціалізованим (за товарним асортиментом);
  - з індивідуальним обслуговуванням, самообслуговуванням, торгівлею за зразками, торгівлею за замовленням (за методом продажу товарів);
  - павільйон; кіоск, ятка; палатка, намет; лоток, рундук; склад товарний; крамниця-склад, магазин-склад⁸⁸.

Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 № 833.

⁸⁷ Постанова Ставищенського районного суду Київської області від 09 квітня 2024 року № 378/234/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118221307>

⁸⁸ Постанова Комсомольського міського суду Полтавської області у справі від 18 січня 2024 року № 534/2909/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116385425>

Диспозиція ст. 160 КУпАП є бланкетною, і у разі вчинення правопорушення, склад якого передбачений цією статтею, слід застосовувати положення Порядку від 15 червня 2006 р. № 833, дія якого поширюється на правовідносини в сфері торговельної діяльності. Якщо фабула протоколу про адміністративне правопорушення не містить відомостей стосовно конкретних фактів порушення особою приписів Порядку від 15 червня 2006 р. № 833, протокол вважається таким, що складений з порушеннями та, відповідно, він не може слугувати достатньою підставою для притягнення особи до відповідальності⁸⁹.

Відповідно до пункту 44 частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР, встановлення відповідно до законодавства правил торгівлі на ринках, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність, віднесено до повноважень сільських, селищних, міських рад (органів місцевого самоврядування)⁹⁰. Отож, до матеріалів справи також має бути долучено копію розпорядження (рішення) органу місцевого самоврядування, яким безпосередньо визначено місця для торгівлі на території міста⁹¹.

Окрім встановлення факту та долучення до матеріалів справи доказів того, що місце, де здійснюється торгівля, є невстановленим, важливо також довести факт самого продажу. Так, наприклад, суд закрит провадження у справі через те, що в судовому засіданні правопорушник пояснив,

---

⁸⁹ Постанова Деснянського районного суду м. Києва у справі від 28 лютого 2024 року № 754/1906/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117310313>

Постанова Деснянського районного суду м. Києва у справі від 27 березня 2023 року №754/3622/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109800845>

⁹⁰ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

⁹¹ Постанова Перемишлянського районного суду Львівської області у справі від 30 січня 2024 року № 449/1602/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116717545>

Постанова Добропільського міськрайонного суду Донецької області у справі 28 лютого 2023 року № 227/1665/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109264740>

що не здійснював торгівлю щавлем, цей продукт він заробив, працюючи на дачі у людей. В такій кількості він йому був не потрібен, тому він безкоштовно його пропонував перехожим. Матеріали справи не містили підтвердження факту продажу продуктів харчування⁹².

Торгівля «без дозвільних документів» не входить до об'єктивної сторони цього правопорушення⁹³.

Об'єктивною стороною правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 160 КУпАП, є здійснення торгівлі у невстановлених місцях промисловими товарами.

Промислові товари – це матеріали, що використовуються у виробництві інших товарів. Промислові товари купуються і використовуються для промислового та ділового використання. Вони складаються з машин, виробничих підприємств, сировини та будь-якого іншого товару чи компонента, що використовується промисловістю чи фірмами⁹⁴.

У випадку кваліфікації дій особи за ч. 2 ст. 160 КУпАП необхідно встановити, що предметом правопорушення є саме промислові товари. Суддя Хмельницького міськрайонного суду у справі від 01 травня 2023 року № 686/9873/23 вказав, що кваліфікація дій особи за ч. 2 ст. 160 КУпАП є необ'єктивною, оскільки квіти не є промисловими товарами, і дії особи слід було би кваліфікувати за ч. 1 ст. 160 КУпАП, що передбачає

---

⁹² Постанова Хортицького районного суду міста Запоріжжя у справі від 18 травня 2023 року № 337/2459/23. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110957947>

Постанова Деснянського районного суду м. Києва у справі від 11 березня 2024 року № 754/473/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117575219>

⁹³ Постанова Ірпінського міського суду Київської області у справі від 27 липня 2023 року № 367/5596/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112448353>

Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

Постанова Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпропетровська у справі від 12 січня 2024 року № 199/108/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116249918>

⁹⁴ Постанова Дніпровського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області у справі від 26 лютого 2024 року № 209/869/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117222137>

торгівлю в містах з рук на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невстановлених місцях⁹⁵.

Суб'єкт адміністративного проступку – загальний – фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

Відповідальності підлягає лише та особа, якій належить майно або яка була уповноважена на його збут. Особа, яка тимчасово наглядала за точкою збуту, або виконувала інші функції щодо майна, наприклад, доставлення, не є суб'єктом адміністративної відповідальності за цією статтею. У судовій справі від 25 січня 2024 року № 585/311/24 встановлено, що до протоколу долучені письмові пояснення свідків, які повідомляють, що торгівлю здійснювали двоє осіб: чоловік і жінка. ДОП Роменського РВП ГУНП в Сумській області, який склав протокол щодо чоловіка, належно не з'ясував, кому належить майно та ким порушено правила торгівлі. Водночас із долученого відеозапису вбачається, що особа, що притягується до адміністративної відповідальності, повідомляє, що є лише водієм СФГ «Урожай», якому належить товар. За викладених обставин суд констатував, що вина особи у вчиненні адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 160 КУпАП не доведена достатніми та беззаперечними доказами, а тому провадження у справі підлягає закриттю відповідно до п. 1 ст. 247 у зв'язку з відсутністю в діях особи складу адміністративного правопорушення⁹⁶.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого умислу. Особа усвідомлює, що її дії є протиправними, та передбачає їх шкідливі наслідки і бажає їх або свідомо допускає настання цих наслідків⁹⁷. Як встановлено судом у справі від 28 березня 2024 року № 333/2886/24, особа, що притягується до відповідальності, здійснювала торгівлю з рук за адресою м. Запоріжжя,

---

⁹⁵ Постанова Хмельницького міськрайонного суду у справі від 01 травня 2023 року № 686/9873/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110573950>

⁹⁶ Постанова Роменського міськрайонного суду Сумської у справі від 28 березня 2024 року № 333/2886/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116537822>

⁹⁷ Постанова Деснянського районного суду м. Києва у справі від 11 березня 2024 року № 754/473/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117575219>

вул. Новокузнецька, з дозволу адміністрації ринку, про що сплатила адміністрації ринку суму ринкового збору та плату за торгове місце. Отже, така особа здійснювала торгівлю у місці, встановленому адміністрацією ринку. Відтак особа не усвідомлювала та не передбачала наслідків такої торгівлі. Наявності вини особи у формі прямого умислу не було⁹⁸.

Ще одним вартим уваги є такий приклад. У протоколі про адміністративне правопорушення серії ВАВ № 840525 від 01.02.2024 зазначено, що особа порушила рішення міської ради № 152 від 26.07.2023. Згідно з рішенням Монастирищенської міської ради № 152 від 26.07.2023 «Про заборону стихійної торгівлі у невстановлених місцях на території Монастирищенської міської територіальної громади», заборонено стихійну торгівлю з рук на узбіччях проїжджої частини, вулицях, площах, зупинках, пішохідних доріжках, тротуарах, газонах, перехрестях, прилеглих ділянках до житлових будинків, з машин та інших невстановлених та спеціально необладнаних для цього місцях на території Монастирищенської міської територіальної громади. Попри те, особа, що притягається до відповідальності, в судовому засіданні надала квиток за оплату послуг, виданий Монастирищенською міською радою, що містить відтиск печатки та суму послуги в 10 грн із зазначенням дати продажу такого квитка, зокрема, і за 01.02.2024 (дату вчинення правопорушення). Тобто фактично Монастирищенська міська рада, справляючи збір за торгівлю по вул. Соборна в м. Монастирище, порушила вимоги свого ж рішення про заборону торгівлі. Як встановлено в судовому засіданні, міська рада як уповноважений орган місцевого самоврядування, до повноважень якого належить регулювання здійснення виїзної (виносної) торгівлі, видавши особі, що притягається до адміністративної відповідальності, квиток про оплату послуг торгівлі від 01.02.2024, фактично надала дозвіл на торгівлю по вул. Соборна в м. Монастирище. За таких обставин суддя

---

⁹⁸ Постанова Комунального районного суду м. Запоріжжя у справі від 28 березня 2024 року № 333/2886/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118098834>

вважає, що відсутній склад адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 160 КУпАП⁹⁹.

Доказами скоєння адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 160 КУпАП, можуть бути: протокол про адміністративне правопорушення; письмові пояснення особи, що притягається до адміністративної відповідальності; протокол огляду місця події; рапорт працівника правоохоронного органу; пояснення осіб, які кореспондуються, з даними, що вказані в протоколі про адміністративне правопорушення; докази на підтвердження найменування, кількості та вартості ймовірно проданого товару; докази події, якими засвідчується прийом-передача товару з індивідуальними ознаками в обмін на визначену суму грошових коштів, а також цільове призначення платежу; відомості про розрахунок за товар; відеофіксація правочину, під час якого відбувається перехід права власності від продавця до покупця.

Відповідно до положень ст. 255 КУпАП органи Національної поліції складають протокол за статтею 160 КУпАП. Розгляд справи та винесення постанови віднесено до компетенції суду (ст. 221 КУпАП). Відповідно до ч. 2 ст. 277 КУпАП справа про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 160 КУпАП, розглядається у триденний строк¹⁰⁰.

При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 160 КУпАП, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. Згідно зі ст. 268 КУпАП, у разі ухилення особи від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду, особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу¹⁰¹.

---

⁹⁹ Постанова Монастирищенського районного суду Черкаської області 02 лютого 2024 року № 702/120/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116722806>

¹⁰⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

¹⁰¹ Постанова Ленінського районного суду м. Запоріжжя у справі від 04 березня 2024 року № 334/1131/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117546621>

Розділ 10

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ

10.1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо неповнолітніх

Для сучасного суспільства проблема протидії правопорушенням обумовлена великою значущістю, пріоритетом охорони прав та законних інтересів неповнолітніх в адміністративному процесі, необхідністю удосконалення адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, адміністративно/кримінально-процесуального законодавства в сфері ювенальної юстиції.

Конвенції Генеральної Асамблеї ООН «Про права дитини» та «Про контакт з дітьми», які проголосили пріоритет інтересів та добробуту дітей у всіх сферах життя держави, зазначили, що дитина через її фізичну та розумову незрілість потребує спеціальної охорони та турботи, включаючи належний правовий захист¹.

27 жовтня 2022 року Комітетом ООН з прав дитини прийнято «Заключні зауваження щодо об'єднаних п'ятої та шостої періодичних доповідей України». Комітет висловив глибоку стурбованість, що збройний напад Російської Федерації з 24 лютого 2022 року мав руйнівний вплив на людей в Україні, особливо на дітей, і відтоді створив серйозні перешкоди для реалізації всіх прав дитини, визначених у Конвенції та її факультативних протоколах. У зв'язку з цим Комітет <...> серйозно стурбований численними достовірними, підтвердженими

---

¹ Про права дитини : постанова Верховної Ради України № 789-XII від 27 лютого 1991 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text; Про контакт з дітьми : Закон України № 166-V від 20 вересня 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-16#Text>

та послідовними повідомленнями про грубі порушення прав дітей, включаючи вбивства дітей, масове переміщення дітей всередині країни та за її межами, а також руйнування будинків, шкіл, лікарень і систем водопостачання та каналізації, вчинені переважно Російською Федерацією².

Отже, незважаючи на складні обставини, пов'язані з російською агресією, охорона дитинства, турбота про найбільш повну реалізацію прав неповнолітніх є важливою гуманною місією та професійним боргом поліції.

Однак стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції залишається не втішним. Так, на підставі розгляду місцевими загальними судами справ матеріалів про адміністративні правопорушення, вчинених неповнолітніми та загальними судами кримінальних проваджень у 2022 році: застосовано заходів впливу до неповнолітніх (ст. 24-1 КУпАП) – 8751; кількість неповнолітніх, до яких застосовано адміністративне стягнення – 410732; накладено адміністративне стягнення на батьків та осіб, що їх замінюють, за невиконання обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КУпАП) – 16904. Усього засуджено неповнолітніх осіб – 997, з них у віці: від 14 до 16 років – 299, від 16 до 18 років – 698³.

На підставі вказаного, враховуючи вимоги сьогодення, які встановлюються перед поліцією суспільством, існує необхідність перегляду їх адміністративно-юрисдикційних повноважень.

Важливим правовим засобом реалізації вказаних повноважень є Закон України «Про Національну поліцію». Так, **до основних повноважень поліції щодо адміністративно-юрисдикційній діяльності стосовно неповнолітніх**, відповідно до п. 8, ч. 1 статті 23 Закону, належить здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення,

---

² Доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/images/documents/annual-report-2022.pdf>

³ Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2022 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Stan_Pravosuddya_Criminal_2022.pdf

прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання. А відповідно до п. 17, ч. 1 статті 23 Закону «у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснення контролю за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживання заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі»⁴.

Відповідно до статті 222 КУпАП **органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми**: незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (частина перша статті 44 КУпАП); жорстоке поводження з тваринами (стаття 89 КУпАП); порушення правил по охороні порядку і безпеки руху на залізничному транспорті частина перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109 КУпАП); порушення правил користування засобами залізничного транспорту (стаття 110 КУпАП); порушення правил судноплавства на морських і внутрішніх водних шляхах, в акваторії морського порту (частина 4 статті 116-2 КУпАП); порушення правил користування малими, спортивними суднами та водними мотоциклами (стаття 117 КУпАП); порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту (частина перша і друга статті 119 КУпАП); порушення правил керування або експлуатації транспортного засобу, правил користування ременями безпеки або мотошоломами частини перша, друга, третя, п'ята, шоста, восьма, десята і одинадцята статті 121 КУпАП); експлуатація водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах (частини перша і друга статті 121-1 КУпАП); порушення вимог законодавства щодо використання номерних знаків транспортних засобів (стаття 121-3 КУпАП); перевищення

---

⁴ Про Національну поліцію : Закон України № 580-VIII від 2 липня 2015 року.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху (частина перша, друга, третя, четверта, шоста і сьома статті 122 КУпАП); порушення правил руху через залізничні переїзди (стаття 123 КУпАП); ненадання транспортних засобів поліцейським та медичним працівникам, а також ненадання військових транспортних засобів посадовим особам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (стаття 124-1 КУпАП); керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки, або стосовно якої встановлено тимчасове обмеження у праві керування транспортними засобами (частини перша, друга і четверта статті 126 КУпАП); порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин (частини перша, друга і третя статті 127 КУпАП); порушення порядку підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів (стаття 127-3 КУпАП); порушення правил перевезення небезпечних речовин і предметів на транспорті (стаття 133 КУпАП); безквитковий проїзд пасажирів, в тому числі проїзд без реєстрації або компостування проїзного документа, а так само провезення без квитка дитини віком від семи до шістнадцяти років (стаття 135 КУпАП); порушення правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на повітряному транспорті (стаття 137 КУпАП); пошкодження таксофонів (стаття 148 КУпАП); самоправне зайняття жилого приміщення (стаття 151 КУпАП); порушення правил паркування транспортних засобів та порушення правил об'їзду майданчиків для платного паркування транспортних засобів (стаття 152-1 КУпАП); куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (стаття 175-1 КУпАП); виготовлення або зберігання без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовлення або зберігання без мети збуту апаратів для їх вироблення (стаття 176 КУпАП); придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (стаття 177 КУпАП); розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді

(стаття 178 КУпАП); доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (стаття 180 КУпАП); порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування (стаття 180-1 КУпАП); порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (стаття 182 КУпАП); завідомо неправдивий виклик спеціальних служб (стаття 183 КУпАП)⁵.

Отож, більшість повноважень з адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції охоплено здійсненням проваджень у справах про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми.

Про виявлення факту правопорушення, вчиненого неповнолітньою особою на місці події, поліцейський зобов'язаний, згідно зі ст. 255 КУпАП, скласти на ім'я керівника відповідного підрозділу поліції протокол. Проте, відповідно до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженого наказом МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376⁶, у разі неможливості складення протоколу на місці події неповнолітнього правопорушника доцільно доставити до територіального відділу поліції з одночасним повідомленням про це його батьків або законних представників.

Водночас неповнолітній, який притягається до адміністративної відповідальності, згідно зі статтею 63 Конституції України, не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

Відповідно до пункту 17 глави 2 Інструкції, якщо правопорушення вчинюється неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно одного з батьків

---

⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁶ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15.#Text>

неповнолітньої особи або особи, яка їх замінює, відповідно до частини третьої статті 184 КУпАП. У разі вчинення неповнолітньою особою віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121–127, 130, 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 173-4, 174, 183-1 185, 190–195 КУпАП, протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно цієї особи⁷.

До протоколу про адміністративне правопорушення, вчинене неповнолітнім, може бути долучено інші матеріали про адміністративне правопорушення (пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновки експерта, речові докази, протокол про вилучення речей і документів, рапорти посадових осіб, а також інші документи та матеріали, що містять інформацію про правопорушення).

Про особистий огляд та огляд речей неповнолітнього, який вчинив адміністративне правопорушення, робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи в протоколі про адміністративне затримання, де зазначаються: прізвища, імена та по батькові, місця проживання двох понять; перелік речей, що оглядаються, та предметів одягу, що є на особі на час її затримання; відомості щодо наявності або відсутності у затриманої особи тілесних ушкоджень. Якщо виявлено тілесні ушкодження, потрібно зазначити, на яких саме частинах тіла вони є та їх характер (синці, подряпини, різані рани тощо).

Протокол про адміністративне правопорушення підписується уповноваженою посадовою особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. За наявності свідків і потерпілих протокол про адміністративне правопорушення може бути підписано також цими особами.

Протокол про адміністративне правопорушення та матеріали про адміністративне правопорушення, вчинене неповно-

---

⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

літнім, відповідно до статті 257 КУпАП, надсилаються (надаються) органу (посадовій особі), уповноваженому(ій) розглядати справи про адміністративні правопорушення⁸.

Перед розглядом справи про адміністративне правопорушення, вчинене неповнолітнім, обов'язково повинно бути звернено увагу на положення статті 247 КУпАП про обставини, які виключають провадження про адміністративне правопорушення.

При підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення відповідно до статті 278 КУпАП суд вирішує такі питання: чи належить до його компетенції розгляд цієї справи; чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення; чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; чи витребувано необхідні додаткові матеріали; чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвокатів.

Строки розгляду справи про адміністративне правопорушення визначено у статті 277 КУпАП. Переважно їх строки, відповідно до частини 1 статті 277 КУпАП, тривають 15 днів з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення. Проте у частині 2 статті 277 КУпАП розгляд справи про адміністративне правопорушення передбачено протягом доби, у триденний, п'ятиденний та у семиденний строки⁹.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення, вчинене неповнолітнім, відповідно до статті 285 КУпАП, оголошується негайно після закінчення розгляду адміністративної справи. Копія постанови у справі про адміністративне правопорушення протягом трьох днів вручається особі, притягнутій до адміністративної відповідальності, особисто під підпис.

Поділяючи думку Л. В. Іщенко та більшості інших науковців, як удосконалення і розширення адміністративно-

---

⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁹ Там же.

профілактичних заходів поліції, варто закріпити та популяризувати такий попереджувальний захід щодо неповнолітніх і малолітніх як *негайне превентивне вилучення дитини*, яка перебуває у потенційно загрозливих, ризикованих умовах, які створюють небезпеку для її життя та здоров'я або створюють підстави для вчинення правопорушення самим неповнолітнім.

На нашу думку, поліцейський після обстеження умов проживання неповнолітніх і малолітніх, крім завдань, які зазначені у відомчих нормативних актах, повинен бути наділений ширшими повноваженнями, спрямованими на вилучення дитини із злочинного середовища. Одразу після такого вилучення поліцейські повинні негайно повідомити про застосування цього адміністративно-профілактичного заходу уповноваженим службам у справах дітей. Отож, превентивне вилучення дитини, як один із методів адміністративно-юрисдикційної діяльності, повинен бути законодавчо закріпленим до основних повноважень поліції.

10.2. Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо військовослужбовців і військовозобов'язаних

Хід жорстокої війни, яка 24 лютого 2022 року переросла у повномасштабну агресію, розв'язану злочинною кремлівською владою росії, вкотре підтверджують всю її гнилість, нелюдяність і бездарність. За таких умов щодо оборони нашої держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності зростає вагоме конституційне значення та актуальність Збройних Сил України (далі – ЗСУ України).

З давніх часів існування України одним із священних обов'язків для всіх її громадян було служіння батьківщині, захищаючи її суверенітет, неподільну територію та людство. Стаючи військовослужбовцем, людина добровільно або примусово на виконання конституційного обов'язку обмежується у використанні частини прав, якими користується цивільне населення (зокрема право вести бізнес, займатися політикою) та стає частинкою дуже чіткої системи з жорсткою вертикальною ієрархією. Водночас, присвячуючи якийсь період

свого життя військовій службі, людина продовжує мати право на життя та здоров'я, справедливий суд, правову допомогу¹⁰.

Водночас в умовах російської агресії головною залишається проблема забезпечення військового правопорядку, пов'язаного з виконанням завдань під час проведення мобілізації, виконання військовослужбовцями обов'язків військової служби, виконання наказів під час ведення бойових дій, виконання бойових розпоряджень тощо.

У лютому 2022 року із введенням правового режиму воєнного стану та оголошені загальної мобілізації стрімко збільшилась кількість адміністративних правопорушень і злочинів, вчинених військовослужбовцями, що суттєво впливає на дисципліну та дотримання законності.

Адміністративні правопорушення у період воєнного стану та в зоні проведення бойових дій, деструктивно впливаючи на соціальні процеси, мають свою специфіку. Ця специфіка, як доводить практика протидії правопорушенням військовослужбовців, характеризується: по-перше, відмінністю складу правопорушення між військовослужбовцем та цивільною особою; по-друге, особливістю виконання завдання; по-третє, умовами перебування (на передовій, оточенням) або за інших обставин.

Аналізуючи адміністративні правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами, у частині 1 статті 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення вказується, що вони під час проходження зборів, а також особи начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, поліцейські **несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами**. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення

---

¹⁰ Військова юстиція та захист прав військових. Огляд міжнародного досвіду та тенденцій в Україні ; за заг. ред. А. Крикуна-Труша та Л. Галан. Київ, 2023. С. 6.

правопорушень, пов'язаних з корупцією, вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування у разі винесення термінового заборонного припису, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, зазначені особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт. У разі притягнення таких осіб до відповідальності за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі направлення особи, яка вчинила таке насильство, на проходження програми для осіб, які вчинили домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, здійснюється на загальних підставах¹¹.

КУпАП визначає також види відповідальності за військові адміністративні правопорушення, які висвітлюються у **главі 13-Б «Військові адміністративні правопорушення, а саме:**

1. Відмова від виконання законних вимог командира (начальника) (стаття 172-10 КУпАП).

2. Самовільне залишення військової частини або місця служби (стаття 172-11 КУпАП).

3. Необережне знищення або пошкодження військового майна (стаття 172-12 КУпАП).

4. Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (стаття 172-13 КУпАП).

5. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (стаття 172-14 КУпАП).

6. Недбале ставлення до військової служби (стаття 172-15 КУпАП).

---

¹¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

7. Бездіяльність військової влади (стаття 172-16 КУпАП).
8. Порушення правил несення бойового чергування (стаття 172-17 КУпАП).
9. Порушення правил несення прикордонної служби (стаття 172-18 КУпАП).
10. Порушення правил поведження зі зброєю (стаття 172-19 КУпАП).

11. Розпивання алкогольних напоїв або вживання наркотиків, психотропів чи аналогів (стаття 172-20 КУпАП).

Слід констатувати, що про кожний факт здійснення адміністративного правопорушення військовослужбовцем (військовозобов'язаним) надсилається інформація, процедура якої визначається наказами МОУ від 29 листопада 2018 року № 604 «Про затвердження Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту»¹² та МОУ від 02 березня 2021 року № 54 «Про затвердження Змін до Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту»¹³.

---

¹² Про затвердження Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту : наказ МОУ від 29 листопада 2018 року № 604. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1451-18#Text>

¹³ Про затвердження Змін до Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту: наказ МОУ від 02 березня 2021 року № 54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0486-21#Text>

З метою посилення відповідальності військовослужбовців за вчинення правопорушення 13 грудня 2022 року № 2839-IX був підписаний Президентом України Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці», в якому збільшено розміри штрафів за адміністративне правопорушення¹⁴. Крім того, Закон було доповнено статтею 266-1 КУпАП «Огляд військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також військовослужбовців Збройних Сил України на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції», в якій вказано, що <...> огляд проводиться посадовою особою, уповноваженою на те начальником органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України або командиром (начальником) військової частини (установи, організації, підприємства, закладу, підрозділу), іншого утвореного відповідно до законів України військового формування, а також правоохоронного органу спеціального призначення, з використанням спеціальних технічних засобів та тестів»¹⁵. Попри те, частина 4 вказаної статті доводить, що «У разі незгоди військовозобов'язаного та резервіста під час проходження зборів, а також військовослужбовця Збройних Сил України на проведення огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, уповноваженими особами з використанням спеціальних технічних засобів та тестів або у разі незгоди з його результатами огляд проводиться в закладах охорони здоров'я. Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право

---

¹⁴ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці», в якому збільшено розміри штрафів за адміністративне правопорушення : Закон України від 13 грудня 2022 року за № 2839-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#Text>

¹⁵ Там же.

проведення огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, затверджується управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій. Проведення огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, в інших закладах забороняється»¹⁶.

Розглядаючи особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо військовослужбовців та військовозобов'язаних у наказі МОУ від 23 жовтня 2021 року № 329 «Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення», встановлено механізм складання протоколів про військові адміністративні правопорушення щодо військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів у Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту, які вчинили військові адміністративні правопорушення, передбачені главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» КУпАП, надсилання до районних, районних у місті, міських, міськрайонних судів протоколів та інших матеріалів про військові адміністративні правопорушення, а також порядок їх обліку в органах військового управління, військових частинах, військових навчальних закладах та установах Збройних Сил України, органах управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі – Служба правопорядку), органі управління, військових частинах та установах Державної спеціальної служби транспорту¹⁷.

---

¹⁶ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці», в якому збільшено розміри штрафів за адміністративне правопорушення : Закон України від 13 грудня 2022 року за № 2839-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#Text>

¹⁷ Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення : наказ МОУ від 23 жовтня 2021 року № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1622-21#Text>

Слід зазначити, що згідно з частиною 2 розділу 1 Інструкції **протокол про військове адміністративне правопорушення щодо військовослужбовця (військовозобов'язаного) мають право складати:**

- командири (начальники) військових частин (військових навчальних закладів, установ) щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

- командири (начальники) підрозділів, які уповноважені на те командиром (начальником) військової частини, щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

- посадові особи органів військового управління Збройних Сил України (далі – орган військового управління), органу управління Державної спеціальної служби транспорту (далі – орган управління ДССТ), які уповноважені на те відповідними начальниками органів військового управління, органу управління ДССТ щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

- посадові особи органів управління Служби правопорядку, які уповноважені на те відповідними начальниками органів управління Служби правопорядку.

Відповідно до частини 1 глави 2 Інструкції протокол за вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172-10–172-20 КУпАП, складається:

- командиром (начальником) військової частини або уповноваженим ним командиром підрозділу (далі – уповноважена посадова особа військової частини) у разі виявлення ним безпосередньо факту вчинення підлеглим військовослужбовцем (військовозобов'язаним) військового адміністративного правопорушення або отримання інформації про вчинення такого правопорушення від інших осіб;

- уповноваженою посадовою особою органу військового управління, органу управління Служби правопорядку, органу управління ДССТ у разі виявлення нею безпосередньо факту вчинення військовослужбовцем (військовозобов'язаним) військового адміністративного правопорушення або отримання інформації про вчинення такого правопорушення від інших осіб.

Слід зауважити, що уповноважена посадова особа повинна скласти протокол не пізніше 24 годин з моменту виявлення військовослужбовця (військовозобов'язаного), що вчинив військове адміністративне правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається військовослужбовцю (військовозобов'язаному), який притягується до адміністративної відповідальності.

У разі відмови військовослужбовця (військовозобов'язаного), який притягується до адміністративної відповідальності, від отримання примірника протоколу в ньому робиться відповідний запис.

Уповноважена посадова особа військової частини, яка склала протокол щодо підлеглого військовослужбовця (військовозобов'язаного), який вчинив військове адміністративне правопорушення, на протязі трьох діб повідомляє безпосереднього командира (начальника) військової частини, де проходить службу (збори) зазначений військовослужбовець (військовозобов'язаний).

До протоколу долучаються матеріали (докази), що підтверджують факт вчинення військового адміністративного правопорушення (рапорти посадових осіб, заяви, пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків правопорушення, інші документи, які стосуються правопорушення).

Командир (начальник) військової частини (начальник органу військового управління, органу управління ДССТ) протягом п'яти діб надсилає до органу управління Служби правопорядку та відповідної прокуратури, у зоні діяльності яких військова частина виконує завдання за призначенням (дислокується орган військового управління, орган управління ДССТ), завірену копію протоколу, складеного уповноваженими посадовими особами військової частини.

Справа не пізніше ніж у триденний строк з дати складання протоколу із супровідним листом, підписаним командиром (начальником) військової частини (начальником органу військового управління, органу управління Служби правопорядку, органу управління ДССТ), надсилається до суду, про що робиться запис у журналі обліку протоколів про військові адміністративні правопорушення. Після отримання відомостей

про прийняте судом рішення у справі до журналу обліку протоколів вносяться відомості, а саме номер та дата винесення постанови, відомості про суд (суддю), який виніс постанову.

Для зміцнення законності та військової дисципліни у Збройних Силах України, відповідно до Закону України від 7 березня 2002 року № 3099-III «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»¹⁸, створено *Військову службу правопорядку*, яка як спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України призначена для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України; а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах¹⁹.

Відповідно до частини 1 статті 7 Закону військовослужбовцям Служби правопорядку під час виконання покладених на них завдань щодо здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності надається право:

– перевіряти у військовослужбовців і військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, а на території військових частин (військових об'єктів) також в інших осіб документи, що посвідчують їх особу, та інші документи, необхідні для з'ясування питань, що належать до компетенції Служби правопорядку, а також у разі підозри їх у вчиненні кримінальних чи інших правопорушень;

– викликати осіб, зазначених у пункті 2 цієї статті, для дачі пояснень у справах про правопорушення, що знаходяться в її провадженні;

---

¹⁸ Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 7 березня 2002 року № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>

¹⁹ Там же.

– затримувати і тримати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів на гауптвахтах Служби правопорядку з метою застосування тимчасового запобіжного заходу;

– затримувати осіб у військовій формі одягу, які мають виражені ознаки психічного розладу і створюють у зв'язку з цим реальну небезпеку для оточуючих, з негайним повідомленням лікувального закладу або командирів (начальників) військовослужбовців для вирішення питання щодо їх негайного огляду у відповідних лікувальних закладах;

– відповідно до вимог цього та інших законів України проводити особистий огляд або обшук затриманих осіб, зазначених у пунктах 2 і 4 цієї статті, огляд речей, що знаходяться при них, транспортних засобів і вилучати документи та предмети, що можуть бути речовими доказами або є небезпечними для оточуючих;

– складати протоколи про адміністративні правопорушення стосовно військовослужбовців у випадку та в порядку, передбачених законами України, а також у разі вчинення адміністративних правопорушень іншими особами, зазначеними в пункті 2 цієї статті;

– у випадках та в порядку, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, передавати матеріали про адміністративні правопорушення на розгляд органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про такі адміністративні правопорушення;

– вносити у межах своєї компетенції відповідним органам виконавчої влади, військовому командуванню, органам військового управління, органам місцевого самоврядування, громадським організаціям або посадовим особам підприємств, установ та організацій незалежно від їх підпорядкування і форми власності подання щодо усунення порушень закону, причин і умов, що їм сприяють. Не пізніше як у місячний строк по поданню має бути вжито необхідних заходів і про результати повідомлено особу, яка його надіслала;

– зупиняти військові транспортні засоби Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, у разі порушення їх водіями правил

дорожнього руху, за наявності ознак, що свідчать про технічну несправність транспорту або забруднення ним довкілля, а також відомостей про те, що він використовується з протиправною метою чи не за призначенням, з метою їх огляду і перевірки у водіїв документів на право користування та керування транспортними засобами, дорожніх листів, відповідності вантажів, що перевозяться, товарно-транспортним документам. Проводити технічний огляд транспортних засобів Збройних Сил України;

– направляти у разі необхідності на медичний огляд водіїв військових транспортних засобів. Затримувати та відстороняти від керування військовими транспортними засобами осіб, які перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, а також тих, які не мають документів на право керування або користування транспортними засобами, вживати щодо водіїв інші заходи, передбачені законодавством;

– використовувати передбачені відповідними нормативно-правовими актами технічні засоби для виявлення та фіксації порушень правил дорожнього руху, забороняти використання військових транспортних засобів, технічний стан яких загрожує безпеці дорожнього руху чи довкілля або номери агрегатів яких не відповідають записам у реєстраційних документах; затримувати і доставляти в установленому законодавством порядку військові транспортні засоби для тимчасового тримання на спеціальних майданчиках чи стоянках;

– перевіряти у військових частинах виконання контрольних і профілактичних заходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху;

– проводити огляд військовозобов'язаних і резервістів під час проходження зборів, а також військовослужбовців на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також використовувати у випадках, визначених законом, спеціальні технічні засоби для проведення такого огляду²⁰.

---

²⁰ Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 7 березня 2002 року № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>

З метою посилення відповідальності порядку організації та несення патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України, підвищення ефективності виконання завдань щодо забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців наказом МОУ від 10 жовтня 2016 року № 515 була затверджена «Інструкція про організацію патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України»²¹, яка визначає основні завдання, механізм організації та несення патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України щодо забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій, на вулицях і в громадських місцях, а також у військових містечках Збройних Сил України, права та обов'язки патрулів і посадових осіб Служби правопорядку під час несення служби, порядок застосування ними заходів адміністративного примусу до військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів під час проходження зборів, а також працівників Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків.

Патрульно-постова служба Військової служби правопорядку у Збройних Силах України є комплексом заходів, які виконуються підрозділами Служби правопорядку для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців (військовозобов'язаних) у місцях дислокації військових частин, у військових містечках, на вулицях і в громадських місцях.

Утім, слід зазначити, що право на складання протоколів про адміністративні правопорушення стосовно військовослужбовців (військовозобов'язаних) та працівників у випадках, передбачених статтею 44, частинами другою і третьою статті 123, статтями 173, 174, 178, 182, 184-1, 185, 185-7 КУпА надано:

а) начальнику органу управління Служби правопорядку, начальник підрозділу Служби правопорядку в гарнізонах та їх заступники;

---

²¹ Інструкція про організацію патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України : наказ МОУ від 10 жовтня 2016 року № 515. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1429-16#Text>

б) посадовій особі органу управління Служби правопорядку (підрозділу Служби правопорядку в гарнізоні), відповідальна за організацію патрульно-постової служби;

в) начальнику патруля.

Щодо адміністративно-юрисдикційної діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, відповідно до Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 23 лютого 2022 року № 154 (далі – ТЦК та СП)²², **ТЦК і СП на підставі статті 235 КУпАП розглядають справи про такі адміністративні правопорушення:**

1) про порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку (стаття 210 КУпАП):

– об'єктом цього адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері виконання призовниками, військовозобов'язаними та резервістами правил військового обліку;

– об'єктивна сторона правопорушення виражається у порушенні законодавства України про військовий обов'язок і військову службу, а саме – у порушенні правил військового обліку, неявці на виклик до військового комісаріату без поважних причин або несвоєчасному поданні в обліковий орган відомостей про зміну свого місця проживання, освіти, місця роботи, посади, а також у порушенні порядку проходження навчальних зборів (занять) у навчальних закладах;

– суб'єкт адміністративного правопорушення – спеціальний (військовозобов'язані, призовники, резервісти);

– суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності;

2) про порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію (стаття 210-1 КУпАП):

– об'єктом цього адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення призову, мобілізації та мобілізаційної підготовки;

– об'єктивна сторона правопорушення полягає у порушенні законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку

---

²² Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки : постанова Кабінету міністрів України від 23 лютого 2022 року № 154. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2022-%D0%BF#Text>

та мобілізацію, що виражається у відмові від проходження військової служби, служби у військовому резерві або від виконання військового обов'язку у запасі;

– суб'єкт адміністративного правопорушення – спеціальний (військовозобов'язані, призовники, резервісти);

– суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності;

3) про зіпсуття військово-облікових документів чи втрату їх з необережності (стаття 211 КУпАП (крім правопорушень, вчинених військовозобов'язаними чи резервістами, які перебувають у запасі Служби безпеки України або Служби зовнішньої розвідки України)):

– об'єктом цього правопорушення є порядок зберігання обліково-військових документів;

– об'єктивна сторона правопорушення полягає в умисному зіпсутті або недбалому зберіганні призовниками, військовозобов'язаними, резервістами обліково-військових документів, яке спричинило їх втрату;

– суб'єкт адміністративного правопорушення – спеціальний (військовозобов'язані, призовники, резервісти);

– суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Як зрозуміло з перелічених статей, найбільш злободеною для держави залишається норма з порушенням призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку.

Посилаючись на частину 2 статті 255 КУпАП, слід вказати, що «у справах про адміністративні правопорушення, розгляд яких віднесено до відання органів, зазначених у статтях 222–244-21, 244-24 цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи цих органів», а саме – начальник ТЦК і СП.

Проте ТЦК та СП не наділені правом розгляду справ про адміністративні правопорушення, вчинені військовозобов'язаними чи резервістами, які перебувають у запасі Служби безпеки України або Служби зовнішньої розвідки України.

До речі, слід зазначити, що інколи виникає така згубна практика, коли з метою швидкого виконання своїх обов'язків працівники ТЦК та СП намагаються вручити

військовозобов'язаному папірець з реквізитами суми штрафу без постанови, підписаної керівником ТЦК та СП, що є порушенням чинного законодавства і може свідчити про зловживання працівниками ТЦК та СП своїми правами.

Лише на підставі постанови про накладення адміністративного стягнення закон дозволяє притягнути військовозобов'язаного до адміністративної відповідальності.

Відповідно до Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення²³, уповноважена посадова особа складає протокол не пізніше 24 годин з моменту виявлення військовослужбовця (військовозобов'язаного), що вчинив військове адміністративне правопорушення, у двох примірниках, один з яких під розписку вручається військовослужбовцю (військовозобов'язаному), який притягується до адміністративної відповідальності. У разі відмови військовослужбовця (військовозобов'язаного), який притягується до адміністративної відповідальності, від отримання примірника протоколу в ньому робиться відповідний запис. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі. До протоколу долучаються матеріали (докази), що підтверджують факт вчинення військового адміністративного правопорушення (рапорти посадових осіб, заяви, пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків правопорушення, інші документи, які стосуються правопорушення).

Складений протокол та матеріали про військове адміністративне правопорушення не пізніше наступного дня після складання протоколу реєструються в Журналі обліку протоколів про військові адміністративні правопорушення. Журнал обліку протоколів має бути прошитий, прошнурований, пронумерований, підписаний начальником ТЦК та СП та скріплений печаткою. Складений протокол та матеріали про військове адміністративне правопорушення формуються у справу про військове адміністративне правопорушення.

---

²³ Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення : наказ МОУ від 23 жовтня 2021 року № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1622-21#Text>

Джерелом інформації про обставини справи слугують не лише матеріали, надані учасниками провадження або їх представниками, а й пояснення свідків, висновки експертів і спеціалістів, документи та відомості²⁴.

Розглядаючи справу, начальник ТЦК і СП повинен забезпечити належність і повноту з'ясування всіх її обставин, за необхідності з'ясувати обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність.

Військовозобов'язаний, який притягається до адміністративної відповідальності, має право: ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову у справі.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності військовозобов'язаного, який притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

Відповідно до частини 1 статті 277 КУпАП справи про адміністративні правопорушення за статтями 210-211 КУпАП розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, начальник ТЦК та СП відповідно до статей 284 та 285 КУпАП вносить одну з таких постанов:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про закриття справи.

---

²⁴ Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення : наказ МОУ від 23 жовтня 2021 року № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1622-21#Text>

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи.

Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається військовозобов'язаному, щодо якого її винесено.

Постанову у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено. Скаргу на постанову у справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів із дня винесення постанови.

10.3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо іноземців та осіб без громадянства

Унаслідок російсько-української війни Україна опинилася в епіцентрі не лише транзиту для мігрантів, але і перетворилася у шалений потік біженців за межі нашої держави. Через російську збройну агресію дипломатичні стосунки України з РФ були розірвані, а дипломатичні установи РФ припинили діяти на українській території. В Україні зараз відбувається найбільша і найшвидша криза вимушеного переміщення із часів Другої світової війни.

Офіційні дані Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб на кінець 2022 року містили інформацію про більш як 4,8 млн осіб, що є більше, ніж чисельність населення багатьох країн Європи, зокрема таких, як Республіка Албанія, Боснія та Герцеговина і Республіка Хорватія. Кількість українських біженців за кордоном може сягати 6,7 млн осіб. Про кількість мігрантів також може свідчити число осіб із статусом тимчасового захисту. У червні таких українців було 6,3 млн – переважно в країнах Центральної та Східної Європи²⁵.

Особливе занепокоєння викликає нелегальна міграція, яка загалом створює ґрунт для розповсюдження різного характеру правопорушень та загострення криміногенної ситуації в державі. У Стратегії національної безпеки України, Стратегії державної міграційної політики України, Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, Концепції

---

²⁵ Після війни додому можуть не повернутися додому 3 мільйони українців.
URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/11/704143/>

боротьби з тероризмом в Україні нелегальну міграцію визначено як основну реальну та потенційну загрозу національній безпеці України.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів від 12 липня 2017 року № 482-р «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року», обмеження каналів нелегальної міграції як ефективний засіб запобігання нелегальній міграції можливе шляхом розширення спроможностей відповідальних органів державної влади, забезпечення міжвідомчої співпраці. З цією метою:

- вирішувалися питання щодо забезпечення, зокрема фінансового та інституційного, належного функціонування системи виявлення нелегальних мігрантів усередині держави;

- надавалися транспортні засоби, мобільні прилади для оперативної ідентифікації особи тощо для підвищення ефективності здійснення контролю за дотриманням міграційного законодавства;

- запроваджувався більш ефективний механізм взаємодії, координації та співпраці між відповідними органами державної влади щодо контролю за дотриманням міграційного законодавства, зокрема між МВС, Національною поліцією, Адміністрацією Держприкордонслужби, СБУ, Службою зовнішньої розвідки та ДМС з питань протидії організованим формам нелегальної міграції в/через Україну;

- послідовно впроваджувалася ефективна методологія виявлення нелегальної міграції всередині держави, аналізу ризиків (звітування відповідних органів державної влади та аналіз на регіональному і центральному рівні), а також розслідування справ про організовану нелегальну міграцію;

- запобігалось випадкам, у яких нелегальні мігранти можуть стати жертвами торгівлі людьми, та мінімізувати наявні негативні наслідки;

- було створено підсистему (модуль) з питань нелегальної міграції як частину єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами для обробки даних щодо процедур, які застосовуються до нелегальних мігрантів²⁶.

---

²⁶ Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів від 12 липня 2017 року за № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text>

19 січня 2024 р. за № 43-р розпорядженням Кабінету Міністрів України внесено зміни до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482 «Про Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року» (далі – Стратегія)²⁷. Зміст Стратегії спрямований на привернення уваги до міграційних проблем, згуртування суспільства з метою їх розв’язання, забезпечення взаємозв’язку міграційної політики з іншими сферами діяльності держави, перехід від політики реагування на внутрішні та зовнішні виклики у сфері міграції до політики прогнозування та попередження; враховує необхідність правового врегулювання і практичного вирішення проблемних питань, зумовлених та загострених широкомасштабною військовою агресією, розпочатою 24 лютого 2022 року російською федерацією проти України...²⁸ <...> за статистичними даними, лише у 2022 році в Україні виявлено 5062 нелегальних мігрантів, прийнято 4992 рішення про примусове повернення і видворення, 190 іноземців поміщено до пункту тимчасового перебування іноземців. Крім того, виявлено 1126 громадян росії, які нелегально проживали в Україні, 2550 громадян росії порушили міграційне законодавство, з них до 1106 було прийнято рішення про примусове повернення і видворення²⁹.

Щодо правового статусу іноземців та осіб без громадянства, то у статті 26 Конституції України зазначається, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов’язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України³⁰.

---

²⁷ Про Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 січня 2024 року № 43-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2024-%D1%80#Text>

²⁸ Там же.

²⁹ Публічний звіт Голови Державної міграційної служби України за результатами роботи у 2022 році. URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/13779.html>

³⁰ Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

До винятків, які вказуються в Конституції, належить те, що іноземцям та особам без громадянства заборонено:

- обиратися і бути обраними до органів державної влади, місцевого самоврядування;

- брати участь у референдумах;

- мати статус державного службовця;

- входити до політичних партій;

До початку російсько-української війни вітчизняним законодавством заборонено було служити у лавах ЗСУ іноземцям та особам без громадянства. Однак, як свідчать реалії війни, в ній разом із ЗСУ беруть активну участь велика кількість іноземних добровольців, які із зброєю в руках захищають нашу Батьківщину. Зважаючи на це, Законом України від 12 січня 2023 року № 2863-IX внесено зміни до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби за контрактом іноземцями та особами без громадянства у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України. Переліки посад, які не можуть бути заміщені іноземцями чи особами без громадянства, та військових частин, в яких не можуть проходити службу іноземці чи особи без громадянства, визначаються Міністерством внутрішніх справ України³¹.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом. Стаття 33 Конституції України вказує, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну³².

---

³¹ Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби за контрактом іноземцями та особами без громадянства у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України : Закон України від 12 січня 2023 року за № 2863-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2863-20#Text>

³² Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Основні правові засади перебування на території України зазначеної категорії осіб визначено у Законах України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про державний кордон України», Кодексах України та низці інших нормативно-правових актів.

Відповідно до п. 6 та 15 ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» **іноземець** – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. **Особа без громадянства** – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином³³.

Незважаючи на те, що прогнозуванням та визначенням напрямів державної міграційної політики, формуванням та координацією міграційної діяльності займається низка органів публічної влади – основне навантаження щодо удосконалення цього процесу покладено на *органи Державної міграційної служби України* (далі – ДМСУ). Саме вона наділена повноваженнями щодо здійснення: 1) реалізації державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів; 2) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

У розпорядженні Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 року № 687-р «Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року» вказано, що «...досягнення необхідного рівня стримування та протидії нелегальній міграції можливе за умови належного забезпечення, інформаційного супроводження та вдосконалення процедур повернення іноземців та осіб без громадянства, які порушили законодавство України з прикордонних питань,

---

³³ Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

до країн походження або третіх країн, їх примусового видворення за межі України та передачі відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію з дотриманням основоположних прав і свобод людини»³⁴.

З метою удосконалення взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з Національною поліцією України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, ДМСУ у процесі формування та реалізації державної політики у відповідних сферах, обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України та Службами, періодичність її подання наказом МВС від 20 квітня 2023 року № 333 затверджено «Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України», в якому визначено шляхи забезпечення узгодженості, планомірності та цілісності формування державної політики, ефективності її реалізації у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг, захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності, міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів³⁵.

---

³⁴ Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text>

³⁵ Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України : наказ МВС від 20 квітня 2023 року № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-23/print>

Запровадження ефективного механізму протидії нелегальній міграції органами ДМСУ у взаємодії з органами Національної поліції України та іншими правоохоронними органами є необхідним чинником забезпечення державної безпеки та охорони громадянського порядку в середині держави.

Активну участь у протидії нелегальній міграції бере *Управління взаємодії з Державною міграційною службою України МВС України*³⁶, на яке, відповідно до наказу МВС України від 30 січня 2018 року № 55³⁷, покладено повноваження щодо участі у формуванні державної політики у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів та забезпеченні контролю за її реалізацією.

Не менш важливу роль у протидії нелегальній (незаконній) міграції виконує *Департамент міграційної поліції Національної поліції України* (далі – ДМП НПУ)³⁸. Завдання підрозділу ДМП НПУ спрямовані на: запобігання та протидію правопорушенням міграційного законодавства; забезпечення надання (адміністративних) послуг у сфері міграції пов'язані з: оформленням, видачею, обміном паспорту громадянина України; набуття, прийняття та поновлення у громадянстві України; оформлення документів для виїзду за кордон, у тому числі відповідного паспорту; визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового чи тимчасового захисту; оформлення посвідчення на повернення в Україну тощо.

Крім вказаного кола завдань, ДМП НПУ у взаємодії із ДМСУ здійснюють сумісні організаційно-правові заходи із застосуванням адміністративно-попереджувальних засобів та засобів адміністративного припинення. Як приклад, з 4 по 22 грудня 2023 року з метою подолання проблем нелегальної

---

³⁶ підпорядковується безпосередньо державному секретареві МВС і спрямовується та координується заступником Міністра внутрішніх справ України відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

³⁷ Положення про Управління взаємодії з Державною міграційною службою України МВС України : наказ МВС України від 30 січня 2018 року № 55. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MVS816>

³⁸ Департамент міграційної поліції (у складі кримінальної поліції). URL: <https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi/departament-migracijnoyi-policiyi-u-skladi-kriminalnoyi-policiyi>

міграції та перевірки дотримання іноземцями та особами без громадянства встановлених правил перебування на території України на всій території України проводилася оперативно-профілактична операція «Мігрант».

Відповідно до статті 16 Кодексу України про адміністративні правопорушення **«Відповідальність іноземців і осіб без громадянства»** іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, *підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України*. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом³⁹.

Крім того, відповідно до частини 1 статті 203 КУпАП вказана категорія осіб несе адміністративну відповідальність за перевищення встановленого строку перебування в Україні не більш як на 30 днів, а так само недодержання ними встановлених законодавством вимог транзитного проїзду через територію України або вимог декларування чи реєстрації місця проживання (перебування). Дотримуючись вимог частини 2 статті 203 КУпАП, іноземці та особами без громадянства притягуються до адміністративної відповідальності за перевищення встановленого строку перебування в Україні більш як на 30 днів, а так само проживання на території України без документів на право проживання (перебування) в Україні, за недійсними документами чи документами, термін дії яких закінчився⁴⁰. Проте дія цієї статті не поширюється на неповнолітніх осіб, на випадки проживання (перебування) на території України без документів на право проживання (перебування) в Україні у зв'язку з їх втратою або викраденням у разі, якщо іноземець або особа без громадянства письмово повідомили про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції),

---

³⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁴⁰ Там же.

у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, у визначений законом строк, а також на випадки, якщо іноземці або особи без громадянства з наміром отримати притулок чи бути визнаними в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового або тимчасового захисту, під час в'їзду в Україну незаконно перетнули державний кордон України і перебувають на території України протягом часу, необхідного для звернення із заявою про надання притулку чи заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Слід визнати, що хоча повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 204-1 КУпАП «Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України» та 206-1 КУпАП «Незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України» органи Національної поліції не наділені, проте, згідно із статтею 255 КУпАП, з метою документування факту вчинення правопорушень, органи Національної поліції мають право складати протокол про адміністративні правопорушення.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила дорожнього руху

При порушенні правил дорожнього руху іноземцями або особами без громадянства, зафіксованих в автоматичному режимі, передбачених частинами першою-четвертою статті 122 та частиною першою статті 123 КУпАП, відповідно до наказу МВС України від 13 січня 2020 року № 13 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі»⁴¹ (далі – Інструкція), при опрацюванні уповноваженим поліцейським матеріалів автоматичної фіксації та встановлення

---

⁴¹ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : наказ МВС України від 13.01.2020 року № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20#Text>

факту учинення адміністративного правопорушення, розгляд якого віднесено до компетенції Національної поліції, цим уповноваженим поліцейським вноситься сформована Системою в автоматизованому режимі адміністративна постанова, яка є електронним документом, без складання протоколу про адміністративне правопорушення.

Опрацювання матеріалів автоматичної фіксації здійснюється в один або два етапи (рівні) залежно від наявності та повноти інформації про зафіксований транспортний засіб або про особу, яка притягається до відповідальності, оцінки інших доказів у справі про адміністративне правопорушення.

Винесена уповноваженим поліцейським адміністративна постанова автоматично вноситься засобами Системи до Реєстру адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, у якому здійснюється їх облік. Днем отримання адміністративної постанови є дата, зазначена в поштовому повідомленні про вручення її відповідальній особі, зазначеній у частині першій статті 14-2 КУпАП, або повнолітньому члену сім'ї такої особи.

Як вказується в Інструкції, порядок розгляду адміністративного правопорушення починається з подання заява особи, яка фактично керувала транспортним засобом на момент учинення адміністративного правопорушення. До заяви заявник обов'язково подає документ (квитанцію) про сплату ним штрафу в установленій законодавством строк і в розмірі, визначеному відповідною адміністративною постановою. Розгляд заяви уповноваженим поліцейським здійснюється не пізніше десяти робочих днів із дня її реєстрації. У разі відповідності заяви встановленим вимогам та підтвердження сплати заявником штрафу, визначеного відповідною адміністративною постановою, уповноважений поліцейський з використанням засобів Системи вносить до цієї постанови зміни щодо визначення суб'єктом правопорушення особи, яка фактично керувала транспортним засобом у момент учинення адміністративного правопорушення.

Розгляд заяви може бути відмовлено, якщо:

- вона подана особою, яку неможливо ідентифікувати;
- особа зазначила в заяві неповну чи недостовірну інформацію;

– не надано документ (квитанції) про сплату заявником штрафу;

– заява подана після 20 календарних днів із дня набрання адміністративною постановою законної сили.

Відповідно до Інструкції, у разі невиконання іноземцем або особою без громадянства, який (яка) увіз (ввезла) на територію України транспортний засіб, зареєстрований за її межами, винесеної стосовно нього (неї) адміністративної постанови протягом визначених статтею 300-1 КУпАП строків (відсутність у Системі інформації про сплату накладеного штрафу) або її оскарження уповноважений поліцейський упродовж десяти робочих днів з дати закінчення строків виконання адміністративної постанови з використанням засобів Системи формує та у порядку визначеному законодавством надсилає до органів Державної прикордонної служби України в електронній формі повідомлення про невиконання адміністративної постанови або її оскарження та наявність підстав для заборони в'їзду в Україну такій особі і внесення відповідних відомостей про такого іноземця або особу без громадянства до бази даних осіб, яким згідно із законодавством України не дозволяється в'їзд в Україну.

Так само, у разі отримання уповноваженим поліцейським засобами Системи інформації про те, що іноземець або особа без громадянства, який (яка) увіз (ввезла) на територію України транспортний засіб, зареєстрований за її межами, виконав (виконала) винесену стосовно цієї особи адміністративну постанову (сплатив штраф) або таку адміністративну постанову було скасовано, уповноважений поліцейський з використанням засобів Системи формує та у порядку визначеному законодавством надсилає до органів Державної прикордонної служби України повідомлення про виконання іноземцем або особою без громадянства винесеної стосовно нього (неї) адміністративної постанови або про скасування такої адміністративної постанови і наявність підстав для скасування заборони в'їзду такій особі на територію України⁴².

---

⁴¹ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : наказ МВС України від 13.01.2020 року № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20#Text>

При порушенні правил дорожнього руху іноземцями або особами без громадянства, зафіксованих не в автоматичному режимі, відповідно до наказу МВС від 05 листопада 2021 року № 808 «Про затвердження Змін до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі»⁴³, поліцейські мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачені частинами четвертою, сьомою – дев'ятою статті 121, частинами п'ятою і сьомою статті 122, частиною першою статті 122-2, статтями 122-4, 122-5, частинами другою і третьою статті 123, статтею 124, частиною третьою статті 126, частиною четвертою статті 127, статтями 1271, 130, 139, частиною четвертою статті 140, статтею 188 КУпАП⁴⁴.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою і другою статті 119⁴⁵, частинами першою, другою, третьою, п'ятою і шостою статті 121, статтями 121-1, 121-2, частинами першою, другою, третьою і п'ятою статті 122, частиною першої статті 123, 124-1, 125, частинами першою, другою і четвертою статті 126, частинами першою, другою і третьою статті 127, статтями 128–129, статтею 132-1, частинами першою, другою та п'ятою статті 133, частинами третьої, шостої, восьмої, дев'ятої, десятої і одинадцятої статті 133-1, поліцейські розглядають відповідно до статті 222 КУпАП.

Вказані справи на підставі частини першої статті 277 КУпАП розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання поліцією протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

---

⁴³ Про затвердження Змін до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС України від 05 листопада 2021 року № 808. URL: <https://document.vobu.ua/doc/8941>

⁴⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁴⁵ Відповідно до частини 1 статті 258 КУпАП, якщо особа не оспорує допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається, протокол про адміністративне правопорушення не складається.

Відповідно до статті 278 КУпАП органи поліції при підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення повинні вирішувати такі питання:

- чи належить до його компетенції розгляд цієї справи;
- чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду;
- чи витребувано необхідні додаткові матеріали;
- чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката⁴⁶.

Постанова у справі про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частинами першою, другою, третьою, п'ятою, шостою, восьмою, десятою і одинадцятою статті 121, статтями 121-1, 121-2, частинами першою, другою, третьою, четвертою, шостою і сьомою статті 122, частиною першою статті 123, статтями 124-1, 125, частинами першою, другою і четвертою статті 126, частинами першою, другою і третьою статті 127, статтями 128–129, частиною першою статті 132-1, частинами третьою, шостою, восьмою, дев'ятою, десятою і одинадцятою статті 133-1, частинами першою, другою і третьою статті 140, частинами шостою, сьомою і восьмою статті 152-1 КУпАП, виноситься на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, проводиться поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів. Під час проведення огляду осіб поліцейський застосовує технічні засоби відеозапису, а в разі неможливості застосування таких засобів огляд проводиться у присутності двох свідків. Наявні матеріали відеозапису долучаються до протоколу про адміністративне правопорушення.

---

⁴⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керувала транспортним засобом з ознаками стану сп'яніння, відмовилася від пропозиції поліцейського пройти медичний огляд на стан сп'яніння або намагалася продовжити керування транспортним засобом, поліцейський фіксує зазначені обставини за допомогою технічних засобів відеозапису, а в разі неможливості застосування таких засобів – у присутності двох свідків. Фіксація зазначених обставин поліцейським оформлюється рапортом. Поліцейські не допускають можливість подальшого руху транспортного засобу за умови керування ним цією особою, вживаючи всіх необхідних заходів. У таких випадках рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована. Про факт затримання автомобіля під керуванням особи, яка має дипломатичний імунітет, негайно інформується черговий відповідного підрозділу поліції Департаменту патрульної поліції. Якщо рапорт складено поліцейським у присутності двох свідків (у разі неможливості застосування поліцейським під час складання рапорту технічних засобів відеозапису), до нього додаються пояснення цих свідків⁴⁷.

10.4. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо суб'єктів господарювання

Незважаючи на повномасштабну жахливу навалу російського агресора, Україна з потужною підтримкою західних партнерів робить усе необхідне для відновлення та подальшого розвитку діяльності суб'єктів господарювання. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» (далі – Постанова) припинено проведення планових та позапланових

---

⁴⁷ Про затвердження Змін до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС України від 05 листопада 2021 року № 808. URL: <https://document.vobu.ua/doc/8941>

заходів державного нагляду (контролю) на період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні».

Водночас згідно з пунктом 2 Постанови протягом періоду воєнного стану дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) на підставі рішень центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України⁴⁸.

У частині п'ятій статті 5 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»⁴⁹ встановлено, що строк здійснення планового заходу не може перевищувати десяти робочих днів, а щодо суб'єктів мікро-, малого підприємництва – п'яти робочих днів.

Важливе місце у забезпеченні контролю за дотриманням адміністративного законодавства суб'єктами господарської діяльності посідають органи Національної поліції. Водночас, незважаючи на особливості здійснення контролю поліції за дотриманням адміністративного законодавства суб'єктами господарювання, питання адміністративно-юрисдикційного спрямування є однією із складової управлінської діяльності і здійснюється відповідно до завдань, які ставляться перед Національною поліцією чинним законодавством України.

Одним із нормативно-правових документів, що встановлює перелік адміністративних правопорушень, які підпадають під адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції, є стаття 222 КУпАП. Зокрема, *до цих порушень належать*:

– частина 2 статті 106-1 КУпАП «Невжиття землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними

---

⁴⁸ Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану : Закон України від 13 березня 2022 р. № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>

⁴⁹ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку»;

– стаття 161 КУпАП «Незаконний відпуск або придбання бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів»;

– стаття 164-4 КУпАП «Несвоєчасне здавання виторгу»;

– стаття 194 КУпАП «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів»;

– стаття 195 КУпАП «Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів».

Аналіз цих статей Кодексу України про адміністративні правопорушення дозволяє виділити **чотири категорії правопорушень у таких сферах:**

– обіг наркотичних речовин;

– правила торгівлі;

– здійснення торговельно-касових операцій;

– реалізація встановленого порядку управління.

Окремо в цих статтях виділено категорії посадових осіб і громадян-суб'єктів господарської діяльності. Для них установлена підвищена відповідальність порівняно з іншими категоріями осіб.

Відповідно до наказу МВС від 06 листопада 2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції»⁵⁰ (далі – Інструкція) за фактом виявлення правопорушення у сфері господарської діяльності, якщо розгляд його віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський відповідно до ст. 255 КУпАП складає протокол про адміністративне правопорушення.

Усі реквізити протоколу про адміністративне правопорушення заповнюються чорнилом чорного або синього кольору, розбірливим почерком, державною мовою. Протокол про адміністративне правопорушення складається у двох примірниках,

---

⁵⁰ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС від 06 листопада 2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

При складанні протоколу про адміністративне правопорушення в ньому зазначаються, зокрема:

– у графі «місце складання протоколу» – населений пункт або географічна точка;

– у графі «посада, найменування органу поліції, звання, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол» – прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка склала протокол (повністю, без скорочень);

– у графі «склав цей протокол про те, що громадянин(ка)» – прізвище, ім'я та по батькові особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (повністю, без скорочень);

– у графі «назва документа, серія, №, ким і коли виданий» – документ, що посвідчує особу (серія, номер паспорта, дата видачі і назва органу, що його видав, або серія, номер іншого документа, що посвідчує особу, яка вчинила правопорушення (службове чи пенсійне посвідчення, студентський квиток тощо), дата видачі і найменування органу (установи, підприємства, організації), що його видав(ла));

– у графі «чи притягався(лася) до адміністративної відповідальності» – інформація щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності впродовж року (за наявності);

– у графі «дата, час, місце вчинення і суть учиненого адміністративного правопорушення» – суть адміністративного правопорушення (повинна точно відповідати ознакам складу адміністративного правопорушення, зазначеним у статті КУпАП, за якою складено протокол);

– у графі «до протоколу додається» – пояснення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, викладені на окремому аркуші, рапорти посадових осіб органів поліції, довідки, акти тощо (у разі складення)⁵¹.

Суб'єкт господарювання, який вчинив адміністративне правопорушення, згідно зі статтею 63 Конституції України не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

---

⁵¹ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС від 06 листопада 2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

У разі якщо правопорушення вчинено кількома особами, протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно кожної особи окремо.

З метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо його складення є обов'язковим, порушника може бути доставлено до органу поліції.

Провадження у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за обставин, визначених статтею 247 КУпАП.

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Справа про адміністративне правопорушення відповідно до частини першої статті 268 КУпАП розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

Уповноважена посадова особа, яка розглядає справу про адміністративне правопорушення, відповідно до статті 280 КУпАП, зобов'язана з'ясувати: чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна ця особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правомірного вирішення справи.

Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, уповноважена посадова особа органу поліції відповідно до статті 283 КУпАП виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення.

У справі про адміністративне правопорушення посадова особа органу поліції, яка її розглядає, відповідно до статті 284 КУпАП виносить одну з таких постанов:

- а) про накладення адміністративного стягнення;
- б) про закриття справи.

Згідно з частиною 3 статті 283 КУпАП постанова у справі про адміністративне правопорушення, вчинене суб'єктами господарювання у сферах забезпечення безпеки дорожнього руху та паркування транспортних засобів, крім даних, визначених частиною другою цієї статті, повинна містити відомості про:

1) дату, час і місце вчинення адміністративного правопорушення;

2) транспортний засіб, який зафіксовано в момент вчинення правопорушення (марка, модель, номерний знак);

3) технічний засіб, яким здійснено фото або відеозапис (якщо такий запис здійснювався);

4) розмір штрафу та порядок його сплати;

5) правові наслідки невиконання адміністративного стягнення та порядок його оскарження;

6) відривну квитанцію із зазначенням реквізитів та можливих способів оплати адміністративного стягнення у вигляді штрафу⁵².

Відповідно до частини першої статті 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді).

Постанова у справі про адміністративне правопорушення відповідно до статті 285 КУпАП оголошується негайно після закінчення розгляду адміністративної справи.

Копія постанови по справі про адміністративне правопорушення протягом трьох днів вручається або надсилається особі, щодо якої цю постанову винесено. Копія постанови по справі про адміністративне правопорушення вручається особі, притягнутій до адміністративної відповідальності, особисто під підпис. У постанові в справі про адміністративне правопорушення зазначається дата її вручення і ставиться підпис

---

⁵² Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

правопорушника. У разі якщо копія постанови у справі про адміністративне правопорушення надсилається поштою, про це робиться відповідна відмітка у справі, до якої долучається копія поштового повідомлення про її отримання.

Розглянемо виокремлені склади адміністративних правопорушень, вчинених суб'єктами господарювання, які підвідомчі поліції.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого **частиною 2 статті 106-1 КУпАП** за невжиття землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку, є суспільні відносини у сфері охорони сільськогосподарських посівів.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у формі невжиття землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – громадяни і посадові особи.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається у формі умислу. Справа розглядається відповідно до частини 2 статті 277 КУпАП протягом доби.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого **ст. 161 КУпАП** за незаконний відпуск або придбання бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів, що належать державним або громадським підприємствам, установам і організаціям, за відсутності ознак розкрадання, є суспільні відносини в сфері використання паливно-енергетичних ресурсів. Зазначені відносини регулюються Законом України «Про енергозбереження».

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у незаконному відпуску або придбанні бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів, що належать державним або громадським підприємствам, установам і організаціям. Особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності за вчинення цього правопорушення лише за умови, що в її діях немає ознак розкрадання.

Суб'єктом правопорушення можуть бути як працівники підприємств щодо забезпечення нафтопродуктами,

підприємств нафтопродуктопровідного транспорту, наливних та автозаправних станцій, так і громадяни.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається у формі умислу.

Справа розглядається відповідно до частини 1 статті 277 КУпАП у *п'ятнадцятиденний строк* з дня одержання органом поліції, правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого **статтею 164-4 КУпАП** за несвоєчасне здавання виторгу, є суспільні відносини у сфері торговельної діяльності та фінансової дисципліни. Виторг – це кошти, що надійшли на рахунок підприємства за реалізовану (продану) продукцію. Виторг складається з суми від реалізації основної продукції, товарів народного споживання, відходів виробництва, наднормативних і зайвих матеріалів.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається в здаванні виторгу торговельними підприємствами всіх форм власності, що здійснюють реалізацію товарів за готівку, з порушенням термінів, установлених правилами розрахунків і ведення касових операцій.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – спеціальний (посадові особи торговельних підприємств всіх форм власності, відповідальні за здавання виторгу).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю прямого умислу.

Справа розглядається відповідно до частини 1 статті 277 КУпАП у *п'ятнадцятиденний строк* з дня одержання органом поліції, правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

У випадку порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів, передбаченого **статтею 194 КУпАП**, об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів.

Підстави та порядок реалізації зброї врегульовано постановою Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1000

«Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу»⁵³.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у продажу працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям та громадянам, що не мають на це відповідного дозволу органами Національної поліції.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – спеціальний (особа, яка безпосередньо працює в торговельному підприємстві чи організації, яка має дозвіл, виданий органами Національної поліції, на реалізацію зброї та боєприпасів до неї).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

Справа розглядається відповідно до частини 1 статті 277 КУпАП у *п'ятнадцятиденний строк* з дня одержання органом поліції, правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

---

⁵³ Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу : постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-%D0%BF#Text>

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого **статтею 195 КУпАП** за порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів, є суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у порушенні правил зберігання або перевезення вогнепальної чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону, а так само використання ними зазначеної зброї і бойових припасів не за призначенням.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – спеціальний (фізичні особи – відповідальні працівники підприємств, установ, організацій).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу. Справа розглядається відповідно до частини 1 статті 277 КУпАП у *п'ятнадцятиденний строк* з дня одержання органом поліції, правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Отож, у результаті характеристики адміністративних правопорушень, вчинених суб'єктами господарювання, які підвідомчі поліції, можна зробити висновок, що правовий зміст адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції щодо суб'єктів господарювання потребує подальшого вдосконалення та доповнення, особливо це стосується інтегрованого підходу щодо провадження реєстраційно-дозвільних процедур та охоронної сфери діяльності, передбачених чинним законодавством.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Декларація про поліцію 1979 р. : Резолюція 690 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи. URL: https://constituanta.blogspot.com/2011/12/1979_24.html
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* (ВВР) 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
9. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
11. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text>
12. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
13. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

14. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>
15. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.
16. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 62.
17. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 60.
18. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 46. Ст. 345.
19. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 565.
20. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 7 березня 2002 року № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>
21. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>
22. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
23. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
24. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>
25. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2015 р. № 877. *Офіційний вісник України*. 2015. № 89. Ст. 2971. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>

26. Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>
27. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 року № 1000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-%D0%BF#Text>
28. Про затвердження Положення про дозвільну систему : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 року № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-%D0%BF>
29. Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 № 1251. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-%D0%BF#Text>
30. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#Text>
31. Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF#Text>
32. Про затвердження Порядку зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів : Постанова Кабінету міністрів України від 16 січня 2012 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2012-%D0%BF#Text>
33. Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу

- та швидкість реакції, і проведення такого огляду : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-%D0%BF#Text>
34. Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення : Наказ МОУ від 23 жовтня 2021 року № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1622-21#Text>
  35. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : Наказ МОЗ України від 01.08.2000 № 188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text>
  36. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2015 № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>
  37. Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 квітня 2019 року № 317 «Про заохочення в Національній поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#Text>
  38. Положення про дисциплінарні комісії в Національній комісії України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 листопада 2018 року № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18#n4>
  39. Положення про заохочення в Національній поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 квітня 2019 року № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#Text>
  40. Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 листопада 2018 року № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18#Text>
  41. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

42. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 13.01.2020 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20#Text>
43. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text>
44. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>
45. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>

Спеціальна література

1. Агакарян Р. С. Особливості кваліфікації адміністративних правопорушень на транспорті. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 9. 2022. С. 641–643.
2. Адміністративне право : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти ; за заг. ред. В. М. Гаращука та Р. В. Шаповала. Харків : Право, 2023. 277 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Вид. 4-ге. Херсон : Олді-плюс, 2021. 656 с.
4. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 500 с.
5. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2021. 468 с.

6. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посібник / за заг. ред. В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 264 с.
7. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції : навчально-методичний посібник / уклад. : М. В. Корнієнко, А. Г. Пишна, А. А. Десятник. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. 236 с.
8. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України : монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. Харків : Факт, 2022. 452 с.
9. Аносенков А. А. Звернення громадян як елемент механізму забезпечення законності в діяльності державних органів. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. 2023. С. 175–179.
10. Балобанова Д. О., Газдайка-Василишин І. Б. Закон про кримінальну відповідальність : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 72 с.
11. Бондар В., Бездольний М. Прогалини адміністративного законодавства щодо розгляду органами Національної поліції України справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі. *Юридичний бюлетень*. 2022. Вип. 25. С. 58–83.
12. Будь О. Особливості порядку розгляду звернень громадян в органах Національної поліції України: адміністративно-правові аспекти. *Věda a perspektivy*. № 12 (19) 2022. С. 159–173.
13. Жеребцов Д. Є. Поняття та види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до поліцейських. *Право і безпека*. 2020. № 78 (3). С. 52–57.
14. Іванюк Б. А. До характеристики порядку застосування заохочень до працівників поліції. *Правові новели*. 2022. № 18. С. 27–32.
15. Медведенко Н. В. Правові та організаційні засади дисциплінарного провадження в органах Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2018. 256 с.
16. Менько М. До проблеми визначення поняття та особливості службового розслідування в органах Національної поліції України. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. № 23. 2019. С. 167–171.
17. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. Станом на 15 вересня 2021 р. / за заг. ред. Д. В. Журавльова. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2021. 832 с.

18. Національна поліція України в умовах воєнного стану. Настільна книга поліцейського / під заг. ред. І. М. Копотуна. Київ : ВД «Професіонал», 2022. 508 с.
19. Огляд судової практики Верховного Суду з питань застосування положень Закону України «Про звернення громадян». Рішення, внесені до ЄДРСР, із січня 2018 року по вересень 2023 року / упоряд. : відділ аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2023. 26 с.
20. Організація охорони громадського (публічного) порядку за скандинавською моделлю : навч. посіб. (практикум) / К. В. Бахчев, Р. Ю. Молчанов, В. В. Фурса, Д. П. Цуркаленко, О. В. Захарченко. Дніпро : ДДУВС, 2023. 172 с.
21. Особливості кваліфікації адміністративних правопорушень за статтею 122 КУпАП (у схемах) / К. В. Бахчев, О. І. Мамчій, Р. Ю. Молчанов, М. О. Шевяков. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 104 с.
22. Остапепко О. І. Про юридичну кваліфікацію військових адміністративних правопорушень. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4952/vnulpurn201683716.pdf>
23. Оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, передбаченого ст. 124 КУпАП щодо деяких категорій осіб : наук.-практ. рекомендації / А. Є. Фоменко та ін. Дніпро : ДДУВС, 2023. 72 с.
24. Панов О. І. Правова природа, сутність та зміст дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції. *Юридична наука*. 2019. № 11. С. 175–182.
25. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.
26. Поліцейська діяльність : підручник ; за ред. О. С. Юнін. Дніпро : ДДУВС, 2022. 432 с.
27. Поліцейська діяльність : підручник ; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. 372 с.
28. Поліцейська діяльність: адміністративно-правове регулювання : навчальний посібник / Ю. А. Хатнюк, О. Б. Мороз, В. В. Бондар, М. Ю. Самченко, С. С. Гнатюк, Є. В. Кобко ; за ред. Ю. С. Назара. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 632 с.

29. Порядок та особливості складання адміністративних матеріалів: посібник поліцейського : навч. посіб. ; за ред. В. В. Бондар. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 44 с.
30. Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Верховного суду України від 06.11.2009 № 10.
31. Про судову практику у справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 4.
32. Пугач А. В., Собакарь А. О. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 196 с.
33. Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія / за ред. д-ра юрид. наук, проф., О. Ю. Салманової. Харків : Панов, 2017. 232 с.
34. Юнін О. С. та ін. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2023. 160 с.

Колектив авторів:

БЕСАГА Ірина Василівна,
доктор філософії у галузі права –
підрозділи 6.2, 6.3, 7.2, розділ 9
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

ГУРКОВСЬКА Катерина Андріївна,
старший викладач –
розділ 4
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

ДІДИК Наталія Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент –
передмова, розділ 8
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

НАЗАР Юрій Степанович,
доктор юридичних наук, професор –
підрозділи 6.1, 7.1
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

СПОДИНСЬКИЙ Олександр Олександрович,
доктор філософії у галузі права –
розділ 3
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

СУКМАНОВСЬКА Лідія Михайлівна,
кандидат юридичних наук –
розділ 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

ХАТНЮК Юрій Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент –
розділ 5
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

ХИТРА Олександра Леонтіївна,
доктор юридичних наук, професор –
розділ 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

ЧИСТОКЛЕТОВ Леонтій Григорович,
доктор юридичних наук, професор –
розділ 10
(Національний університет «Львівська політехніка»).

Адміністративно- юрисдикційна діяльність поліції

Навчальний посібник

*За загальною редакцією
Юрія Назара*

Редагування *Андріана Кузьмич-Походенко*
Макетування *Галина Шушняк*
Друк *Андрій Радченко*

Підписано до друку 28.06.2024.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 23,02.
Тираж 100 прим. Зам № 33-24.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.